

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

FATİH SULTAN MEHMED'E SUNULAN KASİDELER

YÜKSEK LİSANS

HAZIRLAYAN
Süreyya YALÇIN

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Aydın KIRMAN

TEMMUZ, 2015

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

FATİH SULTAN MEHMED'E SUNULAN KASİDELER

HAZIRLAYAN
Süreyya YALÇIN

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 15.09.2015
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 07/08/2015

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Aydın KIRMAN
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Pervin ÇAPAN
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Nilgün AÇIK ÖNKAS
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Hasan GÜLTEKİN
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Nilüfer TANÇ

Enstitü Müdürü :

TEMMUZ, 2015
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 08/07/2015 tarih ve 687/6. sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24. maddesine göre, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Süreyya YALÇIN'ın "FATİH SULTAN MEHMED'E SUNULAN KASİDELER" adlı tezini incelemiş ve aday 07/08/2015 tarihinde saat 14.30 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 20 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul olduğu ile karar verildi.

Yrd. Doç. Dr. Aydın KIRMAN
Tez Danışmanı

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN
Üye

Doç. Dr. Nilgün AÇIK ÖNKAŞ
Üye

Yrd. Doç. Dr. Nilüfer TANÇ
Üye

Doç. Dr. Hasan GÜLTEKİN
Üye

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**FATİH SULTAN MEHMED’E SUNULAN KASİDELER**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07/08/2015

Süreyya YALÇIN

İMZASI

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN **MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.**

Soyadı : Süreyya

Adı : YALÇIN

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : FATİH SULTAN MEHMED'E SUNULAN KASİDELER

Y. Dil :

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

●

○

○

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte : Edebiyat Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : Aydın KIRMAN

Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 380

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Fatih Sultan Mehmet
2. Kaside
- 3.

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :

1. Kaside,
2. Divan Şiiri,
3. Fatih Sultan Mehmed
- 4.

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

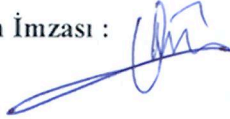
İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'u kullanınız.

1. Qasida,
2. Divan Poetry
3. Fatih Sultan Mehmed

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum	☐
2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir	☐
3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir	☒

Yazarın İmzası :

Tarih : 15/09/2015

ÖZET

FATİH SULTAN MEHMED'E SUNULAN KASİDELER

Fatih Sultan Mehmed'in dönemi, Türk tarihi ve edebiyatı açısından dönüm noktası sayılabilecek bir dönemdir. Devletin, teşkilatlarını güçlendirerek imparatorluk halini aldığı bu dönemde Fatih'in fethettiği yerler, kültür merkezi haline getirilmiştir. Fatih, sanatçılara büyük önem vermiş kendisi de sanatla uğraşarak bu konuda ne kadar samimi olduğunu göstermiştir.

Fatih Sultan Mehmed'in sanata ve sanatçıya verdiği değer edebiyat alanında da hızlı bir gelişmeyi beraberinde getirmiştir. Bu dönemde hem sanatçı sayısı artmış, hem de verilen eserlerin sanat değeri yükselmiştir. Divan Edebiyatı bir gelenek hâlini almış, eserler bu geleneğin kurallarına bağlı kalınarak oluşturulmaya başlanmıştır. Yazılan kasideler de bu eserler arasında ivme kazanan bir yapı oluşturmuştur.

Fatih döneminde yaşayan şairlerin kaside yazması yaygınlık kazanmış ve gelenek haline gelmeye başlamıştır. Şairler Fatih'i başta cömertlik, savaşçılık ve hükümlürlükleri olmak üzere yönetsel ve kişisel özellikleri bakımından övmüşler, mükemmel bir sultan portesi oluşturmaya çalışmışlardır. Divan Edebiyatıyla gelen Arap ve İran edebiyatlarına ait unsurları ve İslami öğeleri ustalıkla kullanmışlardır.

Fatih Sultan Mehmed'e sunulan kasidelerin amacı, Fatih'in beğenisini kazanmak, ona dua etmek ve onun yakın çevresinde olmak için çeşitli durumlarda övgüye mecbur olmaktır. Bunun yanı sıra bu yoldan geçimini sağlamak ve durumunu yükseltmek gibi sebeplerden bir kaç çevresinde hemen daima kaside yazmışlardır.

Çalışmamız saha tarama tekniği ile oluşturulmuş bir tezdır ve bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların bir kısmı bu teze dahil edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kaside, Divan Şiiri, Fatih Sultan Mehmed

ABSTRACT

THE QASIDAS PRESENTED FOR FATİH SULTAN MEHMET

The period of Sultan Mehmed II, in the way of Turkish history and literature is a period that can be accepted a milestone. In this period which the state become an empire by strengthening their organizations, the places which was conquered by Fatih was converted to cultural centers. Fatih gave great importance to artists and showed how he was sincere about this issue by having an interest in art.

The worth which Fatih gave art and artist also brought a rapid improvement in field of literature. In this term, both the number of artists increased, and artistic value of work given rose. Divan Literature was traditionalised, and works was begun to form by being in line with the rules of this tradition. The eulogies written also constituted a structure accelerating among these works.

Writing eulogies of the poets who lived in the time of Fatih gained wide currency and began to become a tradition. The poets first praised Fatih in point of managerial and personal characteristics in for his generosity, militancy and emperies, and they tried to originate a great sultan potrait. They used to elements which belongs to Arab and Persian literatures coming with Divan literature and Islamic factors skillfully.

The purposes of qasidas presented for Fatih Sultan Mehmet are winning the admiration of Fatih, praying for him and being obligated to praise in various situations to be in the immediate vicinity of him. As well as, qasidas was almost always written around some of the reasons such as making a living by this way and improving status.

The study is a thesis which was established with field scanning technique, and some of the works which was researched about this subject was tried to include in the thesis.

Keywords: Qasida, Divan Poetry, Fatih Sultan Mehmed

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	V
KISALTMALAR	IX
TABLOLAR DİZİNİ	X
GİRİŞ	1
I. FATİH SULTAN MEHMED'İN YAŞADIĞI DEVRE GENEL BİR BAKIŞ	1
1. Askerî ve Siyasî Bakımdan	1
2. İlim, Kültür ve Edebiyat Bakımından	4
II. FATİH SULTAN MEHMED VE EDEBİYAT	9
III. KASİDENİN TARİHİ GELİŞİMİ	13
3.1. Arap Edebiyatında Kaside	15
3.2. İran Edebiyatında Kaside	17
3.3. Türk Edebiyatında Kaside	18
IV. FATİH SULTAN MEHMED'E KASİDE SUNAN ŞAİRLER	21
4.1. ADNÎ (MAHMUD PAŞA ?-1474)	21
4.2. AHMED PAŞA (?-1497)	22
4.3. CEMÂLÎ (D.1408-1409- öl.?).....	24
4.4. FAKÎH (?-?)	25
4.5. HÂMİDÎ (1407- ?)	25
4.6. MOLLA AŞKÎ (?-?)	26
4.7. NECÂTÎ BEY (D. 1451/55- öl. 1509)	26
4.8. NİZÂMÎ (KARAMANLI NİZÂMÎ (?-?).....	28

BİRİNCİ BÖLÜM

I. KASİDELERDEKİ FATİH SULTAN MEHMED	33
1. Hükümdar Olarak Fatih Sultan Mehmed	33
1.1. Hükümrânlık ve Hâkimiyeti	33
1.2. Kişiliği Ahlâkı	38

1.3. Adaletli Oluşu.....	42
1.4. Cömertlik ve İyilik Sahibi Oluşu.....	46
2. Asker Olarak Fatih Sultan Mehmed.....	51
2.1. Kahramanlık ve Fatihliği.....	51
2.2. Fatih Sultan Mehmed'in Savaşçılığı ve Savaş Aletlerini Kullanması	56
3. Dinî Unsurlarla Fatih Sultan Mehmed	60
3.1. Fatih Sultan Mehmed ve Saltanat.....	60
3.2. Peygamberler	63
3.2.1. Hz. İsa	63
3.2.2. Hz.Süleyman	65
3.2.3. Hz. Muhammed.....	67
3.2.4.Hz. Musa	68
3.2.5. Hz.Yusuf	70
3.3. Diğer Dini Şahsiyetler	72
3.3.1. Halifeler.....	72
3.3.2. Hasan.....	74
3.3.3. Hızır.....	75
4. Fatih Sultan Mehmed'in Meşhur Şahsiyetler ve Efsânevî Kahramanlarla Mukayesesi.....	78
4.1. Acem Kaynaklı Şahsiyetler	78
4.1.1. Behmen (Erdşîr)	78
4.1.2. Behram	79
4.1.3. Bijen	80
4.1.4. Cemşid (Cem)	81
4.1.5. Dârâ	83
4.1.6. Ehrimen	84
4.1.7. Erdevân.....	85
4.1.8. Fağfur	85
4.1.9. Feridun	86
4.1.10. Gave	87
4.1.11. Giv.....	87
4.1.12. Huşeng.....	88

4.1.13. Hüsrev	88
4.1.14. İsfendiyar.....	89
4.1.15. İskender	89
4.1.16. Keyhüsrev.....	91
4.1.17. Keykubat	92
4.1.18. Kiyûmers (Keyûmers)	92
4.1.19. Minuçihr	92
4.1.20. Neriman.....	94
4.1.21. Nûşirevân (Kisra)	94
4.1.22. Peşeng	94
4.1.23. Rüstem (Tehemten)	95
4.1.24. Sâm.....	96
4.1.25. Selm.....	96
4.1.26. Siyâvuş	97
4.1.27. Sührâb.....	98
4.1.28. Şâpûr.....	98
4.1.29. Tahmurs.....	99
4.1.30. Tûr	99
4.1.31. Tûs.....	99
4.1.32. Zâl.....	100
4.2. Türk Kaynaklı Şahsiyetler.....	102
4.2.1. Efrâsiyab.....	102
4.2.2. Sultan Sencer.....	102
4.3. Hukemâ ve Filozoflar	103
4.3.1. İbn-i Sinâ	103
4.3.2. Lokman.....	103
4.4. Diğer Meşhur Şahsiyetler.....	104
4.4.1. Fûr	104
4.4.2. Hatem-i Tâî	105
4.4.3. Kayser.....	105

İKİNCİ BÖLÜM

II. KASİDELERDEKİ TALEPLER VE DUALAR	108
II. 1. KASİDELERDEKİ TALEPLER	109
1. Kasidelerde Şairlerin Dile Getirdikleri İstekler	109
1.1. Şairleri Koruyup Kollama/ İltifat	109
1.2. Yardım, Lutuf, İhsan, İyilik Himmet	111
1.3. Padişah Tarafından Affedilme Bağışlanma.....	114
II. 2. KASİDELERDE FATİH SULTAN MEHMED'E EDİLEN DUALAR	117
2.1. Fatih Sultan Mehmed'in Şahsında Devletine Dualar	118
2.2. Fetih ve Zaferle İlgili Dualar	121
2.3. Fatih Sultan Mehmed'in Şahsına Dualar.....	123
2.3.1. Ömrünün Uzun Olması İçin Edilen Dualar	123
2.3.2. Bahtıyla İlgili Dualar.....	126
2.3.3. Bayramını Kutlamak İçin Edilen Dualar	128
2.3.4. Diğer Muhtelif Konulardaki Dualar	128
IV. SONUÇ.....	132
V. KAYNAKÇA.....	135
METİNLER	
ŞAİRLERİN FATİH SULTAN MEHMED'E SUNDUKLARI KASİDE METİNLERİ.....	145
ÖZGEÇMİŞ.....	381

ÖN SÖZ

Eski Türk edebiyatı alanında bugüne kadar birçok önemli çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar günümüzde de devam etmektedir. Edebiyatımızda önemli yeri olan Dîvan şiiri de değişik yönleriyle bu çalışmalara konu olmaktadır. Birçok divan ve mesnevi tenkitli metin olarak yayımlanmış bazı divanların da tahlil ve şerhleri yapılmıştır. Divan edebiyatında şiir birinci derecede önemlidir. Şairlik ölçüsü müretteb bir divana sahip olmaktır. Divanlarda yer alan nazım biçimlerinden biri de kasidedir. Kasidelerle ilgili makale ve tez çapında birçok çalışma yapılmıştır. Bu incelemede de mevcut çalışmalara kaynak ve yardımcı olması cihetiyle önemli bir tarihi kişilik üzerinden hem tarihten hem de edebiyattan kopmayarak içinde bulunulan medeniyet hazinesinden yararlanılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, XV. yüzyılda yaşamış şairlerden bazılarının Fatih'e sunduğu kasideleri tespit etmektir. Bu konuyla ilgili olarak Ali Yılmaz tarafından hazırlanan "Kanunî Sultan Süleyman'a Yazılan Kasideler" adlı bir eser bulunmaktadır. Tarafımızdan hazırlanan bu çalışmada ise söz konusu eserden farklı bir tasniften hareketle, Osmanlı devletinin önemli başka bir padişahı olan Fatih Sultan Mehmed dikkate alınarak kendisine sunulan kasideler üzerinde çalışma yapılacaktır. Böylece Fatih devrinde yaşayıp ona kaside sunan şairlerin tespitiyle çalışma dikkate sunulacaktır. Bu şairler Adnî, Ahmed Paşa, Cemâlî, Fakîh, Hamidî, Karamanlı Nizâmî, Molla Aşkî, ve Necâtî'dir. Fatih için kaside yazan şairler bunlardan ibaret değildir, Ancak Fatih için yazılmış bütün kasideleri değil, Fatih'e sunulduğu şimdilik tespit edilebilen kasideler ile çalışma sınırlandırılmıştır.

Çalışmaya başlarken önce YÖK tez merkezindeki tezler taranmış ve XV. yüzyıla ait çalışılmış divanlar tespit edilmiştir. Bulunan divanlarda Fatih'e sunulan kasideler toparlanmıştır. Ayrıca müstakil eserlerde de Fatih'e sunulmuş bazı kasidelerin ismine rastlanmıştır. Yukarıda isimleri verilen söz konusu şairlerin divanlarındaki kasideler tek tek özenle okunmuştur. Çalışmada yer alan ve konu başlıklarıyla ilgili beyitler seçilerek fişlenmiştir. Ardından fişlenen beyitlerin hepsi

bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Tezin muhtevasını veren konu başlıklarına göre sınıflandırılan beyitler, sağlıklı bir şekilde kategorize edilebilmesi için günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

Çalışmada daha önce neşredilmiş divanlar esas alınmıştır. İncelemeye tabi tutulan 8 şair arasında Hamîdî'nin eseri İ. Hikmet Ertaylan tarafından, “Külliyat-ı Mevlânâ Hamîdî” olarak yayınlanmış, fakat geniş hacmine rağmen transkribe edilmemiştir. Dolayısıyla Hamîdî'nin Divanı'nda Fatih'e sunulmuş olan 2 kaside İsmail Ünver'in “Hamîdî'nin Türkçe Şiirleri” adlı müstakil çalışmasından elde edilmiştir. Bundan başka sırasıyla şairlerin Fatih'e sundukları kaside sayılarına yer verecek olursak; Adnî Divanı'nda Fatih Sultan Mehmed'e sunulmuş yalnızca 1 kaside vardır. Ahmed Paşa Divanı'nda 12 kaside, Cemâlî Divanı'nda 5, Fakîh Divanı'nda ise 4 kaside bulunmaktadır. Bunlardan 2'si Türkçe (3,6) geriye kalan 2'si ise (1,2) müemmma tarzındadır. Molla Aşkî Divanı'nda Fatih'e sunulan 42 kaside bulunmaktadır. Bu kasideler arasında 5. ve 10. kasideler tahmis gibi beyit esasına dayanmayan bentlerden oluşmaktadır. Bu durumda bu kasidelerin sadece beyitleri incelemeye esas alınmıştır. Necâtî Divanı'nda 3 kaside, son olarak Karamanlı Nizâmî Divanı'nda ise Fatih'e sunulmuş yalnızca 1 kaside bulunmaktadır. Toparlayacak olursak; bu çalışmada divan sahibi 8 şairin Fatih'e sundukları 70 kaside ve 212 beyitle çalışma dikkatlere sunulmuştur.

Bu çalışma, “ÖN SÖZ” ve “KISALTMALAR” ile devam edecektir. Kullanılan tüm sıralamalar ve kısaltmalar alfabetik olarak verilecektir. Kısaltmaları takiben, her unsurdan sonra elde edilen sayısal verilerin daha net ve somut görülebilmesi için tabloların hazırlandığı “TABLOLAR DİZİNİ” verilecektir. “GİRİŞ” bölümüyle devam edecek olan çalışma kendi içinde iki bölüm ve metinler kısmından oluşmaktadır. “GİRİŞ” bölümünde öncelikle, kaside nazım şeklinin ortaya çıkışı, Türk edebiyatına girişi, edebiyatımızda gösterdiği gelişim, kasidenin bölümleri, konusuna göre çeşitleri ve şekil bakımından değerlendirilmesine ilişkin notlar etüd edilmiştir. Giriş'te ayrıca Fatih devri incelenmiş; bu devrin siyasi ve askeri durumuna özet olarak göz atıldıktan sonra; Fatih'in, ilim, kültür ve edebiyat hayatıyla ilgili kısaca bilgi verilmiştir. Daha sonra da Fatih'in edebiyat ve

edebiyatçılarla olan ilişkisi dile getirilmiştir. Son olarak da Fatih'e kaside sunan şairler hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

İki bölüm halinde düzenlenen çalışmanın BİRİNCİ BÖLÜM'ü çalışmada yer alan kasidelerin içeriği ile ilgilidir ve çalışmanın esasını oluşturmaktadır. Burada önce, şairlerin Fatih'i nasıl gördükleri ve kasidelerinde onu nasıl takdim ettikleri kendi ifadeleri ile hükümdarlık ve askerlik yönü bakımından, dinî durumu açısından, meşhur şahsiyetler ve efsanevi kahramanlarla mukayesesi yönünden anlatılmış ve bu unsurlar örnekleriyle verilmiştir. Ayrıca tüm bu unsurların şairlere göre ifade edilme sıklığı sayısal verilerle daha net görülebilmesi için her konu başlığı için hazırlanan tablolara yer verilmiştir. İncelemede mümkün olduğunca farklı beyitler kullanılmaya çalışıldıysa da yer yer tekrarlardan kaçınılamamıştır. Kimi zaman bazı beyitler farklı konularda malzeme ihtiva ettiği ve konular arasında bağlantı bulunduğu için tekrarlanmıştır. Örnek olarak Fatih'in Savaşçılığı ve Savaş Aletlerini Kullanması konusu ile Kahramanlık ve Fatihliği konusu arasında müşterek beyitlerin bulunması kaçınılmaz olmuştur. Konuyu en iyi açıkladığını düşündüğümüz beyitleri örnek olarak verildi. Bu beyitlerin iyi anlaşılması ve daha iyi tespitler yapılabilmesi için beyitleri günümüz Türkçesine çevirdik. Örneklerin geçtiği yerler gösterilirken her defasında dipnot vermek yerine örnek beyitlerin künyesi metnin yanına şair adı/mahlası, şiir numarası ve beyit numarası şeklinde gösterildi. (Örnek Necâtî, kaside numarası 25, beyit numarası 21). Çalışmada kullanılan ve alıntı yapılan kaynaklara ait künyeler dipnot ve kaynakçada ayrı ayrı belirtilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM'D'e, Şairlerin kasidelerinde yer alan talepleri ve kasidelerde Fatih için edilen dualar incelenmiş ve örneklerle değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonunda yer alan Metinler kısmında ise şairlerin Fatih'e sundukları kasideler alfabetik sıra gözetilerek transkribe edilmiştir.

“SONUÇ” kısmında araştırmanın genel değerlendirilmesi yapılarak elde edilen sonuçlar ifade edilmiştir.

“KAYNAKÇA”da çalışmada kullanılan, doğrudan faydalanılan her türlü kaynak gösterilmiştir. Kaynakça kısmı da kendi içinde sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada alıntı yapılan metinlerin orijinal imlâsı aynen korunmuştur.

Dikkat ve titizlikle çalışmamıza rağmen olabilecek hata ve eksikliklerin yol gösterici eleştirilerle düzeltilmesine fırsat tanınması, yetişmek isteyen biri için şüphesiz bir talih olarak değerlendirilecektir.

Tez dönemimde Yardımcı Danışmanlık görevini kabul edip yardımlarını benden esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Ömer İNCE’ye; çalışma sırasında ulaşamadığım kaynakları temin etmede, metinleri anlama ve yorumlama yöntemleri konusunda, her türlü yardımlarını esirgemeyen ve sorularımı cevaplama sabrını gösteren Danışman Hocam Sayın, Yrd. Doç. Dr. Aydın KIRMAN’a teşekkürü bir borç bilirim.

Muğla, 05/09/2015

Süreyya YALÇIN

KISALTMALAR

age. : adı geen eser

agm. : adı geen makale

agt. : adı geen tez

C. : cilt

D. : doğum

öl. : Ölüm tarihi

s. : sayfa

S. : sayı

TDK : Türk Dil Kurumu

TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

Yay. : Yayını, yayımlayan

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.	Şairlerin Fatih'e Sundukları Kaside Sayıları	29
Tablo 2.	Şairlerin Fatih'e Sundukları Kasidelerin Toplam Beyit Sayıları.....	29
Tablo 3.	Fatih'in Hükümrancılık ve Hâkimiyet Övgüsünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları	37
Tablo 4.	Fatih'in Kişilik Ahlâk Övgüsünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları.....	43
Tablo 5.	Fatih'in Adaletli Oluşu ile İlgili Övgüsünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları.....	46
Tablo 6.	Fatih'in Cömertlik ve İyilik Sahibi Oluşu Övgüsünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları	50
Tablo 7.	Fatih'in Kahramanlık ve Fatihliği ile İlgili Övgüsünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları	55
Tablo 8.	Fatih'in Savaşçılığı ve Savaş Aletlerini Kullanması Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları.....	59
Tablo 9.	Fatih ve Saltanat İle İlgili Konunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları.....	62
Tablo 10.	Peygamberlerle İlgili Konunun Şairlere Göre Beyitsel Dağılım Tablosu.....	71
Tablo 11.	Halifeler İle İlgili Övgünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları.....	74
Tablo 12.	Hızır İle İlgili Övgünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları.....	77
Tablo 13.	Acem Kaynaklı Şahsiyetler Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları.....	101
Tablo 14.	Koruyup Kollama/ İltifat Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları.....	111
Tablo 15.	Yardım, Lutuf, İhsan, İyilik Himmet Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları	114
Tablo 16.	Fatih'in Şahsında Devletine Dualar Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları	120

Tablo 17.	Fetih ve Zaferle İlgili Dualar Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları	123
Tablo18.	Ömrünün Uzun Olması İçin Edilen Dualar Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları	126
Tablo 19.	Bahtıyla İlgili Dualar Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları ...	127
Tablo 20.	Diğer Muhtelif Konulardaki Dualar Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları	130

GİRİŞ

I. FATİH SULTAN MEHMED'İN YAŞADIĞI DEVRE GENEL BİR BAKIŞ

XV. yüzyıl, Osmanlı devletinin her bakımdan en parlak devrinin başlangıcıdır. Osmanlı Devleti, Fatih Sultan Mehmed ile birlikte gerçekten büyük bir imparatorluk kimliğine kavuşmuştur. Kuruluşundan yüzyıldan fazla bir zaman sonra başlayan Fatih devri, siyasi, askerî ve iktisadi sahada bazı yeniliklerle kendisini göstermiştir. Bir taraftan halkın huzuru sağlanırken diğer taraftan sosyal ve kültürel alanda her türlü imkân kullanılmış, ilmî ve edebî faaliyetler de ayrıca hız kazanmıştır.

1. Askerî ve Siyasî Bakımdan

Fatih Sultan Mehmed'in devrindeki askeri ve siyasi şartlara göz atmadan onun kısa biyografisine yer vermek gerekirse, Fatih, 30 Mart 1432'de Edirne Sarayında doğmuştur. II. Murad'ın dördüncü oğlu olan Fatih, 1443 yılında iki lalası ile beraber Edirne'den Manisa'ya vali olarak gönderilmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in Ağabeyi Amasya valisi Şehzade Alaaddin Ali Çelebi vefat edince tahtın tek varisi Fatih olmuştur. II. Murad 1444'te tahtan ayrılmak istemiş ve Fatih'i, Manisa'dan getirtmiştir. II. Murad tahtan ayrılmadan önce 12 Haziran 1444'te Macar Kralı, Sırp despotu ve Yanko'nun elçileri ile barış anlaşmaları yapılırken Fatih hazır bulunmuştur. Daha sonra II. Murad tahtı resmen oğlu Fatih'e bırakmıştır. II. Murat Bursa dolaylarında sadece ibadetle meşgul olur. II. Murad yaptığı anlaşmalarla devleti koruma altına aldığı düşünür fakat 12 yaşında bir çocuğa tahtın bırakılması içeride ve dışarıda Osmanlı devletini zor durumda bırakmıştır¹. Bu zor durumdan dolayı Balkanlar'da ve Anadolu'da II. Murad zamanında alınan yerler terk edilmiştir².

¹ Kenan İnan, "Fatih Sultan Mehmed-İstanbul'un Fethi ve Etkileri", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları C. 9, Ankara 2002, s. 511

² Halil İnalçık, "Mehmed II", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, C. 28, s. 395.

II. Murad bu olaylar üzerine 1446'da Ağustos ayında tahta tekrar çıktı. II. Mehmed ise Manisa'ya gönderildi. Bir süre sonra Çandarlı'dan babasının ölüm haberi mektubunu alan II. Mehmed, on beş gün sonra 18 Şubat 1451'de bütün Osmanlı ülkelerinin Padişahı sıfatıyla Edirne'de ikinci defa tahta çıktı³. Padişah tahta çıkar çıkmaz devletin sınırları içinde tehlikeler baş gösterdi. Bu zor durumda Padişah ister istemez babasının barış politikasını sürdürmek zorunda kaldı⁴.

Fatih'in 30 yıllık bir saltanat süreci olmuştur. Bu sürece kronolojik olarak değinecek olursak, Fatih'in tarihsel, sosyal ve kültürel yaşamındaki gelişmeler şöyle verilebilir:

1481'de Fatih'in ölümünün ardından Türkiye sınırları ve dünya üzerindeki durumu, tamamıyla değişmişti. Sınırlar Avrupa ve Asya'da olmak üzere toplamda 2.214.000 km²'ye ulaşmıştı. Kırım dışında, sadece Balkanlar'daki topraklar, hem nüfus hem de yüzölçümü yönünden, Avrupa devletleri içinde 1 idi. 1453'de tâbi olan üç prenslik, bir krallık, iki dukalık ve karaman melikliği doğrudan egemenlik altına alınarak özerklikleri kaldırılmıştı. Yeni tâbi devletler olarak Boğdan (Moldovya) prensliği, Kırım Hanlığı, Hırvatistan dukalığı eklenmişti. 5.10.1455'de Boğdan'ın metbûluğunu kabulü ile iki Romen prensliği, aynı devlete dâhil olmuştu. Kırım Hanlığı, Kırım'ı ve Ukrayna'nın büyük bir kısmını ve bugünkü Rusya'nın Krasnodar, Voronej, Rostov Kursk, Volgograd eyaletlerini içine almaktaydı. Osmanlı devleti, Taman ve Anapa ile Kuzey Kafkasya'nın batı kesimini de böylece sağlam bir şekilde ele geçirmiş oldu. İtalya'da bulunan Otranto çevresi Osmanlı devletinin elindeydi. Amasra limanları Cenevizliler'den alınmış Arnavutluk ve Karadağ'ın tamamı fethedilmiş, Venedik'in elinde bulunan bazı iskeleler de alınmıştı. Anadolu'ya yakın adalardan Bozcaada, İmroz, Midilli, Limni, Sisam, Taşoz, Semendirek fethedilmiş, Sakız adası koruma altına alınmış. Denizin Yunan tarafında kalan ve en büyük ada olan Ağrıboz ayrıca fethedilmişti. Artvin'in kıyı kesimi ile Trabzon ve Rize illeri Hıristiyanlar'dan alınan son Anadolu illeri olarak

³ Kenan İnan, agm., s. 512.

⁴ Halil İnalçık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2007, s. 113.

ele geçirilmiştir. Akkoyunlular'dan Gümüşhane ilinin bir kısmı alınmış ve Acaristan (Batum)'dan Sohumkale'ye (Abhazistan), oradan Kerç Boğazı'na kadar Karadeniz'in bütün doğu kıyıları da Türk yönetimine girmiştir. Böylece Fırat ve Toroslar ile Tuna arasına, sağlam bir şekilde yerleşilmiştir. Fatih Sultan Mehmed, 2 İmparatorluk, 4 krallık, 11 prenslik ve dukalık olmak üzere toplam 17 devlet fethetmiştir. Ayrıca başka devletlerden aldığı ülkeler, şehirler, kaleler, adalar, 17 devletin dışındadır⁵.

Yeni oluşmaya başlayan bir imparatorluğun gerçek kurucusu Fatih Sultan Mehmed tekrar yeni bir sefer için Üsküdar'a geçtikten sonra Maltepe civarında Hünkarçayırı denilen bir yerde 3 Mayıs 1481'de vefat etti. Ölümü ile ilgili çeşitli iddialar vardır. Bunlardan biri nikris hastalığıdır. Diğeri ise zehirlenerek öldüğü yolundaki iddialardır. Bu sonuncusu Âşıkpaşazâde'de yer alan bilginin yorumuna dayanır ve başka kaynaklarla doğrulanmaz. Türbesi kendi adıyla anılan Fatih Cami mezarlığındadır⁶.

Sultan Mehmed, azimli ve irade sahibi bir insandı. Temkinli ve verdiği kararı mutlaka uygulayan bir şahsiyetti⁷. İtalyan batılı Langusto, Fatih için fetihten sonra hemen şu satırları yazmıştır: Korku veren, çok az gülen, öğrenme ihtirası fazla olan cömert ve iyi kalpli, amaçlarında inatçı ve her konuda kendinden emin bir padişahdır. Büyük İskender'inkinden az olmayan bir şöhretin ardındadır. Fatih savaş sanatına meraklıdır. Her şeyi öğrenmek ve araştırmak isteyen zeki bir hükümdardır⁸. Cesur ve soğukkanlı bir hükümdar olup çok iyi idareci ve komutandır. Yapacağı işleri herkesten saklayan ketum bir kişiliğe sahip bir padişahdır. Sabırlı ve azimli oluşuyla devrinin en büyük ulemalarındandır. Fatih Sultan Mehmed, 7 dil bilmektedir. Yazar, bilgin, şair ve sanatçıları etrafında toplamaktan ve onlarla sohbet etmekten çok hoşlanan bir Padişahdır. Manisa'da eğitildiği yıllarda daha şehzade iken, devrin kültür, bilim ve sanat konularına bilgisi bakımından potansiyel vaat etmektedir. Fatih'in Kütüphanesinde, 800 cilt kitabı vardır. Bunların hepsi doğu ilimleri ya da

⁵ Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi Siyasi 1*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2004, C.1, s. 80-81.

⁶ Halil İnalcık, agm, s.405

⁷ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi 2*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, 4. Baskı, s. 144.

⁸ Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Padişahlarının Hayat Hikâyeleri*, Ötüken Neşriyat, 3. Baskı, İstanbul 1998, s.62.

dinlerine ait değildir. Bu kitapların arasında eski çağ üzerine yazılmış eski kitaplar, dinsel özellikte yazılan eserler, İncil'ler, tarih, coğrafya, savaş ve çeşitli mesleklerle ilgili özellikle mimariye dair pek çok kitap bulunmaktadır⁹.

2. İlim, Kültür ve Edebiyat Bakımından

Fatih zamanına kadar Osmanlılarda fıkıh, kelâm, mantık, meânî ve buna benzer ilgili ilimler eski İslamî medreselerde olduğu gibi okutulmuş, fakat pozitif ilimlere karşı pek ilgi gösterilmemiştir.

Felsefe ve ilme dair spekülasyonların özellikle Fatih tahta çıktıktan sonra rağbet gördüğü ön plana çıktığı görülmektedir. Fatih din, dil mezhep ve benzeri ayrımları dikkate almaksızın ne olursa olsun ilim adamlarını himayede büyük alaka ve kadirşinaslık göstermiştir¹⁰.

Fatih Mehmed, kültürlü ve birçok dil (Yunanca, Slavca, Arapça ve Farsça) bilirdi, aynı zamanda şair idi; serbest fikirli olup tutucu değildi. Bilginleri (Ali Kuşçu, Hocaşâde, Amiralutzes, Trapezuntios, Tuslu Ali, Molla Yegân, Hızır Bey v.s. gibi) sarayına davet ederek bilimsel konuşma ve tartışmalar yaptırırdı; onlara bazen güç konular vererek makaleler yazdırır ve bunları incelerdi; Farsça ve Arapça'ya çevrilmiş olan felsefi eserleri okur ve yanına çağırıldığı bilginlerle fikir alışverişi yapardı. 1466 yılında Batlamyos (Ptolamaios) haritasını yeniden tercüme ettirip haritadaki adları Arap harfleriyle yazdırmıştır. Bilimsel sorunlarda hangi din ve mezhebe mensup olursa olsun bilginleri himaye ile onlara eserler yazdırırdı.¹¹

Sohbet arkadaşı Filozof Yorgi Ameruk (Georgios Amirokis)'u devamlı huzuruna çağırarak fikir ve görüşlerinden yararlanmıştı. Farklı ülkelerde herhangi büyük bir bilgin olduğunu öğrenince o bilgini hemen İstanbul'a getirtirdi. Astronomi

⁹ Berke İnel, "Fatih-Ressam Bellini ve Portre Sanatı Üzerine" *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 15, Ankara 2002, s. 684.

¹⁰ İ. Hakkı Uzunçarşılı, age., s.149.

¹¹ Ali Sevim, Yaşar Yücel, *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı*, Ankara 1991, s. 93.

bilgini Ali Kuşçu, Molla Cami ve ünlü ressam Bellini'yi İstanbul'a davet ederek son derecede iyi bir şekilde korumuş ve desteklemiştir. Fatih Sultan Mehmed, Fetihden sonra, İstanbul'dan ayrılan fikir ve bilim adamlarını tekrar getirterek İstanbul'a yerleştirdi¹².

Edward Gibbon, Plutarque'ın meşhur adamların hayatı isimli eseri, Fatih'in emriyle Yunancadan Türkçeye çevrilmiştir. Fatih'in sarayında biri Latince ve diğeri Yunanca bilen iki kâtip bulunuyor ve bunlar Padişah'a eski çağlara ait tarihini öğretiyorlardı. Nitekim Platarque'dan istifade etmesi Kristovulos'un Fatih'in İskender ve Pompeyüs'un ve Jül Sezar'ın hayatlarıyla alakadar olduğunu zikretmesiyle anlaşılıyor.¹³

Berlin Üniversitesi profesörlerinden Aldof Deismann'ın İstanbul'da Topkapı Sarayında Fatih kitapları denilen kitap koleksiyonunda yaptığı incelemeler ile İslam dışı eserlerin varlığının 585 olduğunu tespit etmiştir. Bu eserlerin dışında 1685'de 185'e yakın Yunanca yazma eser, saray kütüphanesinden satılmıştır. Bu yazmalar XI. ve XV. yüzyıllara ait olup Fatih zamanında ele geçirilerek Fatih kütüphanesine konulmuştur. Bu yazmaların bazıları matematik ve fiziğe dair olup bazıları ise Kur'an-ı Kerim ve tefsirleridir. Yine bu yazmaların içinde Kritovulos'un Fatih'in yaşamına ait olan ve Karolidi Efendi tarafından Türkçeye tercüme edilen tarih kitabıdır. Ayrıca eski eserler ve arkeoloji meraklısı Angona'lı Criacus isminde bir kişi 1452-1454'de Fatih sarayında İstanbul fethinden sonra kâtip olarak görülmüştür¹⁴.

Fatih, 18. yüzyılın sonlarına kadarki Osmanlı padişahlarının en açık fikirlisidir. Tarihçiler bunda, Fatih'in hem Doğu hem de Batı kültürünü yakından tanınmasında hemfikirdirler. Sarayında Latin ve Yunan bilginleri bulunmuş, onların aracılığı ile Batı'yı anlamaya çalışmıştır. Ciriaco'd Ancona, Angelo Vadio ve Stefano Emiliano adındaki hümanistler sarayda bulunmuş, Fatih bu gibi isimlerden

¹² Yaşar Yücel ve Ali Sevim, age., s. 93-96.

¹³ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi 2*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, 4. Baskı, s. 149-150.

¹⁴ İ. Hakkı Uzunçarşılı, age., s. 150-151.

Roma'nın tarihini ve Batı'nın kültürünü öğrendiği bilinmektedir. Bu hümanistlerin Fatih'e saygı ile bağlanmış oldukları Stefano Emiliano'nun Fatih'in vefatı üzerine yazmış olduğu mersiyeden anlaşılmaktadır. Fatih, yaptığı her faaliyetle bir kültür adamı olduğunu da kanıtlar. İstanbul fethiyle burayı önemli bir kültür merkezi haline getirmek için büyük emek harcamıştır. Kültürün oluşmasındaki en önemli unsurun eğitim olduğunu bilen Fatih, İstanbul'u alınca burada ilk önce eğitim kurumları inşa etmiştir. İstanbul'daki sekiz büyük kiliseyi camiye dönüştürerek papaz odalarını medrese haline getirmiştir. Buradaki medreselere devrin meşhur bilginleri olan Mevlana Alâüddin Tûsî, Bursalı Hocazâde Muslihiddün Mustafa, Mevlana Abdülkerim'i müderris olarak atamıştır. Yapımı 1470'de tamamlanan ünlü Fatih Külliyesi'nde yüksek eğitim kurumu olarak eğitim yapan "Sahn-ı Semân" medresesi de yer almıştır. Fatih, medrese öğrencileri için kütüphane yaptırmış ve günde 6 akçe ile bir kütüphaneci tayin etmiştir; Fakat İstanbul'un fethinden hemen sonra ilk medrese eğitimi Ayasofya'da faaliyet göstermiştir. Baş müderrisliğine de Molla Hüsrev atanmıştır. Fatih Sultan Mehmed bilim adamlarının bilgilerinden istifade etmiş ve onları destekleyerek Osmanlı Devleti'nde kültürün gelişmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda bilim adamlarını bir araya toplayarak fikirlerini tartışmalarına olanak tanımış ve kendisi de bizzat bu fikir alışverişlerine katılmıştır. Bilim adamları arasında din ayrımı yapmaması onun bilimin evrenselliğine inanmasından gelir. Ayrıca İstanbul Patriği Gennadios'tan Hıristiyanlık hakkında bilgi edinmiştir¹⁵.

Fatih'in ilimlerle yakından ilgilendiği Bizanslı âlim Amirutzes'in Fatih için yazdığı kasidelerden birinin bir kısmında açık bir dille ifade edilmiştir. Fatih başta İstanbul olmak üzere birçok önemli şehri imar etmiştir. İstanbul'da hem tamir yaptırmış hem de yeni binalar inşa ettirmiştir. Tamir ettirdikleri arasında surlar başta gelir. Eski Sarayı, Yedikule'deki Kuleyi, Kapalı Çarşığı, Çinili Köşkü yaptırmıştır.¹⁶

Fatih dönemi, kültür ve sanat gelişmeleri yönünden dünya tarihi içinde çok özel ve mühim bir devredir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş günlerinde,

¹⁵ M. Dosay Gökdoğan, "Osman Gazi'den Mehmed Vahideddin'e Osmanlı Bilimi ve Kültürü", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 11, Ankara 2002, s.320-321.

¹⁶ M. Dosay Gökdoğan, agm., s. 321- 322.

yankıları günümüze kadar süren büyük dönüşüm ve değişimler kısa bir sürede tamamlanmıştır. Bu kısa zamanda, Doğu'yu birçok yönden talan eden, Haçlı Seferleri'nin kesilmesi ve İstanbul'un ele geçirilmesi, kültür ve sanat tarihinin akış yönünü önemli bir ölçüde değiştirmiştir. Bu dönemle birlikte ulaşım, şehircilik, mimari üslup, kültür ve sanatın her boyutu yeni şekiller almış ve Osmanlı kültüründeki değişimler tamamen yeni ivmeler kazanmıştır.¹⁷

İstanbul'u kültür merkezi haline getirmek için Fatih'in bilim adamlarını himaye etmesi, çok işlevsel bir yapıya sahip külliye kurması Osmanlılarda bilim ve kültürün gelişmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur¹⁸.

Fatih kendisini, dünya hâkimiyetini kuracak bir uygarlığın mümessili olarak gördüğü için, farklı kültürleri yararlanabilecek bir birikim olarak değerlendirmiştir. Osmanlı Devleti'nin kültür hayatında pek çok ilk sayılan gelişmelerin başlatıcısı Fatih olmuştur. 30 yıl süren saltanatı boyunca, devrinin kültür ve sanat belirtileri olan, Bursa, İstanbul, Edirne başta olmak üzere, Atina'dan Afyon'a kadar uzayan bir alanda çeşitli sanat yapıları inşa ettirmiştir. Bunların 85'i kubbeli olmak üzere 300 cami, 57 medrese, 59 hamam, 29 bedesten ile saray, hisar, kale, sur ve köprü gibi fonksiyonel mimari eserler yapılmıştır¹⁹.

Edebiyat ve Türk lisanı sahasında II. Murad zamanında başlayan kuvvetli hamle, Fatih Devri'nde ortaya çıkarak, çok önemli şair ve nasirlerin eserleri elden ele dolaşmıştır. Bunların gelişmesinde Fatih'in mühim rolü olmuştur; bizzat kendisi de şair olup duygularını lirik şiirle ifade eden Fatih, şairlerle hemhal olmuş, sohbetler düzenleyip, maddi ve manevi huzurlarını temin ederek teşvik ve himaye ile bu yolda gereken ne varsa her şeyi yapmıştır. Bütün Türk diyarlarından İstanbul'a gelen şairleri büyük izzet ve ikramlarla misafir etmiş ve divanlarını caizelerle ödüllendirmiştir²⁰.

¹⁷ Selçuk Mülayim, "Kültür ve Sanatta Fatih Devri" *Tüm Yönleriyle Fetih ve Fatih*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012. s.193.

¹⁸ M. Dosay Gökdoğan, "agm.", s. 323.

¹⁹ Selçuk Mülayim, age., s.194. 195.

²⁰ E. Hakkı Ayverdi, "Fatih", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 9, Ankara, 2002, s. 651

Fatih Sultan Mehmed'in maiyetinde 185 şair bulunduğu, bunlardan 30'una maaş bağladığı kaynaklarca bildirilmektedir. Zamanında Ahmed Paşa, Necâtî, Sinan Paşa, Mahmud Paşa, Molla Lutfi, Melîhî, Nişancı Mehmed Paşa, Karamanlı Nizâmî, Sirozlu Sa'dî gibi şair ve âlimler yer almıştır. Ayrıca Mihrî Hatun ve Zeynep Hatun'un da bu devir şairleri arasında yer aldığını görmekteyiz. Fatih devri, Türk edebiyatının her bakımdan gelişmeler sergilediği bir dönem olarak dikkat çekmektedir²¹.

Âlim ve şairlerle sohbet toplantıları II. Mehmed döneminde haftada iki gün yapılmıştır.(...) 15. yy. Türk edebiyatı içerisinde hemen hemen 30 yıllık bir süreyi kapsayan Fatih Sultan Mehmed devri, edebiyatımızın önemli atılımlar gerçekleştirdiği, 16. yy. da ki büyük gelişimi hazırlayan bir devre olarak dikkat çekmektedir.²²

Şiirlerde artık sadece Farsça ve Arapça kelimeler, deyimler, atasözleri olduğu gibi veya Türkçeye çevrilerek okunmamakla yetinilmiyor. Farsça'da şiirsel ifadeler etrafında gelişen ayrıntılı imajlar, çağrışımlar ve kalıplaşmış imajlar da Türk şiirine girmeye başlıyordu. Böylece divan edebiyatının bütün ifade özellikleri Fatih devrinde Türk şiirine tamamen yerleşmiştir. Şairlerin çoğu iki dil bilmekle birlikte hem Farsça hem de Türkçe şiirler yazmışlardır. Bu şairlerin çoğu İran'a gitmiş ve bu kültürü orada tanımıştır. Fatih döneminin sonunda hemen hemen klasik şeklini almış olan dil ancak 19. Asrın ikinci yarısından itibaren yine kültürel ve sosyal değişmelerin zorlamasıyla yeni bir mecraya girecektir²³.

²¹ Atabey Kılıç, "Fatih Devri Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış" *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 14 (1) 2003, s. 85.

²² Atabey Kılıç, *age.*, s. 86 - 91.

²³ Cihan Okuyucu, Fatih'in Kültür ve Sanat Tarihimizdeki Yeri, *Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 14 (1) 2003, s. 69.

II. FATİH SULTAN MEHMED VE EDEBİYAT

Fatih'ten önce tahtta bulunan Murad Hüdâvendigâr, Yıldırım Bayezid ve Sultan II. Murad, az da olsa şiirler yazmış şair padişahlardandır. Ancak dünyada imparatorluk kurmuş ilk şair hükümdar, Fatih'tir. Fatih'in şiirleri, önceki padişahlara göre hem sayıca fazla hem de daha ustaca yazılmış şiirlerdir. Dahası, Fatih diğer divan şairleri arasında da ihtişamlı bir yere sahiptir. Sürekli fetih ile meşgul olan bir komutan olarak ömrünü at sırtında ve bir savaştan bir başka savaşa koşmakla geçiren Fatih'in onca devlet işleri arasında şiire vakit bulup da kemiyet itibariyle küçük ama keyfiyet itibariyle çok güzel değerli şiirler yazması, kuruluş çağını tamamlamak üzere olan klasik Türk edebiyatımızın da seyrini olumlu etkileyecek bir davranış tarzıdır²⁴.

Divan Edebiyatında his, hayal, güzel buluş, ince düşünce ve tatlı bir ifade vardır. Şairler asırlar boyunca belirli ve birbirine benzeyen kavramları sanatlı bir şekilde tekrarlayıp durmuşlardır; Bu edebiyatta söylenen şeyin yeni olup olmadığına değil, nasıl söylendiğine önem verilmiştir. Fatih, sonraları birçok defa tekrarlanan şeyleri Türk edebiyatına getirenler arasındadır. Bunlardan bazılarının önceden Fars edebiyatında mevcut olması Fatih Sultan Mehmed ve çağdaşı şairlerin kıymetlerini küçültmez. Çünkü Fars edebiyatından birebir aktarma yapmamışlar sadece esinlenmişlerdir²⁵.

Klasik Türk şiirinin kendine has kalıp ve çerçevesi içerisinde onun heyecanları ve duyguları kâh bir şahlanış kâh üstatları taklit edasıyla kaleme alınır. Gerek zekâ oyunları ve hayaller; gerekse belirli kalıp ve fikirler, onun şiirini de çağdaşları ile aynı klasik kategoriye dâhil eder. İster aşkı, ister tasavvufu ve dini eğilimleri ifade etsin, hemen her bir mısraı, edebi anlayışından kaynaklanan yalın ifadesi ile kuvvet bulur. Edebi sanatları kullanmasına rağmen asla bunu bir amaç haline getirmemiştir. Gerekliği hallerde sözünü sanatlı söyler, ama asla sanat

²⁴ İskender Pala, *Şair Fatih: Avnî Fatih Sultan Mehmed*, Kapı Yayınları, 3. Basım, İstanbul 2010, s. 3.

²⁵ Refik Ahmet Sevensil, *Fatih Devrinde Âlimler Sanatkârlar ve Kültür Hayatı*, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul, s. 65.

endişesiyle söz söylemez. Hemen her türden edebi sanata örnek bulunabilecek şiirlerinde onu zaman zaman bir kelime sihribazı olarak görmek de mümkündür. Duygu düşüncelerini anlatırken ne kadar arı ve duru ise, o derece de sanatkâranedir. Ayrıca klasik edebiyatımızın kültür birikimi arasında yer alan kıssalar, efsaneler ve tarihi hikâyeleri de ustalıkla anar²⁶.

Fatih'in şiir dili, daha çok XV. yüzyıldan itibaren yaygın olmaya başlayan kitabî Osmanlıcadır. Devrin şairlerinden olan Ahmed Paşa ve diğer şairlerden dili farksız değildir. Fatih'in şiirlerinde açıklık ve duruluk kendini hissettirmektedir. Dilbilim kurallarının dışına çıkacak yanlışları yok gibidir. Şiirlerinde öz Tükçe kelimelerine sıkça rastlanmaktadır²⁷.

Klasik şiirin belli kuralları hayal dünyası içinde orijinal söyleyişlere ulaşmak ve bunları da seçkin ifadelerle vezne dökmek oldukça güçtür. Aşka, aşıkâ, maşuka dair ifadeler başta olmak üzere bir divan şairi, her çeşit manzumesini kişiselliği ile süslemek zorundadır. Fatih bunu yaparken oldukça başarılıdır. Her ne kadar o bir dil otoritesi değilse de devrinin kültür diline hâkimiyeti sayesinde duygularını açıkça ifade edebilmiştir. Vokabüleri oldukça zengindir. Kelime hazinesi, geniş bilim ve kültürünün bir göstergesidir. Şiirini samimi bir havaya büründürür. Denilebilir ki çağının diğer şairleri arasında ki bunların sayısı neredeyse 50'yi bulmaktadır. Onun bu samimi dili diğerlerinden ayırt edilmesini sağlar. Hatta Hafız ve Sâdî gibi İran şiir üstatlarının etkisi bile onun bu saf üslubunu değiştiremez. Ayrıca Şeyhî ve Ahmed Paşa gibi Türk şairlerinden etkilenmiş olması da bu üsluba fazla tesir etmez. Devrinin üstadı şairler dilinde sıradan sayılan herhangi bir ifade; bazen bu sultan şairin dilinde daha bir çekici olur. Başka bir ifadeyle Ahmed Paşa, Şeyhî veya Necati'nin bir güzele kul olmak istemeleri ile aynı güzeli Fatih'in kendisine sultan edinmek istemesi arasında bir anlayış farkı vardır. Böyle bir ifadede birinciler temenniden öte geçemezken, Fatih bir tenezzül ve fedakârlığı ifade etmiş sayılır²⁸.

²⁶ İskender Pala, age., s. 17.

²⁷ Kemal Edip Ünseel, *Fatih'in Şiirleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1946, s. 17-18*

²⁸ İskender Pala, age., s.18.

Fatih'in aşk şiirleri, genç ve güzel bir padişahın her emrine amade, kolay sevgiler için değil; sevgileri gönülde sıcak ürperişler uyandıran güzeller için söylenmiştir. Bu şiirlerde şahane bir tevazu, aşkı ve sevgiliyi her saltanatın üstünde tutan bir incelik vardır. Aynı şiirler, yer yer, bu mısralarda tasavvufi aşkların da yer aldığını düşündüren çizgilerle renklidir. Yine bu şiirlerin bazı mısra ve beyitleri keskin bir zekâ ve nükte zevki içinde söylenmiştir.²⁹

Fatih'in şiirlerinde görülen titiz ve otoriter hâkimiyeti kişiliğinden farklı bir insanla karşılaşırız. Bu insan zeki, insanın zayıflıklarına ve acılarına aşına, nüktedan, okuyucusu ile iletişim kurabilen bir insandır³⁰.

Fatih'in şiirlerinin toplandığı eseri, bir divandan çok içerisinde gazellerin bulunduğu bir divançe niteliğindedir. Fatih, klâsik tarife uygun, yani başında Allah, Peygamber ve din büyükleri hakkında kasideler, medhiyeler bulunan, sonra alfabenin her harfine uygun kafiyelede birçok gazelleri içeren tam bir divan oluşturamamıştır. Buna rağmen onun, devrine göre iyi bir şair olduğunu bu divançedeki şiirler açıkça ortaya koymaktadır³¹.

Fatih'in şiirlerinin tamamı henüz ele geçirilmemiştir. Fatih'in şiir metinleriyle ilgili bilinen tek nüsha, Fatih Millet Kütüphanesindedir. Yazma Manzum Eserler Kısmı No. 305'te kayıtlı bulunan, Ali Emirî Efendi'nin yazmasıdır. Fatih'in şiirleriyle ilgili ilk çalışma yapan Dr. Georg Jacob'dur. Onun, içindeki şiirlerin büyük bir bölümünü Uppsala Kraliyet Üniversitesi Kütüphanesin'deki bir yazma mecmuadan kopya edip bir kısmını da bazı tezkire ve tarihlerden almıştır. 1904 yılında Berlin'de bastırmıştır. Bu çalışma divandan çok ufak bir gazeliyattan ibarettir³².

²⁹ Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983, s.445.

³⁰ Gönül Tekin, "Fatih Devri Türk Edebiyatı" *Tüm Yönleriyle Fetih ve Fatih*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s. 293.

³¹ Atabey Kılıç, "Fatih Devri Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış" *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* S. 14 Yıl: 2003/1 (85-93 s.), s. 86.

³² M. Nur Doğan, "Fatih, İstanbul'u Fethetti Avnî Mısraları" *Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı:29, İstanbul Mayıs 2011, s.21.

Fatih Sultan Mehmed'in şiirlerinin diğ er önemli neş irleri ise ş unlardır:

Fatih'in şiirlerinin, neş iri ile ilgili ikinci kitap, Sıtkı Bilmen'in hazırlad ığı ve 1944'te basılan Fatih Divanıdır. Ali Emirî'nin Millet Kütüphanesi'ndeki yazma nüshadan yapt ığı kopyadan yararlanılarak hazırlanmıştır. Üçüncü Fatih Divanı yayını ise Fethin 500. yılı dolayısıyla Kemal Edip Ünsel'in hazırlad ığı, "Fatih'in Ş iirleri" adlı çalışmadır. Türk Tarih Kurumu Yayınları tarafından çıkarılan bu çalış ma Ali Emirî nüshasına dayanmaktadır. Bu çalış mada şiir sayısı 87'yi bulmaktadır. İlmi bakımdan en sağı klı yayın olan bu kitap transkripsiyonlu bir yayın olarak kalmaz, aynı zamanda Ali Emirî yazma nüshasının faksimilesini de iç ermektedir. Fatih Sultan Mehmed'in şiirleriyle ilgili dördüncü çalış ma Ahmed Aymutlu tarafından hazırlanan 1992 yılında yayımlanan "Fatih ve Ş iirleri" adlı kitaptır. Bu yayın, beyitlerin nesre çevirisini de iç ermektedir³³.

Fatih Sultan Mehmed'in divanları ile ilgili yayımlar yukarıdaki çalış malarla sınırlı kalmamış ayrıca İskender Pala'nın "Fatih Sultan Mehmed (Avnî) Divanı" adlı çalışması ve Muhammed Nur Doğan'ın "Fatih Divanı ve Ş erhi" adlı çalışması yapılan en son yayınlardır.

Fatih'in edebiyata olan ilgisi nedeniyle çevresinde bir ş air meclisinin oluşmasına vesile olmuştur. Hem Fatih hem de o dönem ş airleri günümüze kadar ulaş an değı rli eserlerini meydana getirmiş ler ve bu eserler günümüz insanların istifadesine sunulmuştur.

Bu çalış mada Fatih'e sunulan kaside nazım şek li örneklerine odaklanıldığı için, kaside nazım şek li hakkındaki derli toplu bilgi özetini hatırlamakta yarar vardır.

³³ M. Nur Doğan, age., s. 21-22.

III. KASİDENİN TARİHİ GELİŞİMİ

Kaside, Arap Edebiyatının bir ürünüdür ve millattan önce V. yüzyıla kadar uzanan çok eski bir tarihe sahiptir Kasidenin ilk örneklerini kısaca muallakat adı verilen yedi değişik şiirde buluyoruz. Her yıl düzenlenen panayırarda okunan şiirler arasından en çok beğenilen şiirler Kâbe'nin duvarlarına asıldıkları için bu şekilde adlandırılmışlardır³⁴.

Kaside “kastetmek, yönelmek” olan Arapça “kasada” sözcüğüyle ilgilidir. Kaside “kastetmek, yönelmek” olan Arapça “kasada” sözcüğüyle ilgilidir. Bir kişiyi övmek sonrasında karşılığında yardım istemek için yazılan şiirlerdir³⁵. Arap edebiyatında ortaya çıkan kaside, önce İran edebiyatına ve buradan da XIII. yüzyıldan sonra Türk edebiyatına geçmiştir³⁶.

Bir nazım şekli olarak kasidenin, 9 beyitten 100 beyte kadar, aynı aruz kalıbıyla yazılmış ve gazel gibi aa ba ca da.. şeklinde kafiyelendiği bilinir³⁷. Kasidenin ilk beytine “matla” denir. Şair kasidenin her hangi bir yerinde matla'ı yenileyebilir. Buna “tecdid-i matla” adı verilir. Bu matla'lar birden çok olduğunda bunlar, sırasıyla “matla-ı evvel” (birinci matla), “matla-ı sâni” (ikinci matla), “matla-ı salis” (üçüncü matla) adını alırlar. Böyle olan kasidelere “zâtü'l-metâli” ya da “zü'lmetâli” denir. Kasidenin son beytinin adı “makta”dır. Şairin mahlasının bulunduğu beyte kasidede “tâc-beyt” adı verilir ve kasidenin sonlarına doğru bulunur. Kasidenin en güzel beytine de “beytü'l-kasîd” ya da “beyt-i kasîd” denir.³⁸

Kasideler, konuyu işleyiş bakımından dört bölümden oluşur: Nesîb veya teşbîb ile başlayan kaside medhiyye ile devam eder ve fahriyye'den sonra du'a kısmı ile sona erer. İlk bölüm “nesîb” veya “teşbîb” kısımları genellikle birbirine

³⁴ Mehmed Çavuşoğlu, “Kaside”, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, S. 415-416-417, (Temmuz, Ağustos, Eylül 1986), s. 17.

³⁵ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, 16. Baskı, İstanbul 2013, s. 40.

³⁶ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2013, s. 122.

³⁷ Haluk İpekten, age., s. 40

³⁸ Cem Dilçin, age., s. 122-123.

karıştırılmıştır. Konusu aşk ve sevgili olan bu başlangıç kısımlarına nesîb, başka ve değişik konuları işleyen kaside başlangıçlarına teşbîb adı verilir. Kasideler ele aldıkları konuları bakımından da farklı isimler alırlar. Allah'ın birliğini anlatan kasidelere tevhîd, Allah'a yalvarıp yakarmak, günahların bağışlanmasını arzulamak için yazılanlara münacat; Hz. Muhammed ve dört halife için yazılanlara na't denir. Padişah, sadrâzam, vezir... gibi devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılanlara medhiyye; padişahın tahta oturmasını kutlamak için yazılanlara cülûsiyye; herhangi birini kötölemek için yazılanlara hicviyye denir. . Şairler bazen övdükleri kişi ile ilgili bir olayı, yaptırdığı bir yapının tarihini de söylerler. Bunlar da tarih kasidesi adını alırlar³⁹.

Kasideler, genellikle nesîbin konusuna göre adlandırılmıştır. Nesîb kısmında bahar anlatılıyorsa bahâriyye, kış anlatılıyorsa şitâ'iyye ve bunun gibi temmûziyye, îdiyye sûriyye ramazaniye diye adlandırılmıştır. Kimi zaman da redifine göre ad verilmiştir: Su, gül, güneş... gibi. Redifli olmayanlar da kafiyesine göre yani son harfleriyle isimlendirilirler: râ'iyye, mîmmiyye, vâviyye kasideleri gibi.

Sırasıyla kasidenin bölümleri ve özeklikleri şöyledir: Nesîb veya teşbîb kasidenin girişi ve sanat yönünün kendisini gösterdiği bölümüdür. Bir tasvir ile başlanır. Tabiat, bir güzelin anlatılması, aşk, önemli günler gibi konular ortaya konulur. Nesîbden sonra gelen Girizgâh, medhiye bölümüne geçerken söylenen ve asıl maksada geçişi sağlayan tek bir beyittir. Medhiye, kasidenin sunulduğu kişinin övüldüğü bölümdür. Övülecek kişi aşırı ifadelerle mübağalalı bir şekilde övülebilir. Tegazzül, bazı kasidelerde, medhiye bölümünden sonra gelen, aynı vezin aynı kafiye ile yazılan bir gazeldir. Fahriye, kaside içinde şairin kendini övdüğü bölümdür. Şair kendini çeşitli şairlerle karşılaştırarak onlardan üstün olduğunu dile getirir. Dua, kasidenin son bölümüdür. Şair burada övdüğü kişinin hayatı boyunca başarılı ve talihinin açık olmasını Allah'tan niyaz ederek kasidesini sonlandırır.

³⁹ Haluk İpekten, age., s. 40-41

Kasideler, mürettep divan sıralamasında divanların başında ve bütün öteki şiirlerden önce yer alırlar. Kasideler arasında da ayrıca bir sıra gözetilir: önce dinî konulardaki tevhîd, münacat ve na't kasideleri, sonra dört halife ve Mevlâna hakkındaki kasideler daha sonra da sultan, sadrâzam, vezir şeyhülislâm... için yazılmış medhiyeler sıralanır. Medhiyelerin sıralanmasında tarihî önceliği ya da memduhların büyüklük ve unvanlarına bakılmaz; gelişigüzel yazılırlar. Kasidelerin başına memduhunun adının ve unvanının yazılması usuldendir. Bu başlıklar çoğunlukla Farsça yazılır: “Kaside der-na't-ı Hazret-i Fahr-ı Kâinât”, “Der-menkıbe-ı Şîr-i Hudâ Aliyyü'l Murtaza”, “Der Medh-i Hazret-i Sultân Muhammed Hân”, “Der- sitâyiş-i Sadrâzam Şehid Ali Paşa” gibi.⁴⁰

Kasideler sanat yönünün gücü mukabili şairlerin geçim vasıtalarından biridir. Divan şairleri, sanatlarının maddi ve manevi anlamda başkaca destekleme mekanizması olmadığı için devlet büyüklerine yazdıkları bir bakıma o devrin telif ücreti sayılabilecek caizeler almışlardır. Sanat muhitlerinin devlet bürokrasisinde görevlendirilmenin kapıları çoğu defa şairlerin kendilerini sanatla ispatladıkları kasideler yolu ile de açılmıştır. Övgüsünü yaptıkları padişah, sadrazam, vezir veya taşradaki yüksek bürokratlar gibi devlet erkânından bekledikleri himaye ile maddi ve manevi yardımı temin etmede kasideler de önemli rol almıştır⁴¹.

3.1. Arap Edebiyatında Kaside

Geleneksel anlatıma göre kasidenin aslı, Taglib kabilesinin reisi Muhelhil İbn Rabî'a'ya atfedilmektedir. O, bu tür bir şiirde kardeşi Kuleyb'in ölümüne yas tutmuş ve böylece de Bekr ve Taglib kabileleri arasında uzun süren bir savaşa neden olmuştu. ... İki kabile arasında kan davası meydana gelmiş ve uzun süren savaşlara neden olmuştur. Birçok insan bu savaşlar neticesinde hayatını kaybetmiştir. Şairler de bu düşmanlık olayları üzerine şiirler söylemiştir. Kasidenin oluşmasında bu savaşların sebep olduğu dile getirilmektedir⁴².

⁴⁰ Haluk İpekten, age., s. 42.

⁴¹ Cemal Kurnaz, *Halk Şiiri ve Divan Şiirinin Müşterekleri*, Berikan Yayınevi, Ankara 2011, s. 47.

⁴² Ignace Goldziher, *Klasik Arap Literatürü*, İmaj Yayınları, Ankara 1993. s. 20.

Kaside nazım şekli Arap edebiyatında doğmuş ve İslâmiyetten önce en parlak devrini yaşamıştır. Cahiliye devrinde birçok şair, yılda birkaç kez Arap yarımadasında, Mekke'nin güneydoğusunda Tâif ile Nahle arasındaki Ukaz denilen yerde kurulan panayıra gelir ve burada şiir yarışmasına girerlerdi. Yarışma neticesinde en çok beğenilen kaside altınla yazılıp Ka'be duvarına asılırdı. Birinci olan kaside böylece halka ilan edilirdi⁴³. Bu kasidelere Müzehhebât (altınla süslenmiş) veya Muallakât (asılan) denilmiştir. Muallakât içinde on kaside, bunların içinde de özellikle yedisi çok tanınmıştır. Bunlara Muallakât-ı Seb'a (Yedi Askı) adı verilmiştir. Bu muallakât-ı seb'a şairleri de İmrü'l-Kays, Tarafe, Züheyr, Lebid, Amr b. Kulsum, Antere, Hâris idi. Nâbigâ, A'sâ, Kâb b. Züheyr ile Hassan b. Sabit de İslâmi dönemin kasidecileri arasında sayılırlar.⁴⁴

Arap edebiyatının ilk tanınmış kasidelerinin şairi İmrü'l-Kays'tır. Arap emiri olarak bilinir. Hassas ve lirik bir şairdir. Ayrıca kaside nazım şekline ilk belirli kaideleri İmrü'l-Kays getirmiştir. Bu şairden sonra Cahiliye devrinin bütün kasidelerinde çöl ve kabile yaşantısı, sevgilinin ayrılığı, ağlama ve hüznün hâkimdir. Şairler sevgililerinin ayrılığı ile yaş döküp inledikten sonra kendilerini övmeye başlardı. Harun Reşid devriyle birlikte saray hayatı, elit bir yaşamın anlatımı kasideye girmiştir. Övgüye değer hükümdar vezir ve kahramanlar bulunabilmiştir⁴⁵.

Abbasiler devrinde Arap edebiyatında üç büyük şair Ebû Temmâm, onun öğrencisi Buhturî ve Mütenebbî yetişmiştir. Mütenebbî'den sonra Arap kasidesinde büyük bir şair görülmez. Kaside, Araplardan İran edebiyatına geçmiş, saray ve konaklarda övgü şiirlerinin dili olmuştur.⁴⁶

Abbasiler döneminde şiire karşı ilgi artmıştır. Bu dönemde rekabet ortamı yeniden alevlenmiş, siyasi gelişmeler ve değişimler etrafında şekillenen edebiyat, beraberinde hiciv ve methiye örneklerini de getirmiştir. Özellikle Ahtar ve Cerir gibi

⁴³ Gülnihal Perk, *18. Yüzyıl Kasidelerinde Medhiye*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2008. , s. 19.

⁴⁴ Metin Hakverdioğlu, *Edebiyatımızda Lale Devri ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya Sunulan Kasideler*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya 2007, s. 103.

⁴⁵ Haluk İpekten, age., s. 43.

⁴⁶ Gülnihal Perk, agt., s. 20.

şairler hicviyeleri ile dikkat çekmişlerdir. Birçok methiye örneği de verilmiştir. Emeviler dönemi ise saraya bağlı şiir geleneğinin olduğu ve övgü şiirinin tam anlamıyla kendini bulduğu bir dönem olmuştur. Sosyal hayat ile edebiyat etkileşimi hemen her dönemde görülmüştür. Arap milletinin yerleşik hayata geçmesiyle bu etkileşim kendini göstermiştir. Sosyal hayatta meydana gelen değişim ile beraber kasidelerde bedevi hayatını yansıtan unsurlardan çok, sosyal yaşamın gerekleri, yerleşik yaşama dair unsurlar, tarım, avcılık, çeşitli eğlence tasvirleri yapılmaya başlanmış ve sekizinci yüzyılın sonunda kaside, Arap şiirindeki son haline yakın konumunu almıştır. Sonraki dönemlerde yaşanan siyasi kargaşalar, edebiyatın gelişimini olumsuz etkilemiştir. Bu durgunluk sürecinden kaside nazım şekli de nasibini almıştır. Romans türünün İspanya’da ortaya çıkmasında, kasidenin Endülüs Emevileri aracılığıyla bu ülkeye geçmesinin rolünün büyük olduğu söylenir⁴⁷.

3.2. İran Edebiyatında Kaside

İran’da kasidenin başlangıcı Sâsânîler devrine rastlar. Rûdeki bu devrin en büyük şairidir. Kasidelerinde aşık, neşeli şarabı ve hayatı seven ve hayatın acı taraflarına hiç dokunmak istemeyen bir şair olarak görülür. Kasideye gazel havası veren Rûdeki’nin Medâr-ı Mey adlı kasidesi çok tanınmış bir şiirdir.⁴⁸ Kasidenin içeriğinin zenginleşmesi ve bir nazım şekli olarak büyük önem kazanması İran edebiyatı içinde olmuştur⁴⁹.

Arap hâkimiyetinden kurtulan İranlı devlet adamları, kendi etraflarında şair bulundurmak istemişlerdir. Abbasiler ile başlayan ve süre gelen bu geleneği Gazneli hükümdar Sultan Mahmud devam ettirmiş ve onun zamanında oluşan edebi çevre sayesinde, kaside çok önemli gelişmeler kaydetmiştir. Buna bağlı olarak şairlerin sayısında artış görülmüştür. Kasideleriyle ön plâna çıkan Ferrûhî ve Unsûrî bu dönemde yaşamışlardır. Kaside geleneği Moğollar zamanında sekteye uğrasa da

⁴⁷ Olgu Gürdal, *XV. Yüzyıl Divanlarındaki Kasidelerde Nesib Bölümü*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa 2008, s.7.

⁴⁸ Haluk İpekten, age., s. 44.

⁴⁹ Mehmet Çavuşoğlu, agm., s.18

kendini kısa sürede toparlamıştır. 12. yüzyıldan sonra Hâkânî, Enverî, Sadî-i Şîrâzî, Hâfız-ı Şîrâzî ve Selmân-ı Sâvecî gibi büyük kasideciler yetişmiştir⁵⁰.

İran edebiyatındaki kasidelerin yazılış amacı genellikle övgüsü yapılacak kişiyi yüceltmektir. Böylece şairler bir yandan kendilerini tanıtırken diğer yandan da saray çevresinde saygın bir yere sahip olmaya çalışmışlardır. İranlı şairler geleneksel kaside nazım şeklinin yapısal özelliklerini kullanarak övgü dolu kasideler oluşturmuşlardır.

XVI. ve XVII. yüzyıllarda İran'daki aşırı dinî baskıdan kaçan şairler Hindistan'a sığınmışlar ve Hint edebiyatının da etkisiyle Sebk-i Hindî adı verilen yeni bir üslup yaratmışlardır. Bunların başında Urfî Şîrâzî, Sa'ib-i Tebrîzî ve İran'da kalan Şevket sayılabilir. Bu şairler daha çok gazel şairi olarak tanınmışlarsa da kaside de söylemişlerdir. Özellikle Urfî, kasideleriyle de kendini tanıtmıştır.⁵¹

İran edebiyatındaki kasidenin içeriği daha da zenginleşip en güzel örneklerini vererek, etkisini Türk kasideciliğinde hissettirmiştir.

3.3. Türk Edebiyatında Kaside

Kaside şekli, Türk edebiyatına gelene kadar birçok tecrübelerden geçmiştir⁵². Türk edebiyatında kasidenin başlangıcı oldukça eskiye dayanır. 13. yüzyılda Mevlâna'nın Divân-ı Kebir'inde 300 kadar kasidesi vardır. Bunlar; şairin gerçek sevgilisi için söylediği tevhid ve münacatlardır. Kasideler Farsça oldukları halde, Mevlânâ Türk şairlerince çok okunduğu için etkileri büyük olmuştur.⁵³

⁵⁰ Olgu Gürdal, agt., s. 8.

⁵¹ Haluk İpekten, age., s. 44.

⁵² Mehmet Çavuşoğlu, agm., s. 19.

⁵³ Haluk İpekten, age., s. 45.

Kasidenin, ana çizgileriyle edebiyatımızdaki yeri yüzyıllara göre şöyle tespit edilmiştir:

Türk edebiyatında ilk örnekleri XIV. yüzyılda yazılmaya başlanan kasidelerin Türk beyliklerinin ileri gelenleri hakkında düzenlenmiş olmasıyla ilk mükemmel örneklerin ortaya çıktığı XV. yüzyılda sultanlar ve devlet büyüklerine ithafen yazılmaya başlanması koşuk geleneğinin bir devamı gibi kabul edilebilir. Türk edebiyatının klasik özelliklerinin bütünüyle teşekkül ettiği XVI. yüzyılda ise kasidenin bu edebiyata has kuralları iyice belirlenip şekil ve bölümleri oluşmuştur.⁵⁴

XVI. yüzyıl, Türk Edebiyatının büyük şairlerinden birkaçını; Bâkî, Hayâlî, Nev'î, Ruhi ve Fuzuli'yi yetiştirmiştir. Bu dönemde övgünün dozu giderek artmıştır. Bunun sebebi ise Osmanlı hükümdarlarının cihana hâkim olmak istemeleridir. Şairler XVI. yüzyılda devletin ihtişamına paralel bir yapıya ulaşmış değillerdir. Bu nedenle Bâkî kasidelerinin nesib bölümlerinde daha çok başarılıdır. Methiye bölümünde ise zayıf kalan Bâkî, bahar tasvirlerinde harika manzaralar çizmiştir. 27 kaside yazmıştır. Hayâlî Bey ise Bâkî'nin dilindeki sağlamlığı yakalayamamıştır. Defterdar İskender Çelebi ve Sadrazam İbrahim Paşa'ya kasideler yazmıştır. Nev'î ise âlim bir şairdir. Divanında 50 kasidesi vardır. Rûhî-i Bağdâdî kasidelerinde akıcı bir üsluba sahiptir. Dilindeki sadelik ile kinayeli anlatımı kasidelerinin önemli özelliklerindedir. Rûhî-i Bağdâdî 24 kaside yazmıştır. Fuzuli'nin divanında ise, 8'i tevhid ve na't 29'u methiye toplamda 37 kasidesi vardır⁵⁵.

XVII. yüzyılda Türk edebiyatının en büyük kaside şairi olan Nef'î yetiştirilmiştir⁵⁶. Bu yüzyılın ilk çeyreğinde Nef'î geldiği zaman kaside kalıbı içinde söylenecek her şey söylenmiş gibiydi. Nef'î kasidenin yapısında bulunan mübalağa sanatını bütün imkânlarıyla kullanmış ve fahriyeyi kasidenin vazgeçilmez unsuru yapmıştır⁵⁷.

⁵⁴ İskender Pala, "Kaside", TDVİA, C. 24, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s.564.

⁵⁵ Metin Hakverdioğlu, *Edebiyatımızda Lale Devri ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya Sunulan Kasideler*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya 2007, s. 109- 110.

⁵⁶ Haluk İpekten, age., s. 46.

⁵⁷ Mehmet Çavuşoğlu, agm., s. 19.

XVIII. yüzyılın başında büyük musiki ustalarından Yahya Nazîm, aynı zamanda kasideleriyle tanınmış ünlü bir şairdir. Lale devrinin büyük şairi Nedim gazel ve şarkılarının yanında kasideleriyle de başarı elde etmiştir. Nef'î'deki gür sese karşı Nedim'de ince, zarif bir âhenk vardır. Divanında 38 kasidesi vardır. Bu kasidelerin çoğunu devrin padişahı Sultan Ahmed'e, sadrazam şehit Ali Paşa'ya ve Damad İbrahim Paşa'ya sunmuştur. Bu yüzyılın sonlarına doğru Şeyh Galib de kaside nazım şeklinde ustalığını göstermiş bir şairdir⁵⁸.

Yüzyılın sonunda Sünbülzâde Vehbi 54 kaside ve Fâzıl-ı Enderûnî, bir kısmı dinî konularda olmak üzere 84 kaside ile en çok kaside yazan şairlerden olmuşlardır. 48 kaside yazan İzzet Molla da, 15 kasidesi bulunan Vâsıf da bu yüzyılda Nedim'in gölgesinde ve onun taklitçisi olmaktan öteye gidememişlerdir⁵⁹.

Daha önce bazı şairler tarafından terk edilen nesib bölümü Tanzimat döneminde iyice yerleşmiş doğrudan medhiye bölümüne geçilmeye başlanmıştır. Kasidenin konuları arasına yeni fikirler de girmeye başlamıştır. Bu yüzyılda; Şinasi, Âkif Paşa, Ziya Paşa, Namık Kemal kaside yazan şairlerin belli başlılarıdır.⁶⁰

Her şair ve şiir kendi devirlerinin medyasıdır. Şairler yöneticilerin ideolojisinin tabanda kabul görüp yaygınlaşmasında kasideler yolu ile rol almışlardır. Aynı zamanda yönetilenlerin beklenti ve özlemlerinin sözcülüğünü yapan şairler iki yönlü bir aracı konumundadırlar. Bu yönüyle kaside şairleri, bir bakıma devirlerinin tanığı ve vicdanı rölünü üstlenirler.

⁵⁸ Gülnihal Perk, agt., s. 22.

⁵⁹ Haluk İpekten, age., s. 48.

⁶⁰ Gülnihal Perk, agt., s.22.

IV. FATİH SULTAN MEHMED'E KASİDE SUNAN ŞAİRLER

4.1. ADNÎ (MAHMUD PAŞA, ?-1474)

Adnî mahlası ile edebiyat dünyasında yer alan sadrazam Mahmud Paşa'nın ailesi, doğum yeri ve yılı hakkında Türk tarihçilerinin eserlerinde herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır⁶¹.

Hem asker hem de devlet adamı olarak gösterdiği başarının dışında Adnî mahlasıyla düzgün ve başarılı şiirler yazan Mahmud Paşa, döneminin âlim ve şairlerin himaye edicisi olarak da bilinir. Bu nedenle birçok eserin oluşmasında öncü olmuştur⁶².

Fatih'in güvenip sevdiği ve saygı duyduğu biri olan Mahmud Paşa, görevinde bulunduğu süre boyunca birçok alanda yapıcı faaliyetlerde bulunmuştur. Eğitim işlerinden, sosyal hizmet çalışmalarına, ülkenin güvenlik işlerinden yapılan savaflara ve divan kararlarından edebî toplantılara kadar her türlü alanda görevler üstlenmiştir. İstanbul fethinden sonra eğitimde başlatılan çalışmalarda da ileri derecede görev alan Mahmud Paşa, Ali Kuşçu ile birlikte, Tetimme ve Sahn-ı Semân medreseleri teşkilatının kurucusudur. Kendi adına da birçok medrese yaptırmıştır. Mahmud Paşa'yı kendi devrinde unutulmaz kılan husus ise vakıflar olmuştur. Yoksul insanlara yardım etmesi halk arasında "velî" olarak görünmesine ve sevilip adına menâkıbnâme yazılmasına yol açmıştır⁶³.

Fatih S. Mehmed'in pek çok seferinde beraberinde bulunmuş nihayet vezir-i âzam olup 858-872/1454-1468 yıllarında ve 877-878/1473-1474 yılları arasında biri ondört yıl ve ikincisi beş ay olmak üzere iki defa sadarete bulunmuştur. Azlinden

⁶¹ Bilal Yücel, *Adnî (Mahmud Paşa) Divanı*, Akçag Yayınları, Ankara, 2002, s. 20.

⁶² Sait Okumuş, "Klasik Türk Edebiyatında XV. ve XVI. Yüzyıl Nesir ve Nâsirlerine Bakış", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 4, Sayı 18, 2011. s. 95.

⁶³ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2012. s. 228.

sonra şehzade Mustafa'nın ölümü üzerine şehzadenin kendisi tarafından zehirletildiği rivâyetini yalanlamak için Fatih'in huzuruna çıktı. Daha önceden düşmanlarının tesiri ile birkaç defa Padişah'ın gazabını üzerine çeken Mahmud Paşa, bu sefer Yedikule'ye hapsedildi Ölüm şekli kendisine bırakıldı ve damarlarından kan alınmak suretiyle öldürüldü.⁶⁴

Mahmud Paşa'nın iyi derecede Farsça bildiği, nesir alanında daha başarılı olduğu bilinir. Türkçe ve Farsça şiirleriyle Farsça mensur mektuplarını Divan'ında toplamıştır⁶⁵. Divanı: Bilal Yücel tarafından "Mahmud Paşa-Adnî Divanı" adıyla basılmıştır⁶⁶.

4.2. AHMED PAŞA (?-1497)

Ahmet Paşa, Sultan II. Murat dönemi kazaskerlerinden Veliyüddin bin İlyas Efendi'nin oğludur.⁶⁷

Ahmed Paşa, Fatih Sultan Mehmed'in sevgisini kazanan ve yıllarca yanından ayrılmayan bir şairdir. Edirne kadısı iken daha sonra sırasıyla kazasker, Fatih'in hocası ve danışmanlığını da yapmıştır. Sonrasında ise Fatih'in veziri olmuştur. İstanbul'u kuşatırken Fatih ile beraberdir. Ahmed Paşa yıllarca zarafeti, sözde derin anlamı yakalayıp ifade etmesi ve şairliği yanında ilmi ile de Fatih'in iltifat ve sevgisini kazanmıştır. Ayrıca sarayda düzenlenen ilim ve şiir meclislerinde sürekli hazır bulunmuştur. Fatih'e kaside ve gazeller sunmuştur⁶⁸.

⁶⁴ Halûk İpekten, *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 31.

⁶⁵ Olgu Gürdal, *XV. Yüzyıl Divanlarındaki Kasidelerde Nesib Bölümü*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayılanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa 2008, s. 31.

⁶⁶ Bilal Yücel, *Adnî (Mahmud Paşa) Divanı*, Akçag Yayınları, Ankara 2002.

⁶⁷ Olgu Gürdal, agt., s. 31

⁶⁸ Halûk İpekten, age., s. 29.

Ahmet Paşa, Fatih'e devrinin birçok şairini tanıtmış, hatta onlara belirli bir maaş bağlanmasını sağlamıştır⁶⁹.

Sehî, Latîfî, Şakâik, Hasan Çelebi, Beyânî Tezkirelerine göre Fatih'in hizmetkârlarından birine laf attığı için; başka kaynaklara göre padişahın bir gözdesine göz koyduğu için ve Âşık Çelebi'ye göre ise arabozucunun iftirasına uğradığı için, sinirlenen padişah tarafından vezirlikten atılmış ve hapse mahkûm edilmiştir. Başka bir söylentiye göre Ahmed Paşa "Kerem" redifli 35 beyitten oluşan kasidesini padişaha sunmasıyla affedilmiştir. Ali Nihad Tarlan "Kerim" redifli kasidenin yazılışının başka bir nedeni olduğunu söylemiştir. Ali Nihad Tarlan, anlatılan olayın olma olasılığının az ve bunun bir hikâyeden ibaret olduğunu dile getirmiştir⁷⁰. Son dönem edebiyat tarihçilerinden Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal da bu kanaattedirler⁷¹.

Ahmed Paşa, bir süre hapsedildikten sonra affedilerek Bursa'ya gönderilmiştir. II. Beyazîd döneminde tekrar itibar elde ederek Bursa sancakbeyliği yapmıştır. 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın başında yaşayan şairler, onu üstad olarak görmüşler ve yolundan giderek gazel ve kasidelerine nazireler yazmışlardır⁷².

Ahmed Paşa gerek gazel gerekse kaside türlerinde başarılı eserler ortaya koymuştur. Ayrıca şarkı ve murabba türlerinde de olgun örnekler vermeyi başarmıştır. Beyitleri divan şiirinin söz ve anlam özelliklerini taşımaktadır. Şiirlerinde işlediği konular ise din dışı olup beşeri aşk konusundaki şiirleri daha fazladır. Dini ve tasavvufi konulara pek ilgi göstermemiştir. Şiirleri ahenklidir. Aruzu ustaca kullanma konusunda yeteneklidir. Kendi devrinde "şairlerin sultanı" olarak anıldığı bilinmektedir⁷³.

⁶⁹ İbrahim Akyol, "Fatih Sultan Mehmet Dönemindeki Edebî Çevreler" *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi* (KAREFAD) 2(1): 93-122, s. 99.

⁷⁰ Olgu Gürdal, agt., s. 32. 33.

⁷¹ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, age., s. 218.

⁷² Mustafa Arslan, *XV. Yüzyıl Divanlarında Methiyeler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2007, s. 30.

⁷³ Olgu Gürdal agt., s. 33.

Ahmet Paşa'nın dikkat çeken yönlerinden biri de tarih düşürmedeki başarısıdır. Onun tarih manzumeleri, edebiyat ve tarih bakımından önem arz etmektedir. Edebiyat bakımından bu eserler, klâsik edebiyatın henüz teşekkül etmeye başlayan bir türünün açık ve toplu ilk örneklerindedir. Manzum tarih düşürme daha sonraları klâsik edebiyatımızda birçok şâirin denediği bir sanat olduğu için bu ilk örneklerin özelliklerinin dikkate değer olduğu aşikârdır.⁷⁴ İyi eğitim almış ve kültürlü bir yapıya sahip olan Ahmed Paşa, Klasik Türk edebiyatının kurucularındandır. 1497 yılında Bursa'da vefat etmiştir.

Ahmet Paşa'nın Divanı, Ali Nihad Tarlan tarafından yayımlanmıştır⁷⁵.

4.3. CEMÂLÎ (D.1408-1409- öl.?)

Cemâlî, Karaman'ın ileri gelen, kültürlü bir ailesindedir. Çelebi Mehmed, II. Murad Fatih'in saltanatları döneminde yaşamıştır.⁷⁶ Klasik edebiyatın önde gelen temsilcilerinden sayılmaktadır. İyi yetişmiş sanatıyla övülen bir isimdir.

Devrinin diğer usta şâirleri Ahmed Paşa, Necâtî Bey, Mesîhî gibi gelişmiş olmasa da, ilginç sanatlar, harf ve sözcük oyunları ile dikkati çekmektedir. Şeyhî'nin yanında yetişen Cemâlî, onun etkisinde kalmıştır; fakat Divan'ındaki şiiirlerden de anlaşılacağı gibi kendine özgü bir üslûp oluşturmayı başarmıştır.⁷⁷

Cemâlî, II. Murad'a Gülşen-i Uşşak'ı Fatih'e ise Miftahü'l-Ferec adlı eserleri sunmuştur⁷⁸. Ayrıca divanında yer alan bazı şiiirleri devrinin ünlü şâirlerinin şiiirlerine naziredir. Nazire konusunda yetenekli olduğu bilinmektedir. II. Bayezid döneminde öldüğü kaynaklarca bilinen yaygın görüştür.

⁷⁴ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, age., s. 219.

⁷⁵ Ali Nihad Tarlan, *Ahmed Paşa Divanı*, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul 1966.

⁷⁶ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, 12. Baskı, Ankara 2006, s.131

⁷⁷ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, age. s. 231.

⁷⁸ Mustafa Arslan, agt., s. 31.

Cemâlî Divan'ı üzerinde en kapsamlı çalışmayı İbrahim Çetin Derdiyok yapmıştır⁷⁹.

4.4. FAKÎH (?-?)

Hayatı hakkında bilgi yoktur. İsmi zikreden tek kaynak Sehi Bey'in Heşt Behişt'idir. Tezkireye göre Konyalı olup, ilim sahibi bir şairdir. Karaman oğulları topraklarının Osmanlılara geçmesinden sonra İstanbul'a gitmiştir.⁸⁰ Şiirlerinde fazlaca yer alan Farsça ifadelerden dolayı İranlı olduğu tahmin edilmektedir. Farsça şiirlerinde tasavvufî ifade mefhum ve mazmunlara yer vermesi tasavvufa özel ilgisinin olduğu söylenebilir⁸¹.

Fakîh Divanı üzerinde Ercan Sünger bir çalışma yapmıştır⁸².

4.5. HÂMİDÎ (1407- ?)

Mevlana Hamidî, İsfahan'dan İstanbul'a geldiğinde, önce sadrazam ve aynı zamanda şair olan Mahmud Paşa'nın ilgisini görmüş ve kendisine kasideler sunmuştur. İstanbul'da iyi ağırlanmıştır. Mahmud Paşa tarafından Fatih'e tanıtılan Hâmîdî, Padişah'ın ilgisini çekmiş ve beğenilmiştir. Yirmi yıl kaldığı İstanbul'da hem Padişah hem de Mahmud Paşa tarafından korunmuştur⁸³.

Hâmîdî, Padişah için "câm-ı süfyan-gûy" adlı eserini yazmış. Ayrıca padişaha çeşitli vesilelerle kasideler sunmuştur. Sonrasında padişahın aldığı ihsanlar için ileri geri konuşunca padişahın kızmasına sebep olmuş ve Bursa'ya gönderilmiştir. Burada vefat etmiştir⁸⁴.

⁷⁹ İ. Çetin Derdiyok, *Cemâlî Hayatı, Eserleri ve Divânı*, Cambridge: Harvard University Press. 1994.

⁸⁰ Mustafa Arslan, agt., s. 32.

⁸¹ Ercan Sünger, *Fakîh, Hayatı, Eserleri ve Divanı*, Gazi Üniv. Sosyal Bilimler Enst. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2004, s. 9.

⁸² Ercan Sünger, agt.

⁸³ Halûk İpekten, age., s. 138.

⁸⁴ İbrahim Akyol, age., s. 104.

Hâmidî üzerine en kapsamlı çalışmayı İsmail Hikmet Ertaylan yapmıştır⁸⁵.

4.6. MOLLA AŞKÎ (?-?)

Fatih dönemi şairlerinden ve Fatih'in sohbet arkadaşıdır. Molla Aşkî'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Aşkî, Sultan II. Murat ve oğlu Fatih'e kaside sunmuştur. Fatih'in tahta çıktığı ilk yıllardan itibaren var olan irtibatını sürekli kavi tutmuştur. Fatih tarafından sevilmiş ve korunmuştur. İlmiye sınıfına mensup bir şairdir. Bazı tezkireler ve Ayvansarayî, Aşkî'nin şiirlerinin sade ve orijinallikten uzak olduğunu buna rağmen padişahın iyi bir caize verdiğini söyleyerek tenkit etmişlerdir⁸⁶.

Molla Aşkî'ye dair yapılan en son çalışma Ahmet Atilla Şentürk ve Nurcan Boşdurmaz'ın birlikte hazırladığı Molla Aşkî Divanı'dır⁸⁷.

4.7. NECÂTÎ BEY (D.1451/55- öl.1509)

Fatih devrinde Ahmed Paşa'dan sonra gelen ve XV. yüzyılın en büyük şairi sayılan Necâtî Bey Edirne'de doğduğu kabul edilmektedir. Kastamonu'da yetişmiştir. Dolayısıyla Necâtî orali sayılmıştır. Daha sonra İstanbul'a gelerek Fatih Sultan Mehmed'e kasideler sunmuştur⁸⁸. Çok genç yaşına rağmen Padişah yanında şairler arasında önemli bir yer edinmiştir. Divan kâtipliği görevine Fatih vefat edene kadar devam eder.⁸⁹

Şiirlerinde içten bir söyleyişe sahip olan Necâtî dönemin diğer divan şairlerine göre daha sade bir dil kullanmıştır. Şiirlerinde halk söyleyişlerine,

⁸⁵ İ. Hikmet Ertaylan, *Külliyât-ı Divân-ı Mevlânâ Hâmidî*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1949.

⁸⁶ İbrahim Akyol, age., s.101.

⁸⁷ Ahmet Atilla Şentürk, Nurcan Boşdurmaz, *Molla Aşkî Divânı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012.

⁸⁸ Halûk İpekten, *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 30.

⁸⁹ İbrahim Akyol, age., s. 100.

deyimlere ve atasözlerine sıkça yer vermiştir. Gazel vadisindeki kabiliyeti övgüye değer sayılmıştır⁹⁰.

Necâtî, Fatih Sultan Mehmed'in son dönemlerine yetişmiş bir şairdir. Bir gün

Eser itmez n'idelüm âh-ı sehergâh sana
Meğer insâf vire sevdüğüm Allah sana

Matla'lı gazelini sarayda bulunan ve Fatih'in nedimlerinden biri olan Georgios Amirutzes'in külahına koyar. Amirutzes, Fatih ile santraç oynarken külahındaki kâğıt, Padişah'ın dikkatini çeker. Bu kâğıdı alıp gazeli okur ve çok beğenir. Sonrasında Necâtî'yi on yedi akçe ulufe ile ödüllendirir ve divan kâtibi yapar⁹¹.

Necâtî Bey'in güzel ve ince hayallerle dolu şiirleri, kendinden önce gelenlerin ve çağdaşlarının çoğunda olduğu gibi, Farsça şiirin tesiri yerine, kendi müşahedelerinin ve bunları ince bir şekilde işleyen şâir ruhuyla zekâsının damgasını taşır. Lâtîfî onun Osmanlı şâirlerinin yüzüsu olduğunu, Âşık Çelebi de İran şâirlerinin bizde, kendileri ayarında şâir bulunmadığı yolunda yaralayıcı sözler söylemelerinden bizi Necâtî Bey'in kurtardığını ifade ederek, onun ilk orijinal şâir olarak göstermiştir.⁹²

Necâtî, devrinin en iyi şairi sayılmıştır. Günümüze kadar gelen tek eseri ise Divânı'dır. Ali Nihad Tarlan tarafından yayımlanmıştır⁹³.

⁹⁰ Olgu Gürdal, *XV. Yüzyıl Divanlarındaki Kasidelerde Nesib Bölümü*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa 2008, s. 37.

⁹¹ İbrahim Akyol, "Fatih Sultan Mehmet Dönemindeki Edebî Çevreler", *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)* S. 2(1) 93-122, s. 101- 102.

⁹² Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2012. s. 221.

⁹³ Ali Nihad Tarlan, *Necâtî Bey Divânı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1963.

4.8. NİZÂMÎ (KARAMANLI NİZÂMÎ (?-?))

Nizâmî, Karamanoğlu Beyliği sınırları içinde Karaman'da yetişmiştir. İyi bir öğrenim görmüş ve Farsça'yı da iyi öğrenmiştir. Ahmed Paşa'nın bazı gazel ve kasidelerine başarılı nazireler yazmıştır. Nizâmî, Sadrazam Mahmut Paşa ile tanışmış ve Fatih Sultan Mehmed'e tavsiye edilmiştir. İstanbul'a davet edilir. İstanbul'a gitmek üzere yola çıkan şair yolculuk esnasında hastalanıp vefat eder⁹⁴.

Kaynaklar bu genç yaşında ölen şairi aşırı derecede methetmişler, hatta Ahmed Paşa'dan üstün olduğunu söylemişlerdir. Herhalde Nizamî, İstanbul'a gelip, Fatih S. Mehmed gibi bir padişaha intisab edebilseydi, asrın mühim şairleri arasında yer alabilirdi.⁹⁵

Nizâmî'nin şiirleri dış yapı mükemmelliği bakımından kendi döneminin en düzgün söyleyişlerine sahiptir. Aruz veznine sıkıca hâkimdir. Hece tekrarları ve dolgun rediflerin yardımı ile şiirlerinde ahenk oluşturmayı başarmıştır⁹⁶. Daha çok gazelleriyle tanınan Nizâmî'nin Divan'ı Haluk İpekten tarafından yayımlanmıştır⁹⁷.

Yaşamları hakkında kısaca bilgi verilen şairler, dönemlerinin hükümdarı olan Fatih Sultan Mehmed'e çeşitli vesilelerle kaside sunmuşlardır. Kendisi de şair olan Fatih Sultan Mehmed devrinin şairlerini hem himaye etmiş hem de onlara lutuf ve ihسانlarda bulunmuştur. Dolayısıyla kendisine şairlerce hatırı sayılır derecede kasideler yazılmış ve şairler tarafından övülmüştür.

Yukarıda isimleri geçen sırasıyla Adnî, Ahmed Paşa, Cemâlî, Fakîh, Hâmidî, Molla Aşkî, Necâtî ve Karamanlı Nizâmî gibi şairlerin Fatih'e sundukları toplam kaside ve beyit sayıları tablo halinde şu şekilde gösterilebilir:

⁹⁴ Mine Mengi, age., s. 132.

⁹⁵ Haluk İpekten, age., s. 41.

⁹⁶ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, age., s. 232.

⁹⁷ Haluk İpekten, *Karamanlı Nizâmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı*, Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1974.

Adnî	1 Kaside
A. Paşa	12 Kaside
Cemâlî	5 Kaside
Fakîh	4 Kaside
Hâmidî	2 Kaside
M. Aşkî	42 Kaside
Necâtî	3 Kaside
K.Nizâmî	1 Kaside

Tablo 1. Şairlerin Fatih'e Sundukları Kaside Sayıları

Adnî	35 Beyit
A. Paşa	517 Beyit
Cemâlî	178 Beyit
Fakîh	236 Beyit
Hâmidî	43 Beyit
M. Aşkî	1733 Beyit
Necâtî	109 Beyit
K.Nizâmî	72 Beyit

Tablo 2. Şairlerin Fatih'e Sundukları Kasidelerin Toplam Beyit Sayıları

Yukarıdaki Tablo 1 ve Tablo 2'den elde edilen verilerden anlaşılacağı üzere Fatih Sultan Mehmed'e hacim olarak en fazla kaside sunan şair Molla Aşkî olmuştur. Molla Aşkî, Fatih'e 42 kaside sunmuştur. Bu 42 kasidenin toplam beyit sayısı ise 1733'tür. Fatih'e en çok kaside yazan ve dönemin gözde şairlerinden biri de Ahmed Paşa'dır. Ahmed Paşa, Fatih'e 12 kaside sunmuştur. Bu 12 kasidenin toplam beyit sayısı ise 517'dir. Molla Aşkî ve Ahmed Paşa gibi şairlerin hem dönemlerinin en iyi şairleri olmaları hem de Ahmed Paşa ve Molla Aşkî'nin Fatih'in sohbet arkadaşı ve hocası olmalarıyla doğrudan ilgilidir. Her iki tablo ile şairler arasında bir sıralama yapılmamaktadır. Sadece sayısal olarak Fatih'e kaside sunan şairlerin Fatih için yazdıkları toplam kaside sayıları ve toplam beyit sayıları gösterilmektedir. Tablo 1 ve Tablo 2'de sırasıyla Fatih'e kaside yazan şairler Fakîh, Cemâlî, Necâtî, Karamanlı Nizâmî, Hâmidî ve Adnî gelmektedir. Her iki tablodan elde edilen verilerden anlaşılacağı üzere Fatih Sultan Mehmed'e toplamda 70 kaside sunulmuştur. Toplam beyit sayısı ise 2923'tür.

Bu kısımda Fatih'e kaside sunan şairler hakkında ana hatlarıyla bilgi verdikten ve Fatih'e sundukları kaside sayılarını sayısal verilerle değerlendirdikten sonra, kısaca giriş kısmında söylenenleri şöylece özetlemek mümkündür:

Fatih Sultan Mehmed'in yaşadığı devrin, siyasi, askerî, edebî, kültürel ve bilimsel hayatına ilişkin bilgilerin ışığında değerlendirmede bulunacak olursak: Fatih'in tahta çıktıktan belli bir süre sonra 1453 yılında İstanbul'u fethetmesiyle, yüz yıllarca süren Bizans İmparatorluğu'na son vermesi yeni bir çağın başlangıcı olmuştur. Fetih ile birlikte Osmanlı Devleti de İmparatorluk olma yolunda gelişme göstermiş ve sınırlar gittikçe genişlemiştir. Fatih Sultan Mehmed'in müspet ve İslami ilimlere duyduğu ilgi neticesinde hem çevresinde bulunan bilim adamlarını hem de İstanbul dışında bulunanları korumuş ve onlara değer vermiştir. İlimiyle şöhret kazanmış kişileri kendi sarayında misafir etmiştir. İmparatorlukların sağlam bir kültürel temele dayandığını bildiğinden eğitime ağırlık vererek medreseler yaptırmıştır. Her türlü gelişmeyi elinde tutma başarısı gösteren Fatih, bir uygarlık inşası için bütün yeniliklere açık olmuştur. Kültür, sanat, mimari gelişmelere ivme kazandırmıştır. 30 yıl gibi kısa bir zamanda ve Türk tarihi açısından çok özel kültür, sanat, bilim ve edebiyat alanında gelişmelere ön ayak olmuştur.

Fatih, Avnî mahlası ile şiirler söylemiş divan sahibi bir şairdir. Devrinde sarayda otuz kadar şair olduğu kaynaklarca verilen bir bilgidir. Bu şairleri korumuş ve ihsanlarda bulunmuştur. Kültürel ve sosyal gelişmelerle beslenerek kendine özgü bir yapıya bürünen bu dönem edebiyatının yetiştirdiği önemli şairler olmuştur. Bu şairlerin başlıcaları: Adnî, Ahmed Paşa, Fakihî, Cemâlî, Hamîdî, Necâtî, Karamanlı Nizâmî ve Molla Aşkî'dir. Bunlar arasında Ahmed Paşa ve Necâtî kayda değer şairlerdendir. Fatih devri edebiyatında artan İran edebiyatının etkisiyle, biçim, şekil bakımından değişiklikler görülmüştür. Fatih devri edebiyatı Klasik Türk şiirinin kuruluş çağını tamamlayan bir devir olarak karşımıza çıkar.

Fatih, farklı kùltùrleri, Osmanlı'nın bünyesinde birleştirerek üstün bir kişiliğe sahip yönetici olmayı başarmış ender liderlerden biridir. Faydalı gelişmelerin yolunu açarak geleceğe ışık tutan bir tarihî kişilik olmayı başarmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. KASİDELERDEKİ FATİH SULTAN MEHMED

Fatih Sultan Mehmed'e sunulan kasidelerde devrinde yaşayan şairler, Fatih'i çeşitli şekillerde övmüş ve tanıtmışlardır. İncelenen kasidelerde bu yönler örnekleriyle ortaya konulmuştur. Çalışmada Fatih Sultan Mehmed'i kasidelerinde öven şairler, genellikle ortak övgü kalıp ve konuları kullanmışlardır. Konu bütünlüğünün sağlanması açısından bu övgü kalıp ve konuları ayrı ayrı başlıklar halinde değerlendirilecektir.

1. Hükümdar Olarak Fatih Sultan Mehmed

Fatih Sultan Mehmed'in hükümdarlık özellikleri ile bağlantılı olarak sırasıyla konu başlıkları ve bu konu başlıkları ile ilgili grafikleri ayrı ayrı sıralayıp şu şekilde ele alabiliriz:

1.1. Hükümranlık ve Hâkimiyeti

Türk toplumunun sosyal psikolojisine hâkim olan İslam öncesinden beri süre gelen cihangirlik özelliği, İslam ile dini muhteva açısından daha da zenginleşmiştir. Bu da fetih ruhu diyebileceğimiz bir mahiyete bürünmüştür. Böylesi bir sosyal psikolojinin beklentisi, modern zamanlara kadar daima büyük devlet fikrini geliştirip canlı tutmaktır. Bu durumda fetih devletin temel politikalarından biri hâline gelir. Sınırlar da buna bağlı olarak genişler. Bütün bunlar için de çok güçlü bir liderlik şarttır. Bizans'a ait şehirlerin alındığı ve Bizans hükümranlığına son verildiği XV. yüzyılda şairlerin kasidelerinde en çok rağbet ettikleri konuların başında hükümranlık ve hâkimiyet gelir. Şairler Fatih Sultan Mehmed'i sultanlığının hak ettiği ölçüde dikkate değer bir beyit sayısı ile övmüşlerdir. Şairlerin kullandığı ve bunların yer aldığı beyitlerden bazıları örnekler hâlinde gösterilecektir. Öncesinde ise hükümranlık ve hâkimiyet konusunun şairlere göre beyit dağılımlarının gösterildiği grafiğe yer verilecektir.

“Yücelik göğünün güneşi ve devlet makamının ayı, nuru ile bu zaman ve yeryüzünü aydınlattı.” Adnî, beytinde padişahın nuruyla yeryüzünü aydınlattığını anlatmaktadır.

Āfitāb-ı felek-i ‘izz ü meh-i devlet ü cāh
K’eyledi nūrıla rüşen bu zemîn ü zemeni (Adnî 1/18)

Başka bir beyitte padişaha hitap eden Adnî; “*Ey padişah! Allah seni kendi hükmüyle Süleyman mühürlü yapmıştır. Bu ki cihan şeytanının senin emrine girmesidir.*” diyor. Adnî beytinde övdüğü padişahı Süleyman mühürlü, şeytana bile hükmeden bir hükümdar olarak tasvir etmiştir.

Etdügi hükmile Hâk seni Süleymân-hâtem
Bu ki rām ola senüñ emrüne dehr ehrimeni (Adnî 1/29)

“*O, yedi mutluluk ülkesinin padişahıdır. Bu sebeple güneş, onun ayağı toprağının cevherini baş tacı edindi.*” Ahmed Paşa, beyitte Fatih’i yedi iklimin padişahı olarak vasıflandırmıştır.

Pādişāh-ı heft iklīm-i sa‘ ādetdür ki_ anuñ
Hāk-i pāyi cevherin idindi tāt-ı zer güneş (A. Paşa 20/19)

Sultanın ayağının tozu, toprağı; âşık, bende ve himaye ettikleri için en kıymetli varlıklardan biridir. Şaire göre onun yolu, izi, ayağı toprağı veya havalanan tozu başlara taç edilecek unsurlar niteliğindedir⁹⁸.

Ahmed Paşa başka bir beyitte de “*Saçların sanki ayın battığı mağrib diyarı, yakan da sanki güneşin doğduğu yerdir.*” demektedir. Burada şair, Fatih’in hâkim olduğu yerleri vurgulamıştır.

Şan ki mağribdür saçuñ ki_ anda gürüb eyler kamer
Şan ki matla‘ dur yaqāñ ki_ andan tülū‘ eyler güneş (A. Paşa 20/52)

⁹⁸ Mustafa Arslan, *XV. Yüzyıl Divanlarında Methiyeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2007, s. 218.

“Hz. Muhammed’in ümmetinin tek muradı olan, Allah’ın kullarının sığınağı, cihanın padişahı fetih ve zaferlerin hükümdarısın.” Cemâlî, beytinde Fatih’i hem yeryüzünün hem de fetih ve zaferlerin padişahı olarak tasvir etmiştir.

Murād-ı ümmeti Aḥmed-penāh-ı ḥalk-ı Ḥudā
Şeh-i cihān u Ḥudāvendigār-ı feth ü zafer (Cemâlî 4/12)

“Fatih, bütün halkın davetsiz bir şekilde misafiri olduğu ulu bir şahıdır. Kapısında kul olmak ile şahlar kıvanç duyar.” Cemâlî, beytinde Fatih’in cömert bir padişah olduğunu ve onun kapısında kul olmakla diğer hükümdarların bundan mutluluk duyacaklarını dile getirmiştir.

Ulu Şehdür ki da‘ vetsüz ḫamū ‘ âlem tufeylîdür
Ḳapusında ḫul olmağ ile şehir iftiḫār eyler (Cemâlî 9/12)

Fakîh beyitte, *“Sen emredersen su ve ateş suyu kucağına alır.”* ifadesiyle Fatih’in iktidarının kuvveti sayesinde su ve ateşin ona tabi olduğunu dile getirmiştir.

Ḥükm eyleriseñ ala kenārına ḫāki bād
Emr ideriseñ ide der-āgūş ābı nār (Fakîh 1/50)

Fakîh’i başka bir beytinde *“Ey padişah, eğer senin emir ve yasaklarına uyulmazsa; asi olanlar ateşin alevlenmesi için çer çöp, nar dalı gibi ateşin içine atılsın.”* demiştir. Fakîh, beytinde Fatih’in emir ve yasaklarına uymayanların tek seçeneğinin ateş içinde yakılmak olduğunu ifade eder.

Ger emrüne ḫilāf ide şāhā ḡilāfveş
Atıla nāre şu‘ leyiçün şu‘ be-i enār (Fakîh 1/52)

“O zamanın padişahı, o biricik inci ki onun sedası Rum ilinden Hitaya erişti.” Hâmidî beytinde, Fatih’in o kadar yüce bir padişah olduğunu ve iktidarının sesi Rum’dan oradan da Çin’e ulaştığını anlatmıştır.

Ol ḫüsrev-i zamāne ol gevher-i yegāne
Kim Rumdan irişdi āvāzesi Ḥıḫāya (Hâmidî 1/8)

“Zamanın güneşi dünyanın şahı, gazi hükümdar gibi lakaplarını dünya, soylular sülalesinin şahı eder.” Hâmidî beytinde, en yüce mertebenin Fatih’e ait olduğunu ifade etmiştir.

Hurşîd-i zaman şâh-ı cihân hüsrev-i gâzî
Ki elķâbını gerdün şeh-i 'âlî-güher eyler (Hâmidî 2/9)

“Fağfur, İran, Çin ve Roma gibi devletlerin hükümdarları senin kapının en değersiz kullarıdır.” Molla Aşkî, Fatih’i övdüğü bu beytinde bahsi geçen devletlerin hükümdarlarının Fatih’in değersiz kulu olduklarından bahsetmiştir.

Kem bendeleri-durur ķapıñuñ
Fağfūr u Ķubād u fūr u ķayşer (M. Aşkî 29/29)

“Zamanın en büyük hükümdarı, yedi iklimin hâkimi alametleri kutlu, falı uğurlu biridir.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’i ezelden beri hükümdarlık makamına geleceği kader tarafından yazılan, falı uğurlu cihan hükümdarı olarak nitelendirmiştir.

Dâver-i devr-i zemân hâkim-i iķlîm-i heft
Hân Muhammed şeh-i ferhunde-pey ü ferruķ-fâl (M. Aşkî 31/19)

“Mehmed Han ki, o felek yüceliğinde olanın kapısının kulu olmaya eski İran kralları Keyhusrev ve Dârâ razıdır.” Necâtî beytinde, bahsi geçen İran hükümdarlarının Fatih’in kulu olmaya razı olduklarını dile getirmiştir.

Hân Muhammed ki o gerdün-‘ azamet der-gehinüñ
Bendesi olmağā Keyhusrev-ü Dârā ķâyil (Necâtî 14/18)

Fatih döneminde cihanşümul bir hâkimiyetin hedef alınması ve fethin yaygın olduğu bu devirde şairler Fatih’i bildikleri tüm coğrafyaya hâkim olarak tasavvur etmişlerdir. Çin’den Afganistan’a ve buradaki tüm Türk boylarının yaşadığı topraklara, Mısır’dan Anadolu’ya, Irak ve İran’a geniş bir alanın hâkimidir ve

buraların vergisini almaktadır. Doğudan batıya kadar bütün uluslar onun egemenliği altında bulunmaktadır⁹⁹.

“Güneş altından iplikle kıyamete kadar ölçse bile, onun saltanat ve yüceliği denizinin dibini ve kıyısını bulamaz.” Necâtî beytinde, padişahın saltanatının sonsuzluğunu ifade etmiştir.

Rîsmân-ı zer ile haşre dek ölçerse güneş

Bulmaya devletinün bahırına ‘umq-u-sâhil (Necâtî 14/19)

“Cihan bahşeden ve gökler kadar yüce hükümdar ki onun değerli bahçesinde ay ile güneş ona aciz kul olurlar.” Nizâmî beytinde, ay ve güneş gibi gök cisimlerinin Fatih’in aciz kulları olduklarını söyler.

Bir hudâvend-i cihân-bahş u semâ-şadr ki anuñ

Bâğ-ı şadrinde meh ü mihr ola kemter nergis (Nizâmî 5/40)

Adnî	2 Beyit
A. Paşa	17 Beyit
Cemâlî	7 Beyit
Fakîh	8 Beyit
Hâmidî	2 Beyit
M. Aşkî	47 Beyit
Necâtî	9 Beyit
K.Nizâmî	8 Beyit

Tablo 3. Fatih’in Hükümranlık ve Hâkimiyet Övgüsünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tabloda görüldüğü üzere çalışmaya esas alınan şairlerin kasidelerinin hepsinde çeşitli sayılarda “Hükümranlık ve Hâkimiyet” konusu yer almıştır. Molla Aşkî, Ahmed Paşa ve Necâtî’nin bu konuda en çok beyit sayısına sahip olması dikkat çekmektedir. Bu, Molla Aşkî, Ahmed Paşa ve Necâtî gibi şairlerin hem dönemlerinin en iyi şairleri olmaları hem de Ahmed Paşa ve Molla Aşkî’nin Fatih’in sohbet

⁹⁹ Mustafa Arslan, agt., s. 155.

arkadaşı ve hocası olmalarıyla doğrudan ilgilidir. Bu tabloyla şairler arasında bir sıralama yapılmamaktadır. Sadece sayısal olarak “Hükümranlık ve Hâkimiyet” konusuna yer verdikleri beyit sayıları gösterilmektedir. Kasidelerine yer verilen şairlerin kullandığı övgü kalıpları şöyle sıralanabilir. Şairler, hükümdar olarak Fatih’in üstünlüğünü, yüceliğini çeşitli ifadelerle ortaya koymuşlardır. Fatih, cihanı tutan mutlu hükümdar, cihan sultanlarının övünç kaynağı, fetih ve zaferlerin hükümdarı, zamanın en büyük hükümdarı, yedi iklimin hâkimi gibi çeşitli sıfatlar ile övülmüştür. Hükümdar, her zaman bütün cihanın hâkimi olarak kabul edilmiş, bütün dünyadan sorumlu görülmüştür. Hükümdarın iyi yönetimi sayesinde idaresindeki halk da mutludur.

1.2. Kişiliği Ahlâkı

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden bu yana davranış, karakter, alışkanlık ve özellikleriyle ön plâna çıkan, örnek alınan dini şahsiyetler ve liderler olmuştur. Bu tür şahsiyetler fikirleriyle herkesi aydınlatıp, tanıdıkları ölçüde bütün dünyaya öncülük etmişlerdir. Güçlü, etkili kişilik ve düşünceleriyle büyük kitlelerde hayranlık uyandırmışlardır. Kişilikleriyle örnek alınan şahısların vasıflarının yüceliğinden söz edilir. Müslümanlara göre huy ve ahlâk güzelliği konusunun en önemli timsali ise Hz. Muhammed’dir. Güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderilen Hz. Muhammed’in yanında Hz. Ebubekir, Hz. Ali, Hz. Osman ve Hz. Ömer bu hasletin diğer temsilcileridir. Şairler de Fatih’i sahabe halifelerden Hz. Ebubekir, Hz. Ali, Hz. Osman ve Hz. Ömer gibi isimlerle birlikte anmışlardır¹⁰⁰. Ömer adaleti, Ali savaçılığı ve ilmi, Ebubekir sadakâti, Osman yumuşak huyluluğu ve hâyası ile anılmıştır. Böylece Fatih’in özellikleri bu dini şahsiyetlerin mucize ve örnek davranışlarıyla özdeşleştirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca padişahın huy ve tabiatını anlatmak için güneş gibi çok güçlü bir ışık ve ısı kaynağı kullanılmıştır. Güneş yeryüzünde hayat ve aydınlık kaynağıdır. Fatih’in kişiliğinin derecesinin yüksekliği güneş gibi bir gök cismiyle anlatılmıştır. Fatih ayrıca “sâhib-kırân” iki kutlu yıldızın bir araya gelme zamanına tesadüf eden talihli bir hükümdardır.

¹⁰⁰ Mustafa Arslan, agt., s. 142.

Şairlerin Fatih Sultan Mehmed'i güzel ahlâk ve fikri mükemmelliği ile övgü konusu ettikleri beyitler aşağıda verilmiştir.

“Yücelik feleğinin güneşi ile saadet ve itibar ayı, ışııyla bu zaman ve yeryüzünü aydınlattı.” Beyitte Adnî, Fatih'in yüksek kişiliğinin güneş ve ay gibi yeryüzünü aydınlattığını dile getirmiştir.

Āfitāb-ı felek-i izz ü meh-i devlet ü cāh

K'eyledi nūrıla rüşen bu zemīn ü zemeni (Adnî 1/18)

“Güneş, davullar ve sancaklarla nurdan askerler gösterip gönderse bile yine de senin fikrinin, düşüncenin güneşiyle karşılaştırılmaz.” Beyitte Ahmed Paşa, göğün sultanı olan güneş ile Fatih'in parlak fikir ve görüşlerini karşılaştırmaktadır. Fatih'in parlak düşünce ve görüşlerinin ışığı karşısında güneşin zayıf kaldığını dile getirmektedir.

Āfitāb-ı rāyuña olmaz mūkābil nice kim

Arz ide tabl-u ālemler nūrdan leşker güneş (A. Paşa 20/45)

“Sen, zafer yani üstünlük sabahının doğacak yeri, zekâ güneşi, hayâ ve gūnahtan kaçınma bulutusun; yücelik, büyüklük göğü: lütuf devrinin padişahısın.” Ahmed Paşa beytinde, Fatih'in kişiliğini överken güneş, bulut gibi gök ile ilgili unsurları sıfat olarak kullanmış ve bu unsurlardan Fatih'i üstün tutmuştur.

Maṭla'-ı şubḥ-ı zafer mihr-i zekā ebr-i ḥayā

Felek-i izz-ü-ālemler dāver-i devrānı kerem (A. Paşa 21/2)

“Onun için Padişah ki Hz. Ali gibi yüz güzelliği ve güzel ahlaka, lutfun büyüklüğü, yumuşak huyluluğu ve temiz edebe sahip oluşuyla da Hz. Osman gibidir.” Cemâlî, beytinde Fatih ile Hz. Ali ve Hz. Osman arasında bir ilişki kurmuştur. Fatih, Hz. Ali gibi güzel bir yüze sahiptir. Hz. Osman gibi yumuşak huylu, merhametli ve masum biridir.

Anuñ içündür ‘ Āli-veş hulķı vü hüsni hasen
Kim kemāl-i luţf ile hilm ü hayā ‘ Oşmānidur (Cemālî 5/20)

“Bu güzellik onun uğurlu yüzünün vasfıdır, gül ona örnek olmaya çekinir ve buna imkânı da yok.” Cemālî, beytinde Fatih’in uğurlu bir güzelliğinin olduğunu ve bunun gülün güzelliği ile denk tutulamayacağını ifade etmiştir.

Bu leţāfet kim anuñ ferruĥ-ruhunun vaşfidur
Mümteni‘ dür yoķ aña mişl olmaĥa imkân-ı gül (Cemālî 6/51)

“Güzelliğinin güneşi ile yanağının yüzünün sabahı nur içindedir. Hiddetinin kahrı ile akşamın saçının karanlığı ateşin arkıdır.” Fakîh, beytinde Fatih’in güzelliğinin güneşi ile yanağının sabahı nur içinde kaldığını, yine onun hiddetinin kahrı ile akşam saçının karanlığı ateşin arkıdır diyerek Fatih’in kişiliğini övmüştür.

Ruĥsār-ı şubĥ mihr-i cemālüñle ĥarķ-ı nūr
Gisū-yı şām ĥahr-ı celālüñle ĥarķ-ı nār (Fakîh1/26)

“Dünyadaki insanları ahlakıyla ile güleç tutar, sevgilinin beneği dışında karanlık bir durum görmem.” Beyitte Fakîh’i, Fatih’in güzel ahlâkı sayesinde dünyadaki insanları hoşnut ettiğini ve ona dair hiçbir kötü halin söz konusunu olmadığını ifade eder.

Hulķile ĥalk-ı ‘ ālemi ĥandān tutar ki hīç
Bir tîre-ĥāl görmezem illā ki ĥāl-i yār (Fakîh1/39)

Molla Aşķî *“Ey Padişah! Senin yüceliğinin nasıl ebedilik gibi sonu olmazsa, şerefının de ezel gibi başlangıcı yoktur.”* diyerek padişaha hitap etmektedir. Molla Aşķî beytinde, Fatih’in yüceliği nasıl ebedi ise şerefli olmasının da başlangıcının olmadığını ifade etmiştir.

Şehā ezel gibi ferrüñe yoķ-durur evvel
Ebed gibi nite kim rif’ atüye yoķ pāyān (M. Aşķî 17/33)

Başka bir beytinde Molla Aşkî, *“Ey padişah, ey cihanın sığınağı! Bütün insanlar dünyanın senin şerefli zatınla mamur olduğu konusunda hemfikirdirler.”* diye Fatih’e hitap etmektedir. Molla Aşkî beytinde Fatih’i âlemlerin kendisine sığındığı biri olarak tasvir etmiştir. Ayrıca Fatih şerefli kişiliğiyle dünyayı mamur etmiştir. Bu konuda da bütün insanların ortak fikre sahip olduğunu şair vurgulamıştır.

Ḥusrevā ‘ālem-penāhā müttefikdür kamu halk
Kim cihān zāt-ı şerīfūñ ile ābādān-durur (M.Aşkî 20/20)

“Cömertliği Hz. Ali, cesareti Hz. Ömer gibi olan öyle bir Mehmed’sin ki Osmanlı ülkesini tamamen Hz. Ebubekir dönemiyle aynı ettin.” Beyitte Molla Aşkî Fatih’i, cömertlik bakımından Hz. Ali’ye, adaleti ile Hz. Ömer’e ve dönemi itibariyle Hz. Ebubekir’e denkleştirerek methetmiştir.

‘Alī-cūd u ‘Ömer-cür’et Muḥammedsin kim eyledüñ
Berāber ‘ahd-i Şiddīka temāmet mülk-i ‘Oşmānı (M.Aşkî 26/34)

“Ey cihanların Şahı, yücelik eteğinde bu dokuz kat yüksek gök, senin yolunun tozu gibi görünür.” Necâtî beytinde göğün dokuz katının Fatih’in yücelik ve azameti yanında yolunun tozu gibi görüldüğünü dile getirmiştir.

Ey Şāh-ı cihān gerd-i rehūñ gibi görünür
Dāmān-ı celālūñde bu nüh tāḳ-ı mu‘allā (Necâtî 1/17)

“Şunu bil ki; herkesin paraya değer vermesi ve onu el üstünde tutması, üstünde Fatih’in şerefli ismi bulunduğuandır.” Beyitte Necâtî, herkesin paraya değer verip ve onu el üstünde tutmasının nedeni, paranın üstünde Fatih’in şerefli ismin olmasının payı olduğunu ima etmiştir.

Dirhemi ‘izzet idüb tutduğı el üstüne il
Şeref-i nām-ı hümāyunıdur anı bilgil (Necâtî 14/24)

Adnî	1 Beyit
A. Paşa	10 Beyit
Cemâlî	6 Beyit
Fakîh	6 Beyit
M. Aşkî	14 Beyit
Necâtî	2 Beyit

Tablo 4. Fatih'in Kişilik Ahlâk Övgüsünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tablodan anlaşıldığı gibi “Fatih’in Kişilik Ahlâk” konusuna en çok yer veren şairler arasında Molla Aşkî ve Ahmed Paşa dikkat çekmektedir. Bunun nedeni Molla Aşkî ve Ahmed Paşa’nın ömürlerinin önemli bir kısmını Fatih’in maiyetinde ve saraya çok yakın bir yerde geçirmeleridir. Dolayısıyla Fatih’i yakından tanıma fırsatını kullanıp bu konuya dair daha fazla beyit meydana getirmeleri buna bağlanabilir. Ayrıca Tabloda Fatih’in kişilik ve ahlâkı ile ilgili belli sayılarda diğer şairlerinde şiirlerinde yer verdiğini görmekteyiz. Yalnız bu şairler arasında Fatih’e sadece bir kaside sunan şairlerden olan Adnî’nin bu konuya dair sadece bir beyit ayırması buna bağlanabilir. Tabloda, diğer şairlerin de bu konu hakkında birbirine yakın beyit sayılarının olduğunu görmekteyiz. Fatih Sultan Mehmed’in ahlâk ve kişiliğine dair şairlerin yaptıkları tasvirlerde bir hükümdar olarak Fatih’in farklı yönleri, üstün yaratılışı, güçlü ve etkili karakteriyle, fikirleriyle herkesi aydınlatan yönetici ve lider bir yapı tarif edilmiştir. Şairler mübalağa içeren ifadelerle Fatih’i üstün özelliklere sahip, şerefli, zeki ve edep sahibi ideal bir hükümdar yapısı ile ortaya koymuşlardır. Bunu yaparken de ayrıca temiz ve mübarek yapıya sahip sahabeler gibi dini kişiliği olan insanlarla Fatih’i karşılaştırmışlardır.

1.3. Adaletli Oluşu

Mükemmel bir devletin en önemli özelliği adaleti sağlamasıdır. Yöneticinin ise son derece adilane davranması beklenen bir tutumdur. Dönemin cihan devleti olmaya namzet olan Osmanlı Devleti’nin yetiştirdiği devlet adamları da adalet kavramını ayakta tutmaya çalışmışlardır. Adalet mekanizmasının bir lider için çok

önemli olduğu gerçeği, şairleri bu konunun üzerinde durmaya sevk etmiştir. Fatih’i adalet bakımından överken onun adalet yönünü yüceltmeye çalışmışlardır. Fatih Sultan Mehmed, Allah’ın adaletini yeryüzünde yaymaya ve hâkim kılmaya çalışan bir hükümdar olarak tasvir edilmiştir¹⁰¹.

Fatih Sultan Mehmed’in adil davranması ve adaletiyle cihandaki haksızlıkları ortadan kaldırmasına yönelik verilen örnek beyitler şunlardır:

“Medineli peygamberin şeriatinin bağçesi Muhammed Hanın adaletinin bulutunun nemi ile tazedir.” Beyitte Adnî, Peygamber’in şeriâtinin bağı Fatih’in adaleti ile canlı tutulduğunu vurgulamıştır.

Hân Muhammed kim anuñ ‘ adli şehâbı nemile
Tâzedür sebzegeh-i şer‘ -i Resûl-i Medenî (Adnî 1/19)

“Senin her yere uzanan elin, yay gibi fitnenin belini büktüğünden beri, ne güzel ki adaletinin sesi ok gibi her yere ulaştı.” diyen Adnî beytinde, Fatih’in adaletinin hızını oka benzetmesini görmekteyiz. Onun adaleti sayesinde fitneler ortadan kalkmış ve adaleti her yana ulaşmıştır.

‘ Adlüñ âvâzı zihî k’oldı revân tır-sıfat
Dest-i meddüñ bükeli yâ bigi kıadd-i fiteni (Adnî 1/25)

“Senin adaletinin devrinde güneş, peştemâlsiz yani çıplak olarak kâfur gibi suya girdiğinde bütün yıldızlar gözlerini yumarlar.” Ahmed Paşa beytinde Fatih’in adaletinin korkusundan gök cisimlerinin bile çekindiklerini ifade etmiştir.

‘ Ahd-i ‘ adlüñde yumarlar cümle ılduzlar gözin
Girdügince çeşme-i kâfûra bî-mîzer güneş (A. Paşa 20/29)

¹⁰¹ Mustafa Arslan, agt., s. 56.

“Senin adalet güneşinin gölgesi hangi iklime ışık saçsa, o ülkede güneş, bir zerreden daha küçük ve değersiz görünür.” Ahmed Paşa beytinde Fatih’in adaletini gölgeye benzetmiş ve Fatih’in parlak adaletinin gölgesinin yanında güneşin zerreden daha zayıf görüneceğini ifade etmiştir.

Ƙankı iklime ki pertev şalsa ‘adlũñ sâyesi

Ol diyar içre görünür zerreden kem-ter güneş(A. Paşa 20/39)

Cemâlî aşığıdaki beyitte, “Adalet gönüllü Şah’ın, İskender ve kahraman Feridun onun köleleridir. Çünkü o dünyanın hükümdarı ve hakanıdır.” Beyitte Cemâlî, Fatih’i adaleti yönünden övmüştür. Şair, Fatih dünyanın hükümdarı olduğu için beyitte bahsi geçen İskender ve kahraman Feridun’nun Fatih’in kapısında ancak köle olabileceklerini dile getirmiştir.

Şâh-ı ‘adil-dil Skender-der Feridũn-fer k’anuñ

Bendesidür ger cihānuñ kayşer ü hakānidur (Cemâlî 5/46)

“Ey adalet gönüllü padişah, zaferler kazanan İskender ki senin lutfun kötülükleri örter iyilikleri ortaya çıkarır.” diye Fatih’e hitap eden Cemâlî beytinde Fatih’i İskender ile denk tutmuştur. Adaleti yaymasıyla kötülüklerin yerini iyilikler almıştır.

Eyâ Sultān-ı ‘ādil-dil muzaffer-fer Sikender-der

Ki luţfuñ setr idüp Ƙahr-ı şafālar āşikār eyler (Cemâlî 9/13)

“Dünyada onun adaletinin hoşgörüsü olmasaydı gül dikene, hazine yılana, gönül inleyenine ve şarap mahmura kavuşamazdı.” Fakîh, beytinde Fatih, adaleti kusursuz temin ettiğinden dolayı sevenlerin birbirine kavuştuğunu ifade etmiştir.

‘Adlũn tesāmuḡ itmese bulmazdı dünyede

Gül ḡār u genc mār gönül zār u mül ḡumār (Fakîh 1/43)

“Sultan Mehmed Şah’ın adaleti yer ve göğü kaplamış, bundan dolayı güneş utancından başına örtü bürümüş.” Beyitte Fakîh, Fatih’in adaletini güneşten de üstün tutmuştur. Şair, Fatih’in adaletinin her yere yayılmasından dolayı güneşin bu konuda aciz kalıp kendini gizlemek için örtüye büründüğünü dile getirmiştir.

‘Adl-i şeh Sultân Muhammed şöyle tolmış yir ü gök
Kim hayāsından bürümüş başına çāder güneş (Fakîh 3/23)

“Dünyaya adaletinin ünü yayıldığından beri, vahşi hayvanlar ve kuşlar birbirleriyle arkadaş olmuşlardır.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih devrinde vahşi hayvanların bile dost olduklarını ifade etmiştir.

Cihāna ‘adlinüñ āvāzesi irişeliden
Biribiri-y-ile dem-sāzdur vuḥūş ü tuyūr (M. Aşkî 21/6)

“Ey Padişah! Senin adaletinin buyruğu, âlemin defterinden her türlü zalimlik ve zulüm âdetini kaldırıp tamir eder.” Beyitte Molla Aşkî, padişah’ın adaletinin buyruğu ile zulmün ve sıkıntıların ortadan kalktığını ifade etmiştir.

Ḥusrevā yasaḳ-ı ‘adlün defterinden ‘âlemün
Resmini her bid‘at ü zūlmün bozar ta‘mîr ider (M. Aşkî 28/17)

“Senin saçının zulmünü daha ne kadar çekeceğim, o adaletli padişahın halimden haberdar olmasının zamanıdır.” Necâtî beytinde içinde bulunduğu adaletsiz durumdan şikâyetçi olmuştur. Bu durumdan Fatih’in haberdar olup buna bir çare bulmasının zamanın geldiğini vurgulamıştır.

Zülfüññ zūlmini ey dōst nice bir çekeyin
Demidür ḫalüme vāḳıf ola Şāh-ı ‘ādil (Necâtî 14/16)

“Ey zaferler kazanan padişah, senin adaletli devrinde altın başını alıp nereyi isterse oraya gider.” Beyitte Nizâmî, Fatih zamanında oluşan adaletin koruyuculuğu ile güven ve emniyetin sağlanıldığını dile getirmiştir.

Götürüp başına altun nire isterse gider
‘Adl-ı ‘ahdüñde eyā şāh-ı muḫaffer nergis (Nizâmî 5/57)

Adnî	2 Beyit
A. Paşa	10 Beyit
Cemâlî	5 Beyit
Fakîh	4 Beyit
M. Aşkî	55 Beyit
Necâtî	1 Beyit
K.Nizâmî	1 Beyit

Tablo 5. Fatih’in Adaletli Oluşu ile İlgili Övgüsünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tablodan anlaşıldığı üzere “Fatih’in Adaletli Oluşu” konusunun çalışmanın örneklemini oluşturan şairlerin kasidelerinin hemen hepsinde yer aldığını görmekteyiz. Sadece Hâmidî’nin bu konuya yer vermediğini görmekteyiz. Zira bunu Fatih’e, divanında sadece iki kaside sunmasına bağlayabiliriz. Fatih’in adil olması ve adaletinin övülmesi şairlerin kasidelerinde fazlaca yer bulmuştur. Tabloda Molla Aşkî ve Ahmed Paşa’nın en fazla beyit sayısına sahip olduğunu görmekteyiz. Bunun nedeni üzerinde daha önce detaylı açıklama yapılmıştı. Dolayısıyla tekrara düşmemek adına aynı bilginin paylaşılmasından kaçınılmıştır. Fatih’in adil yanının övüldüğü beyitlerde görüldüğü üzere, hükümdar olarak Fatih Sultan Mehmed, bütün zulümleri ortadan kaldırmaktan sorumlu bir şahsiyettir. Bütün dünya onun sağlamış olduğu adalet ile ayakta durup huzur bulmaktadır. Onun idaresinde bulunan insanlar mutluluk içinde yaşamaktadırlar. Allah’ın adaletini yeryüzünde hâkim kılmaya çalışan bir liderdir. Adaletinin güzelliği tabiata dahi yayılmış ve canlıları etkilemiştir. Hükümdar doğadaki hayvanların bile birbirine davranışlarını dostça ve sevgiyle dolu hale getiren biridir. Böyle bir hükümdarın ülkesinde yaşamak sadece insanlar için değil hayvanlar için bile huzur kaynağıdır. Fatih’in mükemmel adaleti bütün cihana yayılmıştır.

1.4. Cömertlik ve İyilik Sahibi Oluşu

Cömertlik konusunda bütün şairler, kasidelerinde değişik sayılardaki beyitleriyle övgülerini dile getirmişlerdir. Şairler söz sanatlarını ve imajları en fazla bu bölümde kullanırlar. Hayal dünyalarını en fazla zorladıkları bölüm, cömertlik

bölümüdür. Hükümdarın cömertliği yüceltilip üstünlüğü dile getirilmiştir. Şairler, padişahın himmet ve ihsanından yararlanabilmek için onun sınırsız cömertliğini her türlü unsurla övmüşlerdir. Herkes hükümdarın lütuf ve cömertliğine muhtaç olup ona ihtiyaç duyarlar¹⁰².

“Muhtaç olanlara, avucunun bir anda serptiği hazinenin onda birini, ihsan ve lütuf terazisinin kefesi kıyamete kadar tartamaz.” diyen Ahmed Paşa, beyitte Fatih’in cömertliğinin sonsuzluğunu vurgulamıştır.

Keñi bir demde nişār itdügi gencüñ ‘ oşrin
Hāşre dek vezn idemez keffe-i mizān-ı kerem (A. Paşa 21/9)

“Cömertlik kitabı senin şerefli adınla şeref bulmuş olmasaydı, bütün lütuf ihsan defterleri ve divanları hükümsüz kalırdı.” Ahmed Paşa beytinde, Fatih’in cömertlik bakımından azametli biri olduğunu dile getirmiştir. Şair, cömertlik kitabının şeref bulmasında Fatih’in payının olduğunu vurgulamıştır.

Bulmasa nām-ı şerīfūñle şeref nāme-i cūd
Ebter ola_jdi kıamu defter-ü-dīvān-ı kerem (A. Paşa 21/12)

Şair Cemâlî *“O padişahın devri cömertliğin kaynağı olmuştur, onun zatının talihi ve mutluluğu cevherin kaynağıdır.”* diyerek Fatih’in cömertliğinin bolluğunu dile getirmiştir. Cemâlî beytinde, Fatih’in cömertliğini su akıtan çeşmenin kaynağına benzetmiştir. Onun devri cömertlik kaynağı olmuştur ayrıca o cevherinde kaynağının ta kendisidir.

Menba‘ -ı cūd olduğı ol Şāh-ı devrānuñ bu kim
Zātı iķbāl ü sa‘ adet gevherinüñ kāmıdur (Cemâlî 5/16)

¹⁰² Mustafa Arslan, agt., s.85. 86.

“Ey Padişah! Sen ki cömertliğinin gül bahçesinde fakir ve sefil insanlara, elin ile altın para ve daima gül ihsan edersin.” diye Fatih’e hitap eden Cemâlî, beytinde Fatih’in cömertliğini gül bahçesine benzetmiştir. Şair, Fatih’in cömert eli ile fakir ve düşkünleri maddi yönden rahatlattığını ifade etmiştir.

İy ki cūduñ gül-sitānında faķır ü müflise
Keff ile dinār-ı zerdür dāīmā ihsān-ı gül (Cemâlî 6/52)

“Elinin cömertlik ve zenginliği ile feryat ve sızlanmalar son bulmuş; ancak sızlanan ve ondan medet uman deniz ve maden ocağıdır.” Beyitte Fakîh’i, Fatih’in cömertlik ve bolluğu sayesinde insanların sızlanmalarının son bulunduğunu ifade etmiştir.

Feryād-ı faķır ķalmadı dādıyla destüñüñ
Ancak ķapuña baħrile kāndan fiğan irür (Fakîh 6/28)

“Her bir aşığı cömertliğin ile canlı kıldın, lutfun ile bu sesiz rinde de bir bakış at.” Hâmidî, beytinde Fatih’in nice insanları cömertliğiyle ihya ettiğini söylemektedir. Dolayısıyla şair de kendi payına düşecek olan yardımı Fatih’ten arzulamaktadır.

‘Uşşāķı zinde ķıldıñ cud ile her birini
Luţf ile hem nazār ķıl bu rind-i bī-nevāya (Hâmidî 1/15)

“O bağış ve cömertlik kaynağıdır. Bu devirde onun gazabından felekteki güneş bile korkar.” Hâmidî, beytinde Fatih’in cömertliğini bitmez ve tükenmez olan kaynağa benzetmiştir. Onun devrinde güneş bile gazabından korkmaktadır.

Ol luţf u kerem kānı ki bu devr-i zamānda
Ĥurşid felekde ġazabından ģazer eyler (Hâmidî 2/11)

“Padişah Mehmed Han’dır, devlet onundur. Onun cömertliği karşısında altın ve gümüş toprakla aynıdır.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’in ne kadar cömert ve gözü tok biri olduğunu ortaya koymuştur.

Han Muhammed şâhdur mülk anuñ
Hâkdur cüdi āyinde zerle sīm (M. Aşkî 39/13)

“Bütün dünyayı ihsan mücevherleriyle doldursa buna şaşılır mı? Elinin iki parmağının denizi, cömertlik okyanusudur.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih’in cömertliğini okyanusa benzetmiştir. Onun cömertliği okyanus kadar boldur.

Gevher-i ihsan ile pür kılsa tañ mı ‘ālemi
Kulzüm-i dü-şāhı destinüñ seḫā ‘ummānidür (M. Aşkî 47/34)

“O kimse ki, cömertliği bütün âleme yayılmış ve bundan herkes istifade etmektedir. Onun eliyle ve gönülüyle deniz ve maden ocağı nasıl ölçülür.” Beyitte Necâtî, Fatih’in cömertliğinin sınırsızlığını dile getirmiştir. Fatih’in cömertliğinden herkes nasibini almıştır. Şair, onun cömertliği ile deniz ve maden ocağının bir tutulamayacağını ifade etmiştir.

Eline gönline nisbet ola mı baḫr ile kân
Şol kerimüñ ki ola ‘āleme cüdi şāmil (Necâtî 14/21)

“Maden ocağı, onun cömertliği veya dağıtmaya alışkın karakterine kıyasla eksiktir, deniz onun inci saçan elinin yanında dilencinin biridir.” Necâtî, beytinde Fatih’in cömertliği ile maden ocağı ve denizi karşılaştırmıştır. Maden ocağının Fatih’in cömert karakterinin yanında zayıf kaldığını, deniz ise onun inciler saçan eline bakan bir dilenci hükmünde olduğunu ifade etmiştir.

Kân anuñ ṭab‘ -ı seḫā-pīşesine görele ‘im
Baḫr anuñ keff-i güher-pāşına göre sâ’il (Necâtî 14/23)

“*Senin az bir cömertliğin ile nergis zengin oldu. Altın ve gümüşü gözünden bırakırsa buna şaşılır mı?*” Nizâmî, beytinde Fatih’in nergise göstermiş olduğu azıcık ihsan ile nergisin zengin olduğunu, dolayısıyla bu zenginlik ile altın ve gümüşün nergisin gözünde pek de değerinin kalmadığını vurgulamıştır.

Ger zer ü sîmi gözinden bırağursa ne ‘aceb

Böyle kem cüduñ ile oldı tüvānger nergis (Nizâmî 5/59)

A. Paşa	35 Beyit
Cemâlî	9 Beyit
Fakîh	5 Beyit
Hâmidî	2 Beyit
M. Aşkî	49 Beyit
Necâtî	8 Beyit
K.Nizâmî	1 Beyit

Tablo 6. Fatih’in Cömertlik ve İyilik Sahibi Oluşu Övgüsünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tabloda da açıkça görüldüğü gibi, Şair Adnî hariç hemen her şair değişik sayılardaki beyitle Fatih’i cömertlik bakımından övmüştür. Bu kısımda değerlendirme yapılırken beyit sayıları değil şairlerin ifade gücü esas alınmıştır. Şairlerin cömertlik konusunu beyitlerde nasıl verdiği değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Sayısal veri olarak tabloya bakıldığında Molla Aşkî’nin cömertlik konusunda daha çok beyitle tabloda yer aldığını görmekteyiz. Ancak bu durum Molla Aşkî’nin Fatih’e sunduğu 42 kaside ile açıklanabilecek bir durumdur. Daha sonra Ahmed Paşa ve sırasıyla diğer şairler cömertlik konusuna beyitlerinde yer vermişlerdir. Fatih’in sınırsız cömertliğini, zenginliğini çeşitli şekilde ifade eden şairler, onun cömertliğinin bir kaynak niteliğinde olduğundan çokça söz etmişlerdir. Bu büyüklük ve ihsanı denizle mukayese edildiği olmuştur. Fatih, ülkesinde bulunan fakirliği ortadan kaldırmış ve şikâyetlere son vermiştir. Fatih dünyanın tek zenginlik kaynağıdır. Yapılan tasvirler de Fatih’in ihsan ve lütfu kimseye benzememektedir. Fatih, şairlerce mübalağa yollu ile devrinin eşi benzeri olmayan bir hükümdarı olarak ifade edilmiştir.

2. Asker Olarak Fatih Sultan Mehmed

Türk tarihinde Fatih Sultan Mehmed, emsalsiz bir askeri dehaya sahip faaliyetlerde bulunmuştur. Ordusuyla birçok savaşta galip gelmiş yeni yerler fethedip, Osmanlı İmparatorluğunun sınırlarını genişletmiştir. Savaşlarda göstermiş olduğu kahramanlık, savaş aletlerini kullanma kudreti, teknik bilgi ile birleşip başarıları beraberinde getirmiştir. Bu konunun başlıkları ve grafikleri ise aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

2.1. Kahramanlık ve Fatihliği

Osmanlı Devletinde padişahlar ve diğer hanedan üyeleri, henüz şehzadeyken aldıkları eğitimin içinde savaş ve savaş sanatları oluşturmuştur. Bilek gücünün yanında ayrıca orduyu yönetmek de ayrı bir maharet gerektiren bir husustur. Dolayısıyla bu eğitimin pratiğini, şehzadeler, padişah babalarının yanında ordu kanatlarını komuta edip yöneterek kendilerini bu alanda geliştirmişlerdir. Başta padişah olmak üzere hanedan üyelerinin ve yüksek rütbe ve görev sahibi devlet adamlarının savaşlarda gösterdikleri cesaret ve kahramanlık, hem ordunun moralini yüksek tutuyor, hem de halkın hayranlık ve minnettarlığını artırmıştır. Osmanlı Devletinde, cihat ve cihan hâkimiyeti kurma fikri devlet politikası durumundaydı. Dolayısıyla çevre devletlerle sürekli savaşıp toprak genişleten bir devletin edebiyatında da savaş konusu daima önemli bir yer tutmuştur. Savaş hatıralarını canlı tutmak için kahramanlık, cesaret ve savaş kasidelerde çok önemli bir yer işgal etmiştir. Fatih döneminde yaşayan şairlerin de kaside konularında savaş sahneleri, savaş aletleri ve fetih tasvirleri yer almaktadır. Fatih Sultan Mehmed'e, cesaret, fatihlik ile ilgili çok sayıda unvan ve sıfat verilmiş, en çok bu özellikleriyle övülmüştür. Tarihin kahramanlıklarıyla meşhur savaşçıları, fethedilen devletler, fethin, fetih ayetinin anlamı olduğu, silahlar kasidelerde en çok karşılaşılan unsurlardır¹⁰³.

¹⁰³ Mustafa Arslan, agt., s. 187- 188.

Savaşçılık, hükümdarların yaşamlarının önemli bir yanını oluşturur. Her türlü savaş taktiklerini ve maharetlerini savaş alanlarında sergilerler. Başarı ve fetih hedeflenen bir unsurdur.

Fatih Döneminin en önemli askeri olayı Hz. Peygamber'in hadisiyle müjdelediği İstanbul'un Fethidir. İstanbul'un fethedilmesi için tarih boyunca çeşitli milletler tarafından kuşatılmasına rağmen her defasında başarı elde edilmemiştir. İstanbul'u almak Fatih Sultan Mehmed'e nasip olmuştur. Bu olay da şairlerce çok kullanılmış, tasvirler yapılmıştır. Fetih ayetlerine, hadislerine telmihler yapılmış, "nusret" ifadesi ile savaşa kutsal bir anlam yüklenmiş ve Fatih'in gücü yüceltilmiştir¹⁰⁴. Beyitlerine yer vereceğimiz şairler de Fatih'in savaşçılığını, kahramanlıklarını uzun uzadıya tasvir etmişlerdir.

"Eğer onun kavisli çekicinin taşı düşmana dokunursa, o düşmanın bedeni kale gibi olsa bile onu top gibi yıkar." Adnî beytinde Fatih'in önüne geçilmez bir savaşçı olduğunu tasvir etmiştir.

Düşmene ger dođına sengi kemān mūhresinūñ
 ˆob-veş yıkar eger burcisa dağı bedeni (Adnî 1/21)

"Eğer düşman kedi gibi sen aslana pençe vurursa, ölmeden önce vatani fare gibi mezar içi olur." Adnî, beytinde Fatih'in cesaretini ve savaşçılığını övmüştür. Şair Fatih'i burada kuvveti bakımından aslana benzetmiştir.

Ger 'adū gūrbe-şifat pençe ura sen şīre
 Ölmedin mūş bigi gūr içi ola vaţanı (Adnî 1/28)

"Kılıcının cevherinden düşmana bir kadeh içirdi ki her yudumunda düşmanın sağı ve solu kan kırmızı oldu." diyen Ahmed Paşa, beytinde padişahın kılıcıyla düşmanları perişan ettiğini vurgulamıştır.

¹⁰⁴ Mustafa Arslan, agt., s. 190.

Bir cām içürdi cevher-i tiğūñ ‘ adūya kim
Her cür‘ asından oldu yemīn-ü-yesār lā‘ l (A.Paşa13/50)

“Eğer bir kez kılıcının yolu ormanlık alana uğrarsa, senin heybetinden ve korkundan aslan orada rahat yatamaz.” Ahmed Paşa, beytinde Fatih’in savaşçılık azametinin karşısında aslanların bile korktuğunu ve ormanda rahat yatamadıklarını ifade eder.

Heybetüñden ğaybet idüb bīşede yatmazdı şīr
Rāh-ı tiğūñ uğrasa bir kez eger ğāb üstine (A.Paşa 17/30)

“Fetih” suresi onun şanı için nazil olmuştur ve onun amacı ayetin tecellisini sağlamaktır.” Cemâlî, beytinde Kur’anda geçen Fetih suresine atıfta bulunarak aslında bu Fetih ayetinin Fatih’in şanından dolayı indirildiğini dile getirir. Şair, Fatih’in amacının da bu Fetih suresinin tecellisini sağlamak olduğunu vurgular.

Ġazāy-ı ekberi oldu beyān-ı Feth ü mübin
Cihānı tūtmağ için iştihār-ı feth ü zafer (Cemâlî 4/17)

“Zafer ve fetih ateşi yine gülü rüzgāra verdiğiinden düşman da toprak olsa ve bela denizinde boğulsa yeridir.” Cemâlî, beytinde Firavun ve askerlerinin kızıl denizde boğulmalarına telmihte bulunmuştur. Şair, Zafer ve fetihler kazanan Fatih’in düşmanlarının da bela denizinde boğulması gerektiğini ifade etmiştir.

Yiridür olsa ‘ adū hāk ü ğarķ-ı baħr-ı belā
Ki virdi bāda ğülin yine nār-ı feth ü zafer (Cemâlî 4/26)

Fethin övüldüğü beyitlerde başta İstanbul olmak üzere fethedilen toprakların ve milletlerin adları da anılmıştır. Macaristan (Diyar-ı Engürüs), Budin, Buğdan, Yunan zikredilen coğrafya ve milletlerdir.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Mustafa Arslan, *XV. Yüzyıl Divanlarında Methiyeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2007, s. 192.

“Cihan hükümdarının sultanı, Yunan’ın tahtını ve tacını bin bir sevinç ile gökyüzüne attı.” Fakîh, beytinde Fatih’in Yunanistan’ı fethettikten sonra içinde bulunduğu sevinci tasvir etmiştir.

Yunan serîr ü efserini bîn sürürile
Atdı göge ki husrev ü şâh-ı cihân irür (Fakîh 6/5)

Beyitte Hâmidî, *“Onun kahredici bakışı isterse güneşi bile yakar. Onu dünyada hışmyla alt üst eder.”* demektedir. Hâmidî, beytinde padişahın kahrediciliğini vurgulamıştır. Şair, Fatih’in kahrı ve öfkesiyle güneşi perişan edeceğini söyleyip onun savaşçılığını övmüştür.

Gün muhterik olur nazar-ı kahrı dilerse
Gerdünda evi hışm ile zîr ü zeber eyler (Hâmidî 2/13)

“Allah’ın yardım ettiği askerleri, düşmanın çok olmasını ister. Çünkü nereye gitse orayı fethedip kendine bağlar.” Hâmidî, beytinde Fatih’in askerlerine Allah yardım ettiğinden dolayı sürekli yeni yerler fethettiğini vurgulamıştır.

Çün leşker-i mansûrî diler kesr-i e‘ âdî
Kanda ki varur fetî ile bir mülki cer eyler (Hâmidî 2/15)

“Heybetin, savaş gününde düşmanın başındaki miğferi başörtüsüne çevirdi.” Molla Aşkî, beytinde Fatih’in heybetli duruşunu methetmektedir. Onun heybeti savaş zamanında düşmanlarının miğferini parçalamaktadır.

Heybetüñ rezm rûzı düşmenüñüñ
Eyledi miğferin serinde himâr (M.Aşkî 42/21)

“Eğer yeryüzünden öfkeyle bakacak olursan gök, senin heybetinden kıyamet gelmeden yıldız dökmeye başlayacaktır.” Molla Aşkî beytinde, eğer Fatih öfkeli bakışıyla gökyüzüne bir bakacak olursa gökyüzünden yıldızların döküleceğini dile getirir.

ahr ile ry-i zemnden ider olursan nigh
Heybetnden b-ıymet döker ater smn (M.Ak 45/15)

“Baını ortaya koyup kahredici bir atele varır, düşman kalesinin kilidini açar.” Nect beytinde, Fatih’in savaş zamanında canı pahasına savaıp düşmanın kalesini bu vesile ile aldığını ifade etmektedir.

Baın ortaya koyub te-i ahr ile varur
Getürür al’ a-i kffr kildinden dil (Nect 14/29)

“Savaş tozunun içinde sana bir kez baksa, Hızır ve İskender kendini karanlık içinde görür.” Nizm beytinde Hızır ve İskender hikyesine telmihte bulunarak padişahın savaçılığını vmtr.

Gerd-i rezm içre naar eylese tgle saa
Zulmet içinde göre Hızır u Sikender nergis (Nizm 5/51)

Adn	3 Beyit
A. Paşa	8 Beyit
Ceml	6 Beyit
Fakh	3 Beyit
Hmid	3 Beyit
M. Ak	10 Beyit
Nect	3 Beyit
K.Nizm	2 Beyit

Tablo 7. Fatih’in Kahramanlık ve Fatihliği ile İlgili övgüsünün şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tablodan da anlaşıldığı üzere Fatih’in “Kahramanlık ve Fatihliği” konusu ile ilgili her şairin beyit yazm olduğu görülmektedir. Tablodaki veriler dönemin airlerinden Molla Ak ve Ahmed Paşa’nın bu konuda daha fazla beyit sayısına sahip olduğunu göstermektedir. Ardından diğer şairlerin de birbirlerine yakın beyit sayılarının olduğunu verilen tabloda rahatlıkla görebilmekteyiz. Şairler beyitlerde Fatih Sultan Mehmed’i savaş meydanlarının kahramanı olarak nitelendirmişlerdir. Dmanın sayısı ne kadar olursa olsun bunun bir önemi yoktur. Fatih kahramanlığı

ile düşmanları dize getirme kudretine sahiptir. Çünkü onun kahramanlığı herkesin içine korku salmıştır. Yaptığı fetihler İslam adına olduğu için Allah'ın yardımı daima onunladır. O bütün cihanın Fatih'idir. Kendi ülkesinin de iftihar kaynağıdır.

2.2. Fatih Sultan Mehmed'in Savaşçılığı ve Savaş Aletlerini Kullanması

Fatih'in savaş için kullandığı birçok araç gereç vardır. Bunlar bir bakıma onun bütünleyici parçalarıdır. Şairler tarafından bunlara ait bütün ayrıntılar tasvir edilmiştir¹⁰⁶. Fatih, ok, mızrak, yay, kılıç gibi savaş aletlerinin hem en iyilerine sahip hem de bunları kullanma konusunda da çok iyi eğitilmiştir. Tarihte değişik savaş aletleri ile ön plana çıkmış kahramanlar vardır. Kasidelerde telmih yolu ile bunlardan bahsedilmiştir.

“Eğer onun yayının camının taşı düşmana dokunursa, düşmanın bedeni kale dahi olsa onu top gibi yıkar.” Adnî beytinde, Fatih'in savaştaki yeteneğini ön plana çıkarmıştır. Fatih kuvvetli yapısıyla düşmanın beden kalesini top gibi delip geçer.

Düşmene ger dođına sengi kemān mūhresinūñ
Ṭob-veş yıkar eger burcisa dağı bedeni (Adnî 1/21)

“Eğer gürzün düşmanın başına ok gibi ulaşırsa, düşmanın başı ve ayağı belirmez, ağzı kan dolar.” Adnî beytinde, Fatih'in savaşta gürzü kullanma becerisini tasvir etmiştir. Fatih gürzü ile düşmanı yerle bir edip kan ve revan içinde bırakmıştır.

Ḥaşmuñuñ farkına ger gürzūñ ire tır bigi
Baş u ayağı belürmeye tola kıan deheni (Adnî 1/27)

“Senin hançerinin kezzabı güneşin yüreğini öylesine korkutmuş ki nerede bir su görse söğüt yaprağı gibi titrer.” Ahmed Paşa beytinde, Fatih'in iki ucu keskin hançerinin yakıcılığı karşısında güneşin söğüt yaprağı gibi korkusundan titrediğini dile getirmiştir.

¹⁰⁶ Abdülkerim Gülhan, “Güneş Redifli Kasideler ve Övgülerinde Hükümdar Tiplerini Üzerine Bir Değerlendirme”, *The Journal Of Ottoman Studies XXVI*, İstanbul 2005, s. 305.

Şöyle k r k tmif y reġin  a  er n t z- b  kim
  anda bir Şu g rse berg-i b d-veş ditrer g neŐ (A. Paşa 20/32)

“G neŐ d Őmanın kanını d k p, altın kaplamalı kılıcını siliyor olmalı; zira atlas feleġinin eteġini kıpkırmızı etmiştir.” Ahmet Paşa beytinde, g neŐ altın iŐlemeli kılıcıyla Fatih’in d Őmanlarının kanını d kt kten sonra eteġiyle kanları temizleyen bir Şahıs olarak tasvir edilmiştir.

D Őmen n  anın d k b t ġ-i zer-end dın siler
 Ki  atlas-ı gerd nu  eyley d menin a mer g neŐ (A. Paşa 20/37)

“O Padişah ki Ali heybetli ve atı reşk-i D ld r’d r, savaşa tutuŐtuġunda kılıcı Z lfikar misali olur.” Cem li beytinde, Fatih’i Hz. Ali’nin savaŐcılık  zelliġine denk tutarak  vm Őt r. Fatih, savaş meydanlarında Hz. Ali gibi heybetli ve azametli biridir. Fatih’in atı ve kılıcı Hz. Ali’nin D ld r atı ve Z lfikar kılıcı gibidir.

‘ Ali heybetl d r ol Şeh ki atı reşk-i D ld l d r
 Dutıca  remze ru  t ġin mis l-i Z l’l-fi ar eyley (Cem li 9/10)

“D Őman acizliġi ile secde kılta Şaşılır mı Musa’nın asasının mucizesi kılıcını aŐik r eder.” Fak h’i beytinde, Hz. Musa’nın asasının g sterdiġi mucizeye telmihte bulunmuştur. Hz. Musa’nın asası, Fatih’in kılıcının mucizesini d Őman karşısında ortaya  ıkarır. B ylece d Őman acizliġiyle Fatih karşısında secde eder.

‘ Aczile secde kılta ‘ acerb mi ‘ ad  k’ider
 M s  ‘ aşası mu‘ cizesin t ġu  aŐik r (Fak h 1/55)

“Eġer d Őmanları ona karşı  ıkıp d Őmanlık yaparak dilini uzatsa onların fidan gibi boylarını ok ve baltaya layık g r r.” H mid  beytinde, Fatih’in savaş aletlerini kullanmadaki ustalıġını dile getirmiştir. Şair, Fatih’e d Őmanlık besleyenlerin onun ok ve baltasından nasibini alacaġını vurgular.

Ger  asm  il f ile uzun eylese dili
 Na l-i  adini l yık-ı t r   teber eyley (H mid  2/16)

“Kılıcında öyle bir özellik vardır ki, düşman aniden onu hatırlarsa başı bedeninden uzaklaşır.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’in kılıcının etkisini vurgulamıştır. Şair, düşmanların Fatih’in kılıcını hatırladıkları taktir de başları bedenlerinden ayrılacağını dile getirmiştir.

Var-durur ol hâşşa tîguñda kim nâgeh ‘ adū

Yād kılsa ani olur başı cisminden cüdā M. Aşkî 27/26)

“*Kılıcının keskinliği savaş günün çarşısında pazarı kızıştırır.*” Molla Aşkî beytinde, Fatih’in kılıcının savaş gününde meydanları daha çok kızıştırdığını ifade etmiştir.

Çārsūsında rüz-ı heycānuñ

Germ ider tîgi gevheri bāzār (M. Aşkî 42/12)

“*Daima mızrağı ve topuzu baş kaldırıp saf dağıtır, her dem kemendi oku düşman bağlar, can avlar.*” diyen Necâtî beyitte, Fatih’in savaş aletlerini mahirce kullandığını tasvir etmiştir.

Dā’im sinān-ü gürzi ser-efrāz-ü şaf-şiken

Her dem kemend-ü-tîri ‘ adū-bend-ü-cān-şikār (Necâtî 6/30)

“*Növzer nasıl gürzü eline nergis gibi aldıysa; Rüstem de eline hançeri susen gibi aldı.*” Nizâmî beytinde, Fatih’in savaş aletlerini bahsi geçen İran kahramanları gibi ustaca kullandığını ifade etmiştir.

Aldı hancer eline şöyle ki Rüstem süsen

Çodı gürz omuzına niteki Növzer¹⁰⁷ nergis (Nizâmî 5/18)

¹⁰⁷ Nevzer kelimesine Redhouse baktığımızda bizi Nev-der kelimesine yönlendirmektedir. Nev-der kelimesi de Redhouse’da eski Pers prensinin adı olarak yer almaktadır.

Adnî	3 Beyit
A. Paşa	9 Beyit
Cemâlî	2 Beyit
Fakîh	7 Beyit
Hâmidî	1 Beyit
M. Aşkî	21 Beyit
Necâtî	3 Beyit
K.Nizâmî	2 Beyit

Tablo 8. Fatih'in Savaşçılığı ve Savaş Aletlerini Kullanması Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tablodan da anlaşıldığı üzere “Fatih’in Savaşçılığı ve Savaş Aletlerini Kullanma” konusu ile ilgili her şairin beyit yazmış olduğu görülmektedir. Tablodaki veriler dönemin şairlerinden Molla Aşkî ve Ahmed Paşa’nın bu konuda daha fazla beyit sayısına sahip olduğunu göstermektedir. Ardından diğer şairlerin de birbirlerine yakın beyit sayılarının olduğunu verilen tabloda rahatlıkla görebilmekteyiz. Şairlerin beyitlerde ifade ettiği gibi Fatih Sultan Mehmed aynı zamanda savaşçıdır. Düşmanı kahr okları ile yaralar. Ok, mızrak, kılıç, kalkan gibi savaş aletlerinin en etkili olanlarına sahiptir. Bunları kullanma konusunda çok iyi eğitilmiştir. Fatih savaş meydanlarına çıktığında kan gövdeyi götürmektedir. Kullandığı ok düşmanlarının ecel habercisi olur. Fatih’in oku, hızlı ve isabetlidir. Kılıcı o kadar keskindir ki, demir miğferleri dahi delip geçer. Bütün bu özellikleri ile “*eski Türk destanlarında yüceltilen “alp tipi” nin devamı olan “gazi tipi”*”¹⁰⁸ Fatih’in şahsiyetinde kendini göstermiştir. Şairler, Fatih’in savaştaki yeteneğini, cesaretini, becerisini ön plana çıkararak kasidelerde övgüsü yapmıştır.

¹⁰⁸ Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s. 6- 112.

3. Dinî Unsurlarla Fatih Sultan Mehmed

Fatih Sultan Mehmed, hükümdar kişiliğinin yanında kasidelerde bazı dini karakterler ile özdeşleştirilmiştir. Fatih, cihan hakimiyetini hedefleyen ve buna yönelik İslam dinini yayma ve koruma adına fetihler gerçekleştiren biridir. Allah'ın yeryüzündeki halifesi olarak görülmüş ve onun adına yeryüzünde hakimiyeti sağlayan bir hükümdar olarak tasvir edilmiştir. Bu konunun başlıkları ve grafikleri ise aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

3.1. Fatih Sultan Mehmed ve Saltanat

Orta Asya Türk devletlerinde çok eski tarihlerden bu yana siyasi hâkimiyet ve iktidarın, halk ya da kabile tarafından değil, Gök Tanrı tarafından hükümdara verildiği insanlar tarafından benimsenmiş bir inançtır. Bu inanç sadece Türklerde değil, Moğollarda da geçerli olmuştur. Ayrıca pek çok efsanede, Orhun Kitabeleri'nde, Bilge Kağan'ın ağzından açıkça dile getirilmektedir. Bu niteliğinden dolayı siyasal hâkimiyet ve iktidar, yalnız hükümdarın değil ailesinin ortak malıdır. Bu inancın Göktürkler'den Osmanlılar'a kadar uzanan çok güçlü etkileri olmuştur. Eski Türklerdeki ve Moğollardaki bu hâkimiyet anlayışı, Osmanlı egemenlik ve hükümdarlık anlayışında da çok belirgin bir biçimde etkisini göstermiştir. Ama bu anlayış “Zıllullah fi'l-âlem” (Allah'ın yeryüzündeki gölgesi) yahut “el-müeyyed-min'indillâh” (Allah tarafından güçlendirilmiş) şeklinde, islâmî terminoloji ile formüle edilmiş kalıplar halinde karşımıza çıkmıştır¹⁰⁹.

XV. yüzyıldan başlayarak Tarih'i Ebu'l-Feth yazarı Tursun Beğ gibi Osmanlı tarih yazarları klasik İslâm siyasal geleneğinde böylece yerini çoktan almış olan “saltanat-İslâm” özdeşliğinden faydalanarak Osmanlı hükümdarına kazandırılmak istenen meşruiyetin teorik çerçevesini oluşturmaya çalışmışlardır. Bu çerçeve toplum düzeninin korunabilmesi için mutlak bir otoriteye ihtiyaç vardır. Bu da Allah'ın

¹⁰⁹ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler 15.-17. Yüzyıllar*, 4. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2013, s. 87- 103-104.

yeryüzündeki gölgesi olarak görülen ve Allah'ın iradesini temsil eden hükümdara boyun eğmektir. Ayrıca bu ilahi bir emir olarak görülmüştür¹¹⁰.

Fatih için kullanılan dini unsurların başında, onun Allah'ın yeryüzündeki gölgesi yönü gelmektedir. Şairler, sık sık bunu vurgulamakta ve onu ifade eden hitaplarda bulunmaktadırlar. Ona bu yönüyle hitap ederken en çok kullanılan, esas manası "gölge" olan fakat Türkçe de, Allah'ın isimlerinden birine izafe edilerek "halife" manası kazanmış olan zıll" ve aynı manaya gelen "sâye" kelimeleridir. "Himaye etmek, korumak, sahip çıkmak" manaları da olan bu kelimelerin kullanılması, "es-sultânü zıllu'llâhi fi'l-arz..." diye başlayan bir hadise dayanmaktadır. Bu hadiste hükümdarı, zayıfların, kendisine sığınacağı bir kimse olarak anılmıştır. Hükümdar, zulüm görenlere yardım eder. Kasidelerde de Fatih Sultan Mehmed'e sık sık "zıllullah, zıll-i Kibriya, saye-i Yezdan" şeklinde terkiplerle övgü yapılmıştır¹¹¹. Çalışmada yer alan kasidelerde Fatih'e, bu ifadelerin kullanılarak övüldüğünü gösteren örnekler şöyledir:

"Allah'ın gölgesi Sultan Mehmed'in eşiği toprağının her zerresi parlak bir güneş olmuştur." Ahmed Paşa beytinde, Fatih'in saray kapısının toprağının her zerresini parlak birer güneşe benzetmiş ve Fatih'in Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olduğunu vurgulamıştır.

Zıll-ı Hâk Sultân Muhammed Hân ki olmuşdur anuñ
İşigi toprağınuñ her zerresi enver güneş (A. Paşa 20/17)

"Fatih Sultan Mehmed Allah'ın gölgesidir; lütfunun parlak ayı, onun gök gibi yüksek olan kapı eşiğinin sönük ve önemsiz bir yıldızı olur." Ahmed Paşa beytinde, Fatih'in lutfunu aya benzetmiş ve onun Allah'ın gölgesi olduğunu ifade etmiştir.

Zıll-ı Hâk Şâh Muhammed ki işigi gökinuñ
Kem-terin ılduzı olur meh-i tâbân-ı kerem (A. Paşa 21/4)

¹¹⁰ Ahmet Yaşar Ocak, age., s. 100. 101.

¹¹¹ Ali Yılmaz, *Kanunî Sultan Süleyman'a Yazılan Kasideler*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s.30,31.

“Temmuzun bela sıcağında yanan molla ve begler sönün, sakinleşin ki şimdi Allah’ın yeryüzüne gölgesi vurdu.” Fâkîh’i beytinde, Allah’ın yeryüzündeki gölgesi olan Fatih’in insanlara serinlik ve mutluluk vererek onları rahatlattığını dile getirmiştir.

Yanan belâda harr-ı temûz molla vü beg

Diñlen ki şimdi zıll-ı Hüdâ sâyebân irür (Fâkîh 6/3)

“Felek her sabah Allah’ın gölgesi, dinin güneşi Mehmed Han’ın sarayı üzerine, sevgisinden altın saçar.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’i hem Allah’ın gölgesi hem de dinin güneşi olarak nitelemiştir. Şair, gökyüzünün Fatih’e olan sevgisinden dolayı her sabah sarayına altın saçtığını ifade etmiştir.

Hân Muhammed zıll-i Yezdân âfitâb-ı dîn ki_ anuñ

Mihirden damına saçar her seher zer âsümân (M. Aşkî 45/31)

“Yeryüzü savaş gününde Allah’ın gölgesi ve devlet güneşinin göğü, Mehmed Han’ın azametinden titrer.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’in savaşçılığını överken bunun yanında Allah’ın gölgesi olduğunu da vurgular.

Âsümân-ı şems-i devlet Hân Muhammed zıll-i Hâk

Rûz-i rezm anuñ şükûhından olur lertzân zemîn (M. Aşkî 46/26)

A. Paşa	7 Beyit
Fakîh	2 Beyit
M. Aşkî	15 Beyit

Tablo 9. Fatih ve Saltanat İle İlgili Konunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tabloda görüldüğü gibi “Fatih ve Saltanat” konusunun sadece üç şairin kasidelerinde yer aldığı görülmektedir. Tablodaki veriler dönemin şairlerinden Molla Aşkî ve Ahmed Paşa’nın bu konuda daha fazla beyit sayısına sahip olduğunu göstermektedir. Çalışmaya esas olan divanlarda Fatih Sultan Mehmed için kullanılan saye, zıll-i Hak gibi kelimeler görüldüğü üzere himaye, lutuf, teveccüh gibi mecâzi

manalar ile kullanılmıştır. Hükümdar Allah'ın yansımasıdır. Yeryüzünde Allah'ın temsilcisidir ve Allah tarafından görevlendirilmiştir.

3.2. Peygamberler

İslâm'a göre peygamberler Allah'ın buyruklarını insanlara ulaştıran elçilerdir. Allah tarafından dini kuvvetlendirmek amacıyla kendilerine olağanüstü hallerle görülen çeşitli mucizeler verildiğine inanılır. Divan şiirinde de peygamberlerin bu mucizeleri telmih yolu ile dile getirilir. Hz. Muhammed, Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. Yusuf, Hz. Süleyman gibi peygamberlerin gösterdikleri mucizelere sıkça değinilir. Fatih Sultan Mehmed'in hükümdarlık vasfı ile peygamberlerin gösterdikleri mucizeler arasında ilgi kurulmuş bu tür örnekler kasidelerde çeşitli benzetmeler ile yerini almıştır. Bu konunun başlıkları aşağıda alfabetik sırayla ayrı ayrı ele alınıp tablosu verilmiştir.

3.2.1. Hz. İsa

İsmi en çok zikredilen peygamberlerdendir. Mesih adı ile de anılmaktadır. İsrailoğulları'nın son peygamberidir. Hz. Meryem'in oğludur. Ölülerini diriltme, hayat verme mucizesi ile bilinir. Hz. İsa'nın beşikte iken konuşması da bilinen bir mucizedir. İslam inancına göre göğe yükselmiştir¹¹².

“Eğer Fatih'in felek sarayından yüksekliğine, yüceliğine bir bakılsa, gökyüzüne yok yere çıktığı için Hz. İsa utanacaktır.” Ahmed Paşa beytinde, Fatih ile Hz. İsa arasında bir ilişki kurmuştur. Şair, Hz. İsa'nın Allah katına yükselişine telmihte bulunmuştur. Şair, eğer Hz. İsa, Fatih'in felek sarayında yüksekliğine baksaydı gökyüzüne yok yere çıktığı için utanacaktı diyerek Fatih'in Hz. İsa'dan her bakımdan üstün olduğunu anlatmıştır.

¹¹² Olgu Gürdal, *XV. Yüzyıl Dîvânlarındaki Nesib Bölümü*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2008, s. 121.

Ger aşr-ı felek-rif' atüña kıla nezāre
Yok yire göke ıkduğına utana ' İsa (A. Paşa 12/74)

Bu beyitte Ahmed Paşa “*Mesih'e can bağıslamayı öğreten odur, Feridun'a hükümdarlığı öğreten odur.*” demektedir. Ahmed Paşa beytinde, Hz. İsa'nın ölümlere can verme mucizesini hatırlatmıştır. Şair, Fatih'in hem Hz. İsa'ya ölümleri diriltmeyi öğrettiğini belirtmiştir. Ayrıca Feridun'a hükümdarlığı öğretenin de Fatih olduğunu vurgulamıştır.

Ol ki gösterdi Mesihāya revān-bağşluğı
Ol ki öğretti Feridūna cihān-dārluđı (A. Paşa 29/16)

Cemālî beyitte “*Gerçi sözleri Meryem oğlu İsa gibi can verse de; o devrinin kendine mahsus bir izidir İmanın da Musasıdır.*” demektedir. Fatih hükümdar olduğu için bir sözü ile insanların hayatını bağışlar ya da tam tersi durumla onları ölüme mahkûm edebilir. Dolayısıyla Fatih'in bu yanı ile Hz. İsa'nın can verme mucizesi arasında bir ilişki kurulmuştur.

Can virür 'İsa'bni Meryem bigi gerçi sözleri
Lîk devrũn pâ zatî Mûsî-i 'İmanıdur (Cemālî 5/7)

“*Seher vakti devri bahar esintisi olan İsa'nın Nefesidir. (tıpkı bunun gibi) hayatın parlak yıldızının kazanması ilkbahara da kavuşmasıdır.*” Cemālî beytinde Hz. İsa'nın nefesinin diriltme mucizesine telmihte bulunmuştur.

Seher-geh nefh-i ' İsa kim demi bād-ı bahār eyler
Süheyl-i ' iřretũn kesbin viřāl-i nev-bahār eyler (Cemālî 9/1)

“*Dudakların Hz. İsa gibi ölüye can verirken, benim gözlerin gibi hasta kalmam reva mıdır?*” Molla Aşkî beytinde Fatih'in Hz. İsa nefesi gibi canlandırıcı olduğunu belirtmektedir. Hal böyleyken şair, Fatih'in kendisine de çare olmasını arzumaktadır.

Leblerũn cān virür iken mürdeye İsî gibi
Ne revādur gözlerũn gibi alam bîmār ben (M. Aşkî 8/26)

“Zamanın dūřkūnlerini dirilttiđini bilseydi İsa, O mertebeye eriřmek iin can verirdi.” Necātī beytinde, Fatih’i Hz. İsa’ya denk tutmuřtur. Fatih dūřkūn insanlara yardım ederek onları ihya etmektedir. řair, bu durumu Hz. İsa bilseydi Fatih’in mertebesine eriřmek iin can verirdi demektedir.

Bilse_ idi demūñ mūrdeleri itdūgin ihyā
Cān vire idi irmek iūn bu deme ‘ İsa (Necātī 1/1)

“Nergis eđer Mesihî’nin nefesinden onay bulursa. Gūlřende daha miskinlik hastalığına tutulan kişileri ekme ey padişah bitmesinler.” Nizāmī beytinde, Fatih’in Hz. İsa gibi hastaları zinde kıldığını dile getirmiştir.

Bitmeye ekme vū ebrař dađi gūlřende řehā
Ger Mesīh-i nefesūnden bula bāver nergis (Nizāmī 5/63)

řairler kasidelerinde Hz. İsa’yı daha ok benzetme zemininde kullanmıřlardır. Hz. İsa’nın her řeyi ihya etmesi mucizesi burada ōn plana ıkmıřtır. Fatih de İsa’nın bu yōnūyle sık sık iliřkilendirilmiřtir. Sultan Mehmed sayesinde gūzel gūnlere kavuřulmuřtur. Ayrıca kendisi dūřkūnleri, hayattan umudunu kesmiř insanları ihya etmesi bakımından Hz. İsa’ya benzetilmiřtir.

3.2.2. Hz.Sūleyman

İsrailođulları peygamberlerindedir. Davut peygamberin ođludur. Hūkūmdar bir peygamber olmasının yanında birok mucizelerin de sahibidir. Tarihte eřine az rastlanır bir saltanata sahip olmuřtur. Hayvanların dilinden anlama, insanlara ve cinlere hūkmetme ve rūzgārın gūcūnden yararlanma gibi mucizeler sergileyen bir pergamberdir¹¹³. “Dīvān řiirinde kahramanlıđıyla, tahtıyla, hayvanlarla konuřmasıyla, karınca ile olan mūnasebetiyle, devlere ve cinlere hūkmetmesiyle, yūzūđūyle ve yūzūđūnūn ūstūndeki mūhūr tařıyla anılmıřtır.”¹¹⁴

¹¹³ Dursun Ali Tōkel, *Divan şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akağ Yayınları, Ankara 2000. s.293-294

¹¹⁴ Olgu Gūrdal, agt., s. 125.

“Ey Padişah! Allah’ın seni hükmüyle Süleyman mühürlü yapması bu ki, cihanın şeytanı senin emrine girmesidir.” Adnî, Fatih’i övdüğü kasidesinde Hz. Süleyman’ın mührüne telmihte bulunmuş ve bunu bir övgü unsuru olarak kullanmıştır. Hz. Süleyman, yüzük sayesinde insanlara, cinlere tüm varlıklara hükmetmiştir.

Etdügi hükmile Hâk seni Süleymân-hâtem

Bu ki râm ola senüñ emrüñe dehr ehrimeni (Adnî 1/29)

“*Sen öyle yüce bir padişahsın ki senin içki meclisinin balkonundan güneş sürekli olarak ya Süleyman peygamberin tahtını, ya da İskender’in kadehini andırıyor.*” Ahmet Paşa beyitte Hz. Süleyman’ın tahtına ve İskender’in kadehine telmihte bulunmuştur. Şair, Fatih’in meclisinden görünen güneşi bu iki nesneye benzeterek padişahı toplamak istemiştir.

Sensin ol kim şeh-nişîn-i bezm-gāhuñda müdām

Yā Süleymân tahtıdur yā cām-ı İskender güneş (A. Paşa 20/24)

Süleyman Peygamber’e benzeyen seni, zayıf bir karınca gibi olan “ben” hangi dille övebilirim ki; meğerki senin lutfun ve asaletin yine beni söyletsin.” Beyitte Ahmed Paşa, Fatih’i Hz. Süleyman’a kendisini ise aciz karıncaya benzetmiştir.

Sen Süleymānı ne dille öge bir mūr-ı za‘if

Getüre nuṭṭa meger lūṭfuñ ile anı kerem (A. Paşa 21/23)

“*Bu yeryüzünde Süleyman itibarlı bir Şahsın ki, zamanın aciz kulu destandaki Rüstemdir.*” Cemâlî beytinde, Fatih’in Hz. Süleyman gibi itibarlı olduğunu İran kahramanlarından Rüstem’in ise kendisinin aciz kulu olduğunu vurgulamıştır.

Bir Süleymân-ḳadr ü Şehdür bu zemîn üstinde kim

Kem kulı devr-i zamanuñ Rüstem-i Destānıdur (Cemâlî 5/12)

“Zamanın Yusuf yüzlüsü, cihanı yeşillendiren Hızır’ı, zamanın İskender’i, rüzgâra hükmeden Süleyman’sın.” Fâkîh’i, Fatih’i beyitte bahsi geçen meşhur kişilere benzetmiştir.

Yüsuf-cemâl-i derh ü Hızır-sebze-i cihân
İskender-i zamân u Süleymân-ı rüzgâr (Fâkîh 1/21)

“Sen şahlar şahlığı tahtının Süleyman’ı olduğundan beri, insanlar fitne cininin belasından emin oldular.” Molla Aşkî, beytinde Fatih’in Hz. Süleyman gibi fitneleri engellediğini ve onun devrinde fitne belasından insanların emin olduğunu dile getirmiştir.

Zemâne fitne dīvinūñ emīn oldı belāsinden
Şehenşehlik serīrinūñ olalı sen Süleymānı (M. Aşkî 26/33)

“Lale, Süleyman çadırını onun üstüne tutarak geldi. Nergis de İskender tacını başına takıp geldi.” Nizâmî beytinde, Fatih’in hükümdar olmasının alametleri olan taç ve çadır gibi unsurları Hz. Süleyman ile ilişkilendirerek vermiştir. Lale ters çevirince çadıra nergis de taca benzediği için bu iki çiçek beyitte kullanılmıştır.

İrdi üstine tutup çetr-i Süleymân lāle
Geldi başına urup tâc-ı Sikender nergis (Nizâmî 5/13)

Fatih Sultan Mehmed güçlü ve benzersiz bir saltanata sahip olması yönüyle Hz. Süleyman’a benzetilmiştir. Çünkü Hz. Süleyman hem bir peygamber hem de hükümdardır. Dolayısıyla şairler bu konuda çeşitli mazmunlar oluşturmuştur. Şairler, Fatih’i fetihler gerçekleştirip kahramanlıklar göstermesi, güçlü bir devlete hükmetmesi gibi yönleriyle de anmışlardır.

3.2.3. Hz. Muhammed

İslam peygamberi olarak bilinmektedir. 571 yılında, nisan ayı içerisinde, pazartesi dünyaya gelmiştir. Son peygamberdir. Hz. Muhammed henüz dünyaya

gelmeden babası vefat etmiştir. Altı yaşına gelince de annesini kaybeder. Daha sonra kendisine dedesi ve amcası sahip çıkar. Kırk yaşına gelince peygamberlik vazifesi verilmiştir. Peygamber, İnsanlara nasihat eder, onların hatalarını düzeltir, doğru yola sevk eder, onların hayır üzere yaşamalarını sağlamak için elinden geleni yapmıştır. Bir peygamber olarak onun vasıflarını kimse överek bitiremez. Birçok güzel hasletlere sahip ulu bir peygamberdir. Edebiyatta birçok özellikleriyle ele alınmıştır¹¹⁵. Hz. Peygamber’i sıfat ve mucizeleriyle ele almıştır. Şair Molla Aşkî, bu konuya dair tek beyit oluşturan şairdir.

“O öyle bir Hz. Muhammed ahlâklı ve Hz. Ali yürekli ki Düldül’ünü sürdüğünde yerden kadehi şarabıyla birlikte kaldırıp atar.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’i, Hz. Muhammed ahlâklı olarak nitelemiştir.

Ol Muhammed-ḥulḳ ü Ḥayder-dil-durur kim Düldülin
Sürse_ırup yirden götüre ḥamri-y-ile aşkarı (M. Aşkî 24/25)

3.2.4. Hz. Musa

Musa, İsrailoğulları peygamberidir. Tur Dağı’nda kendisine peygamberlik görevi verilmiştir. Firavun’un zulmünden kaçarak, kendisine inananlar ile birlikte Kızıldeniz’i geçmiştir. Musa peygamber ‘in “yed-i beyza” (koynuna elini sokar ve güneş gibi pırıl pırıl bir halde çıkarır) mucizesi ve mucizevî asası vardır. Bu mucizeler cömertlik, adalet ve savaşçılığın anlatımında kullanılmıştır¹¹⁶. Musa peygamber Allah ile konuştuğu için “kelimullah” vasfı ile de anılır.

“Fetih ufkundan zafer güneşi doğar, çünkü sabah vakti parlak elin kılıcını keşf eder.” Ahmed Paşa, beytinde Hz. Musa’nın Yed-i Beyzâ mucizesine telmihte bulunmuştur. Şair, Yed-i Beyzâ telmihiyle Fatih’in parlaklık, ışıldama nur sahibi olma durumuna işaret etmiştir.

¹¹⁵ İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Akçağ yayınları, Ankara, 1995. s. 397-399

¹¹⁶ Mustafa Arslan, *XV. Yüzyıl Divanlarında Methiyeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2007, s. 265.

Hürşid-i zafer t̄ali‘ olur feth ufuğundan
 Çün şubh-sıfat keşf ide t̄iğüñ Yed-i Beyzâ (A. Paşa 12/62)

“Gerçi sözleri Meryem oğlu İsa gibi can verse de; o devrinin kendine mahsus bir izidir İmanın da Musasıdır.” Cemâlî beytinde, Fatih’i isimi zikredilen peygamberlerle özdeşleştirmiştir.

Can virür ‘İsa’bni Meryem bigi gerçi sözleri
 Lîk devrũñ p̄a zatî Mûsî-i ‘İmanıdur (Cemâlî 5/7)

“Düşman acizlikle secde kılsa şaşılır mı Musa’nın asasının mucizesi senin kılıcını aşikâr eder.” Fakîh’i beytinde, Hz. Musa’nın asası ile Fatih’in kılıcının gücünü ortaya çıkardığını ifade etmiştir.

‘Aczile secde kılsa ‘aceb mi ‘adü k’ider
 Mûsî ‘aşası mu‘cizesin t̄iğüñ aşikâr (Fakîh 1/55)

“Sancağının kamışı Hz. Musa’nın asasından olduğu için, bazen sopa bazen de ejderha şeklinde görünür.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’in sancağının kamışını Hz. Musa’nın asasına benzetmiştir.

Râyetũñ çübı Kelîmullah ‘aşāsinden-durur
 Anuñ içün görünür geh çüb ü gâhi ejdehâ (M. Aşkî 4/59)

“Ey cihan padişahı, düşmanın Firavun sen Musa’sın. Onların gözlerine mızrağının sopası ejderha gibidir.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’i Hz. Musa’ya düşmanlarını ise Firavun’a benzetmiştir.

Düşmenũñ Fir‘avn ü sen Mûsîsin iy şâh-ı cihân
 Gözlerine çüb-ı nîzeñ lâ-cerem şü‘bân-durur (M. Aşkî 20/24)

“Nergis, (Hz. Musa’nın) parlak eli, asayı ve yeşil ağaçtan çıkan ateş mucizesini hepsini resmederek tasvir etti.” Nizâmî beytinde, Hz. Musa’nın göstermiş olduğu bütün mucizeleri Fatih’in tasvir ettiğini söylemektedir.

Yed-i beyzâ ‘aşâ vü şecer-i aḥzer-i nār
Cümlesin eyledi şeklinde muşavver nergis (Nizâmî 5/9)

Fatih sultan Mehmed’i övmek maksadıyla kullanılan Yed-i beyza (nurlu el), ejderha şekline dönen asa gibi mucizelerin hepsi karizmatik bir hükümdar olarak Fatih’i hayal dünyasında tasvir etmek için kullanılmıştır.

3.2.5. Hz. Yusuf

“İsrailoğulları peygamberlerinden Hz. Yakup’un oğludur. Dîvân şiirinde güzelliği, dürüstlüğü, kardeşleri tarafından kuyuya atılması, Züleyha’nın kendisine duyduğu aşk ve rüya tabirindeki başarısı ile adından sıkça bahsedilen peygamberlerden biridir.”¹¹⁷ Hz. Yakup, oğlu Hz. Yusuf ortadan kaybolunca daima onu aramış ve anmıştır. Kasidelerde güzellik, yüzünün parlaklığı, masum oluşu, iffet sahibi olması gibi özelliklerle anılmıştır.

“Güneş ya felek Mısır’ında sultan olan Yusuf yüzlü bir güzeldir yahut da elinde altın turunç tutan Züleyha’dır.” Ahmed Paşa beytinde, Fatih’i güzelliği bakımından Hz. Yusuf’a benzetmiştir. Çünkü Hz. Yusuf’un gelmiş ve gelecek insanların en güzeli olarak yaratıldığına inanılmıştır.

Yâ felek Mısrında sulṭān oldı bir Yūsuf-cemāl
Yâ Züleyhādur tutar nārenc-i zer-peyker güneş (A. Paşa 20/7)

“Kenan İlinin Yusuf’unun gülünü Mısır güzeli süs olarak taktığından beri, Yusuf’un gömleğin kokusu Yakup’un hatırlardan hüznünü ortadan kaldırır.” Cemâlî beyitte, Hz. Yusuf’un güzelliğine telmihte bulunmuştur.

Hüzn-i Ya‘ kûbı komaz ḥâṭırda bûy-ı pirehen
Mısr-ı ḥüsni zeyn idelden Yūsuf-ı Ken‘ân-ı gül (Cemâlî 6/17)

¹¹⁷ Olgu Gürdal, age., s. 122.

“Zamanın Yusuf yüzlüsü, cihanı yeşillendiren Hızır, zamanın İskender’i, rüzgâra hükmeden Süleyman’sın.” Fakîh’i, Fatih’i beyitte, adı zikredilen meşhur şahsiyetlerle ilişkilendirmiştir. Fatih’i yüzünün güzelliği ile Hz. Yusuf’a, yeryüzünü yeşillendiren Hızır’a, zamanın İskender’ine ve en son ise rüzgâra hükmeden Hz. Süleyman’a benzetmiştir.

Yüsuf-cemâl-i derh ü Hızır-sebze-i cihân
İskender-i zamân u Süleymân-ı rüzgâr (Fakîh 1/21)

*Ey canım kadar aziz sevgili! Gönlüm’ün Mısır’ında Yusuf gibisin. Ayrılığın gözüme dünyayı zindan ediyor.”*Molla Aşkî beytinde, Fatih’in kendi gönül sarayının Yusuf’u olduğunu dile getirmiştir.

Gönlümün Mısırında Yüsufsin eyâ cân-ı ‘azîz
Ayrılığın çeşmüme dünyâyı zindân gösterür (M. Aşkî 35/4)

Yusuf Peygamber bir güzellik sembolüdür. Fatih, güzellik ilişkisi ile Yusuf Peygamberle mukayese edilmiştir. Fatih için bu konuda en üst düzeyde benzetmeler yapılmıştır. Şairler kasidelerinde, Hz. Yusuf’un güzelliğini karşılaştırma unsuru olarak kullanmışlardır. Onlara göre Fatih, Hz. Yusuf’tan daha güzeldir.

Şairler	Adnî	A.Paşa	Cemâlî	Fakîh	M. Aşkî	Necâtî	K.Nizâmî
Peygamberler	Beyit sayısı	Beyit sayısı	Beyit sayısı	Beyit sayısı	Beyit sayısı	Beyit sayısı	Beyit sayısı
Hz. İsa	-	3	2	1	16	1	1
Hz.Süleyman	1	3	2	2	6	-	1
Hz. Musa	-	1	1	2	19	-	1
Hz. Muhammed	-	-	-	-	14	-	-
Hz. Yusuf	-	3	1	2	7	-	-

Tablo 10. Peygamberlerle İlgili Konunun Şairlere Göre Beyitsel Dağılım Tablosu

Tabloda görüldüğü üzere “peygamberlerle” ilgili konuya yer vermeyen tek şair Hâmidî’dir. Diğer şairler divanlarında bu konuya yer vermişlerdir. Peygamber kıssaları, onların göstermiş oldukları mucizeler, olağanüstü haller telmih yolu ile kasidelerde yerini almıştır. Fatih ile peygamberler arasında çeşitli ilişkiler kurulmuş ve bu yönde teşbihler yapılmıştır. Tabloda elde edilen verileri değerlendirecek olursak; İncelemeye tabi tutulan kasidelerde en çok adı geçen peygamber Hz. Süleyman olmuştur. Özellikle güçlü bir saltanata sahip olması ve hükümdarlık kabiliyeti ile Fatih arasında bir bağ kurulmuştur. Sırasıyla kasidelerde adı çok anılan diğer peygamberler ise Hz. İsa, Hz. Musa, Hz. Yusuf ve Hz. Muhammed’tir. Kasidelerinde ismi geçen peygamberlere en çok yer veren şairler, Molla Aşkî ve Ahmed Paşa’dır. Bu şairler, dönemin gözde şairleri olup Fatih’e en çok kaside sunan şairlerdir. Dolayısıyla peygamberler konusunda en çok beyit sayısına sahip olmaları buna bağlanabilir.

3.3. Diğer Dini Şahsiyetler

Din kültüründe Müslümanlarca örnek alınan ve inanış hafızalarında varlığını sürdüren dini şahsiyetler tarih boyunca saygınlıklarını korumuşlardır. Fatih ile bu şahsiyetler arasında karakter olarak ilgi kurulmuş ve şairler onda bu şahsiyetleri hatırlatan örnekler görmek istemişlerdir. Bu konunun başlıkları ve grafikleri ise aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

3.3.1. Halifeler

Hız. Peygamber’in en yakın dostları olan Hız. Ebu Bekir, Hız. Ömer, Hız. Osman ve Hız. Ali dört halife olarak anılırlar. Bazı dîvânlarda dört halife için kasideler yazılmıştır. Ebu Bekir doğruluğu, Ömer adaleti, Ali savaççılığı ve ilmi, Osman hilmi ve hayâsı ile anılmışlardır.¹¹⁸ Bu şahsiyetler Hız. Muhammed’in en önde gelen yakın sahabeleri ve ondan sonraki dört büyük halifedendirler. Dört dost anlamına gelen Çâr-yâr kelimesi bu halifeler için kullanılır.

¹¹⁸ Olgu Gürdal, agt., s. 128.

“*Mehmed Han Hazretleri, cihat ülkesinin emiridir. Ali gibi fetih ve zaferin Zülfikar kılıcını çekmiştir.*” Beyitte Cemâlî, Fatih’i devlet adamlığı büyüklüğü açısından Hz. Ali’ye denk tutmuştur. Şair, Hz. Ali’ye ait Zülfikâr adlı kılıcı beyitte zikrederek Fatih ile ilişkilendirmiştir.

Ki mîr-i milk-i gâzâ Hazret-i Mehemmet Hân
‘Alîlîğ itdi çeküp Zü’l-fikar-ı feth ü zafer (Cemâlî 4/11)

Cemâlî, “*Onun için Padişah ki Hz. Ali gibi güzel ahlâkâ, lutfun büyüklüğü, yumuşak huyluluğu ve temiz edebe sahip oluşuyla da Hz. Osman gibidir.*” Beyitte Cemâlî, Fatih’i, güzel ahlakı ile Hz. Ali’ye, yumuşak ve edepli olması bakımından Hz. Osman’a benzetmiştir.

Anuñ içündür ‘Âli-veş hulķı vü hüsni hasen
Kim kemâl-i lutf ile hilm ü hayâ ‘Oşmânıdur (Cemâlî 5/20)

Molla Aşkî “*Hz. Muhammed’in yolunun sığınağı, Hz. Ali’nin ilminin dayanağı, Hz. Ömer’in adaletinin meşalesi, Osmanlı ülkesinin ışığı.*” Beyitte Molla Aşkî, Fatih’in yüce kişiliğini halifelerin vasıflarıyla denk tutmuştur.

Penâh-ı râh-ı Muhammed kıvâm-ı ‘ilm-i ‘Alî
Çerağ-ı ‘adl-i ‘Ömer nür-i kişver-i ‘Oşmân (M. Aşkî 17/31)

“*Osmanlı sülalesinin iftihar, Hz. Ebubekir sadakati, Hz. Ömer’in adaletine mazhar olup Hz. Ali’nin cömertliğini ihya eden yüce hükümdar.*” Beyitte Molla Aşkî, Fatih’i çeşitli iltifatlara tabi tutmuştur. Fatih, Osmanlı hanedanının iftihar kaynağıdır ayrıca Fatih, Hz. Ebubekir’in sadakatine, Hz. Ömer’in adaletine sahip, Hz. Ali’nin cömertliğini ihya eden bir hükümdardır.

İftihâr-ı Âl-i ‘Oşmân dâver-i Bū-Bekr-şıdķ
Mazher-i ‘adl-i ‘Ömer muhyî-i cüd-ı Murtezâ (M.Aşkî 27/19)

3.3.2. Hasan

Hz. Ali'nin büyük oğlu, Hz. Peygamber'in torunudur. Halifelerin beşincisi ve on iki imamın da ikincisidir. Lakabı Müctebâ'dır. Muaviye'yle yaptığı mücadeleler ile bilinir. Karısı Binti Es'as tarafından zehirlenerek öldürülmüştür. 46 yaşında vefat etmiştir¹¹⁹. Övülen kişi ile güzel ahlaklı olması ile mukayese edilir.

“Öylesine Hz. Ali gibi cömert ve Hz. Hasan gibi güzel ahlaklısın ki senin zatına gönülden sevgi bağlamayan mürdardır.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih'in Hz. Ali gibi cömert, Hz. Hasan gibi güzel ahlaklı biri olduğunu söylemiştir. Şaire göre Fatih'e gönülden bağlı olmayanlar ise kirlidir.

Ol ' Alī-cūd ü Ḥasen-aḥlāksın kim ṭapuña
Cān ü gönülden maḥabbet itmeyen mürdārīdür (M.Aşkî 47/44)

Cemâlî	3 Beyit
M. Aşkî	27 Beyit

Tablo 11. Halifeler İle İlgili Övgünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tablodan anlaşıldığı üzere Dört halife konusuna şairlerin hepsi kasidelerinde yer vermemiştir. Molla Aşkî ve Cemâlî bu konuya dair örnek beyitler meydana getirmiştir. Şairler, Dört halifenin özelliklerini Fatih'in övgüsünde onunla ilişkilendirilerek kullanmışlardır. Mümtaz kişilikleri olan bu halifelerin hem dini hem de yönetici vasıflarının olması Fatih Sultan Mehmed ile ortak yanlarının varlığını göstermeye yöneliktir.

¹¹⁹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2004, s. 206.

3.3.3. Hızır

“Rivayetlere göre âb-ı hayatı içerek ölmezlik sırrına erişen, peygamber veya veli olduğu hususlarında ihtilaf bulunan kutsal bir kişidir. Hızır inancı halk kültüründe geniş bir yere sahiptir. Daha çok âb-ı hayatı aramasıyla ve İskender ile olan macerasıyla anlatılmıştır. Benî İsrail’denir. Hızır’ın ayağının bastığı yerler yeşil çimen olurmuş, şeklindeki rivayetten dolayı kendisine Hızır dediği söylenmektedir.”¹²⁰ Hızır’ın darda kalan insanların yardımına koşması halk arasında yaygın bir inanıştır. Hızır, ab-ı hayat, İskender ile birlikte beyitlerde zikredilmiştir.

“*O kuşaktan kuşağa İskender tahtına sultan olan, ayağının toprağı Hızır’ın bulduğu ölümsüzlük suyunun kaynağıdır.*” Ahmed Paşa beytinde, ab-ı hayat, Hızır, İskender kelimeleri ile tenasüp sanatı oluşturmuştur. Şair, bütün hikâyeye de telmihte bulunmuştur. Şair, Fatih’i ölümsüzlük suyunun kaynağı olarak nitelemiştir.

Ol ebâ-‘an-ced Skender tahtına sultân olan

Ayağı toprağı Hızırñ Çeşme-i Hayvânıdur (A. Paşa 16/26)

“*Hızır’a ebedi ömrü veren şiirimin saf suyudur, Sen ki ölümsüzlük suyuna aşinasın sana sıhhatli olmak yaraşır.*” Bu beyitte Ahmed Paşa, Fatih’i övmenin yanında kendi övgüsünü de yapmıştır. Şair, Fatih’in ölümsüzlük suyuna aşina olduğunu dolayısıyla ona sıhhatli olmak yaraşır demektedir.

Naẓmuñ zülâlidür viren Hızra yine ‘ömr-i ebed

Sen âşinâ-yi Çeşme-i Hayvân sıhhat a yaraşur (A. Paşa 33/13)

“*Hızır dedikleri var ise âlemde o yarıdır, işte buna şahit olan dudaklarının ölümsüzlük suyudur.*” Beyitte Cemâlî, Fatih’i, Hızır’a benzetmiştir.

Var ise didükleri ‘âlemde Hızr ol yârdur

Uşda şâhid leblerinüñ çeşme-i hayvânıdur (Cemâlî 5/39)

¹²⁰ Olgu Gürdal, *XV. Yüzyıl Dîvânlarındaki Nesib Bölümü*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2008, s. 113.

“Zamanın Yusuf yüzlüsü, cihanı yeşillendiren Hızır’ı, zamanın İskender’i, rüzgâra hükmeden Süleyman’sın.” Bu beyitte Fakîh’i, Fatih’i çeşitli özellikleri ile beyitte bahsi geçen Hz. Yusuf’a, Hz. Süleyman’a, Hızır ve İskender’e benzetmiştir.

Yüsuf-cemâl-i derh ü Hızır-sebze-i cihân
İskender-i zamân u Süleymân-ı rüzgâr (Fakîh 1/21)

“Cevher kişiliğinde bir kişiye bile öfkesi hiç yok, o dudağa sanma ağız yetişir ölümsüzlük suyudur.” Beyitte Fakîh’i, Fatih’in dudaklarının ebedi hayat olduğunu ifade etmiştir. O dudaktan çıkan bir tek söz ab-ı Hızır’dır.

Yoğ bir kişiye cevher-i ferdünde hışmı hîç
Âb-ı Hızırdur ol lebe şanma dehân irür (Fakîh 6/36)

“Avluna uğrayıp geçen akan suların eğer ölüye bir damla değse, Hızır gibi ebedi hayat bulur.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih’in avlusundan akan suların ölümlere değmesi ile Hızır gibi ebedi hayat bulacaklarını ifade etmektedir.

Avluña uğrayup geçen âb-ı revândan eger
Mürdeye bir kaçre irse Hızır-veş bula beğâ (M. Aşkî 4/10)

“Onun görüşünün nuru Hızır gibi karanlıkta yol gösterse, İskender’i hayat suyunun hâkimi yapardı.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih’i Hızır’a benzetmiştir.

Reh-ber olsa zulmet içre râyı nûri Hızır-vâr
Âb-ı hayvân üstine hâkim kıla İskenderi (M. Aşkî 24/29)

“Toz ve toprak içinde sana kılıcıyla bakarsa, karanlık içinde Hızır ve İskender’i görür.” Beyitte Nizâmî, İskender ve Hızır ifadelerini kullanarak hikâyeye telmihte bulunmuştur. Hızır ve İskender’in ölümsüzlük suyunu bulmak adına zulümat ülkesine gitmeleri olayında karanlıklar içinde ilerlerken Fatih’in kılıcıyla onları aydınlattığını şair dile getirmiştir.

Gerd-i rezm içre nazar eylese tığüñle saña
Zulmet içinde göre Hızır u Sikender nergis (Nizâmî 5/51)

A.Paşa	6 Beyit
Cemâlî	1 Beyit
Fakîh	3 Beyit
M. Aşkî	8 Beyit

Tablo 12. Hızır İle İlgili Övgünün Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tabloda görüldüğü üzere Hızır, bazı şairlerin kasidelerinde sıkça yer bulmuş kutsal bir şahsiyettir. Burada Hızır, Molla Aşkî ve Ahmed Paşa tarafından daha fazla mazmunlarla ele alınmıştır. Ardından diğer şairlerce de çeşitli sayıda Hızır ile ilgili beyitler ele alınmıştır. Fatih Sultan Mehmed, Hızır kimliği ile ilişkilendirilerek çeşitli benzetmelerle kasidelerde yer almıştır. Hızır'ın darda ve sıkıntıda kalan insanların imdadına yetiştiği gibi Fatih'in de bir hükümdar olarak yönetimi altında bulunan insanların imdadına koşması söz konusudur. Fatih'in ayağının toprağı ölümsüzlük suyunun kaynağı olarak tasvir edilmiştir. Fatih'e intisap eden, Hızır gibi ebedi hayat sahibi olur. Karanlıklar içinde kalıp yolunu bulamayan insanlar onun nuru ile yollarını bulurlar.

4. Fatih Sultan Mehmed'in Meşhur Şahsiyetler ve Efsânevî Kahramanlarla Mukayesesi

Divan edebiyatında, kahramanlığı, cesareti, cömertliği, edebi, fazileti ve buna benzer nitelikleriyle tarihe geçmiş, ya da ilmi, şairliği veya güzel sözleriyle meşhur olmuş kişilerin de isimleri geçer. Bilhassa şiirin konusu olan kişinin niteliklerini, onların meşhur olmalarına sebep olan özelliklerle mukayese etmek üzere şairler, bu meşhur kişilere ve efsanevî kahramanlara telmihlerde bulunurlar.¹²¹

¹²¹ Ali Yılmaz, *Kanunî Sultan Süleyman'a Yazılan Kasideler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 36.

4.1. Acem Kaynaklı Şahsiyetler

Divan şairlerini etkileyen eserlerden biri Şehnâme'dir. İran'ın efsanevi kahramanlarını kendi yapısında toplayan bu kaynak aracılığı ile Divan şiirinde bu kahramanlara sıkça yer verilmiştir. Şairler, İran'ın büyük hükümdarlarını kasidelerinde bir malzeme olarak kullanmışlardır. Kendi hükümdarları yanında İran sultanlarının hiçbir üstünlüğünün olmadığını ifade ederek onları fazlasıyla küçültmüşlerdir¹²². Eski tarihten bu yana divan şiirine konu olan ve bir geleneğin ürünü sayılan bu isimler ve bu konunun şairlere göre beyit dağılımı aşağıda verilmiştir.

4.1.1. Behmen (Erdşîr)

Behmen, Keyâniyân sülalesinden Güştasb'ın torunudur. Ayrıca İsfendiyar'ın oğlu Erdşîr'in lâkabıdır. Yücelik ve azamet timsali olarak bilinir. Tacı ve tahtıyla adı çok zikredilen bir hükümdardır. Divan şiirinde, kahramanlığı ve yiğitliği temsil eder. Bunun dışında Behmen, güneş takviminin on birinci ayıdır¹²³.

Behmen'i Rüstem büyütüp yetiştirmiştir. Ona bütün kahramanlıkları ve savaş taktiklerini Rüstem öğretmiştir. Fakat Behmen, Rüstem'e sadakatsizlik etmiştir. Böylece kendi sonunu da hazırlamıştır. Rüstem Behmen'in kardeşi İsfendiyar'ı öldürmüştür. Behmen de intikamını almak için, Sistan denilen yere gelir. Rüstem'in babası Zâl'i tutuklatıp zincire vurdurur ve Rüstem'in oğlu Feramurz'u da öldürtür. Gelişen bu olayların sonrasında adamları Behmen'e Feramurz'u öldürtmekle intikamının alındığını, Zâl'i ise serbest bırakmasını söylerler. Çünkü Zâl'in kutsal bir kişiliğinin olduğunu şayet beddua ederse kendisi için iyi olamayacağını dile getirirler. Böylece Behmen Zâl'i salıverir. Fakat Zâl Behmen'e kötü bir bedduada bulunur. Bu beddua neticesinde Behmen'in ölümü yaklaşır. Bir gün Sind yurdundan, adamlar gelerek, ülkelerine kendilerini sürekli rahatsız eden yedi başlı bir ejderhanın

¹²² Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000. s. 110.

¹²³ Olgu Gürdal, agt., s.108.

varlığından söz ederler. Bu ejderhanın her tarafı harap ettiğini söylerler. Behmen de hemen atına binip ejderhayı öldürmek için yola koyulur. Yapılan hiçbir uyarıya kulak vermez. Behmen ejderha ile karşılaşınca atından iner ve ok atmaya başlar. Ejderha Behmen'e yaklaşır parçalayıp yutar¹²⁴. Hükümdarlık övgüsünde sıkça kullanılmıştır. Kahramanlık tiplmesiyle efsanevi bir motiftir.

“Senin emrine Behmen ve Behram boyun eğse ayıplanır mı ki o Şah’ın emir kulları Kisra ve Dârâ’dır.” Beyitte Cemâlî, Fatih’i devlet adamlığının azameti açısından övmüştür. Şair, İran mitolojisindeki savaşçı kahraman olan Behmen’i Fatih’in emrine boyun eğen biri olarak tasvir etmiştir.

Tañ mıdur emrine olsa Behmen ü Behram rām
K’ol Şehūñ Kisrī vü Dārā bende-i fermānidur (Cemâlî 5/9)

“Ey padişah, sen bugün Dârâ gibi zafer kazanan öyle Behmensin ki günlerin dik başlı atı senin dileğinin kemendine ram olmuştur.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’i Behmen’e benzetmiştir.

Hüsrevâ ol Behmen-i Dārâ-zafersin sen bugün
Kim kemend-i kâmuñadur tūsen-i eyyām rām (M. Aşkî 9/41)

4.1.2. Behram

Sâsâniyân sülalesinden, Yezdgird’in oğlu olan ve Behram-ı Gur adıyla anılan pâdişah. Yaban eşiği anlamına gelen gur kelimesi, sürekli yaban eşiği avlamakla vaktini geçiren Behram’a sıfat olarak verilmiş. Cesaret, adalet ve kahramanlıklarıyla meşhur bir pâdişah imiş. Rivâyetlere göre hüküm sürdüğü memleketlerde dört yıl boyunca hiç kimse ölmemiş. Behram döneminde, eğelence saz ve söz o derece yaygınlaşmıştı ki, insanlar bütün vakitlerini zevk ve sefa içinde geçirirlermiş.¹²⁵ Behram bir gün önünden kaçan avın ardına düşmüş. Kaçan hayvan bir mağaraya

¹²⁴ Dursun Ali Tökel, age., s. 116.

¹²⁵ Dursun Ali Tökel, age., s. 117.

girince Behram da peşinden mağaraya girer ve bir daha oradan çıkamaz¹²⁶. Kasideler de savaşçılık ve kahramanlık gibi övgü kalıpları ile kullanılmıştır.

“*Ey padişah, sen bugün Dârâ gibi zafer kazanan öyle Behmensin ki günlerin dik başlı atı senin dileğinin kemendine ram olmuştur.*” Molla Aşkî beytinde, Fatih’i Behram’a benzetmiştir.

Tañ mıdur emrine olsa Behmen ü Behram rām
K’ol Şehūñ Kisrī vü Dārā bende-i fermānidur (Cemâlî 5/9)

“*Öyle Behram heybetli bir padişaktır ki savaş gününde kılıcından arslan, pars ve ejderha kurtulamaz.*” Molla Aşkî beytinde, Fatih’i, İran mitolojisindeki savaşçı kahraman olan Behram ile denkleştirerek Fatih’i methetmiştir.

Bir şeh-i Behrām-heybetdür ki rüz-ı rezmde
Kılıcından şîr ü bebr ü ejdehā olmaz rehā (M. Aşkî 4/40)

4.1.3. Bijen

Bijen, Giv’in oğlu Rüstem’in torunudur. Şehnâme’de kahramanlıklarıyla anılır. Halkı rahatsız eden domuzları ortadan kaldırmış ve Turanlılara karşı çeşitli savaşları ve kahramanlıkları olan biridir. Bijen’in asıl serüveni Efrâsiyab’ın kızına âşık olmasıyla başlar. Efrâsiyab, kızıyla olan aşkını anlayınca Bijen’i uzun bir süre bir kuyuya hapseder. Bijen’in ortadan kaybolduğu öğrenilince, Rüstem Bijen’i kurtarmak için Turan’a gider ve onu kurtarır. Kahramanlık sembolüdür. Genelde Efrâsiyab tarafından içine atıldığı kuyu ile dile getirilir¹²⁷.

¹²⁶ Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2000, s. 62.

¹²⁷ Dursun Ali Tökel, age., s. 123.

“*Kahramanlık ülkesinin Giv’i savaş gününün Bijen’i cömertlik ülkesinin Hâtim’i yücelik takının Kısra’sıdır*” Molla Aşkî, Fatih’i övdüğü bu beytinde bahsi geçen meşhur kişilerden bahsederek bütün özelliklerin Fatih’te olduğunu anlatmıştır.

Gīv-i iklīm-i şecā’et Bijen-i rüz-ı neberd

Hâtim-i mülk-i seha Kısra-yı tāk-ı kibriyā (M. Aşkî 4/53)

4.1.4. Cemşid (Cem)

Cemşid, İran’da egemenlik sürdürmüş Pişdadîyan sülalesinin dördüncü ve en büyük hükümdarıdır. İlk defa demiri eritip işleyen biri olarak bilinir. Çeşitli savaş aletleri zırh, kılıç gibi silahlar yapmıştır. Renkli ipek ve kumaş kullanmış, dokuma, terzilik ve gemicilik işlerini halka öğretmiştir. Birçok madeni keşfedip işlemiştir. Cemşid, kendisine Hz. Süleyman’ın tahtı gibi hareket eden bir taht yaptırmıştır. Bu taht değerli taşlarla süslenmiştir. Üç yüz yıl boyunca büyük bir refah ve huzur içinde hüküm sürmüştür. Cem şeytanın etkisiyle kendini kibre kaptırmıştır. Heykellerini yapıp halkın kendisine tapmasını istemiş. Bunu neticesinde cezalandırılmıştır. Tahtı Dahhak’ın eline geçmiştir. Cem’in güçlü bir hükümdar olmasının yanında ön plana çıkan en önemli özelliği şarabı bulan kişi olmasıdır. Kendisinde dünyanın dört bir bucağını gösterebilen bir kadehin varlığından söz edilir. Dolayısıyla şiirlerde Câm-ı Cem ve Câm-ı cihan-nümâ adı verilen kadehe sıkça yer verilmiştir¹²⁸.

Cemşid, bir övgü malzemesi olarak kullanılmıştır. Övülen kişi için Cem-iktidar, Cem-kudret, Cemşid-i kader-kadr, Cemşid-cenâb, Cem-haşmet gibi ifadeler kullanılmıştır¹²⁹. Hükümdarların, iktidarlarının devamlılığını ve gücünü övmek için yukarıda zikredilen ifadeler ile çeşitli kullanımlara rastlamak mümkündür.

¹²⁸ Mehmet Halil Erzen, “Divan Şiirinde Mitolojik ve Efsanevî Şahısların Kullanımına İyi Bir Örnek: Nev’izâde Atâyî Divanı”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/4* Spring Ankara 2013,s.840.

¹²⁹ Dursun Ali Tökel, age., s. 136.

“Ey Cem iktidarlı Şah! Lâl kendi değerini terazide görmüş bir asık suratlıdır. Bunu ayıplama.” Ahmed Paşa beytinde, Cem’in iktidarını anmıştır. Şair, Fatih’in Cem’in iktidarı kadar büyük bir güce sahip olduğunu dile getirmiştir.

‘ Ayb itme kim bahāsını görmiş terāzūda
Bir saht-rūdur ey Şeh-i Cem-iḳtidār lā‘ 1 (A. Paşa 13/52)

“Ey şuh sevgili! Bana acı çünkü gönlüm gece gündüz yüzündeki ince tüyleri anlatır. Cemşid Şah’ın yanağını süsler.” Bu beytinde Hâmidî, Fatih’i Cemşid’e benzetmiştir.

Raḥm it baña ey şūḥ ki gönlüm gice gündüz
Vaşf-ı ḥaṭ u ḥadd-i şeh-i Cemşid-fer eyler (Hâmidî 2/8)

“Nergis elinde altın kadehiyle Cem gibi oturdu. Lalenin başında hükümdarlar gibi lâl-în bir taç bezendi.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’i İran’ın meşhur hükümdarı Cem’e denk tutmuştur.

Oturdu Cem bigi nerges elinde zerrîn cām
Bezendi key gibi lāle başında la‘ lîn tāk (M. Aşkî 7/9)

“Cemşid kudretli padişahın çağı gibi neşe zevk ve isteklere erme ile dolu olup sürsün.” Cemşid Klasik şiirde zevk ve eğlence ile bilinir. Beyitte Necâtî, Fatih Sultan Mehmed’i Cem’e benzetmiştir. Şair, Fatih’in devri de neşe, zevk, eğlence ile daima sürüp gitsin demiştir.

Ola şafā-vü ‘ ayş-ü-murād ile ber-devām
Nite ki ‘ ahd-i Ḥusrev-i Cemşid-iḳtidār (Necâtî 6/26)

4.1.5. Dârâ

Şehnâme'nin ünlü kahramanlarından biridir. Keyâniyan sülalesinin dokuzuncu hükümdarıdır. Bu hükümdarın ölmesiyle sülalenin varlığı da ortadan kalkmıştır. Dârâ, Ekber ve Keykûbâd adı ile de anılmıştır¹³⁰.

Dârâ, Divan şiirinde adı en çok geçen Acem hükümdârlarından birisidir. Büyük bir saltanat ve şa'saaya malik olması, İskender'le olan Efsânevî savaşları, tac ve tahtıyla dillere destan olmuş bir hükümdâr olması, hem Acem, hem de Türk şiirinde adından çokça bahsedilmesine sebep olmuştur. Dârâ, Divan şiirinde, bir ululuk, azâmet ve şa'saa sembolüdür.¹³¹ Kudret ve hükümdarlık vasıflarının yüceltilmesi için kullanılmıştır.

“Senin emrine Behmen ve Behram boyun eğse ayıplanır mı ki o Şah'ın emir kulları Kisra ve Dârâ'dır.” Beyitte Cemâlî, Fatih'i devlet adamlığının azameti açısından övmüştür. Şair, İran mitolojisindeki savaşçı kahraman olan Behmen'i Fatih'in emrine boyun eğen biri olarak tasvir etmiştir.

Taň mıdur emrine olsa Behmen ü Behram rām
K'ol Şehüh Kisrî vü Dârâ bende-i fermânıdur (Cemâlî 5/9)

“Ey padişah, sen bugün Dârâ gibi zafer kazanan öyle bir Behmensin ki günlerin dik başlı atı senin dileğinin kemendine ram olmuştur.” Molla Aşkî beytinde Fatih'i özellikleri açısından Dârâ'ya benzetmiştir.

Husrevâ ol Behmen-i Dârâ-zafersin sen bugün
Kim kemend-i kâmuñadur tûsen-i eyyâm rām (M.Aşkî 9/41)

“Murad'ın oğlu Sultan Mehmed; hükümdarların en şereflişi, zamanın sultanlarına taç veren Dârâdır.” Beyitte Necâtî, Fatih'i devlet adamlığı, yücelik, üstün mertebe yönünden Dârâ'ya benzetmiştir.

¹³⁰ Ahmet Talât Onay, age., s. 63.

¹³¹ Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000. s. 155.

Sulţān Muḥāmmēd ibn-i Murād eşref-i mülük
Dārā-yi tāk-baḥş-ı salātin-i rūzigār (Necâtî 6/27)

“Başı dikildi süngüye, gözünü göge dikerek, nergis sanki kahraman Dârâ’nın düşmanı oldu.” Nizâmî beytinde, Fatih’in savaşta gösterdiği becerisiyle Dârâ’nın bile düşmanı olacağını dile getirmiştir.

Gözini göge diküp başı dikildi sünyeye
Oldı şan düşmen-i Dārây-ı dilâver nergis (Nizâmî 5/21)

4.1.6. Ehrimen

Mecûsilerin inançlarında kötülük ve şer tanrısı olan ilahın adıdır. Kötülük yapmak için her türlü kılığa ve şekle bürünen, hayvanları yaban eşeği kılığına girip öldüren ayrıca kimsenin baş edemediği bir yaratık olarak bilinir. Dev, şeytan, ne olduğu bilinmeyen bir kötülük kaynağı, cin ve ifrit gibi kötülük sembolü olarak kullanılır¹³².

“Ey Padişah! Allah’ın seni hükmüyle Süleyman mühürlü yapmasının nedeni, cihannın kötülük tanrısının senin emrine girmesidir.” Beyitte Adnî, Ehrimen ve Süleyman ilişkisini vermiştir. Beyitte Ehrimen, Hz. Süleyman’ın yüzüğünü çalan kötülük tanrısı olarak yer almıştır. Şair, Fatih’in Hz. Süleyman’ın yüzüğüne sahip olduğunu böylece Ehrimen’i kendi hükmü altına aldığını dile getirmiştir.

Etdügi hükmile Hâk seni Süleymân-hâtem
Bu ki rām ola senüñ emrüñe dehr ehrimeni (Adnî 1/29)

¹³² Dursun Ali Tökel, age., s. 160.

4.1.7. Erdevân

Pehlevân vezninde Geştâsb neslinden bir şah adıdır. Bir vilâyet ismidir ki gayette vasi'dir. Eger-devân'dan dahi muhaffef olur. Devân devîden'den mübalağadır.¹³³

“*Onun Çin nafesinin değerini düşüren yolunun toprağı, İskender'e taç Erdevan'a külahtır.*” Beyitte Molla Aşkî, Fatih'in yolunun tozu İskender taç, Erdevan'a ise külahtır demiştir.

Ḥāk-i rehi ki nāfe-i Çīni ider kesād

Tāc-ı Sikender ü küleh-i Erdevān-durur (M. Aşkî 11/28)

4.1.8. Fağfur

Fağfur, Çin hükümdarlarına verilen bir unvan veya addır. Porselenden yapılmış eşyalara da Fağfur denilmektedir. Ayrıca Asya'ya egemen olmuş bir hükümdarın adı olarak da geçmektedir. Övülen kişiyle mukayese edilir¹³⁴.

“*Atının önünde talih ve saadete kavuşmak için Fağfur, Fûr, Kayser ve Dârâ koşmaktadırlar.*” Molla Aşkî, Fatih'i övdüğü bu beytinde bahsi geçen meşhur kişilerden bahsederek, Fatih'in talih ve saadetine kavuşmak için bu kişilerin çabaladığını dile getirmiştir.

Espi öñince irmeg-içün baht u devlete

Fağfūr u Fūr u kayşer ü Dārā devān-durur (M. Aşkî 11/3)

¹³³ Mütercim Âsım Efendi, *Burhân-ı Kattı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 2009, s. 221.

¹³⁴ Dursun Ali Tökel, age., s. 166.

4.1.9. Feridun

Gâve'yle birlikte hareket edip Dahhâk'ı tahttan indiren; adâleti, cesâreti ve azâmetiyle ünlü İran hükümdarıdır. Ayrıca büyü yapmadaki ustalığı ve Dahhâk'ı öldürmeyi planladığı gürz nedeniyle de söz konusu edilir.¹³⁵ Divan şiirinde, adalet, iyilik ve uzun ömürlülüğüyle anılır. Ayrıca şairler tacı ile de Feridun'u zikretmişlerdir. Hükümdar, Feridun ile ilgili sıfatlarla yüceltilir.

“Ey padişah, sen o Feridun’sun ki en aşağı kullunun, ayağının toprağı hakanların başlarındaki tacın cevheridir.” Ahmed Paşa beyitte, Fatih’e hitap ederek kendisini Feridun’a benzetmiştir.

Ḥusrevâ sen şol Feridünsın ki ednâ bendenüñ
Ḥâk-i pâyi cevher-i tâc-i ser-i Ḥâkânıdur (A. Paşa 16/37)

“Adalet gönüllü Şah’ın, İskender ve kahraman Feridun onun köleleridir. Çünkü o dünyanın hükümdarı ve hakanıdır.” Beyitte Cemâlî, Fatih’in adaletli biri olduğunu vurgulayarak, İskender ve Feridun’un onun köleleri olduğunu ifade etmiştir.

Şâh-ı ‘adil-dil Skender-der Feridün-fer k’anuñ
Bendesidür ger cihānuñ kayşer ü ḥakânıdur (Cemâlî 5/46)

Molla Aşkî, *“Savaş gününde o ilahi yardım gören padişaktan Cem cesareti, Feridun heybeti ve Tehemten gücü ortaya çıkar.”* Molla Aşkî, Fatih’i övdüğü bu beytinde bahsi geçen meşhur kişilerden bahsederek bütün özelliklerin Fatih’te olduğunu anlatmıştır.

Rezm rûzı zâhir olur ol şeh-i manşürdan
Cür’et-i Cem ferr-i Efrîdün u zür-ı Tehmeten (M.Aşkî 8/37)

¹³⁵ Mehmet Halil Erzen, age., s. 842.

4.1.10. Gâve

Dahhak, Omuzlarında iki yılan bulunan efsanevi İran hükümdarıdır. Bu hükümdar gün içinde omzundaki yılanları iki insan beyniyle beslemektedir. Gave Dahhak'a on sekiz oğlundan on yedisini verdikten sonra sıra sonuncusuna geldiğinde itiraz etmiştir. Ayrıca demirci önlüğünü bayrak olarak açarak halkı isyana çağıran ve Feridun'un tahta çıkmasına yardımcı olan kahraman demircidir. Gâve, kasidelerde kahramanlık ve fetihlerin övülmesinde kullanılmıştır¹³⁶.

Gâve, mitolojide, haksızlığa, adaletsizliğe, zulme başkaldırı sembolü olarak yerini almıştır.¹³⁷

“Dünyada Gâve hamle ider aslan sancağına, fetih güneşi yol arkadaşıdır çabuk avlar.” Beyitte Fakîh, Fatih'i Gâve'ye benzetmiştir.

Gerdünda gâve hamle ider şîr-i râyetüñ
Hürşîd-i feth hem-rehidür tîz ider şîkâr (Fakîh 1/30)

4.1.11. Giv

Giv, Rüstem'in damadı ve Bijen'in babasıdır. Şehnâme'de yaptığı savaşlar ve maceraları ile ünlüdür. Keyhüsrev'i Çin'den kurtarıp İran'a getirmiştir ve bu olay yedi yıl sürmüştür. Giv, sihirli ve olağanüstü özelliklere sahip bir zırhı vardır¹³⁸.

“Zamanın Giv'i, Destan'ın Rüstem'i ve Zâl senin en değersiz kulunun huzurunda yer öperler.” Molla Aşkî, Fatih'i övdüğü bu beytinde bahsi geçen meşhur kişilerin Fatih'in değersiz kulları olduğunu dile getirmiştir.

Şâhâ kemîne bendeñüñ öñinde yir öper
Gîv-i zemân ü Rüstem-i Destân ü Zâl-i bel (M.Aşkî 6/31)

¹³⁶ Mustafa Arslan, agt., s. 282.

¹³⁷ Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 174.

¹³⁸ Mehmet Halil Erzen, age., s. 842.

4.1.12. Huşeng

Pişdâdiyân sülalesinin ikinci hükümdarıdır. 40 yıl padişahlık yapmıştır. Bir çok alanda yeniliklerin öncüsü olmuştur. Demiri keşfedip çeşitli aletler yapmıştır. Sulama kanalları yapmış ve ekin ekme ve tohum serpmeyi insanlara öğretmiştir. Şehnâme’de ateşi bulan ilk kişi olarak bilinir. Huşeng kahramanlık sembolüdür¹³⁹.

“Büyük hükümdarlar kadar cesaretli bir Dârâ ve Perviz meclisidir. Cem’in kendisine köle olduğu Feridun alâmetli bir Huşeng’tir.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih’i övdüğü bu beytinde bahsi geçen meşhur kişilerden bahsederek bütün özelliklerin Fatih’te olduğunu dile getirmiştir.

Dârâ-yı key-şalâbet ü Pervîz-bezmdür

Huşeng-i Cem-ğilâm u Ferîdûn-nîşân-durur (M. Aşkî 11/27)

4.1.13. Hüsrev

Nuşirevân’ın torunudur. Perviz lakabıyla da bilinir. İran’ın meşhur bir padişahı olan Hüsrev, sevgilisi Şirin ile olan münasebetleri ve Ferhad’la olan rekabeti, ona mukabil arzusuna erişmesi, üzerine bindiği at’ı, taşıdığı kılıcı, sahip olduğu ikbal ve iktidarı bakımlarından ele alınır.¹⁴⁰ Hüsrev sözcüğü, şairlerce hükümdar anlamında da kullanılmıştır¹⁴¹.

Şair Molla Aşkî, *“Haşmetiyle işret zamanın Perviz oğlu Hüsrev’i, cüretiyle savaş gününün Destan oğlu Rüstem’i gibidir.”* Beyitte Molla Aşkî, Fatih’i İran kahramanlarına denk tutmuştur.

Rûz-ı bezmûñ haşmetiyle Hüsrev-i Pervîzidür

Rûz-ı rezmûñ cür’etiyle Rüstem-i Destânidür (M. Aşkî 47/33)

¹³⁹ Dursun Ali Tökel, age., s. 176.

¹⁴⁰ Harun Tolasa, *Ahmet Paşa’nın Şiir Dünyası*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001, 2. baskı, s. 84

¹⁴¹ Mehmet Halil Erzen, age., s. 843.

4.1.14. İsfendiyar

İsfendiyar, Keyaniyan sülalesinden Güştasb'ın oğludur. İranlıların efsanevi kahramanları arasında yer alır. Heft-han diye anılan çok meşakkatli ve tehlikeli yoldan Rüstem'den sonra geçen ikinci kişi olarak bilinir. İsfendiyar, Rüstem ile yaptığı savaşta ölmüştür¹⁴².

İsfendiyar, Şehnâme'nin, yenilmez, olağanüstü güçlere, silahlara ve özelliklere sahip kahramanlarından biridir.¹⁴³

“Ülke içinde Zal ve Rüstem gibi kahramanlık etse ne olacak ki aciz kulu fetih ve zaferlerin İsfendiyar'ı durur.” Beyitte Cemâlî, İsfendiyar'ın Fatih'in aciz kulu olduğunu ifade etmiştir.

Diyâr içinde nola kılsa Zâl u Rüstemlik

Ki kem kulu durur İsfendiyâr-ı feth ü zafer(Cemâlî 4/25)

“Savaşı Tehemten'in savaşı gibi olup, gaza gününde İsfendiyar onun okundan korkar.” Molla Aşkî beytinde, Fatih'in savaş zamanında Tehemten gibi olduğunu ve İsfendiyar'ın onun okundan korktuğunu ifade etmiştir.

Tehemten-vegâdur ki rüz-ı neberd

Hâzer ider oğından İsfendiyâr (M.Aşkî 12/31)

4.1.15. İskender

Büyük İskender ile Zülkarneyn'in karışımı bir şahsiyet olup, şiirlerde ab-ı hayatı arayan, İran'ı fetheden hükümdar olarak karşımıza çıkar. Genellikle Hızır ile birlikte kullanıldığında ab-ı hayatın peşindeyken, yalnız başına kullanıldığında savaşçı ve fatihtir. Dönem kasidelerinde Ye'cüc ve Me'cüc kabilelerinin fitnelerine

¹⁴² Mustafa Arslan, agt., s. 282.

¹⁴³ Dursun Ali Tökel, age., s. 185.

karşı yaptığı Kehf /97’de ve Enbiya /96’da zikredilen sed ile emniyet ve asayişin övülmesinde, sultanlığının yüceltilmesinde kullanılır.¹⁴⁴ Talih ve cihangirliği ile adı anılır.

“Eğer İskender, senin parlak fikirlerinden yardım isteseydi, güneş onun karanlıklar ülkesinin yolunda yürüyen askerlerine rehberlik ederdi.” Beyitte İskender’in ab-ı hayat hikâyesine telmih vardır. Ahmed Paşa beytinde eğer İskender, Fatih’in fikirlerinden yararlınsaydı karanlıklar ülkesin de Fatih’in ona ve askerlerine rehberlik edeceğini dile getirmiştir.

Ger Skender istese envâr-ı rāyuñdan meded

Rāh-ı zulmetde olurdu haylına reh-ber güneş (A. Paşa 20/47)

“Ey adalet gönüllü padişah, zaferler kazanan İskender ki senin lutfun kötülükleri örter iyilikleri ortaya çıkarır.” Beyitte Cemâlî, Fatih’e hitap ederek onun zaferler kazanan İskender olduğunu dile getirmiştir.

Eyâ Sultân-ı ‘âdil-dil muzaffer-fer Sikender-der

Ki luţfuñ setr idüp kıahr-ı şafâlar âşikâr eyler (Cemâlî 9/13)

“Zamanın Yusuf yüzlüsü, cihanı yeşillendiren Hızır, zamanın İskender’i, rüzgâra hükmeden Süleyman’sın.” Fakîh’i, Fatih’i beytinde, adı zikredilen meşhur şahsiyetlerle ilişkilendirmiştir. Fatih’i yüzünün güzelliği ile Hz. Yusuf’a, yeryüzünü yeşillendiren Hızır’a, zamanın İskender’ine ve en son ise rüzgâra hükmeden Hz. Süleyman’a benzetmiştir.

Yūsuf-cemâl-i derh ü Hızır-sebze-i cihân

İskender-i zamân u Süleymân-ı rüzgâr (Fakîh 1/21)

“Allah senin yüce askerini, nereye giderse İskender’in askeri gibi ilahi yardıma mazhar ve muzaffer etti.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih’in askerlerinin de İskender’in askerleri gibi ilahi yardıma mazhar olduğunu dile getirmiştir.

¹⁴⁴ Mustafa Arslan, agt., s. 283.

Leşker-i pîrûzuñı ceş-i Sikender gibi Hâk
 Kande kim varursa manşûr u muzaffer eyledi (M.Aşkî 13/29)

“*Savaş tozunun içinde sana bir kez baksa, Hızır ve İskender kendini karanlık içinde görür.*” Beyitte Nizâmî, Hızır ve İskender İlişkisine telmihte bulunmuştur. Şair Beytinde, Fatih’in savaş sırasında çıkardığı tozun Hızır ve İskender’i karanlıklar içinde bırakacağını söylemiştir.

Gerd-i rezm içre nazar eylese tığüñle saña
 Zulmet içinde göre Hızır u Sikender nergis (Nizâmî 5/51)

4.1.16. Keyhüsrev

Siyavuş’un oğludur. İran hükümdarlarından. Şehnâme’de doğumu, savaşları, tahta geçmesi ve savaşları ile bilinir. Divan şâirleri tarafından bir kıyas malzemesi olarak kullanılan iktidar, saltanat kudret ve ihtişam sembolü şahsiyetlerden biridir.¹⁴⁵

“Erdevan heybetli Behram, Tehemten kuvvetli Huşeng, Cem tedbirli Keyhüsrev, Peşen görüşlü İskender.” Molla Aşkî, Fatih’i övdüğü bu beytinde bahsi geçen meşhur kişilerden bahsederek bütün özelliklerin Fatih’te olduğunu anlatmıştır.

Behrām-ı Erdevān-fer Hūşeng-i Tehmeten-zūr
 Keyhūsev-i Cem-āyīn İskender-i Peşen-rā (M.Aşkî 25/3)

“*Mehmed Han ki, o felek yüceliğinde olanın kapısının kulu olmaya Keyhüsrev ve Dârâ razıdır.*” Necâtî, beytinde adı geçen İran kahramanlarının Fatih’in kölesi olmaya razı olduklarını dile getirmiştir.

Hân Muhammed ki o gerdün-‘ azamet der-gehinüñ
 Bendedi olmağa Keyhūsev-ü Dārā kıyil (Necâtî 14/18)

¹⁴⁵ Dursun Ali Tökel, age., s. 220.

4.1.17. Keykubat

Keyâniyan'ın ilk hükümdarıdır. İran'da "Key" ünvanını ilk kez kendisi kullanmıştır. Efrâsyab'ı savaşlarda yenilgiye uğratmış ve adaletiyle ün salmış bir hükümdardır¹⁴⁶. Keykubad Divan şiirinde aynı zamanda, ululuk, azâmet ve şa'saa sembolü olan şahsiyetlerden birisidir.¹⁴⁷

"Dârâ yürekli Behmen, Cem gibi kalabalık maiyeti olan Keykubat Anadolu'da İskender'in adaletini kurdu." Molla Aşkî, Fatih'i övdüğü bu beytinde bahsi geçen meşhur kişilerden bahsederek bütün özelliklerin Fatih'te olduğunu anlatmıştır.

Behmen-i Dârâ-şalâbet Keykubâd-ı Cem-şâsem
Kim diyâr-ı Rûmda 'adl-i Sikender eyledi (M.Aşkî 13/14)

4.1.18. Kiyûmers (Keyûmers)

Şehnâme'de Acemlerin ilk padişahı, ayrıca mitolojiye göre ilk insan olarak bilinir. Çeşitli hayvanlardan, kuşlardan ve perilerden ordusu varmış ve 30 yıl hükümdarlık yapmıştır. Kiyumers'den bahseden bütün kaynaklarda ortak noktalardan biri, onun yiğit, güzel yüzlü, parlak ve iyi niyetli biri olmasıdır¹⁴⁸.

"Siyavuş huylu, Keyumers görüşlü, Minüçehr çehreli ve Feridun alâmetlidir." Molla Aşkî, Fatih'i beytinde adı geçen karakterlere benzetmiştir.

Siyavüş-şâset Keyûmers-re'y
Minüçehr-şal'at Ferîdûn şî'âr (M.Aşkî 12/28)

¹⁴⁶ Mehmet Halil Erzen, age., s. 845.

¹⁴⁷ Dursun Ali Tökel, age., s. 228.

¹⁴⁸ Dursun Ali Tökel, age., s. 229- 231.

4.1.19. Minuçihr

Şehnâme’de adı geçen ve pişdâdiyân sülâsindedir. Ferudun’un torunu ve İreç’in oğludur. Amcaları Selm ve Tur’u öldürmüştür. Çok uzun yaşamış ve saltanatı da uzun sürmüştür¹⁴⁹.

“*Asrın Feridun’u, devrin Menuçehr’i, cihanın Süleyman’ı, zamanın Cem’i’dir.*” Molla Aşkî, beytinde bahsi geçen meşhur kişilerden bahsederek Fatih’i bunlara benzetmiştir.

Ferîdün-ı ‘aşr ü Menūçehr-i devr
Süleymân-ı dehr ü Cem-i rûzigâr (M. Aşkî 12/5)

4.1.20. Neriman

Sam’ın babası, Zâl’in dedesidir. Şehnâme’de Neriman’ın sadece ölümüne sebep olan olaydan bahsedilmektedir. İran en önemli kahramanı ve pehlivanıdır. Cesaret ve kahramanlık bakımından ele alınır ve övülen kişi ile mukayese edilir¹⁵⁰.

Fatih için, “*Seni savaştta gören, ya Zâl oğlu Rüstem veya Neriman sanır.*” Beyitte Molla Aşkî, Zâl ve Neriman gibi savaşçılıkları ile tanınmış kişilerle Fatih’i yan yana getirmiştir. fadelerini

Her ki göre seni veğâda şanur
Rüstem-i Zâl ü yâ Nerîmândur (M. Aşkî 18/36)

¹⁴⁹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2004, s. 334

¹⁵⁰ Harun Tolasa, *Ahmet Paşa’nın Şiir Dünyası*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001, 2. baskı, s. 85.

4.1.21. Nûşirevân (Kisra)

Adaletiyle ün salmış, Kisra lakabıyla da tanınan İran'ın Sâsânî sülalesinden ünlü hükümdâr. O, adaleti kadar yaptırdığı ünlü saraylar ve taklarıyla da bilinen bir hükümdardır. Tâk-ı Kistrâ veya Eyvân-ı Kistrâ adlı sarayına bir çan astırıp ucuna da zincir bağlatmıştır. İhtiyaç sahiplerinin bu zincire dokunmaları durumunda gelip onların dertlerini dinler, sıkıntılarıyla ilgilenirmiş. Bu zincir, adalet zinciri adıyla ün kazanmıştır.¹⁵¹ Taberî'nin rivayetine göre, Nûşirevân'ın tahta geçişinin 42. yılında Hz. Muhammed dünyaya gelmiştir. Peygamber'in doğumundan 8 yıl sonra Nûşirevân vefat etmiştir. Hz. Muhammed'den "Ben adil sultanın günlerinde doğdum" diye bir hadis'in nakledildiği, bu kişinin ise Nûşirevân olduğuna dair bir inanç vardır¹⁵². Adalet anlayışı ile övülmüştür. Nûşirevân, övülen kişinin adil yönü ile mukayese edilir.

"Biricik padişah uğurlu bir hükümdardır, adalet ve cömertlikte Nûşirevân ve Hâtim gibidir." Molla Aşkî, Fatih'i övdüğü kasidesinde onun Nûşirevân adaletine ve Hâtim'in cömertliğine sahip olduğunu ifade etmektedir.

Şâh-ı yegâne husrev-i şâhib-ķırân-durur

‘Adl ü şehâda Hâtim ü Nûşü’r-revân-durur (M. Aşkî 11/1)

4.1.22. Peşeng

Peşeng Efrâsiyâb'ın babasıdır. Yahut Efrâsiyâb'ın bir oğlunun adıdır. Asıl adı Şîde'dir. Bir İran muharibinin de adı Peşeng'dir¹⁵³.

¹⁵¹ Mehmet Halil Erzen, "Divan Şiirinde Mitolojik ve Efsanevî Şahısların Kullanımına İyi Bir Örnek: Nev'izâde Atâyî Divanı, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/4 Spring Ankara 2013, s. 847.

¹⁵² Dursun Ali Tökel, age., s. 244.

¹⁵³ Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2000, s. 65.

“*Cihanın Cemşid’i, zamanın Peşeng ve Dârâ’sı ülkenin Kubâd’dır.*” diyen Molla Aşkî, Fatih’i beytinde adı geçen İran mitolojisinin meşhur kahramanları ile denkleştirmiştir.

Cemşid-i cihân Peşeng-i devrân
Dârâ-yı zemân Kûbâd-ı kişver (M. Aşkî 29/16)

4.1.23. Rüstem (Tehemten)

Rüstem, Şehname’de doğumu ayrıntılı ve olağanüstülüklerle anlatılan biridir. Sam’ın torunu Zal’ın oğludur. Tehemten lakabıyla da anılır. Şehnamede adından sıkça bahsedilir. Rüstem, İran hükümdarlarının ve İran halkının yardımına koşmuş ve onları tehlikelerden ve sıkıntılardan kurtarmıştır¹⁵⁴. Kahraman, güçlü, yardımsever, pehlivan ve büyük cesarete sahip efsanevi bir şahsiyettir.

“*Ele ok ve yayı alıp savaştığı zaman, Rüstem’i kaza ve kader okuna uğrattır.*” Beyitte Adnî, Fatih’in savaş sırasında Rüstem’den daha iyi ok ve yay kullandığını ifade etmiştir.

Rezm-i rüstem idicek alsa ele tîr ü kemân
Ugradur sehm-i kaçâ vü kadere Tehmeten’i (Adnî 1/20)

“*Ülke içinde Zâl ve Rüstem gibi kahramanlık etse ne olacak ki aciz kulu fetih ve zaferlerin İsfendiyar’ı durur.*” Cemâlî beytinde, Fatih’i İran kahramanlarıyla karşılaştırılarak övmüştür.

Diyâr içinde nola kılsa Zâl u Rüstemlik
Ki kem kulu durur İsfendiyâr-ı feth ü zafer (Cemâlî 4/25)

“*Eğer Rüstem seni savaş gününde görse, Dünyanın en büyük savaşçısı olan cihan padişahı budur der*” Molla Aşkî beytinde, Savaş gününde Rüstem, Fatih’i görse en büyük savaşçı onun olduğunu söyler demiştir.

¹⁵⁴ Mehmet Halil Erzen, age., s. 847.

Ger rûz-ı rezmd e seni Rüstem göre diye
Şâh-ı cihân budur ki cihân-pehlevân-durur (M.Aşkî 11/35)

“Növzer nasıl gürzü eline nergis gibi aldıysa; Rüstem de eline hançeri susen gibi aldı.” Nizâmî beytinde Fatih’in savaş aletlerini İran kahmanları kadar iyi kullandığını ifade etmiştir.

Aldı hançer eline şöyle ki Rüstem süsen
Çodı gürz omuzına niteki Növzer¹⁵⁵ nergis (Nizâmî 5/18)

4.1.24. Sâm

Sâm, Neriman’ın oğlu, Zâl’in babası ve Rüstem’in dedesidir. Olağanüstü kahramanlardan biridir. Kendisi İran hükümdarlarına özellikle adaletli davranmaları için sürekli nasihat veren ve kahramanlıklarıyla da İran’ın büyük kahramanlarından sayılmaktadır¹⁵⁶.

“Savaşta Sâm, mecliste zamanın Cemşit’idir. Akıl itibarıyla yaşlı, saadet bakımından ise gençtir.” Molla Aşkî beytinde Fatih’in savaş zamanında Sâm gibi olağanüstü kahramanlığa sahip olduğunu ifade etmiştir.

Rezm ile Sâm bezm ile Cemşid-i devrdür
‘Akl ile pîr devlet ile nev-cüvân-durur (M.Aşkî 11/10)

4.1.25. Selm

Feridun’un üç oğlundan biridir. Feridun ölürken Arabistan’ı oğlu Selm’e bırakmıştır. Selm böylece Sâmi kavimlerin atası olmuştur¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Nevzer kelimesine Redhouse baktığımızda bizi Nev-der kelimesine yönlendirmektedir. Nev-der kelimesi de Redhouse’da eski Pers prensinin adı olarak yer almaktadır.

¹⁵⁶ Dursun Ali Tökel, age., s. 258.

¹⁵⁷ İskender Pala, age., s. 411.

“Rüstem heybetli Tûr, Tahmûras görünüşlü Hüşeng, Feridun askerli Selm Fağfur zevkli Kayser'dir.” Beyitte Molla Aşkî, Selm'i Fatih'e denkleştirerek onu methedmiştir.

Tûr-ı Rüstem-heybet ü Hüşeng-i Tahmûreş-şükûh
Selm-i Efrîdûn-sipâh ü kayşer-i Fağfur-ķâm (M.Aşkî 9/16)

4.1.26. Siyâvuş

İran hükümdarı Keykâvus'un oğludur. Kendisi doğduğunda münecimler bahtının açık olmadığını görüyorlar. Rüstem, Keykâvus'un yanına gelerek, Siyavuş'u kendisine vermesini ister. Kendisini iyi bir savaşçı olarak yetiştireceğini söyler. Babası da buna razı olur. Yetiştikten sonra babasının yanına döner. Siyâvuş yiğit, güçlü kuvvetli ve olağanüstü bir güzelliğe sahiptir. Üvey annesi ona aşık olur ve elde etmek için her türlü yola başvurur. Fakat başarılı olamaz. Babası ile düştüğü bir anlaşmazlık nedeniyle Efrâsiyab onu kendi ülkesine davet eder ve kızı ile evlenir. Bir müddet sonra Siyâvuş, Efrâsiyab'ın gözünden düşürülür ve öldürülür. Şehnâme'de anlatılan en trajik olay olarak bilinir¹⁵⁸.

“Siyâvuş huylu, Keyumers görüşlü, Minüçehr çehrelî ve Feridun alâmetli olduğunu” Beyitte Molla Aşkî, Fatih'i övdüğü bu beytinde bahsi geçen meşhur kişilerden bahsederek bütün özelliklerin Fatih'te olduğunu dile getirmiştir.

Siyavûş-ķaşlet Keyûmers-re'y
Minüçehr-ķal'at Ferîdûn şî'âr (M.Aşkî 12/28)

¹⁵⁸ Dursun Ali Tökel, age., s. 260- 261- 262.

4.1.27. Sührâb

Rüstem'in oğludur. Tûrân'da doğmuştur. Annesi Türk'tür. Babası gibi yiğit ve kahraman olarak yetişmiştir. Efrâsiyâb, Sührâb'ı kendi ordusunun komutanı yapmıştır. Keykâvus cengine gelmiş ve burada babası Rüstem ile karşılaşmıştır. Bir hile ile babası Rüstem onu mağlup edip öldürüyor. Son anda kendi oğlu olduğunu anlıyor. Sührab, Şehnâme'de olağanüstü kahramanlıklara sahip biri olarak da bilinir. Kahramanlık sembolü olarak zikredilir¹⁵⁹.

“Savaş zamanında senin can alıcı kılıcına İsfendiyar, Rüstem ve Sührâp bir an dahi karşı duramaz.” Molla Aşkî beytinde, Fatih'in Sührab'tan üstün olduğunu vurgulamıştır.

İsfendiyâr ü Rüstem ü Sührâb durmaz

Şimşîr-i cân-şikârına bir dem dem-i cedel (M.Aşkî 6/11)

4.1.28. Şâpûr

Aslı şâhzâde demek olan Şâhpûrdur. Bu isimle anılan birden fazla hükümdar vardır. Birincisi: Dârâ'nın oğlu olan ve İskender'in aldığı hazineleri geri alan Şâpûr'dur. İkincisi: Erdşîr-i Bâbekân'ın oğludur. Üçüncüsü ise Zü'l-ektâf'ın oğludur. Bedevi Arapların düşmanı ve onların reislerini öldüren kişidir¹⁶⁰.

“İkinci Cem ve Key, kapısında İskender ve Şapur'un köle olduğu dünya halkının ümididir.” Molla Aşkî beytinde, bahsi geçen meşhur kişilerden Fatih'i üstün tutmuştur. Şair, Şapur'un Fatih'in kapısının kölesi olduğunu dile getirmiştir.

Cem-i düvvüm Key-i şânı ümîd-i halk-ı cihân

Ki bendedür işiginde Sikender ü Şâpûr (M.Aşkî 21/2)

¹⁵⁹ Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2000, s. 65.

¹⁶⁰ Ahmet Talât Onay, *age.*, s. 65.

4.1.29. Tahmurs

Efsanevi İnan kahramanlarından biridir. Hakkında fazla bir bilgi yoktur. Huşeng'in oğludur. Hayvanları ehlileştirilmesiyle bilinir. Lakabı Devbağlayandır. Devlere ve perilere söz geçiren biridir ayrıca onları yenilgiye uğratar ve serbest kalmaları karşılığında onlardan çeşitli şeyler öğrenirmiş. Devler ona yazı yazmayı ve otuza yakın dil öğretmişlerdir. 30 yıl hüküm sürmüştür¹⁶¹.

“*Tehemten cesaretli İskender, Keykubat taçlı Tahmuras'tır.*” Molla Aşkî beytinde Fatih'i Tahmuras'a benzetmiştir.

İskender-i Tehemten-şalâbet

Ṭahmûres-i Keyḳubâd-efser (M.Aşkî 29/17)

4.1.30. Tûr

Feridun'un üç oğlundan biridir. Feridun ölünce Turan ülkesini Tûr'a vermiştir. böylelikle Tûr, Turan halkının atası olmuştur¹⁶².

Molla Aşkî'ye göre Fatih, “*Rüstem heybetli Tûr, Tahmûras görünüşlü Hüşeng, Feridun askerli Selm, Fağfur zevkli Kayser'dir.*”

Tûr-ı Rüstem-heybet ü Hüşeng-i Ṭahmûreş-şükûh

Selm-i Efrîdûn-sipâh ü ḳayşer-i Fağfûr-ḳâm (M.Aşkî 9/16)

4.1.31. Tûs

Kuruluşu Büyük İskender dönemine kadar uzanır; Yunanca'da Susia olarak bilinir. Tûs'un kuruluşunun Pîşdâdîler hânedanından Cemşîd'e dayandırılması

¹⁶¹ Dursun Ali Tökel, age., s. 266.

¹⁶² İskender Pala, age., s. 474.

(Müstevfi, s. 183) şehrin Sâsânîler'den önce varlığını ortaya koymaktadır. Bugün şehrin harabeleri Horasan eyaletinde Meşhed'in yaklaşık 25 km. kuzeybatısında yer almaktadır.¹⁶³ Daha çok İran'da tarihi bir şehir olarak verilen Tûs, aşağıda örneğini vereceğimiz Molla Aşkî'ye ait beyitte ise çeşitli Acem kahramanlarıyla isim olarak kullanılmıştır. Öyle anlaşılıyor ki Tûs ayrıca Acem kahramanlarından bir tanesidir.

“Rüstem, İsfendiyar, Gîv, Tûs, Zâl ve Sâm onun heybetinin tasvirini iştirtilerse korkarlar.” Molla Aşkî beytinde, bahsi geçen meşhur kahramanların sadece Fatih'in heybetinin tasvirini iştirtilerse ondan korkarlar demiştir.

Heybetinüñ vaşfını işidür ise hıavf ider

Rüstem ü İsfendiyâr ü Gîv ü Tûs ü Zâl ü Sâm (M.Aşkî 9/21)

4.1.32. Zâl

Sâm oğlu ve Rüstem'in babasıdır. Zâl, saç, kirpik ve kaşları beyaz olarak dünyaya gelmiştir. Babası Sâm, onun oğlu olduğunu inkar eder ve onu hile ile bir dağa terkeder. Orada Sîmurg adında bir kuş Zâl'ı Kaf Dağı'na götürür ve besler. Saçının beyazlığından ve sarılığından Zâl-ı Zer diye de anılmıştır. Ayrıca Zâl için ihtiyar anlamı da kullanılmaktadır. Ok atmada usta bir İran kahramanıdır¹⁶⁴.

“Ülke içinde Zâl ve Rüstem gibi kahramanlık etse ne olacak ki aciz kulu fetih ve zaferlerin İsfendiyar'ı durur.” Cemâlî, beytinde bahsi geçen meşhur kahramanların yanında Rüstem'in kahramanlığı ile Fatih'in gerisinde bir kişi olduğunu söylemiştir.

Diyâr içinde nola kılsa Zâl u Rüstemlik

Ki kem kulu durur İsfendiyâr-ı feth ü zafer(Cemâlî 4/25)

¹⁶³ Rıza Kurtuluş, “Tûs”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 41, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2012, s. 431.

¹⁶⁴ Ahmet Talât Onay, age., s. 65.

“Zamanın Giv’i, Destan’ın Rüstem’i ve Zâl senin en değersiz kulunun huzurunda yer öperler.” Molla Aşkî beytinde, Zâl ve diğer kişilerin Fatih’in kulu olduğunu ve onun huzurunda yer öptüğünü dile getirmiştir.

Şāhā kemīne bendeññ öñinde yir öper

Gīv-i zemān ü Rüstem-i Destān ü Zāl-i bel (M.Aşkî 6/31)

Adnî	2 Beyit
A. Paşa	9 Beyit
Cemâlî	14 Beyit
Fakîh	2 Beyit
Hâmidî	1 Beyit
M. Aşkî	203 Beyit
Necâtî	4 Beyit
K.Nizâmî	4 Beyit

Tablo 13. Acem Kaynaklı Şahsiyetler Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tablo görüldüğü üzere, “Acem Kaynaklı Şahsiyetler” konusuna bütün şairler beyitlerinde çeşitli sayıda ver vermiştir. Manzum yaratmaya elverişli bir konu olmasından dolayı hemen her şairin belli sayıda beyit sayılarının olduğunu görmekteyiz. Tabloda dikkati çeken unsurlardan biri Molla Aşkî’nin bu konu da yine hacimli beyit sayısına sahip olmasıdır. Bunu da daha önceden belirtimiz gibi kendisinin Fatih’e en çok kaside yazan şairlerden biri olmasıdır. Şairlerin hayal dünyalarını besleyen, yukarıda isimleri zikredilen ve haklarında kısa tanıtıcı bilgiler verdiğimiz efsanevi şahısların Türk edebiyatında varlıkları göz ardı edilmeyecek niteliktedir. Edebî metinlere konu olmuş bu şahsiyetlerin özellikleriyle Fatih mukayese edilmiştir. Ayrıca Fatih karşısında bu efsanevi şahsiyetlerin ne kadar önemsiz olduğu anlatılmaya çalışılarak Fatih övülmüştür.

4.2. Türk Kaynaklı Şahsiyetler

4.2.1. Efrâsiyab

Turan'ın en büyük hükümdarıdır. İran ile yaptığı savaşlarla ünlüdür. Kaşgarlı Mahmud'un *Dîvân-ı Lûgâti-t Türk* adlı eserinde Efrâsiyab adı geçmektedir. Alp Er Tunga'nın *Şehnâme*'deki adıdır. Kahramanlık ve saltanat sembolüdür. Keyhüsrev tarafından öldürülmüştür¹⁶⁵.

“En değersiz kulu Rüstem ve Efrâsiyab olan yüce hükümdarın övgüsünü kendinize zikir edinin dediler.” Molla Aşkî beytinde, meşhur kahramanlar olan Rüstem ve Efrâsiyab'ın Fatih'in değersiz kulları olduğunu belirterek Fatih'i onlardan üstün tutmuştur.

Didiler vird idinüñ ol şehriyâruñ medhîni

Kim kemîne bendesidür Rüstem ü Efresiyâb (M.Aşkî 15/13)

4.2.2. Sultan Sencer

Büyük Selçuklular devletinin altıncı hükümdarıdır. İran'da bulunan Sencar kasabasında doğduğu için Sencer adıyla anılmıştır. Sultan Sencer dönemi, Selçuklular'ın en parlak dönemidir. Hükümdarlık ve kahramanlık özelliği ile kasidelerde ön plana çıkmaktadır¹⁶⁶.

“Din erbabının sığınağı gazi hükümdar Sultan Mehmed Han, cömertlik zamanında Hâtim, savaş gününde ise Sencer gibidir.” Molla Aşkî beytinde, Fatih'in savaştaki azametini Sultan Sencer'e benzetmektedir.

¹⁶⁵ Mustafa Arslan, *XV. Yüzyıl Divanlarında Methiyeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2007, s. 281.

¹⁶⁶ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2004, s. 413.

Penâh-ı ehl-i dîn Sulţân Muḥammed Ḥan şeh-i gâzî

‘ Aţâ vaḳtinde Ḥâtimdür vegâ rûzında Sencerdür (M.Aşķî 33/29)

4.3. Hukemâ ve Filozoflar

4.3.1. İbn-i Sinâ

Ünlü Türk tabibi, filozofu, âlimi olarak bilinir. DoĒu edebiyatında ilim ve irfanın, hikmet ve felsefenin sembolüdür. İslam âleminin Aristo ve Hippokrat’ı olup şiirlerde onlara tercihen anılmıştır. Müslüman âlimleri arasında şeyh ünvanıyla ve ortaçaĒlardan bu yana Avrupa’da “Avisenne” adıyla meşhurdur. 1035’te vefat etmiştir. Kanun ve Şifa adlı eserleri vardır. Şiirlerde Ebû Alî Sinâ’nın kısaltılmış hali Bû Alî kullanılmıştır¹⁶⁷.

“Sen zamanın İbni Sina’sısın. Senin aklın Lokman’ın aklına hikmet öğretir.”

Molla Aşķî beytinde, Fatih’in zamanın İbni Sina’sı olduğunu belirterek Fatih’i övmüştür.

Bû-Ali-yi zemânesin ĩiredüñ

Ḥikmet-amûz-ı ‘ akl-ı LoĒmândur (M.Aşķî 18/27)

4.3.2. Lokman

Kur’an’da adı “salih bir kul” olarak geçmektedir. Ayrıca hikmet ve hekimliĒin öncüsü olarak kabul görmüştür¹⁶⁸. Tıp sahasındaki üstadlıĒı sebebiyle sık sık kendisinden bahsedilmiş, fakat onun ancak bedenî arızalara şifa bulabileceĒi, aşktan mütevellit belâlara hiçbir şey yapamayacaĒı söylenmiştir. Zaman zaman

¹⁶⁷ Ahmet Talât Onay, age., s. 254.

¹⁶⁸ Mustafa Arslan, agt., 286.

Lokman, İbn-i Sinan'la aynı beyitlerde zikredilerek, şâirler kendilerinin aşk sahasındaki mahir bilgilerini bunlarla kıyaslamışlar.¹⁶⁹

“Alemin kötü mizacını hikmetle islah etmek için devri Hızır gibi olan sen İsa nefesli Lokmana sıhhat yaraşır.” Ahmed Paşa beytinde, Fatih'i İsa nefesli Lokman olarak tasvir etmiştir.

Sû'-i mizâcın ' âlemüñ hikmetle işlah itmege

Sen Hızır-dem ' İsa-nefes Lokmâna sıhhat yaraşur (A.Paşa 33/8)

“Sen zamanın İbni Sina'sısın. Senin bilgin Lokman'ın aklına hikmet öğretir.” Molla Aşkî beytinde, Fatih'in akli ve bilgisiyle Lokman'a hikmet öğrettiğini ifade etmiştir.

Bû-Ali-yi zemânesin hıredüñ

Hikmet-amûz-ı ' akl-ı Loqmândur (M.Aşkî 18/27)

4. 4. Diğer Meşhur Şahsiyetler

4.4.1. Fûr

Mûr vezninde Kennûc padişahı ismidir. Kennûc Hindistan'da bir vilayettir. Kırmızısı sahil olmayan renge de denir.¹⁷⁰

“Atının önünde talih ve saadete kavuşmak için Fağfur, Fûr, Kayser ve Dârâ koşmaktadır.” Molla Aşkî beytinde, bahsi geçen meşhur şahısların talih ve saadete kavuşmak için Fatih'in atının önünde koştuklarını ifade etmiştir.

Espi öñince irmeg-içün baht u devlete

Fağfur u Fûr u kayşer ü Dârâ devân-durur (M.Aşkî 11/3)

¹⁶⁹ Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 427.

¹⁷⁰ Mütercim Âsım Efendi, *Burhân-ı Kati*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 2009, s. 260.

4.4.2. Hatem-i Tâî

Cömertliği ve yiğitliği ile ün salmış, Arapların Tayy kabilesine mensup olan şahıs. Bilhassa misafirsevenlik ve cömertlikte, kendi ihtiyaçlarını düşünmeyecek kadar cömert bu şahıs Arap ve Türk edebiyatlarında cömertliğin timsali yapılmıştır.¹⁷¹ Cömertliği ile elinde bulunan her şeyi dağıtmıştır.

Molla Aşkî'ye göre “*Fatih, Hâtim kadar cömert, Huşeng haşmetli Sencer, Dârâ zaferli ve Cem kadehli hükümdardır.*”

Sencer-i Hâtim-sehâ Huşeng-fer

Husrev-i Dârâ-zafer Cemşîd-câm (M.Aşkî 36/29)

4.4.3. Kayser

Eski Roma ve Bizans imparatorlarının ünvanıdır. Kayser-i Rûm kelimesi Anadolu'ya hâkim olan Bizans imparatorluklarını ifade etmede kullanılır¹⁷².

Molla Aşkî'ye göre Fatih, “*Muzaffer askerli Sencer, işreti neşeli Hüsrev, ülkesi mamur Kisra, adı meşhur Hâtim'dir.*”

Sencer-i manşûr-ceyş ü Husrev-i mesrûr-^ç ayş

Kisrî-i ma^ç mûr-mülk ü Hâtim-i meşhûr-nâm (M.Aşkî 9/15)

Buraya kadar birinci bölümde verilen bilgileri özetleyecek olursak, hükümdar olarak Fatih, yüce, talihli bir mizaca sahiptir. Yeryüzünde Allah tarafından görevlendirilmiş bir idarecidir. Allah adına görevini icra etmektedir. Cihanın tamamından sorumludur. Fatih, devlete ve bunun alametleri olan tahta, taca ve sancağa sahiptir. Ayrıca savaşçı bir özelliği de vardır. Her zaman zafer kazanır.

¹⁷¹ Mustafa Arslan, *XV. Yüzyıl Divanlarında Methiyeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2007, s. 288.

¹⁷² İskender Pala, *age.*, s. 276.

Savaş aletlerini h nerli bir Őekilde kullanabilme yeteneğine sahiptir. C mertliđi d nyada bulunan hićbir Őeyle mukayese edilemez. Merhametli ve lutufları bol olan bir h k mdardır. Halk tarafından sevilir. İnsanlar onun devrinde m reffeh bir Őekilde yaŐamıŐtır. Adaleti sayesinde cihanda k t l klerden eser kalmamıŐtır. H k mdar olarak karakter ve ahlak y n yle kimse onunla boy  l Őemez. Tarihte kahramanlıkları ile  n yapmıŐ efsanevi Őahıslar kendisinin ancak aciz kulları olabilirler.

İKİNCİ BÖLÜM

II. KASİDELERDEKİ TALEPLER VE DUALAR

Fatih Sultan Mehmed ile devlet bir imparatorluk karakteri kazanmış ve bu yapıyı ayakta tutmak için gerekli adımlar atılmıştır. Bu adımlar askerî, siyasi, edebî kültürel ve sanatsal bağlamda kendi varlığını çeşitli şekillerde ortaya koymuştur. Edebiyat da Osmanlıda yüksek bir kültürün inşasında önemli bir varlık unsurudur. “Şiir ve edebiyat, Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan çöküş yıllarına kadar bütün dönemlerinde gerek saray merkezinde gerek taşrada kendisine bir itibar ortamı bulmuştur. Bu yaygın itibar ortamının temelinde; başta hükümdar ailesi olmak üzere vezirler, valiler, sancak beyleri, şeyhülislâmlar, kazaskerler vs. yer almıştır. Şâirler de gördükleri bu himâyeyi karşılıksız bırakmayarak çeşitli vesilelerle hâmilelerine eserlerini takdim etmişlerdir. Ayrıca birtakım isteklerini de bu eserlerinde dile getirmişlerdir. Genel anlamda koruyucu (hâmî) ve yardım (lûtufl, ihsân, iltifat vs.) isteyen şâirler olduğu gibi özel olarak açıkça ne istediğini belirten şâirler de olmuştur.”¹⁷³

Kaside yazar kişiyi caize ve ihsanlarla ödüllendirmek, başta padişah olmak üzere diğer devlet büyüklerinin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük haline gelmiştir. Şairler bu yükümlülüğün bir gelenek olduğunu belirlemek için dini bir vazifeye bağlamışlardır. Bu vazifenin teşvikinin yapılmasına sevap ihmal etmeninde bir vebal olduğunu düşünmüş, dolayısıyla herhangi bir ihsanda bulunmayanları yermenin uygun olabileceğini vurgulamışlardır¹⁷⁴.

Fatih Sultan Mehmed, âlimleri, sanatkârları, şairleri kendi etrafında toplamış, onları himaye edip daima desteklemiştir. Onlarla bir sohbet ortamı oluşturup haftanın belirli günlerinde bir araya gelmiştir. Fatih Sultan Mehmet, sefere çıktığında beraberinde âlim ve şairleri de götürmüştür¹⁷⁵.

¹⁷³ Kadir Güler, Kerim Yaşar, “Dîvân Şiirinde Caize (Şâir-Patron-Hâmî İlişkisi) Üzerine Değerlendirmeler II”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 19, Kütahya 2007, s. 231.

¹⁷⁴ Cevdet Dadaş, “Osmanlı Arşiv Belgelerinde Şâirlere Verilen Câize ve İhsânlar”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 11, Ankara 2002, s. 1438.

¹⁷⁵ İbrahim Akyol, “ Fatih Sultan Mehmet Dönemindeki Edebî Çevreler” *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)*, S. 2, 2013, s.95,96.

Şiir meclisinde okunan bir şiir, te'lif edilip takdim edilen bilim ve sanat eseri, bir talebi temsil eder ve bu talep genelde olumlu karşılanır ve yöneticinin beğenisi oranında ödüllendirilirdi.¹⁷⁶ Kasidelerine yer verdiğimiz şairler de bazen kendi arzu ve isteklerine değinmiş ve içinde buldukları sıkıntıları gidermek amacıyla Padişah'tan ihsanda bulunmasını arzulamışlardır.

II. 1. KASİDELERDEKİ TALEPLER

1. Kasidelerde Şairlerin Dile Getirdikleri İstekler

Şairler sanatlarının koruyucusu olan Fatih Sultan Mehmed'den gösterdikleri hünnerleri ölçüsünde karşılık bulmuş ve desteklenmişlerdir. Şairler, Fatih Sultan Mehmed'e kendi hallerinden, maddi sıkıntılarından, hak ettikleri halde himaye ve destek göremediklerinden şikâyetlerini dile getirmişlerdir. Dolaylı bir şekilde Fatih'ten maddi ve manevi yardım talebinde bulunmuşlardır¹⁷⁷. Şairlerin, Fatih için bütün şairane kabiliyetlerini ortaya koyarak yazdıkları kasidelerdeki bu istekler aşağıda sıralanmıştır. Bu konunun başlıkları ve grafikleri ise aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

1.1. Şairleri Koruyup Kollama/ İltifat

Şairlerin isteklerinden biri kendilerine itibar ve saygı gösterilmesidir. Seçkin ve maharetli olduklarını dile getirip hak ettikleri iltifatın gerekliliğinden söz ederler. Şairlerin, korunup ve kollamanın adet olduğunu dile getirirler. Padişahın iltifatı, şairi takdir edişi, bir inayet kazanmaktır. İltifat ve iltimasa şayan olan şairler çok iyi korunup desteklenmişler¹⁷⁸.

¹⁷⁶ M. Muhsin Kalkışım, "Osmanlı Devleti'inde Şair ve Yazarları Himaye Kriterleri" *Millî Folklor*, Sayı 57, 2003, s. 106.

¹⁷⁷ Kadir Güler, Kerim Yaşar, age., s. 237.

¹⁷⁸ Kadir Güler, Kerim Yaşar, age., s. 239.

“Bu övgü bülbülünü gam kafesinde bırakma; Çünkü ey lutf şekeristanı papağana zehir vermek haksızlıktır.” Beyitte Ahmed Paşa, kendisini iltifata ve korunmaya muhtaç olduğunu dile getirmiştir.

Midhatüñ bülbülünü gam kafesinde koma kim
Hayfdur tütüye zehr ey şekeristân-ı kerem (A. Paşa 21/25)

“Ben riyasız bir kulun olduğuma göre gönlümün kadir ve kıymeti artacakken neden eksilmektedir.” Beyitte Ahmed Paşa, sitem dolu bir seslenişle hakketiği iltifatın verilmediğini, kıymetinin bilinmediğini ifade eder.

Bende-i bî-riyâñ iken şuçı nedür ki tırmayub
Artacağ iken eksilür qadr-ü-behası gönlümüñ (A. Paşa 15/12)

“Alçakları okşayan bu feleğin insafına bak ki hüner sahiplerinin hakkına her zaman ne işler eder.” Hâmidî, beytinde hüner sahibi bir şair olmasına nazaran hakketiği konumda olmadığını ve sanatçı kabiliyetinin takdir edilmesini gerektiğini dile getirmektedir.

İnşâfını gör bu felek-i sifle-nüvâzuñ
Kim ehl-i hüner haqqına her dem neler eyler (Hâmidî 2/20)

“Ey hükümdar her ne kadar niceleleri senin övgü gelininin boyuna elbiseler dikiyorlarsa da (onlar arasında) sen Aşkî’ye iltifat et” Molla Aşkî beytinde, Fatih Sultan Mehmed’den itibar ve iltifat beklediğini belirtmektedir.

‘İşkîye husrevâ nazer it ger ki nicesi
Medhüñ ‘arūsı qaddine biçüp-durur hulel (M. Aşkî 6/36)

“Allah hakkı için Aşkî kulunun haline bir bak ki onu kul, seni de kullarını himaye edicisi eyledi” Molla Aşkî beytinde, padişahın sahiplenme talep etmektedir.

Qıl nazer ‘İşkî kuluñuñ hâline ol Haq haqı
Kim ani bende tapuñı bende-perver eyledi (M. Aşkî 13/34)

“*Ey padişah, zalim felek senin Necâtî kulunu ağlatmaktadır, acıyıp esirgeme eteğiyle onun gözünün yaşını sil.*” Necâtî beytinde, padişahın ona şefkat ve iltifat göstermesini beklemektedir.

Ḥusrevâ çarḥ-ı sitem-gâr Necâtî kuluñı

Ağladur dâmen-i raḥm ile gözi yaşın sil (Necâtî 14/35)

A.Paşa	3 Beyit
Hâmidî	1 Beyit
M. Aşkî	7 Beyit
Necâtî	2 Beyit

Tablo 14. Koruyup Kollama/ İltifat Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tablodan anlaşılacağı üzere, bazı şairlerin bu konu ile asgari düzeyde de olsa çeşitli sayılarda beyit oluşturdukları görülmektedir. Tabloda en çok beyit sayısı ile ön plana çıkan Molla Aşkî’dir. Bunu da Fatih’e hacim olarak en fazla kaside sunan şair olmasına bağlanabiliriz. Sonrasın da Ahmed Paşa ve tablodaki diğer şairler gelmektedir. Şairlerin himaye ve inayet arayışları sundukları kaside içinde ifadesini bulmaktadır. Padişahın, şairi dinlemesi ve onu takdir etmesi önemlidir. Padişahın beklenen en büyük iltifat padişahın nedimi, musahibi olmaktır. Şairler arasında Ahmed Paşa ve Molla Aşkî, Fatih’in müsahibi olmuşlardır¹⁷⁹. Bunlar dışındaki şairler de koruyup ve kollanmanın azlığından bahsederek hakkettikleri himayenin gösterilmesini arzu etmektedir.

1.2. Yardım, Lutuf, İhsan, İyilik Himmet

Bir eser veya kaside sunan şaire, padişahın yardımı çeşitli şekillerde olmuştur. Padişah, şairin mesleğine göre münşi ise kâtipliğe, ulemadan ise müderislik, kadılık gibi bir ilmiye makamına veya vakıf hizmetine tayin etmiştir. Asker ise tımar, zeamet vermiştir. Kaside sunan şairlere caize, genelde gümüş akçe,

¹⁷⁹ Halil İnalçık, *Şâir ve Patron*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2003, s. 23- 42- 43.

nadiren de olsa altın sikke olarak verilmiştir. Bazen de yünlü veya ipekli değerli kaftan verilirdi¹⁸⁰. Kasidelerine yer vereceğimiz şairler de padişaktan ihsan, yardım, lutuf ve himmet diye adlandırılan yardımların yapılmasını istemişlerdir.

“Zavallı aşıklara yardımcı olmuşken, beni kıvrım kıvrım saçının ucu gibi ayak altında çiğneme.” Beyitte Adnî, padişaktan kendisine iyilik ve lutuf gözüyle bakmasını istemektedir.

Dest-gîr olmuş iken ‘ aşık-ı üftâdelere
Pây-mâl itme ser-i zülf-i kecuñ gibi beni (Adnî 1/16)

“Ey kainatın gözünün nuru! Ahmed’e bak, ona lutufta bulun. Zira senin lutfunun suyundan güneş bile bulut gibi nemlidir.” Beyitte Ahmed Paşa, Fatih’ten kendisine cömert davranmasını ve içinde bulunduğu durumu fark etmesini istemektedir.

Bir nazar kııl Aħmed’e ey nūr-i çeşm-i kâ‘ inat
Ki āb-ı lūṭfuñdan olubdur ebr gibi ter güneş (A. Paşa 20/64)

Ahmed Paşa, *“Kara bir toprak halindeyim, bu kara toprak halindeki ölüyü canlandırmak, için cömertliğinin bulutundan nisan yağmuru gibi lutuf yağsa ne olur?”* Ahmed Paşa beytinde, Fatih’ten inayet arzulamaktadır.

Bir kara toprağam ihyā-yi memāt itmek için
Yağsa cūduñ bulıdından nola nīsān-ı kerem (A. Paşa 21/29)

“Cemâlî kuluna, kölene merhamet et ki o samimi duacın olup gece ve gündüz seni över ve sabah akşam dua eder.” Beyitte Cemâlî, kendini Fatih’in kulu olarak nitelendirmiş ve kendisine inayette bulunmasını istemiştir.

Cemâlî bendeñe rahm it ki olup dā‘ ī-yi muḥliş
Şenālar rüz u şeb kıılır du‘ ā leyl ü nehār eyler (Cemâlî 9/14)

¹⁸⁰ Halil İnalçık, age. s. 28.

“*Âşıkların her birini cömertliğin ile canlı hale getirdin, lutfun ile bu zavallı rinde de bir bakıver.*” Hâmidî beytinde, Fatih’in yaptığı iyilikler ve cömertlikler ile insanları nasıl refaha kavuşturmuşsa kendisine de bu cömertliği göstermesini dile getirmektedir.

‘Uşşâkı zinde kılduñ cüd ile her birini
Luţf ile hem nazâr kıl bu rind-i bî-nevāya (Hâmidî 1/15)

Hâmidî, başka bir beytinde Fatih’i yaptığı iyilikle de anmıştır. “*Ya Rab! Bu padişahın mutluluğunu ve hayatını ebedi kıl. Çünkü o, dünyada her zaman hayır işleri yapar.*”

Yâ Rab ebedî kıl bu şehûñ devlet ü ‘ömri
Zîrâ ki cihânda heme dem hayrlar eyler (Hâmidî 2/26)

“*Ey Padişah! Firuze renkli feleğin bir benzerini görmediği Aşkî kuluna lutufla bir bak ve yardım et cömertliğini esirgeme*” Molla Aşkî beytinde, Fatih’in yardım ve ihsanını arzulamaktadır.

Şehriyârâ kıl nazêr luţf ile ‘İşkî bendeñe
Kim nazîrin görmemişdür künbed-i firûze-fâm (M.Aşkî 9/45)

Yine bir başka beytinde Aşkî, Fatih’ten yardımının sürekli olmasını ve kendisini himaye etmesini dile getirmektedir. “*Eğer senin iyiliklerinle yardımın beni himaye ederse, kusurlarımdan kurtulup olgunlaşırım demektedir*”

Çkurtulup noşşândan irişem kemâle ger baña
Himmetüñ luţfuñ hevâsında olursa ger zahîr (M.Aşkî 48/42)

“*Gözü görmeyen nergis, bunca altın ve gümüş ile yine bahşişini umarak, geçeceğin çimenlik yola esasını dikti.*” Beyitte Necâtî, kendi payına düşecek bir bahşiş peşindedir.

Bunca zer-ü-sîm ile yine bahşişün umub
Râh-ı çemene dikdi ‘aşâ nergis-i a‘ mâ (Necâtî 1/28)

Necâtî, “*Ey padişah! zalim felek senin Necâtî kulunu ağlatmaktadır. Acıyıp esirgeme eteğiyle gözünün yaşını sil.*” Necâtî beytinde, feleğin onu çeşitli sıkıntılardan dolayı ağlattığını ve gözünün yaşına ancak Fatih’in cömertlik gösterip bir çare olacağını dile getirmektedir.

Ḥusrevâ çarḥ-ı sitem-gār Necâtî kuluñı

Ağladur dâmen-i raḥm ile gözi yaşın sil (Necâtî 14/35)

Adnî	1 Beyit
A.Paşa	8 Beyit
Cemâlî	1 Beyit
Hâmidî	2 Beyit
M. Aşkî	9 Beyit
Necâtî	2 Beyit

Tablo 15. Yardım, Lutuf, İhsan, İyilik Himmet Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları

“Yardım, Lutuf, İhsan, İyilik Himmet” konusunun şairlere göre beyit dağılımlarının gösterildiği tabloda, her şair bu konuda beyit oluşturmamış. Bu konuda en fazla beyit oluşturan Molla Aşkî ve Ahmed Paşa olmuştur. Fatih döneminin en gözde şairleri olmaları bakımından hacimli beyit sayılarıyla ön plana çıkmaları buna bağlanabilir. Ayrıca “Yardım, Lutuf, İhsan, İyilik Himmet” konusunun elverişli olması bu konuda şairlerin belli sayılarda beyit oluşturmalarına neden olmuştur. Şairler, fakirliklerinden, çaresizliklerinden şikayetle sıkıntı içinde bulduklarını dile getirerek, yardım istemişlerdir. Fatih’i kasidelerinde daha çok överek yapılacak yardımın devamlılığını da sağlamış olmaktadır.

1.3. Padişah Tarafından Affedilme Bağışlanma

Şairler, padişahlar tarafından caize ve ihsanlarla ödüllendirildikleri gibi, olumsuz tavırlarından dolayı suçlu olarak görüldüklerinde affedilmek için kaside

yazarlardı. Bu durumlar şairlerin başına gelebilecek muhtemel hallerdir¹⁸¹. Şair önceleri padişahın yakın çevresinde iken bir sebeple gözden düşmüş inayetlerden ve huzurdan uzak kalmış olabilir. Bu yakınlığı tekrar kazanabilmek için padişaha affedilmek adına bir kaside yazabilir¹⁸². Sayılan bütün bu sebepler şairleri yapmış oldukları hatalar neticesiyle affedilmeye vesile olabilecek kasideler yazmaya itmiş ve affedilme isteklerini bu yol ile dile getirmişlerdir. Bu kasidelerden hemen ilk akla geliverenlerden biri de Ahmed Paşa'ya ait kerem redifli kasidedir.

Tezkire kaynaklarından elde edilen bilgilere göre, Ahmed Paşa, ilim, fikir, sanat gibi pek çok konuda yetenekli ve donanımlı bir şairdir. Ahmed Paşa, Fatih Sultan Mehmed'in hem nedimi hem de veziri olmuştur. Fatih'in şaire olan alakasını çekemeyenler, onu padişahın gözünden düşürmek için ortaya ahlak dışı bir dedikodu atarlar. Padişah ile arası açılan Ahmed Paşa, Fatih'in hiddetine ve öfkesine maruz kalır. Padişah, Ahmed Paşa'yı cezalandırmak maksadıyla hapse attırır. Ahmed Paşa da itibarının iadesi ve affedilmesi için "kerem kasidesini" yazar. Fatih Sultan Mehmed de hem hocası hem de yetenekli biri olması hasebiyle Ahmed Paşa'yı bağışlar ancak saraydan da uzaklaştırarak taşraya gönderir¹⁸³.

Ahmed Paşa hakkında başka bir yorum Ali Nihad Tarlan tarafından yapılmıştır. Ali Nihad Tarlan, "Ahmed Paşa Divanı" adlı eserinin giriş kısmında "kerem" kasidesinin tezkirelerde belirtilen ahlaki bir nedenden dolayı yazılmadığını ifade eder. Sebebi bilinmeyen teveccüh ve alakayı kaybeden bir davranıştan dolayı yazılmış olabileceğini dile getirir. Kaybedilen ilgi ve teveccühün tekrar kazanılması adına yazılan bir manzume olduğunu ifade eder. Fatih Sultan Mehmed'in çok değer verdiği vezirini sadece ahlaki bir olaydan suçlu bulup Ahmet Paşa'yı öldürtmeye girişemeyeceğini dile getirir. Ali Nihad Tarlan, bu olayı rivayet yolu ile tezkire yazarlarının birbirlerine aktardıkları ve aktarırken "kerem" kasidesinin mahiyetine hakkıyla eğilmedikleri görüşündedir. Çünkü "kerem" kasidesinin ruh ve üslûbunun

¹⁸¹ Cevdet Dadaş, agm., s. 1444.

¹⁸² Kadir Güler, Kerim Yaşar, Divân Şiirinde Caize (Şâir-Patron-Hâmî İlişkisi) Üzerine Değerlendirmeler II, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 19, Kütahya 2007, s. 249.

¹⁸³ Zehra Göre, " Kerem Kasidelerine Dair", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* S. 39, Erzurum 2009. s. 921.

bu şekilde düşünmeye izin vermeyeceği kanaatindedir¹⁸⁴. Son dönem edebiyat tarihçilerinden Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal da bu kanaattedirler¹⁸⁵.

“*Senin bir kulun hata işlediyse ne olur; padişahın bağışlaması nerede? Farz edelim ki iki elim kanlara bulaşmış, katil olmuşum; nerede padişahın lutfu!*” “Bu beyte bakarak, şairin hata işlediğini kabul eden bir edasının olduğu söylenebilir. Ancak kulların hatada bulunmasında şaşılacak bir şey yoktur. “Tutalım” ya da “farzedelim iki elim kandaymış”, diyerek aslında kabahatinin o kadar büyük olmadığını, eğer böyleyse de affa mazhar olması gerektiğini ifade eder.”¹⁸⁶

Ꞥul haṭā kılsa nola ‘afv-i şehensāh Ꞥanı

Ꞥutalım iki elim Ꞥanda imiş Ꞥanı kerem (A. Paşa 21/27)

Kerem redifli kasidesinin bir başka beytinde Ahmed Paşa, pişman olup hatalarını bağışlayacak padişaha halini arz etmektedir. “*Kusurumu, kabahatimi, senin acıma ve merhamet suyuna daldırarak, temizlenmek için bağışlamanın dalgasıyla lutuf ummanının çoşmasını umuyorum.*”

Umarım cürmümi ğarꞤ itmege rahmet şuyına

Mevc-i iḥsānuñ ile cüş ide ‘ummān-ı kerem (A. Paşa 21/28)

Bazen padişahın inayetine ve himmetine layık görülen şairler bazen de öfkesine de maruz kalmışlardır. “Marifet iltifata tabidir” düsturuyla hareket eden şâirler, İmparatorluğun kuruluşundan son zamanlarına kadar fırsat buldukça isteklerini dile getirmeyi sürdürmüşlerdir.”¹⁸⁷ Şairlerin, padişahlardan ve diğer devlet büyüklerinden değişik şekillerde talep ve istekleri olmuştur. Herhangi bir vesile ile padişaha takdim edilen kasidelerdeki istekleri üç başlık halinde verdik. Sırasıyla şairlerin padişahın kendilerini himaye ve koruması, şairlerin hakkettiği değeri görmesi amacıyla bir takım isteklerde bulunulmuştur. Sonrasında ise padişahın lutuf

¹⁸⁴ Ali Nihad Tarlan, *Ahmet Paşa Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1992, s. 12

¹⁸⁵ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2012, s. 218.

¹⁸⁶ Zehra Göre, *age.*, s. 922.

¹⁸⁷ Kadir Güler, Kerim Yaşar, *Divân Şiirinde Caize (Şâir-Patron-Hâmî İlişkisi) Üzerine Değerlendirmeler II*, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 19, Kütahya 2007, s. 267.

ihسان ve himmet adı verilen yardımlar talep edilmiştir. Son olarak da padişahıtan bağışlanma ve affedilme talep edilmiştir.

II. 2. KASİDELERDE FATİH SULTAN MEHMED'E EDİLEN DUALAR

Şairler, değışik nazım şekilleriyle Allah'ın af ve mağfiretini niyaz etmek amacıyla manzum dualar meydana getirmişlerdir. Kendileri veya başkaları için değışik istek ve temennilerde bulunarak Allah'a yakarışta bulunmuşlardır. Öncelikle dua kavramının anlamına göz atacak olursak; “*Dini bir terim olan dua, sözlüklerde çağırarak, okumak, birinin iyiliğı için Allah'a yalvarmak, Cenâb-ı Hakk'a niyaz, bir şeyin olup olmamasını medih ve senâ yoluyla istemek, manalarına gelir. İsim olarak küçükten büyüğe, aşağıdan yukarıya vaki olan talep anlamına da gelen dua, İslamî literatürde Allah'ın yüceliğı karşısında kulun aczini itiraf etmesini, sevgi ve ta'zim duyguları içinde lütuf ve yardımını dilemesini de ifade eder. Lügatlerde münâcât da aynı manaya gelmekle beraber kelimenin manzum dua anlamı da vardır.*”¹⁸⁸ Görüldüğü üzere dua kavramı tanımında, kişinin kendi iç hissiyatını ifade ederek yaratıcısından taleplerinin gerçekleşmesini umut etmektir.

Dua bölümü, kasideye sonradan dâhil olmuştur. İslâm'dan sonra kasidenin övülen kişiye dua ile bitirilmesi gelenek hâline gelmiştir. Allah'ın, övülen kişiye talih ve uzun ömür vermesi temenni edilir. Adının daima anılması ve baki kalması istenir. Ayrıca böyle bir kasideyi yazmayı nasip ettiğı için şair, Allah'a müteşekkik ve minnettar olduğunu bildirir¹⁸⁹. Divan şairleri arasında kasidelerin sonunda bu dua etme, edebî anlayış içerisinde bir gelenek olmaktan öte yapılması gerekli ve yerine getirilmesi zorunlu bir “farz” gibi kabul edilmiştir¹⁹⁰.

¹⁸⁸ Halil İbrahim Haksever, “Dîvanlarda Dua Metinleri” *Diyanet İlmî Dergi* C. 42, S. 3, 2006. s.66. 67.

¹⁸⁹ Sebahat Özenmiş Tuzalan, *Şeyhülislamlara Sunulan Kasideler*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010, s. 3. 4.

¹⁹⁰ Cem Dilçin, “Fuzulî'nin Kasidelerinin Du'â Bölümleri Üzerine” *Türkoloji Dergisi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, C. 13, S.1, Sayfa (193-202) 2000, s. 194.

Divan şairleri, devleti idare eden ve halife olan hükümdarlara saygıda kusur etmeyerek, başta kaside olmak üzere çeşitli nazım şekilleri aracılığı ile onlara dua etmişlerdir. Bu saygı anlayışında şairlerin mensubu oldukları dinin etkisi yadsınamaz. Çünkü İslâm'a göre hükümdar, Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir. Dolayısıyla padişahlara itaat etmek gerekir. Şairler de bu olguyu bu şekilde idrak etmiştir¹⁹¹. Şairlerin, kimlere nasıl dua ettikleri, onların çevreleriyle olan ilişkilerinin de göstergesidir. Bu ilişki çerçevesinde şairler, içlerinde daima “aranmak gözetilmek” duygusunu taşımışlar, sanat ve hünerlerinin farkında olunmasını arzu etmişlerdir¹⁹².

Şairler, kasidelerindeki dua bölümlerinde devlet büyüğü olarak doğrudan Fatih Sultan Mehmed'e veya Fatih'in şahsında devlete duacı olmuşlardır. Ayrıca katıldığı fetihlerden galip gelmesi için de dua etmişlerdir. Bu çerçevede Fatih için yapılan dualar çeşitli başlıklar halinde ele alınabilir. Ayrıca bu konu başlıklarının grafikleri ise aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

2.1. Fatih Sultan Mehmed'in Şahsında Devletine Dualar

“...*Siyasî topluluk, tüzel varlık, hükümet, iktidar, maddî veya manevî mutluluk, talih, saadet*”¹⁹³ gibi anlamlarla kullanılan devlet sözcüğüne divan şairleri de çeşitli anlamlar yükleyerek bu anlamları içeren üslupta dualar etmişlerdir. Şairler şiirlerinde kullandıkları devlet sözcüğünü mutluluk, saadet, manevi zenginlik, güzellik, zinet, herkese kısmet olmayacak talih, baş üzere olma, saygınlık kazanma, kanaat, güç ve makam anlamlarında kullanıp yararlanmışlardır. Osmanlı Devlet yapısında bütün yetkiler hükümdarda toplanmış ve saltanat sistemi de hükümdarla devleti özdeşleştirmiştir. Şairler de Fatih'e yaptıkları dualarda bu yapıya uygun

¹⁹¹ Mustafa Can, *15-18. Yüzyıllarda Bazı Divanlarda Dua ve Beddua Beyitleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2001, s. 29.

¹⁹² Halil İbrahim Haksever, *age.*, s. 78.

¹⁹³ Mehmet Sarı, “Klasik Türk Şiirinde Devlet”, *Osmanlı*, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 678.

olarak genelde devlet ile Fatih'i birlikte anmış ve dua beyitlerinde “*Sultan Mehmed'in devleti, Onun devleti... olsun*” tarzında ifadeler kullanmışlardır¹⁹⁴.

“*Devletinin çadırlarının ipleri sağlam olsun ki, yardım kuşu o çadır iplerinin üstüne yuva yaptı.*” Beyitte Ahmed Paşa, Fatih'in devletinin sağlam olması için duada bulunmuştur.

Pāy-dār olsun hıyām-ı devletüñ aṭnābı kim
Murğ-ı nuşrāt āşıyān itdi ol aṭnāb üstine (A. Paşa 17/40)

“*Ey padişah! Allah senin vücudunun şehrini kıyamete kadar şeref ve onur dolu eylesin ki devletin şen ve mamurdur.*” Beyitte Ahmed Paşa, Fatih'in vücudunun şehrini Allah kıyamete kadar şerefli ve onurlu kılması için dua etmiştir. Çünkü onun devleti şen ve eksiksizdir.

Şehriyārā ḥaşre dek Yezdān vücūduñ şehrini
İzzet-ābād eylesüñ kim devlet ābādāndur (A. Paşa 16/46)

“*Ya Rab! Bu padişahın hayatını ve devletini ebedi kıl. Çünkü o, dünyada hep hayırlı işler yapar.*” Şair Hâmidî beytinde, Fatih'e hayır dualarda bulunmuştur. Onun hayatının ve devletinin sonsuz olmasını Allah'tan istemektedir. Çünkü Fatih, dünyada hep hayırlı işlerle meşguldür.

Yā Rab ebedī kıl bu şehüñ devlet ü 'ömri
Zīrā ki cihānda heme dem ḥayrlar eyler (Hâmidî 2/26)

Aşkî'nin Fatih için istediği duası şöyledir: “*Allah devletinin bahçesini taze ve neşeli eylesin, dünyada saadetle dilediğin her şey yerine gelsin.*” Beyitte Molla Aşkî, Fatih'in devletinin bahçesinin daima taze kalmasını ve neşeli olmasını Allah'tan istemektedir.

Devletüñ gülzārını Ḥaḫ sebz ü ḥurrem eylesün
Devlet ile ol cihānda kāmṛān u kāmıyāb (M. Aşkî 15/31)

¹⁹⁴ Mustafa Can, agt., s. 30- 31.

“Allah devletinin ve ömrünün gülşenini taze tutup, gününü uğurlu zatını sağ ve esen kılsın.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’in devlet ve ömrünün gül bahçesi gibi sürekli taze kalmasını istemektedir. Ayrıca Şair, Fatih’in günlerinin de uğurlu ve sağlıklı olmasını Allah’tan niyaz etmektedir.

Gülşen-i devlet ü ‘ömrüñi Ĥudā tāze dutup

Eylesün rūzuñı sa‘ d ü řapuñı sağ u esen (M. Aşkî 40/49)

Şairler, padişahın devletinin yanısıra, saltanatına da dua etmişlerdir. Saltanat sözcüğü devlet ile bağlantılı olduğundan¹⁹⁵. Necâtî’nin sözkonusu duasının bu başlık altında yer alması daha doğru olacaktır.

“Her zaman saltanat makamında kalasın. Ömrün, bu feleğin dönüşü gibi sayısız olsun.” Beyitte Necâtî, Fatih’in saltanatının ebedi olmasını ve ömrünün de sonsuz olmasını istemektedir.

Her dem serîr-i salşanat üzre muķîm olub

‘Ömrüñ ola bu devr-i felek gibi bî-şümār (Necâtî 6/38)

A.Paşa	3	Beyit
Hâmidî	1	Beyit
M. Aşkî	10	Beyit
Necâtî	1	Beyit

Tablo 16. Fatih’in Şahsında Devletine Dualar Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tabloda da görüldüğü üzere bu konuyla ilgili en fazla beyit sayısına sahip olan şair, Molla Aşkî’dir. Ardından Ahmed Paşa ve diğer şairler gelmektedir. Şairler, devlet yöneticisi olarak Fatih için hayır dualarını eksik etmeyerek Fatih’in devletinin dünyada sürekli ve sağlam olması dilekleri ile dua etmişlerdir.

¹⁹⁵ Mustafa Can, agt., s. 35.

2.2. Fetih ve Zaferle İlgili Dualar

Şairler Fatih için, Allah'ın askerine yardım etmesi, askerlerinin her zaman zafer kazanması, fetih ve yardım ile daha fazla yerleri alması, düşmanlarına sürekli galip gelmesi, her savaşta kutlu fetihlere kavuşması, her yere fetih müjdesinin ulaşması, gazalarının kutlu olması, Allah'ın din ve devletlerinin bayraklarını yüceltmesi Allah'ın yardım ve desteğinin Fatih ile olması, Allah'ın her yerde talihinin sancağını yardımıyla muzaffer kılması gibi dualar ile temennilerde bulunulmuştur¹⁹⁶.

“Güneş nasıl günlerin parçalarından defter düzenlerse, felek de senin düşmanının ömür defterini öylece tomar gibi dürsün. Düşmanlarını ortadan kaldırsın.” Ahmed Paşa beytinde, Fatih'in düşmanlarının ömrünün kısa olmasını Allah'tan dilemektedir.

‘Ömr-i haşmun defterin tûmâr-veş dürsün felek

Nice ki eczâsından eyyâmuñ düzer defter güneş (A. Paşa 20/70)

“Felek düşmanlarını mübarek bayramında kurban etsin; sen de dostlarına cömertlik suyu ile lutuf ekmeğini ihsan et.” Beyitte Ahmed Paşa, Fatih'e, bayram günü düşmanlarını felek kurban etsin diye temennide bulunmuştur.

‘İd-i ferhundeñe qurbân ide a‘ dâni felek

Sen ahibbâña buyur âb-ı şehâ nân-ı kerem (A. Paşa 21/34)

“Cemâlî bu şükre minnettar olarak dualar eyle, o fetih ve zaferlere ulaşan kişi devamlı ve sağlam olsun.” Beyitte Cemâlî, Fatih için yaptığı temenni de fetih ve zaferler kazanan bir hükümdar olarak zatının devamlı ve sağlam olmasını istemektedir.

Du‘âlar eyle Cemâlî bu şükre şükrâne

Ki payidâr ola ol kâm-kâr-ı feth ü zafer (Cemâlî 4/30)

¹⁹⁶ Mustafa Can, agt., s. 36.

“Hasetçi ve düşmanını, denizlerin dalgalarının fetih ve zaferi, gürültü ve çoşmalarıyla eziyet ile boğsun.” Beyitte Cemâlî, Fatih’in düşmanlarının fetih ve zaferlerinin dalgalarında boğulmasını dilemiştir.

Hasūd u düşmenini miḥnet ile eyleye ğark
Hurūş u cūş ile mevc-i biḫār-ı fetḫ ü zafer (Cemâlî 4/32)

“Bahtiyarlık ülkesinden zafer burcuna kadar fetih sancağı dikilip düşmandan bozgun nasip olsun.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’in düşmanlarının bozguna uğrayıp zaferler kazanması için dua etmiştir.

Kişver-i iḳbâlden niçe ki bürc-i nuşrete
Rāyet-i fetḫ ola naşb ide ‘ adūdan kesr-i cer (M. Aşkî 37/52)

“Allah’ın yardımcı olduğu askerın nereye gitse düşmana karşı zafer kazansın.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih’in askerlerine Allah sürekli yardımcı olduğunu dile getirmiştir. Bundan dolayı da Şair, Fatih’in askerleri nereye giderlerse düşmana karşı galip gelmeleri için duacı olmuştur.

Leşker-i nūşret-gulāmuñ kim naşridür Ḥudā
Her ne yire varsa dāyim düşmene bulsun zafer (M. Aşkî 37/53)

“Memleketinin çevresi emniyet ile tertip olsun, muradının sebebi fetih ile emre hazır olsun.” Beyitte Necâtî, Fatih’e memleketinin çevresi daima güvenle düzen bulsun ve muradın sürekli fetihe hazır olsun diye dua etmiştir

Eṭrāf-ı bilādı ola emn ile müretteb
Esbāb-ı murādı ola fetḫ ile müheyḫā (Necâtî 1/31)

“Askerler cihanı toz ile doldurdukça, Fatih’in bahtının eli fetih aynesini daima parlak eyleye.” Necâtî beytinde, Fatih’e fetihler kazanması için dua etmiştir.

Oldukça cihān baḫtı eli eyleye dā’im
Fetḫ āyīnesin ğerd-i sipāh ile mücellā (Necâtî 1/32)

A.Paşa	3	Beyit
Cemâlî	4	Beyit
M. Aşkî	6	Beyit
Necâtî	2	Beyit

Tablo 17. Fetih ve Zaferle İlgili Dualar Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tabloda görüldüğü üzere “Fetih ve Zaferle İlgili Dualar” konusuna sadece dört şair kasidelerinde yer vermiştir. Fetih ve zaferler için yapılan dualarda şairler, Fatih’in düşmanlarının zelil olması, yapacağı gazalar ve fetihlerde Allah’ın yardımına mazhar olması, sancağının daima yüce olması gibi ifadeler ile duacı olmuşlardır.

2.3. Fatih Sultan Mehmed’in Şahsına Dualar

Fatih’e sunulan kasidelerin dua kısımlarında Fatih’in şahsına yazılmış özel dualarda görülebilir. Bu dualar da sıhhat, saadet, uzun ömür, bela ve hatalardan korunması gibi dualarla çeşitli temenniler dile getirilmiştir. Bu konunun başlıkları ve grafikleri ise aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

2.3.1. Ömrünün Uzun Olması İçin Edilen Dualar

Şairlerin Fatih’e ettikleri dualarda genellikle Allah’ın Fatih’e uzun ömür vermesi ve işlerinin yolunda gitmesi, devletiyle yaşaması, ömrünün sağlıklı olması gibi ifadelerle niyazda bulunmuşlardır.

“(Ey padişah!) Allah ömrünü saadet ile sürekli eyleyip o iki gümüş tenli inciye sana bağışlasın.” Adnî bu beytinde, hem Fatih’e hem de çocukları için dua etmiştir. Adnî’nin Allah’tan temennisi, Fatih’in ömrünü mutlu geçirmesi ve çocuklarının kendisine bağışlanması olmuştur.

Eyleyüp devletile ‘ ömrüni pâyende Hudâ
Saña bağışlaya ol iki güher sîm-teni (Adnî 1/35)

“Allah olgun varlığını cömertlik ile devamlı etsin, devrinin gülü meclisini daima güzel kokulu eylesin.” Beyitte Cemâlî, Fatih’e cömertlikle varlığının sürmesini dilemiştir.

Müstedâm itsün Hu‘ dâ kâmil vücūduñ cūd ile
Meclisüñ hoş-büy kılsun dâimâ devrân-ı gül (Cemâlî 6/60)

“Devamlı devlet atına binici olup avlan, varlığın devamlı olsun ki cömertliğini pek çok eyler.” Cemâlî beytinde, Fatih’in varlığının devamlı olmasını istemektedir çünkü Fatih’in varlığı cömertliğini de çoğaltmaktadır.

Hemişe devlet atına süvâr olup şikâr eyle
Vücūduñ müstedâm olsun ki cūdı bî-şümâr (eyler) (Cemâlî 9/17)

“Ey Allah’ın gölgesi! Allah gölgeni dünyadan ayırmasın, hükmün ta kıyamet gününe kadar başımız üstünde güneş olsun.” Fakîh’i beytinde, Fatih’i Allah’ın yeryüzündeki gölgesi olduğunu vurgulayarak gölgesinin kıyamete kadar bir güneş gibi olmasını dilemiştir.

Zılluñ Allāh ır(ma)sun ‘ âlemde iy zıll-ı ilāh
Hükmüñ olsun başumuz üstine tā maḥşer güneş (Fakîh 3/65)

“Ya Rab! Bu padişahın hayatını ve devletini ebedi kıl. Çünkü o, dünyada hep hayırlı işler yapar.” Şair Hâmidî beytinde, Fatih’e hayır dualarda bulunmuştur. Onun hayatının ve devletinin sonsuz olmasını Allah’tan istemektedir. Çünkü Fatih, dünyada hep hayırlı işlerle meşguldür.

Yā Rab ebedî kııl bu şehüñ devlet ü ‘ ömri
Zîrā ki cihānda heme dem ḥayrlar eyler (Hâmidî 2/26)

“Allah ömrünün baharını daima taze kılıp sana iki dünyada da en iyi olanları versin.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’e ömrünün baharının taze kalması ve iki dünyada da en iyi olanların kendisine verilmesi için dua etmiştir.

Ḥudā ‘ ömrüñ bahārını hemīşe sebz ü ter dutup
Ṭapuña vırsün ani kim iki ‘ âlemde bihterdür (M. Aşkî 33/48)

“Yüce Allah, ömrünü her geçen gün saadetle daima uzun kılsın.” Molla Aşkî beytinde, Fatih’in ömrünün uzun olması için hayırlı dualar etmiştir.

‘ Ömrüñi devlet ile rüz-be-rüz
Ḳılsun efvün hemīşe Ḥālîḳ-ı bār (M. Aşkî 42/30)

Fatih, Necâtî’den şöyle dua almıştır: “*Hep yiyip içerek, zevk ve sefa ile ömür sür. Hep talihle ve mutlulukla yaşamaya devam et.*”

Olğıl hemīşe ‘ işret-ü ‘ ayş ile ber-devām
Olğıl hemīşe baht ü sa‘ adetle ber-ḳarār (Necâtî 6/37)

“Her zaman saltanat makamında kalasın. Ömrün, bu feleğin dönüşü gibi sayısız olsun.” Necâtî beytinde, Fatih’in her zaman saltanat makamında kalmasını istemekle beraber, ömrünün de feleğinin dönüşü gibi sayısız olmasını dilemiştir.

Her dem serîr-i salṭanat üzre muḳîm olub
‘ Ömrüñ ola bu devr-i felek gibi bî-şümār (Necâtî 6/38)

Adnî	1 Beyit
Cemâlî	5 Beyit
Fakîh	2 Beyit
Hâmidî	1 Beyit
M. Aşkî	15 Beyit
Necâtî	3 Beyit

Tablo18. Ömrünün Uzun Olması İçin Edilen Dualar Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Tabloda görüldüğü üzere, şairler bu konuya çeşitli sayılarda beyit oluşturmuşlardır. Tablodaki veriler dönemin şairlerinden Molla Aşkî ve Cemâlî'nin bu konuda daha fazla beyit sayısına sahip olduğunu göstermektedir. Şairler, Fatih için iyilik ve hayır duaları ile ömrünün ebediyete kadar sürmesi temenni etmişlerdir. Fatih'in, ömrünün devamlı ve huzurlu olması, güneşinin hiç sönmemesi gibi dualar sıralanmıştır.

2.3.2. Bahtıyla İlgili Dualar

Burada yer verilecek beyitlerde şairler, Fatih'in talihinin devamlı, bahtının açık ve sağlam olması, saadet ve bahtının ebedi ve uzun olması, muradının daima yerine gelmesi gibi ifadeler ile duacı olmuşlardır.

Ahmed Paşa'nın, Fatih için istediği dua şöyledir: “*Düşmanlarının ömrü, tarih gibi sona ersin; talih yani mutluluk kitabı, senin adını kendisine lutuf ünvanı yapsın.*”

Ömr-i hâsmuñ ire târih gibi pâyâna

Nâmuñı nâme-i iqbâl ide ‘ unvân-ı kerem (A. Paşa 21/3)

“*Doğu devletinde bahtının güneşi parlak, mutluluk veren gül bahçesinde ömrünün gülü taze olsun.*” Ahmed Paşa beytinde, Fatih'in bahtının güneşinin parlak olması ve ömrünün uzun olması için dua etmiştir.

Bahtuñ güneşi maşrıq-ı devletde münevver

‘ Ömrüñ güli gülzâr-ı sa‘ âdetde muţarrâ (A. Paşa 12/102)

“*Dokuz kat gökte yedi gezegen yaratan Allah, saadet ve baht ile her zaman talihini uğurlu eylesin.*” Beyitte Molla Aşkî, Fatih'e bahtının daima talihli ve uğurlu olması için dua etmiştir.

Devlet ü baht ile her dem tãli‘ üñ [kılısun] sa‘ id

Ol Hüdâ kim nüh felekde heft ahter eyledi (M. Aşkî 13/37)

“Allah senin talihinin güneşini ömrünün semasında pırıl pırıl gösterip, bayramını katında mübarek eylesin.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih’in talihinin gökyüzünde pırıl pırıl olması için dua etmiştir.

Şems-i bahtuñı semā-yı ‘ömrde rüşen kıluş

Eylesün ‘ıyduñı şapuña mübarek Z̄ü’l-minen (M. Aşkî 8/47)

“Askerler cihanı toz ile doldurdukça, Fatih’in bahtının eli fetih aynesini daima parlak eyleye.” Necâtî beytinde, Fatih’in bahtının eli fetih aynasını parlatsın diye dua etmiştir.

Oldukça cihān bahtı eli eyleye dā’im

Feth āyīnesin gerd i sipāh ile mücellā (Necâtî 1/ 32)

“Hep yiyip içerek, zevk ve sefa ile ömür sür. Hep talihle ve mutlulukla yaşamaya devam et.” Beyitte Necâtî, Fatih’in zevk ve sefa içinde mutlu bir ömür sürmesi için dua etmiştir.

Olğıl hemīşe ‘ışret-ü ‘ayş ile ber-devām

Olğıl hemīşe baht ü sa’ adetle ber-şarār (Necâtî 6/37)

A.Paşa	3	Beyit
M. Aşkî	14	Beyit
Necâtî	2	Beyit

Tablo 19. Bahtıyla İlgili Dualar Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Fatih’in “bahtıyla ilgili dualar” konusunun şairlere göre beyit dağılımlarının gösterildiği tabloda, her şair bu konuda beyit oluşturmamış. Bu konuda en fazla beyit oluşturan Molla Aşkî ve Ahmed Paşa olmuştur. Fatih döneminin en gözde şairleri olmaları bakımından hacimli beyit sayılarıyla ön plana çıkmaları buna bağlanabilir. Şairler kasidelerinde Fatih’in talihinin daima güneş gibi parlak olması için dua etmişler ve talihini gök cisimlerine benzetmişlerdir.

2.3.3. Bayramını Kutlamak İçin Edilen Dualar

Şairler, bayram gününe kavuşmanın şükrü ile Fatih'in bayramını kutlayarak Allah'ın yardımının üzerinde olması için de dua etmişlerdir.

“Sabah ve akşam oldukça, aylar ve yıllar geldikçe, talihinin yıldızı açık ve uğurlu olsun. Allah bu en büyük bayramı senin zatına mübarek etsin.” Molla Aşkî beytinde Fatih'in hayat sürdüğü müddetçe talihinin de uğurlu olmasını dilemiştir. Bayramının da Allah tarafından mübarek olması için dua etmiştir

Olduğince şubh u şām ü geldüğince sāl ü māl

Tapuña kılsun mübārek Haḫ bu ‘ıyd-i ekberi (M. Aşkî 24/52)

“Allah senin bayramını uğurlu ve ömrünü çok eyleyip nerede olursan sana yardımcı olsun.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih'in uzun ömürlü ve bayramının uğurlu olması için temennide bulunmuştur.

Iyduñı ferḫunde ‘ömrüñi ziyāde eyleyüp

Ḳande olsañ ḫāzretüñe Kirdigār olsun naşır (M. Aşkî 48/45)

2.3.4. Diğer Muhtelif Konulardaki Dualar

Farklı ifadeler ile dile getirilen dualar da vardır. Bu dualar Allah'ın padişahı her türlü belalardan koruması ve lutfunun daima yücelmesi gibi dileklerle hayırlı dualar yapılmıştır. Yine padişaha, muradın onun kapısında köle, sağlığının daimi olması gibi çeşitli konularda da dualar edilmiştir.

Ahmed Paşa *“Felek çekmecesine konulmuş olan murat cevherini güneş her gün kapında harc etsin ve o kapının toprağı eylesin.”* Ahmed Paşa beytinde, Fatih için, murat cevherlerinin kapısının önündeki toprağa saçılması, bütün dileklerinin de böylece kabul olması için dua etmiştir.

Çarh dürcinde konılan her mūrāduñ gevherin

Her gün itsün harc idüb kapuñda hāk-i der güneş(A. Paşa 20/68)

“Cömertliğin temeli, iyiliğinin eliyle atılsın, lutuf sarayı da itibar ve onurunun derecesiyle yücelsin.” Ahmed Paşa beytinde, Fatih’e iyiliğinin eliyle cömertlik temelinin atılması ve lutuf sarayının da onurunun derecesiyle yükselmesi için duada bulunmuştur.

Dest-i ihsānun ile yapıla bünyād-ı seḫā

Pāye ile ḳadrüñ yucala eyvān-ı kerem (A. Paşa 21/32)

“Eksik hilal, dolunay gibi tam ve mükemmel olan olgunluğuna asla erişmesin, Padişah aya parlaklık verdiği sürece güneş ışığını ondan alsın.” Beyitte Fakîh, Fatih’in mükemmel olgunluğuna eksik hilalin asla yetişmemesi ve güneşin daima ondan ışık alması için dua etmektedir.

İrmesün hergiz kemāl-i bedrüñe naḳş-ı hilāl

Aya revnaḳ virdügince ḫenden alsun fer güneş (Fakîh 3/64)

“Cömertliğinin bulutu ta mahşere kadar daima verimlilik ve bereket olsun. Şöyle ki aydan aya ufukları taze tutsun.” Hâmidî beytinde, Fatih’e cömertliğinin daimi olması için hayırlı dualarda bulunmuştur.

Ebr-i kefüñ hemîşe tā ḫaşr fāyız olsun

Şöyle ki tāze tutsun āfākı aydan aya (Hâmidî 1/17)

“Senin yardımınla kasidemi bitirirken “bu nefesler sana hoş olsun, hüzünler senden uzaklaşsın dedim.” Beyitte Molla Aşkî, Fatih’ten hüzünlerin uzaklaşması için du etmiştir.

‘Avnüñle ḳaḫîdeme ḫatm idicek didüm

Ṭābet biki ’n-nüfüsü ve zālet biki ’l-ḫazen (M. Aşkî 19/47)

İnsan denen varlık yeryüzünde var oldukça, zevk ehli ol, mesut ol, mutlu ol, var ol.”Molla Aşkî beytinde, Fatih’e dünya var olduğu müddetçe yaşaması ve zevkli, mutlu olması için Fatih’e duada bulunmuştur.

Kām-rān ol kām-yāb ol kām-kār ol var ol

Niçe kim var ola uşbu nev‘ kim insān-durur (M. Aşkî 20/37)

“Senin muradının mumu gün gibi aydın olsun, feleğin fanusu onu her türlü tehlikenin rüzgârından korusun.” Necâtî beytinde, Fatih’e muradının mumunun daima aydın olması ve feleğin fanusu her türlü rüzgârdan muradının mumunu koruması için dua etmiştir.

Ola fânūs-i felek bād-ı haţardan hāfız

Gün gibi rüşen ola şem‘ -i murādun biñ yıl (Necâtî 14/39)

“Çadır kurulacak yerin feleğin çimenliğinin üstünde olsun. O bahçenin orada güneş nergis ve gül yıldızdır.” Beyitte Nizâmî’ Fatih’in çadırının feleğin üstünde olması için dua etmiştir.

Sebze-zār-ı felek üstinde ola hayme-gehün

K’anda hürşid ü kamedür gül ü ahter nergis (Nizâmî 5/72)

A. Paşa	14 Beyit
Fakîh	1 Beyit
Hâmidî	1 Beyit
M. Aşkî	11 Beyit
Necâtî	1 Beyit
K.Nizâmî	1 Beyit

Tablo 20. Diğer Muhtelif Konulardaki Dualar Konusunun Şairlere Göre Beyit Dağılımları

Diğer muhtelif konulardaki dualar konusunun şairlere göre beyit dağılımlarının gösterildiği tabloda, her şair bu konuda beyit oluşturmamış. Bu konuda en fazla beyit oluşturan Ahmed Paşa ve Molla Aşkî olmuştur. Fatih döneminin en gözde şairleri olmaları bakımından hacimli beyit sayılarıyla ön plana

çıkmaları buna bağlanabilir. Padişahın kişiliği, kerem sahibi oluşu ve devleti iyi yönetmesinden dolayı şairler, padişahın daima duacıları olmuşlardır. İyilik ve hayır dualarını çeşitli kalıplara sokarak en güzel temennilerini dile getirmişlerdir. Şairler, doğrudan padişaha ve onun şahsında devletine dua etmişlerdir. Devletin uzun ömürlü olması, çıkacağı seferlerde fetihler kazanması, daima İlahi yardıma nâil olması vb. dualar ile temennilerde bulunmuşlardır. Padişahın şahsına yapılan dualar da ise hayırlı ve uzun bir ömür sürmesi, bahtının sürekli parlak olması, belalardan uzak olmaları istenmiştir.

SONUÇ

15. yüzyıl, Divan şiirinin oluşmaya başladığı bir dönem olarak kabul edilir. Edebiyat tarihçi ve eleştirmenleri, Divan şiiri zevkinin yeni yeni oturmaya başladığı, aruz kusurlarının bile tam olarak giderilemediği bir dönem olduğu konusunda fikir birliğine varırlar. Yüzyıl divanlarının sayılarına ve kasidelerin sayı ve çeşitliliğine bakıldığında ise karşımıza farklı bir durum çıkmaktadır. Bir önceki yüzyıla göre hem şair, hem divan hem de kaside sayısındaki artış, bu yüzyılın, Divan Şiiri açısından önemli bir sıçramanın yaşandığı bir dönem olduğunun göstergesidir. Ahmed Paşa ve Necati gibi devrin sanatsal kalitesi üst seviyedeki sanatçıları, hem şiire hem de kasideciliğe yeni bir soluk getirmişler, kendilerinden sonraki şairleri sanatçılıklarıyla derinden etkilemişlerdir.

Çalışmamızın konusu olan “ Fatih Sultan Mehmed’e sunulan kasidelerde de yukarıda zikredilen bu anlatıma ayak uydurulmuştur. Şairler Fatih’i hemen her özellikleriyle övmüşler; onu başta cömertlik, savaşçılık, adalet olmak üzere sahip olduğu vasıflardan dolayı yüceltmişlerdir.

Çalışmamızda XV. yüzyıl şairlerinden; Adnî (?- 1474), Ahmed Paşa (?- 1497), Cemâlî (d. 1410/12?-ö. 1509/1512?), Fakîh (?-?), Hâmidî (1407- ?), Karamanlı Nizâmî (d. 1435/40 ?-ö. 1469/73 ?), Molla Aşkî (?-?), Necâti (d. 1451/55-ö. 1509) olmak üzere toplam 8 şairin divanları incelenmiş ve kaside bölümleri değerlendirilmiştir. Kasideler genellikle bir devlet büyüğünü övmek için yazılmıştır. Bu övgüler, padişahın ferdi özelliklerinin iyiliği, padişahın sahip olduğu güzel ahlak, onun cömertliği ve kahramanlığı ile ilgilidir. Bu kasidelerin bazıları da mübalağalı övgülerle padişahı bahşış almak amacına yöneliktir.

Bilindiği gibi çalışmamız Giriş’ten başka üç bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde kaside nazım şeklinin ortaya çıkışı Türk Edebiyatına girişi, Türk, İnan ve Arap Edebiyatlarında gösterdiği gelişim kasidenin bölümleri ve konusuna göre çeşitleri şekil bakımından değerlendirilmesine yer verildi. Ardından Fatih Sultan

Mehmed'in yaşadığı devir tarihî ve edebî açıdan incelendi. Bu bilgiler ışığında Fatih'in hayatı ve edebi kişiliği ortaya çıkarıldı.

Birinci Bölüm çalışmamızda yer alan kasidelerin içeriği ile ilgilidir. Bu bölümde şairler Fatih'in devlet adamlığından gelen azamet, yücelik, dini kimlik, yerli ve yabancı devlet adamlarından üstünlük veya denklik, dini kimliği olan devlet adamlarıyla karşılaştırma, gök cisimleriyle denkleştirme onlara hükmetme, devletin şanını yüceltme, zulmü ve fitneyi ortadan kaldırma, becerikliliği ve bununla ülkeyi düzene sokması, cömertliği ile dünyayı cennete dönüştürmesi gibi unsurlarla ortaya konulduğu görüldü.

İran mitolojisindeki kahramanlara galebe çalma denklik kurma, savaşçılık yeteneği ve becerisi, savaştaki kahrediciliği ve cesareti, mitolojik karakterlerle de denkleştirilerek yüceltilmiş olduğu gözlemlendi. Yine incelenen kasidelerde Fatih'in adaleti her yana yayma, insanların anlaşmazlıklarına adaletiyle çözüm getirme, adaleti kusursuz tesis etme, adalet bakımından diğer devlet adamlarıyla karşılaştırılmasına yer verilmiş olduğu görüldü. Fatih 'in sağlam ve olgun karakterli üstün yaradılışı ile Din büyükleri ve dini kişiliği olan insanlarla denk ya da üstün tutulduğu şairlerce ortaya konulduğu gözlemlendi.

Ayrıca yine incelenen kasidelerde Fatih Sultan Mehmed, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi ve İslam dininin koruyucusu olması bakımından övülmüş adeta kusursuz insan olarak tasvir edilmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in övülen diğer bir yönü de savaşçı yeteneğidir. Fatih düşman saflarını yaran ve zaferler kazanan cesur ve korkusuz yiğit bir padişahdır. Ayrıca şairler Fatih'i överken İslam, İran ve Arap kültür ve medeniyetine ait tarihi ve mitolojik unsurları da zorlanmadan kullanmışlar telmih ve iktibaslar yapmışlardır. Bu gerek Doğuda gerekse Anadolu'da eğitim gören divan şairlerinin, bu kültürleri henüz XV. yüzyılda şiirlerinde kullanabilecek kadar tanıdıklarını göstermektedir.

Çalışmanın İkinci Bölümü de incelenen kasidelerin içeriği ile ilgilidir. Bu bölüm kasidelerdeki talepler ve Fatih'e yapılan dualar kısmını ihtiva etmiştir. Bu bölümde şairlerin padişahın istekleri olmuştur. Yardım, lutuf, ihsan, korunup kollama ve affedilme gibi unsurlara yer verilmiştir. Ayrıca yine bu kısımda şairlerin Fatih'e nasıl dua ettikleri bu iyilik ve hayır dualarını nasıl bir kalıba dökerek verdiklerini gözlemlemiş olduk.

Bu genel tespitlerden sonra Fatih Sultan Mehmed'e sunulan kasidelerden elde ettiğimiz bir takım verilerle tablo ve grafikler meydana getirildi. Elde edilen verilere göre 8 şair arasında hem kaside hem de beyit sayısı ile ön plana çıkan Molla Aşkî olmuştur.

Sonuç olarak baktığımızda; Fatih devri Türkçe'nin Klasik dönem Türkçesi olma yolunda ilerlediği bir devirdir. Bu bakımdan Fatih devri eserlerinin incelenip, bu devir eserlerinin daha sonraki yüzyıllarda meydana getirilmiş eserlere olan tesiri araştırılıp edebiyatımızın geçirdiği değişimler ortaya konulmalıdır. Böylece edebiyatımızın geçirdiği değişimler tam olarak incelenmiş ve gün yüzüne çıkmış olacaktır. Fatih'e sunulan kasideler o dönem ülkede var olması istenilen insan rol modelini ortaya koyar. Çalışmamızda sadece Fatih Sultan Mehmed'e sunulan bazı kasideleri değerlendirmeye çalıştık. Kültür tarihimiz içerisinde göz ardı edilmeyecek derecede bir yeri olan kasidelerin tam anlamıyla incelenmesi için diğer devlet ricaline yazılmış örneklerinin de incelenmesi gerektiğini ifade etmek isteriz.

KAYNAKÇA

1. Kaynak Eserler ve Kitaplar

- ADIVAR, A. Adnan, (1982), Osmanlı Türklerinde İlim, Remzi Kitapevi, 4.Baskı, İstanbul.
- AK, Çoşkun, (2001), Şair Padişahlar, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- ALPASLAN, Ali (1987), Ahmet Paşa, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.
- AYVERDİ, Semiha, (1953), Edebi ve Manevi Dünyası İçinde Fatih, Halk Basımevi, İstanbul.
- BANARLI, Nihad Sami, (2001), Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB Yay., İstanbul.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (2001), Necati Bey Divanı'nın Tahlili, Bayrak Matbaası Kitapevi Yayınları, İstanbul.
- DERDİYOK, İ. Çetin, (1994), Cemâlî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı, Cambridge: Harvard University Press.
- DİLÇİN, Cem (2013), Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yay., 10.Baskı, Ankara. s.122
- ECE, Selami, (2007), Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri, Fenomen Yay., Erzurum.
- EFENDİ, Mütercim Âsım, (2009), Burhân-ı Katı, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul, s. 221
- GIBB, E.J. Wilkinson, (1999), Osmanlı Şiir Tarihi, A History Of Ottoman Poetry, I. Cilt, Çev. Ali Çavuşoğlu, Ağçay Yay., 1. Baskı Ankara.
- GOLDZİHER, Ignace, (1993), Klasik Arap Literatürü, İmaj Yayınları, Ankara. s. 20.
- İPEKTEN, Haluk, (1974), Karamanlı Nizâmî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı, Sevinç Matbaası, Ankara.
- _____, Halûk İpekten, (1996), Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 31.
- _____, Mustafa İsen, (1997), Basılı Divanlar Katoloğu, Akçağ Yay., Ankara.
- _____, (2013), Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergah Yay., 16. Baskı, İstanbul.

- İNALCIK, Halil, (1995), Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar 1, Türk Tarih Kurumu Yay., 3. Baskı, Ankara.
- _____, (2003), Şâir ve Patron, Doğu Batı Yayınları, Ankara, s. 23, 42, 43.
- _____, (2007), Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar 1, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara. s.113.
- İSEN, Mustafa, A. Fuat Bilkan, (1997) Sultan Şairler, Akçağ Yay., Ankara.
- _____, (1997), Ötelerden Bir Ses, Akçağ Yay., Ankara.
- _____, M. Macit, O. Horata, F. Kılıç, İ. H. Aksoyak, (2005) Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yay., Ankara.
- İstanbul Kütüphanesi Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, (1967), C. II, MEB Yay., İstanbul.
- KARABEY, Turgut, (1999), Ahmet Paşa Hayatı Sanatı Eserleri, Akçağ Yay., 2. Baskı, Ankara.
- KÖPRÜLÜ, Fuad, (2003), Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ Yay., 5. Baskı, Ankara.
- _____, (2006) Divan Edebiyatı Antolojisi, Akçağ Yay., Ankara.
- KORTANTAMER, Tunca, (1993), Eski Türk Edebiyatı Makaleler, Akçağ Yay., Ankara.
- KURNAZ, Cemal, (1996), Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlîli, MEB Yay., İstanbul.
- LEVEND, Agah Sırrı, (1984), Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar, Enderun Kitapevi, 4. Baskı, İstanbul.
- _____, (1988), Türk Edebiyatı Tarihi, C. I, TTK Basımevi, 3. Baskı, Ankara.
- MENGİ, Mine, (2006), Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ Yay., 12. Baskı, Ankara.
- OCAK, Ahmet Yaşar, (2013), Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler 15-17. Yüzyıllar, Tarih Vakfı Yurt Yay.,4. Baskı, İstanbul.
- ONAY, Ahmet Talat, (2000), Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı, Akçağ Yay., Ankara.
- ÖZTUNA, Yılmaz, (1994), Büyük Osmanlı Tarihi, 1. Cilt. Ötüken Yay., İstanbul.
- _____, (1998), Osmanlı Padişahlarının Hayat Hikayeleri, Ötüken Neşriyat, 3. Baskı, İstanbul.

- _____, (1998), Osmanlı Devleti Tarihi 1. Siyasi Tarih, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- _____, (2004), Osmanlı Devleti Tarihi Siyasi Tarih 1. Cilt 1, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- PALA, İskender, (2010), Şair Fatih: Avnî Fâtih Sultan Mehmet, Kapı Yay., 3. Baskı, İstanbul.
- SEVENGİL, Refik Ahmet, (1953), Fatih Devrinde Alimler Sanatkarlar ve Kültür Hayatı, Nebioğlu Yay., İstanbul.
- ŞARDAĞ, Rüştü, (1982), Şair Sultanlar, Türk İş Bankası Kültür Yay., Ankara.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, (1994), Ahmed Paşa'nın Güneş Kasidesi Üzerine Düşünceler, Enderun Kitapevi, İstanbul.
- _____, Ahmet Kartal, (2005), Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Dergah Yay., İstanbul.
- _____, Nurcan Boşdurmaz, (2012), Molla Aşkî Divânı, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, (2001), 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitapevi, 9. Baskı, İstanbul.
- TANSEL, Selahattin, (1999), Fatih Sultan Mehmet'in Siyasi ve Askeri Faaliyetleri, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- TARLAN, Ali Nihad, (1963), Necâti Bey Divânı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- _____, (1966), Ahmed Paşa Divanı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- _____, (1981), Edebiyat Meseleleri, Ötüken Yay., İstanbul.
- _____, (1992), Necatî Beg Divanı, Akçağ Yay., Ankara.
- _____, (1992), Ahmet Paşa Divanı, Akçağ Yay., Ankara.
- TOLASA, Harun, (1973), Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara.
- TÖKEL, Dursun Ali, (2000), Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Akçağ Yay., Ankara.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, (1982), Osmanlı Tarihi, Cilt 1., Türk Tarih Kurumu Basımevi, 4. Baskı, Ankara.
- _____, (1983), Osmanlı Tarihi 2, Türk Tarih Kurumu Yay., 4. Baskı, Ankara.

- YILMAZ, Ali, (1996), Kanunî Sultan Süleyman'a Yazılan Kasideler, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- YÜCEL, Bilal, (2002), Mahmud Paşa Adnî Divanı, Akçağ Yay., Ankara.
- YÜCEL, Yaşar, Ali Sevim, (1991), Osmanlı Klasik Döneminin Üç Hükümdarı-Fatih Yavuz Kanuni, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara.
- ZINKEISEN, Johann Wilhelm, (2011), Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 2, Yeditepe Yay. İstanbul.

2. Makaleler

- AKYOL, İbrahim (2013), "Fatih Sultan Mehmet Dönemindeki Edebî Çevreler", Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi, (KAREFAD) Sayı. 2(1), Çankırı, s.101.
- BAĞRIAÇIK, M. Ziya, (2007), "XV. Yüzyıla Ait Türkçe Divan Neşirleri", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 5, Sayı 9, s.221-234)
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, (1986), Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), S. 415-416-417, TDK Yay., Ankara.
- _____, (1986), "Kaside" Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II, S. 415-416-417, TDK Yay., Ankara,
- DAĞLAR, Abdülkadir (2010), "Necâtî Beg'in Dîvân'ı İle Mecmû'a-yı Kasâyid-i Türkiyye'de Bulunan Kasîdelerine Eleştirel Bakış", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:29. Kayseri.
- DİLÇİN, Cem, (1986), Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), s.415-416-417, TDK Yay., Ankara.
- _____, (2000), Fuzulî'nin Kasidelerinin Du'â Bölümleri Üzerine, Türkoloji Dergisi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, C. 13, S.1, Sayfa (193-202) 2000, s. 194.
- DOĞAN, M. Nur, (2011), "Fatih, İstanbul'u Fethetti Avnî Mısraları", Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı:29, İstanbul, s.21, 22.
- ERKUL, Rasih (2009), "Edebî Dilekçe Olarak Kasideler", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı: 39, Erzurum.
- ERZEN, Mehmet Halil (2013), "Divan Şiirinde Mitolojik ve Efsanevî Şahısların Kullanımına İyi Bir Örnek: Nev'izâde Atâyî Divanı", Turkish Studies

- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/4 Spring Ankara, s.840.
- GÖRE, Zehra, (2009), “Kerem Kasidelerine Dair”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S.39, Erzurum.
- GÜLER, Kadir, Kerim YAŞAR, (2007), Dîvân Şiirinde Caize (Şâir-Patron-Hâmî İlişkisi) Üzerine Değerlendirmeler II, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı. 19, Kütahya, s. 231.
- GÜLHAN, Abdülkerim, (2005), “Güneş Redifli Kasideler ve Övgülerinde Hükümdar Tiplerine Üzerine BirDeğerlendirme”, The Journal Of Ottoman Studies XXVI. İstanbul.
- HAKSEVER, Halil İbrahim, (2006), Dîvanlarda Dua Metinleri, Diyanet İlmi Dergi C. 42, S. 3, s.66. 67.
- HORATA, Osman, (1991), “XV. Yüzyıl Şairlerinden Cemâlî'nin Hayatı ve Eserleri” Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. C.8, S.1-2 Ankara.
- KALKIŞIM, M. Muhsin, (2003), “ Osmanlı Devleti'nde Şair ve Yazarları Himaye Kriterleri” Millî Folklor, Sayı 57. s. 106.
- KARAHAN, Abdülkadir, (1955), “Fatih / Şair Avni”, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, s. 10.
- KILIÇ, Atabey (2003), “Fatih Devri Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 14 (1), Kayseri, s.85-93.
- KIRMAN, Aydın, (2010), “Kültürün Başkentinde ‘Şâhâne’ Bir Aşk,” Değirmen Düşünce ve Edebiyat Dergisi, S. 20, s. 24.
- OKUMUŞ, Sait, (2011), “Klâsik Türk Edebiyatında XV. ve XVI. Yüzyıl Nesir ve Nâsirlerine Bakış”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 4, Sayı 18, s. 95.
- OKUYUCU, Cihan, (2003), “Fatih'in Kültür ve Sanat Tarihimizdeki Yeri”, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 14 (1),İstanbul, s.63-70.

TÜLÜCÜ, Süleyman, (2003), “Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar” Adlı Eser Hakkında”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S.21 Erzurum.

ÜNVER, İsmail, (1974), “Hamidî’nin Türkçe Şiirleri”, Ankara Üniversitesi DTDF Türkoloji Dergisi C.6 S.1 Ankara, s.197-233.

3. Ansiklopedi Maddeleri

AKÜN, Ömer Faruk, (1988), “Divan Edebiyatı”, İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., İstanbul.

AYVERDİ, E. Hakkı (2002), “Fatih”, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yay., C.9, Ankara,

GÖKDOĞAN, M. Dosay, (2002), “Osman Gazi’den Mehmed Vahideddin’e Osmanlı Bilimi ve Kültürü”, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yay., C. 11, Ankara.

DADAŞ, Cevdet, (2002), Osmanlı Arşiv Belgelerinde Şâirlere Verilen Câize ve İhsânlar, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, C. 11, Ankara 2002, s. 1438

İNALCIK, Halil, (1988), “II. Mehmed” Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., C.28. İstanbul.

İNAN, Kenan, (2002), “Fatih Sultan Mehmed-İstanbul’un Fethi ve Etkileri”, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yay., C.9, Ankara.

İNEL, Berke, (2002), “ Fatih-Ressam Bellini ve Portre Sanatı Üzerine”, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yay., C.15, Ankara.

İPEKTEN, Haluk- Mustafa İsen vd., (1988), Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Ankara.

KURTULUŞ, Rıza, (2012), “Tûs”, İslam Ansiklopedisi, C. 41, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, s. 431

PALA, İskender (1998), “Kaside”, Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul.

SARI, Mehmet, (1999), “Klasik Türk Şiirinde Devlet”, Osmanlı, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 678.

ÜNVER, Süheyl, (2002) ,“İlim ve Sanat Tarihimizde Fatih Sultan Mehmed”, Türkler Ansiklopedisi, C.11, Yeni Türkiye Yay., Ankara.

4. Sözlükler ve İmla Klavuzu

Osmanlıca Sözlükler:

DEVELLİOĞLU, Ferit, (1962), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara.

REDHOUSE, Sir James W., (1861), A. Lexicon, English and Turkish: In Turkish, the literal, incidental, figurative, colloquiel, and tecnical significations of the end English Terms, Bernard Quaritch, 15 Piccadilly, London.

PALA, İskender, (2004), Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Kapı Yayınları, 13. Baskı, İstanbul.

SÂMÎ Şemseddin, (1317), Kâmûs-ı Türkî, İstanbul.

Türkçe Sözlük (2005), TDK Yayınları, Ankara.

Yazım Kılavuzu (2005), TDK Yayınları, Ankara.

Farsça- Türkçe Sözlükler:

KANAR, Mehmet, (1988), Büyük Farsça- Türkçe Sözlük, Birim Yay., İstanbul

STEINGASS, F., (1996), A Comprehensive Persian-English Dictionary, Librairie Du Liban Riad Solh Square, Beirut.

Arapça- Türkçe Sözlük:

SARI, Mevlüt, (1980), El-Mevârid: Arapça-Türkçe Lûgat, Bahar Yay., İstanbul.

Diğer:

- AKBAŞ, Ertan, (2001), Necâfî Beg Divanındaki Kasidelerin Dil Özellikleri ve Sözlüğü, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- AKYOL, İbrahim, (2012), Fatih Sultan Mehmet Dönemi Kültür ve Edebiyatı, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale.
- ARSLAN, Mustafa, (2007), XV. Yüzyıl Divanlarında Methiyeler, Celâl Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa.
- CAN, Mustafa, (2001), 15-18. Yüzyıllarda Bazı Divanlarda Dua ve Beddua Beyitleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon, s. 29.
- GÖNEL, Hüseyin, (2010), 15.-16. Yüzyıl Divanlarına Göre Divan Şiirinde Sevgili, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara.
- GÜRDAL, Olgu (2008), XV. Yüzyıl Dîvânlarındaki Nesib Bölümü, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Manisa.
- HAKVERDİOĞLU, Metin, (2007), Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Dâmat İbrâhim Paşa'ya Sunulan Kasîdeler İnceleme-Metin, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- IRKILATA, Mehmet, (2007), Nazire Geleneği İçerisinde Kerem Kasideleri, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- İPEK, Abdulmuttalip, (2008), Klasik Türk Şiirinde Gül Redifli Kasideler, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- KUFACI, Osman, (2006), Adnî Divanı ve Adnî Divanında Benzetmeler, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- PERK, Gülnihal, (2008), 18. Yüzyıl Kasidelerinde Medhiye, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa.
- SÜNGER, Ercan, (2004), Fakih: Hayatı, Eserleri, Divanı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- TEKİN, Gönül, (2012), “Fatih Devri Türk Edebiyatı” Tüm Yönleriyle Fetih ve Fatih, (haz. Mustafa Armağan), Timaş Yayınları, İstanbul, s. 293.
- TUZALAN, Sebahat Özenmiş, (2010), Şeyhülislamı Sunulan Kasideler, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- KUT, Günay (2000), “Bir Şairi Değerlendirmedeki Yöntem: Ortak Malzemenin Kullanılışı ve İfade Şekli”, İlmî Araştırmalar Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri C.10, ss169–176.
- MÜLAYİM, Selçuk, (2012), “Kültür ve Sanatta Fatih Devri” Tüm Yönleriyle Fetih ve Fatih, (haz. Mustafa Armağan), Timaş Yayınları, İstanbul, s.193.

METİNLER

ŞAİRLERİN FATİH SULTAN MEHMED'E SUNDUKLARI KASİDE METİNLERİ

ADNÎ

1

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün

	1	Şubh-dem ' urs-ı bahâr içre zemân pîre-zeni
Bezedi dürlü şüküfeyle ' arūs-ı çemeni
	2	Gül-i ter yüzine pinhânî nazar kılmağıçun
Çaşr-ı sîmînden açar revzene gör yâsemeni
	3	Çeşm-i nergis zarar itmemegiçün hatmi dağar
Edinüp gerdenine levh ' aqq-i Yemen 'i
	4	Gül-i ter nâhûn-ı hâr ile yüzün tırmaladı
Şubhdem dişledi şebnem çü leb-i nestereni
	5	Semen-i sîm-beden gül yüzini yumağıçun
Sebzede nergis elinde dutar altun legeni
	6	Kîse-yi gonceye mühr urdı anuñçun şeh-i gül
Ki zer ü lâ' lin uğurlamaya gülşen dikeni
	7	Jâle düşdükde seher lâleye san dilberdür
Kim dağar zînetiçün güşına dürr-i ' Aden 'i
	8	Çünkü bahri bigi yüzmek dilemez lâle niçün
Su kenarında durur başa sarup pîrezeni
M ₂ /1 ^b	9	Olıban bencileyin bād-ı şabâ âşüfte
Dost çoğusun alam diyü tolaşur semeni
E/51 ^b	10	Ol temâşâyâ nazar kırup oğırdı gördüm
Süzıla bu ğazeli bülbül-i şîrîn-sühanı
Ü/2 ^a	11	Görmeyelden berü sen gül-ruğ u gonce-deheni
Dil ü cân bülbülünñ dâr-ı hazendür vağanı

- M₁/16^a 12 Çün semen yüzüñe öyküñdi şabā ol deñlü
Çüb-ı ter urdı ki hep gülgül olupdur bedeni
- 13 Leb ü zülfüñ ğamıla öleni zemzemle yuyup
Perde-yi Mekke ʾden itmek gerek aña kefeni
- 14 Çün lebüñden şeker ugurladı şirñlik anı
Aşdılar düzd bigi boynına dağup reseni
- 15 Ğonce-veş çāk-ı kabā itmişem ü yaşumı cüy
Görelı sen yüzi gül serv-i semen-pıreheni
- 16 Dest-ğır olmış iken ʿ aşık-ı üftādelere
Pāy-māl itme ser-i zülf-i kecüñ gibi beni
- 17 Ger dil ü cānı gözüñ ğāret idüpdür nite kim
Düşmenüñ kalbini dehrüñ şeh-i leşker-şikeni
- 18 Āfitāb-ı felek-i ʿ izz ü meh-i devlet ü cāh
K ʾeyledi nūrıla rüşen bu zemīn ü zemeni
- M₂/2^a 19 Hñan Muḥammed kim anuñ ʿ adlı şehābı nemile
Tāzedür sebzegeh-i şerʿ -i Resül-i Medenī
- 20 Rezm-i rüstem idicek alsa ele tır ü kemān
Uğradur sehm-i kazā vü kadere Tehmeten ʾi
- 21 Düşmene ger doğına sengi kemān mühresinüñ
Tob-veş yıkar eger burcısı dağı bedeni
- E/52^a 22 Terbiyet ger edesin bir peşşeye kuvvet buluban
Götüre mūr-şıfat zūrıla şad Pıl-ten ʾi
- Ü/2^b 23 Bīd-i huşke ere luḫfi nesīmi yaşarup
Şecer-i naḫl bigi bite hemān-dem Peren ʾi
- M₁/16^b 24 Hüsrevā çerḫ günāh etdi meger işigüñe
Ki gelür gerdenine şubḫ-dem atup kefeni

- 25 ‘ Adlũñ āvāzı zihī k’oldı revān tūr-sıfat
Dest-i meddũñ bükeli yā bigi kıadd-i fiteni
- 26 Düşmenũñ tıflını emzürdügi dem dāye-yi dehr
Zehr-i mār olur anuñ şedy içinde lebeni
- 27 Hışmuñuñ farkına ger gürzüñ ire tūr bigi
Baş u ayağı belürmeye tıla kıan deheni
- 28 Ger ‘ adũ gürbe-şıfat pençe ura sen şıre
Ölmedin mũş bigi gūr içi ola vaıanı
- M₂/2^b 29 Etdügi hükmile Hık seni Süleymān-hātem
Bu ki rām ola senũñ emrüñe dehr ehrimeni
- 30 Ol Hıdā hıkkıyıçun kim yoğiken eyledi var
Ādem ü cinn ü melek ‘ arş u zemīn ü zemeni
- 31 Bende ‘ Adnī’ nün e şeh dilegi bu niçe kim
Şem‘ -i ezhārıla zeyn ola zemīn encümeni
- 32 Ehl-i diller çemen-i ‘ ālem içinde niçe kim
Kıadd-i cānāneye teşbīh ideler nārveni
- 33 Sūsenũñ tığına karşı niçe kim bāğda gül
Şahn-ı pırũze içinde duta lā‘ līn miceni
- 34 Ebr-i nīsān nem-i bārānıla niçe kim ede
Güşvāra sadefũñ güşına dürr-i ‘ Aden’ i
- E/52^b 35 Eyleyüp devletile ‘ ömrũñi pāyende Hıdā
Saña bağışlaya ol iki güher sīm-teni

AHMED PAŞA

12

Meḫ̄ ū lü Me fā‘ i lü Me fā‘ il ū Fe‘ ū lün

- 1 Ey kıaşr-ı felek-rif‘ at-ü-ey tāk-ı mu‘ allā
Her bāb ile beñzer kıapuña Cennet-i Me‘ vā

- 2 Gerdūnda ne saķfuñ gibi bir beyt ola ma^çmūr
Cennetde ne ferşuñ gibi bir ^çarş ola a^çlā
- 3 Hem Zāt-ı ^çİmāda işigüñ mesned-i ^çālī
Hem menzil-i Maħmūda ķapuñ maķşad-ı aķşā
- 4 Hācet elin urmaĝa tavāf içre melā^çik
Ka^çbe kapuñuñ ħalķasıdur ^çurve-i vüşķā
- 5 Şan āyine-i gayb-nümā oldu ruħāmnuñ
Ki ĵtdi dü cihān naķşını ĝün gibi hüveydā
- 6 Mirķatuña bir pāye yedi çarķ-ı muţabbak
Eyvāñuña bir tāk tōķuz ķubbe-i ^çuzmā
- 7 Düşmiş yapılırken göge şaħnuñdan iki ħışt
Olmış birisi meh biri mihr-i felek-ārā
- 8 Görür ser-i ķaşruñdan iden kimse nezāre
Nüh tāremi bir dāne-i ħardal gibi ednā
- 9 Düşüre sipihr üzre külāhını başından
Her kim baķa çarķ üstine şoffañdan aşāĝa
- 10 Vaşf itdügüm ol şoffadürür ki ĵsidüb anı
Hācletle nihān itmiş özin Cennet-i Me^çvā
- 11 Şol ķaşr ki_anuñ şemsesi şerminden ider şems
Şeb sāyesi altında gece kendüzin ihfā
- 12 Bu tāk-ı zebercedden açar revzen-i zerrīn
Kim ede ^çarūs-i felek ol ķaşrı temāşā
- 13 Şol bāĝ-ı cinān kim pūr ola ħūr ile ĝilmān
ĝüyā ki meleklerle tolar Ka^çbe-i ^çUlyā
- 14 Şol şoffa ki zülfin aña cārüb ide Rıdvān
Şüpründüsini gözlerine kuĥl ide ħavrā

- 15 Bir gūşesidür şoffasınũ şahñı dü kevnũñ
Bir fūrcesidür ‘arşasınũñ sâhat-i ‘uqbā
- 16 Bir nükte okıdur kım atar bu kemer anı
Şol tir-i felek ki_öldi dil-i çarħda peydā
- 17 ‘Aql anda mühendisdir-ü-devlet aña mi‘mar
Hızım anda mübāşirdür-ü tãli aña bennā
- 18 Her şubħ kireç taşur idi Şevr ile gerdun
Her gice haşā döker idi necm-i semāvā
- 19 Geh Kāh-keşān gāh iledüb ħırmen-i mehden
Dōlāb-ı felek Delv ile dökerdi aña mā
- 20 Geh şoffası divārına cām olmağa rüşen
Nūr alur idi ‘āriyete māħ-ı mücellā
- 21 Hōrşīd işidüb didi ki ey māħ yirũñ bil
Ben var iken ol mertebe degmez saña zīrā
- 22 Ferrāşlarıñ çalduğı cārüb ile her şubħ
Kāfūr ğubārı_ile tolar kubb-e-i mīnā
- 23 Cārüb-şıfat beste-miyān olsa yiridür
Kim yüz sürüyüb süpürür eşigũñi Cevzā
- 24 Bezmũñde yanan şem‘ den uyarmağa kındīl
Her gice gelür revzenũñe māħ-ı mu‘allā
- 25 Nāhīd nevāsından ider bezmũñi mađñī
Muṭriblerũñ alsa ele kãnũn ile şeş-tā
- 26 Aqvāl-i mađanniñi semā ‘ideli her şeb
Ta‘līme gelür çengin alup Zōhre-i Zehrā
- 27 Çün maṭbaħuñun dūdınadır çarħ hevā-dār
Tolarsa dimāđına ne tañ her gice sevdā

- 28 Şol serv ki divāruña naqş eyledi naqqāş
Teşbih olunmağa yarardı aña Tübā
- 29 Tübā eger asılmasa cennetde nigūnsār
Şoffaındaki serv olmasa bu vech ile ra' nā
- 30 Ol serv-i dil-ārāya hevā-dārdürür āb
Kim düşdi bu qaşr ayağına bī-ser-ü-bi-pā
- 31 Şādi ile geçer ' ömr gibi tāze-vü-ḥurrem
Şol şu ki sarāyuñda hemişe olur icrā
- 32 Kevşer mi bu yā şerbet-i cüllāb-ı revān-baḥş
Yā nehr-i leben ki jtdi cinān bāğımi iskā
- 33 Hem baḥr-i sipihr anda ḥabāb-ı güzerāñdur
Hem Ḥüt-ı felekdür aña dil-teşne-vü zam 'ā
- 34 Bu ḥavz mı yā çeşme-i ḥörşid-i cihān tāb
Bu ferş mi yā Cām-ı Cihān-bīn-i mücellā
- 35 Mir'at-ı müzehheb aşar altun resen ile
Ḥörşid ki ola levḥa-i zerrīnūñe hem-tā
- 36 Dölāb olur āşüfte-i būstān-ı sarāyuñ
Yaşlar döküben nāle kıılır vālih-ü-şeydā
- 37 Şimden gerü bozulsa ne ğam çenberi çarḥuñ
Kim bunlar ider rüz-ü-şeb eflāk işin inşā
- 38 Şu diyu şihāb aqıdur uş bürc-i Delvden
Dölāblaruñ ki oldı felekler gibi a' lā
- 39 Qaşruña qaçan beñzeye bir māh ile eflāk
Kim mihr-liqālarla tolu bunda zevāyā
- 40 Ahūlar olur bunda peri-peyker-ü-müşgīn
Tūṭiler olur bunda şeker-hande-vü-güyā

- 41 Her gün ser-i kaçruna çıkar mihr-i dil-efrüz
Kim şah-nişîniñi görüb ide temâşâ
- 42 Nâ-geh görünür gözine bir mâh-liķâ kim
Germ olub ider revzenine kendüzin ilķâ
- 43 Bâlâ-yi sarâyũnda tutar kaçır-ı refi' uñ
Gerdün-ı berîn üstine bir hayme-i vâlâ
- 44 Tâ kim toĝa sa' d ılduzı ol bürc-i şerefden
Mâh ile muķârin görine Cem' -i Şüreyyâ
- 45 Şol mâh-ı sa' âdet kim ide kaçruñı menzil
Hõrşid-i cihândur ki felek farkına қor pâ
- 46 Sulţân-ı salâfîn-i cihân Şâh Muhammed
Cemşid-i қader-қadr ü Feridün-i қazâ-râ .
- 47 Yoĝ idi cihân milketi menşürına taһrîr
Kim levhde қılmışdı Қalem adını tuĝrâ
- 48 Hâk-i deri a' yân gözine kuһl-i cevâhir
Gerd-i rehi devlet yüzine dîde-i binâ
- 49 Kem çâkerinũñ manşıbidur maşrıķ u maĝrib
Kem-ter қulınuñ baһşışidir milket-i dünyâ
- 50 Lũtf-u-kerem-ü-һulķ-u-seһâvetle müzeyyen
Fazl-u-hüner-ü-ilm-ü-şecâ' atle muһallâ
- 51 Anuñçün olur sözleri şekker gibi şîrîn
Kim-şir-ü şekerle ğtmiş anı dâye mürebbâ
- 52 Bir һabbedürür himmeti mi' yârına nüh-çarķ
Bir қаţredürür cüdi yeminde yedi deryâ
- 53 Kevkeb gibi her bürc tolar kevkebe-i Şâh
Çarķuñ yidi қat қal' asını ger қıla yaĝmâ

- 54 Bir pūtedürür tīrūñe bu beyza-i zerrīn
Bir halkadürür nīzeñe bu çenber-i dü-tā
- 55 Kāhruñ odınuñ kıt' asıdır āteş-i dūzaḥ
Lūṭfuñ şuyınuñ ravzasıdur cennet-i Me'vā
- 56 Geh ḥançer-i tīrinle gūsiste (.....) ḥaşm
Geh gürz-i girānuñla şikeste şaf-ı heycā
- 57 Ṭab' uñ görünür kām̄et-i dil-ber gibi mevzūn
Şi' rūñ oqınur ḥaṭṭ-ı şanem gibi dil-ārā
- 58 Bir ṭıfl-ı sebaḳ-ḥān ola ger ' aḳl ise küllī
Bu pır-i ḥıred çün göre ṭab' uñ gibi dānā
- 59 Cān āyine-i ḥüsnūñ ile tūṭī-i nāṭıḳ
Dil ebr-i ' aṭāyāñ ile deryā-yi güher-zā
- 60 Tiḡuñ yüzine noḳṭa-i zerrīn ḳodı ḥōrşīd
Çün dest-i ḳazā āyet-i fetḥ eyledi imlā
- 61 Gerd-i sipehūñ zulmeti ile şu' le-i tīḡuñ
Gösterdi Şehā ḥarb günin leyle-i ḳarmā
- 62 Ḥōrşīd-i zafer ṭālī' olur fetḥ ufuḳından
Çün şubḥ-sıfat keşf ide tiḡuñ Yed-i Beyzā
- 63 Kılur kılıcuñ ' arşda asıldıḡın i' lām
Hōrşīd ki çarḥ üzre çeker tīḡ-i mücellā
- 64 Tīz-āb-şıfat çünki deler āheni nizeñ
Pūlād-siper olsa ne ḡam sīne-i a' dā
- 65 Rām oldı bu gün rānuña bu tevsen-i gerdūn
Kim şekl-i hilāl urdı felek ḥıngine ṭamḡā
- 66 Āhū-yi felek gördi seḫer şīr-i livāñı
Ḥūn-ı cigerinden dil-i şubḥ oldı dem-ālā

- 67 Māh-ı  alem n b rc-i  amer  ıldı zem ni
Kim na l-i semend nle hil l oldu h veyd 
- 68  n Őb -ı Őf  sıdk ile mihr nden urur dem
R Ően-dil olub bulsa ne  a   al  at-ı  arr 
- 69 Div n-ı  az  i re  alem  ekti  Ut rid
 ılma a  ader Őaf asına h km ni imz 
- 70 Bu g n g rin r r yu  ile g n gibi r Ően
Şol sır ki nih n itmiş idi perde-i ferd 
- 71  Adl nle yatur mest oluban b   yolunda
Zerr n kulehi  le giceler nergis-i Őehl 
- 72  Adl nde fe an itmedi bir kimse meger ney
Devr nde ta  ab  ekmedi bir kimse meger y 
- 73 M h olma  i n meclis ne micmere-gerd n
Her meh p r ider k sesini  anber-i s r 
- 74 Ger  aŐr-ı felek-rif  at na  ıla ne are
Yok yire g ke  ıkd  ina utana   s 
- 75 Bu ma la  -ı  arr ya d zer Şavt-ı ter- heng
B st n-ı sar yu nda  ten mur -ı h Ő-  v 
- 76 Ey  ible-geh-i ehl-i Őaf  Şol ru -ı z b 
Hey halk -i Beyt- l-Harem ol z lf-i semen-s 
- 77 Dil hatt-ı g b ru nı g r b o udı reyh n
R Ően bu ki  der no ta-i h l n anı h n 
- 78 H zr-ı hatu  iriŐmese  anlu yaşum ey d st
 ılurdu g z m zevra ını  ar a-i dery 
- 79 D kmiŐ kade -i s me zer-i sur -ı m z b 
S k  ki h z b itmiş elin b de-i Őahb 

- 80 an yudar ıradn abaum gibi urhi
Alduca lebn bselerin kse-i amr
- 81 Zlf-i siyehnden grinr tb-ı cemln
an leyle-i adr ire ılır nr tecell
- 82 Ya ekmesn h gzne mekr ile aun
Kim ıldı arem gesini menzil--me' va
- 83 Gislrına tb verr dst ki ya' n
eh ahdidrr balu gerek ulmet--sevd
- 84 Tii ile utar gmzesi ilm-i cemli
'Islm diyrın nitekim h-ı mu' all
- 85 h ne var oldu ise evvelki saryun
udslere yz urma in Mescid-i A
- 86 n eyledn ol Ka' be-i 'lyi imret
Oldu n tavil bu gn ible-i 'uly
- 87 Bu yidi aba aıd-ı efffını eflk
Her ubh ılır mhre-i mihr ile mcell
- 88 Pergr ekb avs-i uzah defter-i ara
rd-i zer-efn ider altunla mua
- 89 Gk n devtını ılır hoa-i arun
Her gice eb-i tre olu 'anber-i sr
- 90 Srh-b--sipid-b ile kılmaa 'Urid
k-ı feleke me-i zerrn ile iml
- 91 ol gevher-i ter-nazm ki n irmedi n
Deryya der gyret ile ll-yi ll
- 92 ol midat-ı a' ln ki vafında bu arun
offndaki zer levhde tarr ola h

- 93 Cān-ü-dil ile nite ki bel bağlayub itdüm
Medhūñ hevesin hāme gibi başuma sevdā
- 94 Tolaşdı siyeh bahtum ucından dilüme kııl
Kim yazamadum şülşini bir harfinüñ ammā
- 95 Düzdüm tabağ-ı arzda bir silk-i cevāhir
Kim meclisüñe naql ola ol ıkd-i Süreyyā
- 96 Bir nazm ki aña taña kalur rişte-i Pervīn
Bir şir ki hayrāndur anuñ lūtfına Şa' rā
- 97 Qanda bula medhūñ gibi şirīn şekeristān
Aḥmed gibi bir tūṭi-i ter-gūy-i şeker-ḥā
- 98 İtnāb-ı kelām itdügüme nükte budur kim
Maḥbūb-ı cihānsın saña maṭlūbdur ısgā
- 99 Nice ki cihān bāğımı göstermege rūşen
Gül-zār-ı felekde açılur bu gül-i zībā
- 100 Tā gülşen-i nılūferi zeyn eyleye encüm
Pür-kaṭre-i şebnem ola bu sebze-i minā
- 101 Tā bāz-ı sipīd-i seḥer açub per-i zerrīn
Murğ-ı siyeh-i şeb toğurā beyza-i beyzā
- 102 Bahtuñ güneşi maşriğ-ı devletde münevver
Ömrüñ güli gülzār-ı sa' ādetde muṭarrā
- 103 Servüñ ki şeref bāğına bir gül-bün-i terdür
Var iki budagında iki gonce-i ra'nā
- 104 Aşluñı ser-efrāz idüb ol dā'im-ü-bāki
Fer'üñi refi' eylesün Allāh-ı Te' ālā
- 105 Bünyād-ı sarāyuña budur aḥsen-i tāriḥ
Kim ide mübārek tapuña ḥayy-i tūvānā

Dr- Medh-i Sultan Mehmed Han

13

Mef ū lü Fā i lā tü Me fā īl ü Fā i lün

- 1 Lü 'lü 'dişüñ kim olmuş aña perde-dār lā' l
Her dānesi düşürdi gözümde hezār lā' l
- 2 Hāl-i ruḥuñ dilümde ḳodı āteş üzre 'ūd
Dürce-i lebüñ gözümde ḳodı yādiğār lā' l
- 3 Düşse şafaḳ yirine lebüñ ' aksi nā-gehān
Filḥāl ola bu nüh felek-i bī-ḳarār lā' l
- 4 Mercān lebüñ ḥayāline ḳan yudub ölenüñ
Adını yazsalar ola seng-i mezār lā' l
- 5 Ḳıldı saçuñ hevāsına ḳat' -ı alāḳa müşg
İtdi lebüñ ḥayāline terk-i diyār lā' l
- 6 Ğam çekmeyince ḳıymeti artar mı ' aşıḳuñ
Ḳan yudmayınca buldı mu hiç i' tibār lā' l
- 7 Demler gelür ki cennet-i kūyında dil-berüñ
Eşküñ cevāhiri_ile olur her civār lā' l
- 8 Geldüm yetīm-i eşk ile ḥüsnüñ zekātına
Şun buseñ ile sāyilüñe ey nigār lā' l
- 9 Sākī cihān bezendi zümrrüd bisāṭ ile
Āl itme al elüñe yine lāle-vār lā' l
- 10 Deryā-yi lā' le zevraḳ-ı zer şal bu demde kim
Gevher şaçar havā bitürür hāk-sār lā' l
- 11 İtme ten-i za' ifimi ḳanlı yaşuma ğark
Dizme bir ince iplige ey gül-' izār lā' l
- 12 Dür güş-vār aşılsa bünā-güşüñ üstine
' Aksi_ile haddüñüñ ola ol güş-vār lā' l

- 13 Ey kân-ı hüsne lâ' l-i lebinden behâ veren
Bir handeñüñ behâsı degül şad hezâr lâ' l
- 14 Didi lebüm sözin iñen alma zebānuña
Elmasdan şağın ki bulur inkisâr l' āl
- 15 Dervîş-i ' ışk-bāza kerāmet degül mi kim
Bir göz yumub açınca olur her kenar lâ' l
- 16 anlu yaşımı zülfüñ ucında gören didi
Rengin lâtifedür tutar ağzında mār lâ' l
- 17 Urduñ cefā taşı_ ile şıduñ çünki gönlümi
Geyher şıdun ' ıvaż gerek ey şıve-gār lâ' l
- 18 Ferşin muraşsa itmege şağn-ı sārayunuñ
Eşk-ü-ruhum apuñda döşer zer-nigār lâ' l
- 19 Nüş eyle cām-ı bādeyi nüşin lebüñle kim
Güş-i adehde zeyn ola bir güş-vār lâ' l
- 20 Didüm ki Şeh gelür ne dökersin ayağına
Didi ki leblerümden iki āb-dār lâ' l
- 21 Sultān Muammed ol ki behişt-i sarāyınıñ
oprağı cevherinden ider iftiār lâ' l
- 22 Yüz sürdi tacı güşesine dürr-i şāh-vār
Baş odı tahtı ayağına bende-vār lâ' l
- 23 avfindan oldu başışinüñ zerd āfitāb
Lütfından oldu sözlerinüñ şerm-sār lâ' l
- 24 Teşbīh olurdu hülkuña tutsa cihānı müşg
Temşil olurdu keffüñe dökse biār lâ' l
- 25 Yollarda lâ' li şöyle saçarsın faıre kim
Her anda yürüseñ olur ol reh-güzār lâ' l

- 26 Şol şevqden ki yazalar alnında aduñı
Hün-ı cigerle yur yüzün ey Şeriyār lā' l
- 27 Yüz sürmese_jdi sikkeñe bulmazdı zer bahā
Bulmasa nāmuñ olmaz idi nām-dār lā' l
- 28 İksir-i hāk-i pāyuñı rağbetle öpeli
Oldı 'aқиқ iken leb-i rengin-i yār lā' l
- 29 Gevher-fişānlıg ideli cūduñ bulutları
Bāg içre dāmenin pür ider her enār lā' l
- 30 Cūduñ deñizlerinden ağaç çıksa dikseler
Pırūze berg ola budağında şimār lā' l
- 31 Alsa giyāh-ı rezm-gehüñ ehl-i kīmyā
Eylerdı zer yirine temām-ül-' ayār lā' l
- 32 Himmetle kūha bir nazār eylerse devletüñ
Şuyı gül-āb ola kemer-i küh-sār lā' l
- 33 Hāk-i süm-i semendüñe olmağ için nişār
Ma' dinde nice nice çeker intizār lā' l
- 34 'Adlüñ güninde koşmasa nā-maḥrem ile baş
Milk-i cihānda olmaz idi seng-sār lā' l
- 35 'Ahdüñde reng uğurladı lā' l-i nigārdan
Ber-dār olursa uğrı gibi vechi var lā' l
- 36 Deryāya düşdi cūduñ elinden dür-i hōş-āb
Ol qorқudan idindi қayadan hişār lā' l
- 37 Cūduñdan iḥtiyāt ider anuñiçün olımaz
Dil-ber lebinde daḥi olan āşikār lā' l
- 38 Lü' lü' esīr olub gelür āḥır dizin dizin
Düşman hişārı gibi olur tār-mār lā' l

- 39 Görđi elüñde hâtemüñi tañladı hıred
Ki_ol ebr-i dür-fişâna hoş olmış süvâr lâ' l
- 40 Ey kân-ı lütf elüne neden öykünürmiş ebr
Ki_ebrüñ seğâsı âb elüñüñ bî-şümâr lâ' l
- 41 İrse_jdi Çîn diyârına lâ' lüñ cevâhiri
Hergiz kıomazdı leb yirine büt-nigâr lâ' l
- 42 Keffüñ muhîti ger vire ebr-i bahâra nem
Yağmur yirine yağdura faşl-ı bahâr lâ' l
- 43 Deryâya düşse kıatresi bârân-ı cüduñuñ
Mevc-i miyân güher ola seng-i kenâr lâ' l
- 44 Eşcârı bir dem etse seğâñ ebri terbiyet
Bâğ-ı İrem gibi getüre berg-ü-bâr-ı lâ' l
- 45 Aħcâra düşse pertev-i hõrşîd-i devletüñ
Ferrinden ide her ħaceri şu'le-dâr lâ' l
- 46 Reddüñ eli atarsa 'azîz-i cihân iken
Seng-i siyeh gibi ola her yerde ħâr lâ' l
- 47 Bir gün elin şunarsa kıapuñda su'âl için
Ferdây-i ħaşre dek şaça dest-i çınâr lâ' l
- 48 Gerdün sarây-ı kıadrüñe bir perde aşdı kim
Geh naķş gevher olur aña geh niğâr lâ' l
- 49 Şol deñlü ħaşm kıanını dökdüñ ki kıorkıudan
Kıan yutdı kân içinde ne deñlü ki var lâ' l
- 50 Bir câm içürdi cevher-i tiğüñ 'adüya kim
Her cür'asından oldu yemîn-ü-yesâr lâ' l
- 51 ħâk-i rehüñ müferriħine beñzerem demiş
Bâzâr içinde bulmağ için i'tibâr lâ' l

- 52 ‘Ayb itme kim bahāsını görmüş terāzūda
Bir saht-rūdur ey Şeh-i Cem-iqtidār lā‘l
- 53 Yoğ sīm-ü-zer elümde ki şaçam ayağūña
Rengin sözümle lā-cerem itdüm nişār lā‘l
- 54 Gördüm zamāne halka-be-güş oldı nazmuma
Tağdum kulağına yine bir güş-vār-ı lā‘l
- 55 Şi‘rüm sefinesi iledür her kenāra dūr
Nazmum cevāhiri_ile tolar her diyār lā‘l
- 56 Hıkmət budur ki gözleri olsa_ıdi fī-l-meşel
Kağ ağlar idi Aħmed içün zār zār lā‘l
- 57 Nazm eylesem mağālūmi güş eylese felek
Çeşm-i kevākib ağıda leyl-ü-nehār lā‘l
- 58 Var ola nice ki terbiyet-i āfitāb ile
Devrān içinde sengi kıla rüzgār lā‘l
- 59 Dünyā haracı dürc-i hazīneñde derc olub
Her gün kağunda harc ola yüz bin katār lā‘l

Der- Medh-i Sultan Mehmed Han
14

Mef ū lü Fā i lā tü Me fā ī lü Fā ī lün

- 1 Kağdīl-i ħad kim olmuş anuñ rīsmānı misk
Bin nūr nārdır kim olubdur duğānı misk
- 2 Meydān-ı ħüsn-i dōstda taħsīn şebāya
Güy-i meh-i münire urur şavlecān-ı misk
- 3 Bir dem tağıtsa zülf-i gīrih-gīrūñi nesīm
Gül-zār içinde şanuram açar dükān-ı misk
- 4 Müşgīn ħağūñ belürdi-vü-fāş oldı sırrumuz
‘Işğ işi gizlü kağalmaz-u-olmaz nihān misk

- 5 Hālũñ ki çĩn-i nāfe-i zũlfũñdedür nihān
Gũyā ki ŧāh-dānedürür der-miyān-ı misk
- 6 Sevdā-yi çĩn-i zũlfũñe dũŧũb ciger yaķar
Āhũ-yi Çĩn anuñçũn olur bağrı ķanı misk
- 7 Meftũl-i bend-i zũlfũñũñ olmuŧ müvellehi
Kim pũst-pũŧ gibi tolanur cihānı misk
- 8 Yā Rab bu tũrk-i mest nice ceng-cũydur
Kim tĩri ‘anberĩndürür anuñ kemānı misk
- 9 Çeŧmũndedür ħayāl-i ħaťũñ tañ bu kim dutar
Sebze diyu kenāre-i āb-ı revānı misk
- 10 Çöz çĩn-i zũlfũñi ki periŧān ola ķamu
Bār-ı ķaťār-ı ğāliye-vũ-kārbān-ı misk
- 11 Vaŧf-ı lebũñde oldu devātuñ dehānı lā‘l
Yād-ı ħaťũñla ħāmenũñ oldu zebānı misk
- 12 Bir demde çarħũñ ide toķuz ķal‘asın ğuŧād
Bũrc-i ķamerde zũlfi ķosa nerdibān-ı misk
- 13 Cārũb-ı ķaŧr-ı ŧāh mıdur zũlfi kim doker
Bāğ-ı cinān yaķasına bend-i miyānı misk
- 14 Yā çetr-i çarħ-rif‘at-i zıll-i zālĩl-i Ħaķ
Ħõrŧĩd-i enver ũzre tutar sāye-bān-ı misk
- 15 Sultān Muħammed-ibn-i Murād ol ki ħulķınuñ
Bir ŧemmesi ħile tuťdı meŧām-ı cihānı misk
- 16 Gõrsũn ğubār-ı sũmm-i semendĩn ‘abĩr añan
Bulsun nesĩm-i ħulķını kim dirse ķanı misk
- 17 Çũn āstĩn-fiŧān ola ol ŧeh-sũvār ider
Pũr dāmen-i ķabāçe-i heft āsumānı misk

- 18 Tađdı devātı gibi ‘adū boynına resen
 Çün şaldı çignine kalemün taylesān-ı misk
- 19 Ney-şeker oldı ğayret-i hāmeñle telh-‘ayş
 Reşk-i haţuñla kaldı siyeh hānumān-ı misk
- 20 Ne esb-i devletünle felek ħıngi hem-rikāb
 Ne gerd-i ħayl-ı haşmetünññ hem-‘inānı misk
- 21 Kilkün zehāb-ı çeşme-i feyz-i İlāh için
 Evrāk saţhı üstine kór nāv-dān-ı misk
- 22 ‘Ahdünde oldı ‘āleme gammāzlıĝ ile fāş
 Zindān-ı hoĝka olsa yiridür mekān-ı misk
- 23 Fi’l-cümle ħāk-i sümm-i semendüñedür şebñh
 ‘İzzetle bulsa tañ mı bahā-yi girān misk
- 24 Maĝşüşdur müferrih-i ħāk-i derüñe kim
 Bir yirde vire ħāşiyet-i za‘ ferānı misk
- 25 Müşĝin ğubār-ı ħaylün ile şimdiden girü
 Olur Ħıţāya Rum ilinün armaĝanı misk
- 26 Sen ħōş-ħışāli dün gice medĥ itmek istedüm
 Geldi redif için dilüme nā-gehān misk
- 27 Miskin-dem oldı hāme-vü-‘anber-dehen devāt
 Kim dōstāna naĝl ola bu dāsitān-ı misk
- 28 Ħuld-i ħarīmünññ ħaremi ħörmeti ħaĝı
 Kim ħāki ter ‘abirdürür āsitānı misk
- 29 Ben defter eyledükce medĥññi zülf-i ħūr
 Şirāze örmege düzedür rīsmān-ı misk
- 30 Ħulkuñ nesīmi şoĝbeti te’sīr idüb ne tañ
 Enfās-ı tayyibemde belürse nişān-ı misk

- 31 Gör mūy-i nāfeyi ki_olalı miske hem-niṣīn
 ʿAnber-nesīm-ü-gāliye-bū ider anı misk
- 32 Aḥmed hevāy-i zūlfūñ ile çünki ḥāk ola
 Ḳabri giyāhı sünbül ola ḥāk-dānı misk
- 33 Tā kim muʿaṭṭar olmağa bāzār-ı kâʾināt
 ʿAṭṭār-ı bād-ı şubḥ-dem açar dükân-ı misk
- 34 Bezm-i çemende micmere-gerdān olub şabā
 Gül dāmenin açā ve ṭuta büstānı misk
- 35 Lūtfuñ nesīmi dāmen-i dehri pür eyleyüb
 Ḥulḳuñ demi_ile ṭoldura ceyb-i ciḥānı misk

15

Müf te i lün Me fā i lün Müf te i lün Me fā i lün

- 1 Kaʾbe ḳapuña meyl ider ḳible-nümāsı göñlümüñ
 Merve ḥaḳıyçün andadur cümle şafāsı göñlümüñ
- 2 Dil heves itdi kapuña gözle ğurūr-ı ʿıṣṣı kim
 Çarḥ-ı berīne çıḳmağa oldı hevāsı göñlümüñ
- 3 Ey ki ʿabīr-i zūlfidür siḥr-i mubīni ʿaḳlumuñ
 Vey ki kitāb-ı ḥüsnidür nūr-ı hüdāsı göñlümüñ
- 4 Bir güzele baḳub gözüm odlara yaḳdı göñlümi
 Ol göz elinden aḳlaram ki_oldı belāsı göñlümüñ
- 5 Ḳarşu ṭutub cemāline gözgü idinse göñlümi
 ʿĀṣıḳ iderdi dil-beri ḥüsn-ü-behāsı göñlümüñ
- 6 Ḥalümi gör ki der-be-der ṭurmayub isterem seni
 Ṭolmuş iken senüñ ile cümle fezāsı göñlümüñ
- 7 Dil diledi ki vaşf ide ṭalʿatüñ afitābını
 ʿAḳlum işitdi didi kim yok mı ḥayāsı göñlümüñ

- 8 Din aña gam yidürmesüñ göñlüme kim firişte-vār
Medh-ü-senā-yi Şāhdur şimdi ğıdāsı göñlümüñ
- 9 Tohfe gider cemālūñe mīvesi bāğ-ı nazmumuñ
Olalı lūţfuñ ābı_ıla neşv-ü-neması göñlümüñ
- 10 Nıl-i nevāli zihnümi Mışr-ı fezā'il ideli
Mezre'at-ül-ııyāzđur cümle fināsı göñlümüñ
- 11 Tālī' ümi 'aceblerem ki_artacağ iken eksilür
Çār-sü-yi zamānede ğadr-ü-behāsı göñlümüñ
- 12 Bende-i bī-riyāñ iken şuçı nedür ki tırmayub
Artacağ iken eksilür ğadr-ü-behası göñlümüñ
- 13 Çarğ ne_çün yire çalar sözlerimüñ cevāhirin
Gevher-i şeb-çerāğ iken dürr-i şenāsı göñlümüñ
- 14 Göñlüme dest-i şefkātüñ hüsn-i nevāziş itmese
Ney gibi cümle bād olur sāz-ü-nevāsı göñlümüñ
- 15 Gördi ki rāh-ı midħatüñ aklı düşürdi ğayrete
Meyli du'āña eyledi rāh-nüması göñlümüñ
- 16 Micmer-i dil zemāneyi yine mu'aţtar itmege
Düzdi şenā buğūrını 'ıtr-ğüşāsı göñlümüñ
- 17 Var ümīdüm aña kim dāmen-i 'afvüñ örtesin
Bi-edebāne düşdi_ıse ba'zı edāsı göñlümüñ
- 18 Bu mı düşer ki hecr ile oda yağasın Aħmed'i
Tut ki eline 'ışkuñuñ düşdi yağası göñlümüñ

Der- Medh-i Sultan Mehmed Han

16

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

- 1 Ca' d-i zülfüñ kim melāħat tōpınuñ çevğānıdır
Yaraşur yüzünde kim hüsn-ü-behā meydānıdır

- 2 Zülf İrem bāğında irmiş hūşe-i müşgīn-‘ineb
Ruḥ Hıṭāyī yaprağ aşmış Çīn nigāristānıdır
- 3 Sūzumı ekşümle teskīn etmege ğamzeñ komaz
Yağmurı yağdurmaz ol cādū cihān fettānıdır
- 4 Açma zülfün ey şabā ḥāl-i siyāhından kim ol
Sāye-bān-ı ‘anber altında Hābeş sultānıdır
- 5 Ey şanem zünnār-ı fitne küfr-i zülfüñdür ki_ anuñ
Her kılında aşılın biñ zāhidün īmānıdır
- 6 Ol kıyāmet ki_ anı dün şerḥ itdi şehriñ vā’izi
Rūzgār-ı vaşl-ı cānānuñ şeb-i hicrānıdır
- 7 Hattı yazmış dil-berüñ çāh-ı zenaḥdānında kim
Bu hezārān Yūsuf-ı Mısrīleriñ zındānıdır
- 8 Ey ḥayāl-i sāye-i zülfüñ bahār-ı cān-ü-dil
Bülbülüñ ḥoş gör ki ḥüsnüñ bāğınuñ mihmānıdır
- 9 Vey cemālüñ sāye- bānı şeh-per-i Rūḥ-ül-Emīn
‘Aks-i ḥaddüñden cihān yüzi cinān bōstānıdır
- 10 Mülk-i dilden zülf-i kāfir-kīşüñ el çeksün kim ol
Taht-ı sultān-ı ḥayāl-i Sāye-i Yezdānıdır
- 11 Sākiyā ṭur bir ḳadeḥ lā’li muşaffa şun bize
Kim bu şāfi şoffada ‘ayş-ü-şafā devrānıdır
- 12 Tāze hüsniyyāt oḳur gül defterinden ‘andelīb
Bād-ı subḥ ol defteriñ geh geh varaḳ-gerdānıdır
- 13 Ğulğulından bülbülüñ çāk-i giribān itdi gül
Ḳumrınıñ zārılığınıñ sevr ser-gerdānıdır
- 14 Ger şecerden kem degülseñ sen daḫi raḳş eyle kim
Şimdi ṭāvūs-ı dırāḫtuñ mevsim-i cevlānıdır

- 15 Gonca-i gül meyl ider āyine-i āb üstine
Ağzın açmış şan ser-i tūfī-i Hindistānīdür
- 16 Çār-sū-yi bağ içinde şāh-ı nergis güyiyā
Sīm-ü zerden zeyn olunmuş şayrafī dükkānıdur
- 17 Kaṭre-i jāle_ile şekl-i lāle-i ḥamrāyi gör
Dürr-ü gevherden pür olmuş kāse-i mercāndur
- 18 Kaṭre-i şeb-nem ki düşmişdür gülün ruḥsārına
Bülbül-i mestün nişār-ı dīde-i giryānıdur
- 19 Şāh-ı gülden gonca aşılmış dil-i bülbül gibi
Çāk olur āhır çü yiri derh ḥāristānıdur
- 20 Şan ‘araḫdur gül cüdā düşmüş ruḥından dil-berün
Yā benefşe sāye-i gisū-yi ser-gerdānıdur
- 21 Bāğda bād-ı şabāyı gülşen-ārā gösteren
Zülf-i yāruñ şemme-i būy-i ‘abīr-efşānıdur
- 22 Ḥüsn nev-rūzında ‘uşşākı muḥayyer eyleyen
Rāstı ol serv-i dil-cūnuñ gül-i ḥandānıdur
- 23 Dā’imā ‘ālem cemālin gül gibi ḥurrem tutan
Nev-bahār-ı devlet-i Sulṭān Muḥammed Ḥānıdur
- 24 Bir kader ḫadr-ü-kazā-rādur ki rāh-ı ḫadrinün
Meslekinde seb‘a-i seyyāre ser-gerdānıdur
- 25 Bir zükā-dıldür ki çeşm-i dīde-bān-ı āsumān
Her dem idrāk-i kemāl-i rāyınun ḫayrānıdur
- 26 Ol ebā-‘an-ced Skender taḫtına sulṭān olan
Ayağı toprağı Ḥızırün Çeşme-i Ḥayvānıdur
- 27 Ğāzi-i sāhib-ḫırān oldur ki devrinde anun
Küfr dār-ül-cehli şimdi ‘ilm şehristānıdur

- 28 İşigi toprağı iksİR-i ĥāyātuñ cevheri
Ĥāk-i pāyi menba‘ -i lūtf-u-mürvvet kānıdur
- 29 Āfitāb-ı salţanatsın yūri heft iĥlİme kim
Ŧiđuñuñ mařrıĥla mağrib tābi‘ -i fermanıdur
- 30 Merĥābā ey sūrme-i a ‘yān-ı devlet kim senüñ
Kem-terİN seg-bānuña milk-i cihān erzānıdur
- 31 Tiđ-i ĥahruñ ĥanda kim oynada berĥ-i sūz-nāk
Bir azāb erbin sūrer ki_anuñ ecel bārānıdur
- 32 Rūy-i řemřİr-i cihān-gİRüñ nedendür sebz-reng
şu yirine içdüği her dem çü düşman ĥanıdur
- 33 Ŧutmasun mı dā ‘imā çarĥ-ı felek çİNİ siper
Çünki nİzeñden řaĥınuđı ser-i Keyvānıdur
- 34 Murg-ı nuřrať řāh-sār-ı rāyetüñde ĥōř-nevā
Esb-i devlet ĥayl-ı ‘ālem-gİRüñüñ yek-rānıdur
- 35 Kİse-i āmāl lūtfuñ kāsesinden mümtelİ
şofra-i iřsānuñuñ ĥalĥ-ı cihān miĥmānıdur
- 36 Menziletde ‘umde-i tertİb-i heft eflāk iken
Ma ‘diletde zübde-i terkİb-i çār erkānıdur
- 37 Ĥusrevā sen řol Feridūnsın ki ednā bendenüñ
Ĥāk-i pāyi cevher-i tāc-i ser-i Hākānıdur
- 38 Germ idüb ĥudsİleri ‘arş üzre dest-efřān iden
Midĥatuñ bāđında geh geh Aĥmed ‘ün elĥānıdur
- 39 Bağludur ĥamdan dilüm ben ne diyem meĥdüñde kim
NāŦıĥa medĥūř-u-dil ser-geřte cān ĥayrāndur
- 40 Pādiřāhā řefĥātüñden yir yüzü ma ‘mūr iken
Dād kim dil Ka‘ besi ĥam leşkeri virānıdur

- 40 Bağ içinde tā zümürred taht ura sultān-ı gül
Al sancak kalduran tā lāle-i Nu'mānidur
- 41 Hurrem olsun gül yüzün feth-ü-zafer tahtında kim
‘İzz-ü-devlet bāğınun taze gül-i handānidur
- 42 Müstedām olsun cihān bāğında cūduñ ebri kim
Fażl gül-zārı añun perverde-i ihsānidur
- 43 Nice kim her ‘id ‘ālem halkı zāyfullāh olub
Baş olub ol gün kamu maḥlūka rahmet hānidur
- 44 Dā’imā ‘izz-ü-celāl-ü-nuşrat-u-iḳbāl ile
Hurrem ol kim ḥaşm ‘id-i devletün ḳurbānidur
- 45 Şehriyārā ḥaşre dek Yezdān vücūduñ şehrini
‘İzzet-ābād eylesün kim devlet ābādāndur

Der Medh-i Sultan Mehmed Han

17

Fā’i lā tün Fā’i lā tün Fā’i lā tün Fā’i lün

- 1 Sāye-bān tutdı şükūfe sebze-vü-āb üstine
Sāḳiyā şun leblerün nuḳlin mey-i nāb üstine
- 2 Muḫribün gül-gün yüzinde perde-i evtār-ı çeng
Çekdi mıstar şafḫa-i ḥörşid-ü-meh-tāb üstine
- 3 Gitdi ol gün kim bulutdan rüz-u-şeb pīr-i felek
Cübbe-i ezraḳ geyardi kürk-i sincāb üstine
- 4 Geldi ol dem kim ider iḫyā-yi emvāt-ı nebāt
Bu dem için çok döner eflāk aḳḫāb üstine
- 5 Tōnanub ceylān ider şaḫrāda tāvūs-ı dıraḫt
Saçılır naḫ-ı zemīnün dürr-i ḥōş-āb üstine
- 6 Her seḫer sultān-ı gül bezminde ferrāş-ı şabā
Ḥayme-i lā’lin ḳurar pirūze aḫnāb üstine

- 7 ‘İd-i nevrūzı görüb gül defterinden ‘andelīb
 Ḥōş du‘ ā-vü-medḥ oğur Şāh-ı zafer-yāb üstine
- 8 Dir gören eş‘ ārumı ol zülf-i pür-tāb üstine
 Bu ne ateşdür ki düşdi ‘anber-i nāb üstine
- 9 Ḥālını gördüm lebinde ḥālını şordum didi
 Müşg-ü-‘anberden mekesdür ḳondı ‘unnāb üstine
- 10 Ne kerāmet gösterür zāhid bu zülf-i hırḳa-pūş
 Kim şaludur Ḥızr-veş seccādesin āb üstine
- 11 Lā‘ lüne ḳaşd idtigümce hışm ider çeşmüñ baña
 Eksük olmaz şūriş-ü-ğavgā mey-i nāb üstine
- 12 Zülfüñ altında ne hindüdür ‘izāruñ ḥālī kim
 Sünbül örtünmiş yatur gül-berg-i sīrāb üstine
- 13 Dürc-i ḡaybuñ perdesinden sırr-ı cān olurdı fāş
 Perde-dār olmasa lā‘ lüñ dürr-i ḥōş-āb üstine
- 14 Gün yüzünde āferīn ol ‘anber-i sārāya kim
 Müşgden ser-pūş aşar ḳandil-i meh-tāb üstine
- 15 Çekdi zülfin ḡüşe-i ebrūsına dil-ber didi
 Yaraşur Ka‘be_örtüsü aşılsa miḥrāb üstine
- 16 Cān-ü-tenden geçmeyen ‘ışḳuñ libāsın giymesün
 Geymeye ḥācī olan iḥrāmı eşvāb üstine
- 17 Girye-vü-āhumdan ey dil bād-ü-bārāndur cihān
 Oynama cān-bāz-vār ol zülf-i pür-tāb üstine
- 18 Gözlerüm yaş aḳıdur ben inlerem dōlāb-vār
 Billāh ey serv-i siḥī seyr it bu dōlāb üstine
- 19 Kūze-i yāḳūtdan kevşer saça_idi āfitāb
 Reng-i lā‘ lüñ ‘aksi düşse çarḥ-ı dolāb üstine

- 20 Cānlara addũñden indi ber-i haddũñ nite kim
Nũr-1 feth indi livā-yi Şehden azāb ũstine
- 21 Ebr-i zũlfũñ etr-i sulān gibi ey Őāh-1 cemāl
Sāye-bānlar tũtdı hĩrŐid-i cihān-tāb ũstine
- 22 Sāye-i Yezdān Muammed Hān ki ebr-i Őefati
Sāye-bān-1 izz-ũ-devlet urdu aŐhāb ũstine
- 23 Ber-1 tĩginden ol a dā ũzre āteŐ yaduran
Ebr-i cũdından dũr-efŐān oldu abāb ũstine
- 24 Mekteb-i devletde almış Rũh-1 udsiden seba
Ma rifet dersinde sũz or ub-1 aāb ũstine
- 25 Cennet-i Şol deñlũ ta zĩm itdi naāŐ-1 ezel
Kim senũñ nām-1 Őerĩfũñ yazdı ebvāb ũstine
- 26 Gĩrdi dināruñdaki elābı eŐm-i āfitāb
Yũzi zerd oldu ki yazıla ol elāb ũstine
- 27 Sen sa ādet bũrcina hergiz gũneŐ bulmazdı rāh
Yũz sũrũb apuñda zer Őamasa bevvāb ũstine
- 28 Rāyetũñe Şol kerāmet var ki yād etse hatĩb
Yazılır Fet āyeti fi l-hāl mihrāb ũstine
- 29 Bunca kāfir kim mũselmān itdi tĩguñ mu cizi
Gālib oldu hĩccetũñ a cam-ũ-a rāb ũstine
- 30 Heybetũñden gāybet idũb bĩŐede yatmazdı Őĩr
Rāh-1 tĩguñ urasa bir kez eger gāb ũstine
- 31 arı yama itseñ ey Şeh leŐkerũñ ilduz gibi
Şeb kemendi_ile ıardı bũrci meh-tāb ũstine
- 32 Rũy-i tĩguñde gĩrinen Şekl-i zerrĩn dā ire
 Aks-i hĩrŐid-i zaferdir dũŐmiŐ ol āb ũstine

- 33 Yiridür rāy-i refi' ũñ gözlese pīr-i felek
Kim müneccim meyl ider dā'im suṭurlāb üstine
- 34 H̄usrevā 'ālem nizāmına kefil olub kefūñ
Haḡ vekīl itmiş seni erzāḡ-u-esbāb üstine
- 35 Midḡatūñ sevdāsın itse Aḡmed'i 'ayb itme kim
Cān virür miskīn mekes gördükce cüllāb üstine
- 36 İşigūñ topraḡına yüz sürdüḡin ma'zūr ṭut
Çün ḡadīmī resmdür tezhīb olur bāb üstine
- 37 Bir ṣenā dürrin ḡıḡardı baḡr-i tab'um mevci kim
Cān virür gavvāṣ olan ol dürr-i nā-yāb üstine
- 38 Nice kim ābuñ ola dōlābda ḡükmi revān
Āb-ı t̄ḡuñ ḡākim olsun ḡarḡ-ı dōlāb üstine
- 39 Dest-i t̄ḡ-i bī-ḡararuñla ḡarār itsün cihān
Nice kim ola ḡarārı 'ālemūñ āb üstine
- 40 Pāy-dār olsun ḡıyām-ı devletūñ aṭnābı kim
Murḡ-ı nuṣrāt āṣıyān itdi ol aṭnāb üstine

Der-Medh-i Mehmed Migūyed

19

Fā'i lā tūn Fā'i lā tūn Fā'i lā tūn Fā'i lūn

- 1 Gül yüzine ṣaḡdı 'anber kākül-i müṣḡīn-i dōst
İtdi cān bezmin mu'aṭṭar kākül-i müṣḡīn-i dōst
- 2 'Anberīne daḡmaḡ içün bir perīnūñ boynına
Baḡlamış müṣḡīn girihler kākül-i müṣḡīn-i dōst
- 3 Bilmezem cādū mıdur ki_āb-ı izārında ṭurub
Hergiz itmez dāmenin ter kākül-i müṣḡīn-i dōst
- 4 Āh kim bu ḡaṭ mıdur yā sāye-i zūlf-i nigār
Yoḡsa dökmiş misk-ü-'anber kākül-i müṣḡīn-i dōst

- 5 Gūşe-i Beyt-ül-Muḳaddes ṭāḳ-ı ebrū-yı nigār
Perde-i Beyt-ül-Muṭahhar kākül-i müşgin-i dōst
- 6 Sāye-bān-ı ebr-i raḥmetdür ki ıder gül-zārda
Āfitāb-ı sāye-perver kākül-i müşgin-i dōst
- 7 El uzatmış zülfüne yāruñ şabā meşşāta-vār
Şānesin misk itdi yek-ser kākül-i müşgīn-i dōst
- 8 Çāh-ı sīmīn-i zenaḥdānındaki dil düzdine
Şundı zincīr-i mu‘ anber kākül-i müşgīn-i dōst
- 9 Kāküli ucında ey dil ḥāme-veş ḳan ağla kim
Lā‘ l-i terden bula zīver kākül-i müşgīn-i dōst
- 10 Nār-ı ruḥsārında ol servüñ sürer ‘ ömr-i dırāz
Beñzer olmışdur semender kākül-i müşgin-i dōst
- 11 Ḥüsñü firdevsinde şalınmağa Ṭübā ḳaddine
Ḥulle geydürmiş mu‘ anber kākül-i müşgīn-i dōst
- 12 Ḥayme-i Sultān gibi ḥörşid-i tābān üstine
Ḳurdu müşgīn sāye-bāñlar kākül-i müşgīn-i dōst
- 13 Sidre ṭāvūsuna beñzer Müntehā ḳaddüñde kim
Müşg-i terden açdı şeh-per kākül-i müşgīn-i dōst
- 14 Bezmüñe cām-ı mücevher lā‘ l-i dür-püş-i nigār
Şoffaña cārüb-ı ‘ anber kākül-i müşgīn-i dōst
- 15 Bir felek-rif‘ at meliksin kim saña kul olmağa
Urdı māha ‘ anber efser kākül-i müşgīn-i dōst
- 16 Bir Süleymān-ḳadr ḥusrevsin ki bezmüñde tutar
Elde bir cām-ı Skender kākül-i müşgīn-i dōst
- 17 Māh mihrüñ ḥalkasından olsa gerden-keş ide
Şeb kemendin aña çenber kākül-i müşgīn-i dōst

- 18 Nāmeñe tuğrā-yi miskīn ḥalkā-i ebrū-yi yār
Ḥaṭṭuña cīm-i mu‘ anber kākül-i müşgīn-i dōst
- 19 Kaşd-ı ḥaşmuña kemān çekmiş hilāl ebrū-yi yār
Aya geydürmiş zırıklar kākül-i müşgīn-i dōst
- 20 İşigüñ bir Ka‘ bedür mecmū‘ ḥacāt ehline
Ki_olmuş aña ḥalkā-i der kākül-i müşgīn-i dōst
- 21 Tālī‘ i mes‘ ūda irmiş devletüñde ki_eylemiş
Māhı bālīn mihri bister kākül-i müşgīn-i dōst
- 22 Bāğ-bān-ı bāğ-ı cennetdür ki bezmüñçün ider
Dāmenin pür-verd-i aḥmer kākül-i müşgīn-i dōst
- 23 Gerd-i rāhuñ ‘ anberinden eylemişdür gül gibi
Cāmesin yāruñ mu‘ aṭṭar kākül-i müşgīn-i dōst
- 24 ‘Adlüñi yād itmeyüb uzatduğı_çün zulm elin
Ḥāke olmuşdur berāber kākül-i müşgīn-i dōst
- 25 Bād-ı ‘azmüñden sipāh-ı fitne oldu tār-mār
Ol perīşānlıkda beñzer kākül-i müşgīni dōst
- 26 Bu sebebden devr-i eyyamuñda ber-dār oldu kim
Oldı dil-düzd-ü-sitem-ger kākül-i müşgīni dōst
- 27 Ḥaḫ budur kim büt-perest olmazdı ‘ahdüñde senüñ
Kılca insāf eylese ger kākül-i müşgīn-i dōst
- 28 Ey melek-ḥū ḥüsn firdevsinde şevkuñden kırar
Sāye-bān-ı sünbül-i ter kākül-i müşgīn-i dōst
- 29 Ṭapuña cān-ü-göñül mülkin müseḥḥar kılmağa
Her taraftan çekdi leşker kākül-i müşgīn-i dōst
- 30 Añsa fetḥin sen Muḥammed-āyet-ü-Ḥaydar-dilüñ
Eylemezdi bürc-i Ḥayber kākül-i müşgīn-i dōst

- 31 Olmaz idi sürmese yüzün yuca der-gāhuña
Hem-ser-i serv-i semen-ber kākül-i müşgîn-i dōst
- 32 Şi‘ rüñ için bir mū‘ anber dil-sitān mecmū‘ adur
Şūret-i Çīnle muşavver kākül-i müşgîn-i dōst
- 33 Zīn idüb Gül-Gün-ı hüsni şapuña çekmek için
Urdı na‘ l-i misk-i ezfer kākül-i müşgîn-i dōst
- 34 Baş getürmiş hāsidiñ şaşdine ejderhā gibi
Şan saçar ağzından āzer kākül-i müşgîn-i dōst
- 35 Terk idüb ser-keşligin çün yoluña ser çor nola
Hüsni iline olsa ser-ver kākül-i müşgîn-i dōst
- 36 Medhūñi yazmağa müşgîn haţţ ile her dem çeker
Ter gül evrākına mıstar kākül-i müşgîn-i dōst
- 37 Defter-i medh ü senānın örmege şirāzesin
Rismān bükmiş mu‘ anber kākül-i müşgîn-i dōst
- 38 Şan uçar tūmār-ı medhūñde redif olduğı için
Ki açdı defter gibi şad per kākül-i müşgîn-i dōst
- 39 Söz ‘ arūsı zūlfine nazmum le‘ ālī dizdi kim
Silk-i cevherdür ser-ā-ser kākül-i müşgîn-i dōst
- 40 Līk ser-gerdānlığından bağludur işüm gibi
Şan ki hālümdür muşavver kākül-i müşgîn-i dōst
- 41 Bahtum añdum gice çaldurmadı çayğumdan benim
Başını zānūdān ekşer kākül-i müşgîn-i dōst
- 42 Kākül-i dil-ber dilinden şerh iderdüm hālümü
Çorkarım ki ola mükedder kākül-i müşgîn-i dōst
- 43 ‘ Ārz iderdi Aħmed’ün hāl-i perişānın temām
Fi-l-meşel olsa suħan-ver kākül-i müşgîn-i dōst

- 44 Dāmen-i lūţfuñ dutub şād olmuşam olsa ne var
   Aşık-ı zāra müyesser kākül-i müşgīn-i dōst
- 45 Perçem-i nuşratla zeyn olsun celālūñ nitekim
 Rūy-i māha vire zīver kākül-i müşgīn-i dōst
- 46 Yüz dil-ü-biñ cān ile maḥkūmuñ olsun ins-ü-cān
 Cānlar itdükce museḥḥar kākül-i müşgīn-i dōst
- 47 Şubḥ-u-şām itsün du  añı subḥa-gerdān-ı felek
 Tā ki_ola dillerde ezber kākül-i müşgīn-i dōst

Der-Medh-i Sultan Mehmed Han

20

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

- 1 Taht urub  ak-ı felekde ḥusrev-i ḥāver güneş
 Geydi nārenci  abā urındı nūr efser güneş
- 2 Mesned-i sulţān-ı şubḥ oldu serīr-i āsumān
 Şaçdı pirūze  abaqlardan zer-ü-gevher güneş
- 3  ufl açub dūrc-i zebercedden cevāhir dökdi kim
 Ḥāk gencin eyleye gencīne-i cevher güneş
- 4  ulzüm-i Hindūñ baturmağa gümüş zevraqların
 Bād-bān-ı nūr ile  onatdı fūlk-i zer güneş
- 5 Dāne-i encüm dirüb meh ḥırmeninde her seḥer
 Bāl açub cevlān ider  āvūs-i zerrīn-per güneş
- 6 Gūyiyā Nuşīn-Revān-ı şubḥdur kim   adl için
 Lāciverdī  ubbeye zincīr-i zer aşar güneş
- 7 Yā felek Mışırında sulţān oldu bir Yūsuf-cemāl
 Yā Zūleyḥādur  utar nārenc-i zer-peyker güneş
- 8 Yā cemāline cihānuñ nūr-u-fer virmek için
 Rūz ruḥsārından açdı   anberīn mi  cer güneş

- 9 Hâk budur kim Şâh divânın temâşâ kılmâğa
Düzdi tâk-ı zer-nigâra lâ'lden manzar güneş
- 10 Kendünün hüs-ü-cemâlin fikr iderken germ olub
Cân dili ile eyledi bu ma'la'ı ezber güneş
- 11 Şubh-dem cevân edüb tâvüs-i zerrîn-per güneş
Büstânına sipihrüñ virdi zib-ü-fer güneş
- 12 Zînet-i Bâğ-ı İrem tutmağ için gül-zâ-ı şubh
Eyledi gök sebze-zârın pür-gül-i 'ahmer güneş
- 13 Kûze-i yaqut ile pîrûze-gün dölâbdan
Çarh-ı mînâ-rengi sîmâb itdi ser-tâ-ser güneş
- 14 Bezm-i 'ayşın Zöhrenüñ germ itmege sâkî şîfat
Âb-gün aqdâh içinde gezdürür âzer güneş
- 15 Geh hamâm-i mâh-i tâbâna dağar sîmîn cenâh
Geh düzer Sîmurğ-ı çarha âteşîn şeh-per güneş
- 16 Ayda bir kez kâsesin 'anberle mâhuñ toldurur
Tâ ki Şeh bezminde bir dem gezdüre micmer güneş
- 17 Zıll-ı Hâk Sulţân Muḥammed Ḥân ki olmışdur anuñ
İşigi toprağınuñ her zerresi enver güneş
- 18 Nite kim her dânenüñ zımnında muzmerdür şecer
Zerre-i ḥâk-i derinde şöyledür muzmer güneş
- 19 Pâdişâh-ı heft iqlîm-i sa'âdetdür ki anuñ
Ḥâk-i pâyi cevherin idindi tâc-ı zer güneş
- 20 Bir şehensâh-i kader-ıqadr-ü-qa'za-râdırki olur
Bâmına hindü Zuḥal der-gâhına çâker güneş
- 21 Nür-ı çeşm-i 'âlem-ü-çeşm-ü-çerâğ-ı kâ'inat
Sensin ey Şeh kim yüzüñ nûrından umar fer güneş

- 22 Sensin ol kim āsumān iklimine sulṭān iken
Gerd-i ḥaylūnden urınur ‘anberīn efser güneş
- 23 Sensin ol kim ḥıl ‘at-i fermān-ı ḥūkmūñ geymeden
Olmadı zer tīg ile sulṭān-ı baḥr-ü-ber güneş
- 24 Sensin ol kim şeh-niṣīn-i bezm-gāhuñda müdām
Yā Süleymān taḥtıdur yā cām-ı İskender güneş
- 25 Sāḳi-i bezmūñ ele cām alduğınca der ḥıred
Ya güneş sāğardadır yā gezdürür sāğar güneş
- 26 Ey ki bāb-ı rif‘atūñde ḥalka-i sīmīn hilāl
Vey ki devr-i ḳubbe-i ‘izzūñde zer çenber güneş
- 27 Ḳadrūñ ordusunda gök bir sāye-bāndur kim aña
Ser-‘imād-ı sīmdür māh-ü-tınāb-ı zer güneş
- 28 Ey ki mihrūñden zemīn-ü-āsuman germ olmağa
Şeb sipend olmışdur encüm fülful-ü-āzer güneş
- 29 ‘Ahd-i ‘adlūñde yumarlar cümle ılduzlar gözin
Girdügince çeşme-i kāfūra bī-mīzer güneş
- 30 Virmese lūṭfuñ eli raḥm-i felekde perveriş
Māder-i eyyāmdan toğmazdı tā maḥşer güneş
- 31 Nā-gehān irse sipihre nār-ı ḳahruñ zerresi
Āsumān dūd-ı siyāh olurdu hākister güneş
- 32 Şöyle ḳorḳutmuş yüregın ḥançerūñ tiz-ābı kim
Ḳanda bir şu görse berg-i bīd-veş ditrer güneş
- 33 Mihrūñ bāzārına bir vech ile germ oldu kim
Ḳapundan yüz kez ḳovarsañ bacadan düşer güneş
- 34 Geh ser-i nīzeñle bozılır sevād-ı rüy-i māh
Geh gubār-ı sümm-i esbūñden olur ağber güneş

- 35 Gūyiyā na‘l-i semendūñdür hilāl-i ‘īd-i fetḥ
Miḥ-i aḥterdür zafer bürcinde ne aḥter güneş
- 36 ‘Ömr-i ḥaşmuña şebḥüñ itmek için her gice
Gök geyer Şāmī zırh mehden düzer miğfer güneş
- 37 Düşmenüñ kanın döküb tiğ-i zer-endüdn siler
Ki_aḥlas-ı gerdünuñ eyler dāmenin aḥmer güneş
- 38 ‘İşmetüñ devrānidur isminde te’nīs olmağın
Seyre çıķduķca bürinür nürdan çāder güneş
- 39 Kañkı iķlīme ki pertev şalsa ‘adlūñ sāyesi
Ol diyar içre görünür zerreden kem-ter güneş
- 40 Cevher eyler çün kara toprağı lūḥfuñ tābişi
Gam degül itmezse ayruķ sengden gevher güneş
- 41 Māh-ı rāyāt-ı celālūñden ḥacildür āsumān
Sāye-i şebde ḥayādan gizlenür ekşer güneş
- 42 Ḥusrev-i rüy-i zemīn dirsem ne faḥr olsun saña
Ki_āsumān-ı kaşr-ı kađrūñde_olđı ḥāk-i der güneş
- 43 Kañda beñzer kaşruna bir āfitābı_ile felek
Ki_anda her bir cam olubdur bir ziyā-güster güneş
- 44 Herğiz olmaya_ıdı jenginden küsūfuñ rü-siyāḥ
Ger şığınsa sāyeñe āyine-i ḥāver güneş
- 45 Āfitāb-ı rāyuña olmaz müķābil nice kim
‘Arz ide ḥabl-u ‘ālemler nürdan leşker güneş
- 46 Tiğ-i āteş- bār-ı rüşen-rüy-i dīn-ārāyuñuñ
Kaḥzasına māh aḥter yüzine zīver güneş
- 47 Ger Skender istese envār-ı rāyuñdan meded
Rāh-ı zulmetde olurđı ḥaylına reh-ber güneş

- 48 Şehriyārā aduñı minberde yād itse haṭıb
Nūr ile mescid ṭolar filḥal olur minber güneş
- 49 Baḥr-ı cūduñdan felek fülkin cevāhir ṭoldurub
Düzedür şekl-i hilāliden gümüş lenger güneş
- 50 Şāh bezminde ‘amel olmağa bu ḳavl-i ğarīb
İdinübdür Zöhre-i zehrāyi ḥınyā-ger güneş
- 51 Ey ‘arūs-ı ḥüsnüñe āyīne meh zīver güneş
Görinür ‘aks-i cemālünden cihān yek-ser güneş
- 52 Şan ki mağribdür saçuñ ki_anda ğurüb eyler ḳamer
Şan ki maṭla‘ dur yaḳāñ ki_andan ṭulū‘ eyler güneş
- 53 Ṭūṭı-i ser-sebzdür ki_āyinede per gösterür
Ḥaṭṭ-ı ruḥsāruñ kim olmışdur aña der-ber güneş
- 54 Bir gice düşünde sen māhı der-āğüş eyledüm
Gördüm olmuş nūrdan bālın ḳamer bister güneş
- 55 Kim ki nezzāre ḳıla ḥörşīde ḥaddüñ var iken
Nāzıruñ çeşmine ḥışmından şoḳar hançer güneş
- 56 Öykünelden yüzüñe herġız baḳılmaz yüzine
Bī- ḥayādur ki_oldı bu vech ile müstaḥḳar güneş
- 57 Oḳıdum haṭṭın lebinde kim ğubār-ı müşğ ile
Çeşme-i cān üzre yazmış Süre-i Kevşer güneş
- 58 Raḳs urur hengāme-i‘ ışḳuñda bir cān-bāzdur
Kim olur zerrīn resenle aşılub çenber güneş
- 59 Baḥr-ı ğamda görmedi mihründen aḳan göz yaşın
Pes neden dirmiş ‘Aṭāyī ki_oldu dūr-perver güneş
- 60 Göricek yüzüñde zülfüñ rismānın şanuram
Nūr ile yāzmağa Şeh medḥın çeker mıştar güneş

- 61 Hüsrevâ medh-i zamîrûñ fikr iderdüm dün gice
Tālî' oldı maşrıķ-ı endîşeden enver güneş
- 62 Ebr-i ğam var yohsa medhüñde redif itmek degül
Pertev-i zihnümden olurdı yedi kişver güneş
- 63 Nür-ı mihrinden şuarıp şāhını eş' arumuñ
Gülşenümde aħter olurdı şüküfe ber güneş
- 64 Bir nazār kıl Aħmed'e ey nür-i çeşm-i kıā' inat
Ki_āb-ı lütfüñdan olubdur ebr gibi ter güneş
- 65 Tā zümürüd sebze-zārında sipihrüñ her seher
Sāġar-ı pirüzeye döker mey-i aşfar güneş
- 66 Tā yaza nürin kalemle çin seher nakķāş-ı şun'
Şemse-i zerrin-i taķ-ı günbed-i aħzar güneş
- 67 Tā Şüreyyā 'ıķdin eyler güş-var-ı güş-ı māh
Tā Benāt-ün-na' şa örter nürdan çāder güneş
- 68 Çarķ dürcinde konılan her mürāduñ gevherin
Her gün itsün ġarc idüb kapuñda ġāk-i der güneş
- 69 Yazsun āşār-ı süm-i esbüñ ġubārī ġaṭṭ ile
Māha tā ġayṭ-ı şu' ā' ile çeker mıştār güneş
- 70 'Ömr-i ġaşmun defterin tūmār-veş dürsün felek
Nice ki_ezāsından eyyāmuñ düzer defter güneş

Der Medh-i Sultan Mehmed Han

21

Fe' i lā tün Fe' i lā tün Fe' i lā tün Fe' i lün

- 1 Ey muħit-i keremuñ kaṭresi 'ummān-ı kerem
Bāġ-ı cūd ebr-i kefüñden tolu bārān-ı kerem
- 2 Maṭla' -ı şubḡ-ı zafer mihr-i zekā ebr-i ġayā
Felek-i 'ızz-ü-'alā dāver-i devrāñı kerem

- 3 Tāc-baḥş-ı ser-i sulţān-ı salātin-i cihān
Zīnet-i taḥt ü nigīn Ḥazret-i Sulţān-ı kerem
- 4 Zıll-ı Ḥaḳ Şāh Muḥammed ki işigi gökinüñ
Kem-terīn ılduzı olur meh-i tābān-ı kerem
- 5 Ayağı toprağıdur cevher-i iksīr-i ḥayāt
Āsitānı tozıdur sürme-i a‘ yān-ı kerem
- 6 Açılır ḥulḳı nesīmi_ile gül-i gülşen-i cūd
Bezenür lūṭfi zülālī_ile gülistān-ı kerem
- 7 Baḥr-ı Aḥzar nedürür ḳulzüm-i cūdında ḥabāb
Ḳatre-i feyzi nedür ebr-i dūr-efşān-ı kerem
- 8 Bī-ḳıyās olalı iḥsānlaruñ ey ḥocet-i cūd
Ḳāṭı‘ oldı cedel-i ḥaşmuñı bürhān-ı kerem
- 9 Ḳefi bir demde nişār itdügi gencüñ ‘ oşrin
Ḥaşre dek vezn idemez keffe-i mīzān-ı kerem
- 10 Ne melek-ḥūy meliksin dem-i luṭfuñ ile
Kevşeri cūd aḳıdur ravza-ı Rıḳvān-ı kerem
- 11 Ne kerāmet ḳodu Ḥaḳ zāt-ı kerīmüñde ki_olur
Ayağıñ başduğı yer Çeşme-i Ḥayvān-ı kerem
- 12 Bulmasa nām-ı şerīfüñle şeref nāme-i cūd
Ebter ola_jdi ḳamu defter-ü-dīvān-ı kerem
- 13 Gün gibi salţanatuñ ṭöpu göke ağsa ne tañ
Saña sunıldı bu meydānda çü çevgān-ı kerem
- 14 Baḥr-ı cūduñ nice şerḥ ola ki_onuñ reşḥasıdur
Ḥāsıl-ı kān-ı seḥā māye-i ‘ ummān-ı kerem
- 15 Salţanat ḥıl‘ atini ḳaddüñe ḥayyāt-ı felek
Rāst biçmese açılmazdı girībān-ı kerem

- 16 Ne kadar zer var ise dest-i zer-efşānuñ ile
Harf-i zer gibi perākendedür ey kân-ı kerem
- 17 Sīm şüretde sitem şekline yazıldığı için
Tağıdursın anı düşman gibi ey hân-ı kerem
- 18 Gök tenürında kır kırş okınur mihr ile mäh
Hân-ı luţfuñla firāvān olalı nân-ı kerem
- 19 Kāse-i hırş toyar sofrā-i ihsānuñdan
Dest-i in‘ amuñ ile ‘ām olalı hân-ı kerem
- 20 Mihr-i cūduñ çemen-i lūţfa zer-efşān olalı
Gülşen-i dehri bezer nergīs-i bostān-ı kerem
- 21 Būy-i hulkuñdan urur müşg gibi dem ki tutar
Hōş revāhiyle cihān bağını reyhānı kerem
- 22 Aḥmed’ün ğam maḳaşı kesdi dilin şem‘ gibi
Saña rüşen diyemez ḥālını sulţān-ı kerem
- 23 Sen Süleymānı ne dille öge bir mūr-ı za‘if
Getüre nuţḳa meger lūţfuñ ile anı kerem
- 24 Husrevā pāreledi cevri eli şabrum yaḳasın
Dest-gır olsa demidür baña dāmān-ı kerem
- 25 Midḥatūñ bülbülünü ğam kafesinde ḳoma kim
Ḥayfdur tūḫīye zehr ey şekeristān-ı kerem
- 26 Ekre-mül-ḥalksın ey vāsıta-i ‘ıḳd-ı kirām
Her le’imūñ sözün işitme budur şān-ı kerem
- 27 Ḳul haḳā kılsa nola ‘afv-i şehensāh ḳanı
Tutalım iki elim ḳanda imiş ḳanı kerem
- 28 Umarım cürmümi ğarḳ itmege rahmet şuyına
Mevc-i ihsānuñ ile cūş ide ‘ummān-ı kerem

- 29 Bir ara opragam ihyā-yi memāt itmek iin
Yağsa cūduñ bulıdından nola nīsān-ı kerem
- 30 Nice ki_ıklīm-i mürüvvetde gee hūkm-i vefā
Nice ki_eyvan-ı ‘aada ura divān-ı kerem
- 31 Nice ki_ insān ola ‘ālemde ‘ābidü’l-ihsān
Nice kim ola cihān tābi-‘i fermān-ı kerem
- 32 Dest-i ihsānun ile yapıla bünyād-ı sehā
Pāye ile adrūñ yucala eyvān-ı kerem
- 33 Nice kim Kā‘ be müsāfirlerini lūtf-ı ilāh
Raħmet-i hānına her sāl ide mihmān-ı kerem
- 34 ‘İd-i ferħundeñe urbān ide a‘ dānı felek
Sen aħibbāña buyur āb-ı sehā nān-ı kerem
- 35 Ömr-i ħasmuñ ire tāriħ gibi pāyāna
Nāmuñı nāme-i ibāl ide ‘unvān-ı kerem

Der-Medh-i Sultan Mehmet Hān

22

Me fā‘i lūn Fe‘i lā tūn Me fā‘i lūn Fe‘i lūn

- 1 Seħer ki Zöhre nevāda düzetdi perde-i eng
‘Arūs-i heft felek arħa girdi āpük ü Őeng
- 2 Uyandı meş‘ale-i Őubħ-u-yandı Şem‘i felek
Dirildi āder-i kuħlī ve gödi leşker-i zeng
- 3 Cihān cemāli bu müŐğīn tutuğdan oldu ‘ayān
Şanasın açdı ruħ-i dōst urra-i Şeb-reng
- 4 Meger ki bīŐe-i gerdūnda gördi zerrīn Őīr
Ki sebze-zār-ı zümürdude açtı Őīmīn reng
- 5 Sipihir engine zerrīn veter dağar ħōrŐīd
Ği düze mūtrib-i Zöhre bu Ői‘ r-i terle tereng

- 6 Ğamuñla kılca kılub cānım oldı qaddüm çeng
Dilümi ‘ūd kılub niçün itmeyem āheng
- 7 Çü zülfi halkalarından sitāreler görünür
Taña qalub tağıdur kendüzini Heft-Evrenq
- 8 Şan irdi hūşe-i engür-ü-üşdi mūr-u-mekes
Kim oldı rişte-i zülfinde cān-ü-dil āveng
- 9 Diler ki irişe ‘unnāb-ı lā’lüñe zülfüñ
Ki hūşe-i ‘inebīden aşar iki āveng
- 10 Cemāli gülşeni içre gözi iki āhū
Kenār-ı āb-ı ‘ızarında zülfü iki neheng
- 11 Şeker ne kelledür ey tūṭı-i şeker-ğüftār
Ki lā‘lüne_öykünüb itdi cihānı başına teng
- 12 Bu saht-rūluğı ucından ol şikeste-dili
Kim itdi ğarqa-i āb-ü-kim urdı başına seng
- 13 Cefası tīgi kaçan çıqa dil niyāmından
Ki hūn-ı dille tütubdur anı ser-ā-ser jeng
- 14 Cemāli mülkini tīğı_ile tütüdi ğamzeleri
Nite ki milket-i islāmı Şāh-ı ferruḥ-yeng
- 15 Cihān-ğüşāy-ü-memalik-sitān-ı heft iqlīm
Muhammed-āyet-ü Yūsuf-cemāl ü Ḥaydar-ceng
- 16 Düzetdi qal‘a-i pülād tīgi islāma
Ki qal‘ola anuñ ile qamu kılā‘-ı Freng
- 17 Sen ol hümāy-i şerefsin ki ‘ahd-i-‘adlünde
Qılur nişīmen-i şeh-bāzı āşiyāne güleng
- 18 Qazā gibi ne qadar tūr ki_atasın ḥaşına
Ecel gider ḥaber itmege önce biñ ferseng

- 19 Ger āhenin siper ola ‘ādū-yi sengīn-dil
Geçer bu nīze-i ser-tīzūñ itmez anda dreng
- 20 Çü taldı kubbe-i gerdūn sadā-yı na‘rañ ile
İçine od düşüben ra‘d ider girīv-ü-ğareng
- 21 O şeh-süvāra ‘inān-gir ola dest-i şabā
Ki bād-pāyına nisbet sipihr hıngı leng
- 22 Muhadderāt-ı suhanden çü zihnüñ açsa niķāb
Gerek ki_ola mütehayyir ‘ukül-i pür-ferheng
- 23 Nice dürüst kılam ben ķālemlē Şeh medħin
Ki ben de baħt-siyāhem ķālem şikeste-vü-deng
- 24 Çü nükte-dān-ı cihāndur Şehşehūñ Aħmed
Sözi uzatma demidür du‘āya kıl āheng
- 25 Nice ki uçura her şubħ murğ-ı zerrīn-bāl
Bu ābenūs ķafesden sipihr-i mīnā-reng
- 26 Şeref gökinde sen ol āfitāb-ı ‘ālem-tāb
‘Uṭārid-i felek ursun ‘adūña tir-i hadeng

29

Fe‘i lā tūn Fe‘i lā tūn Fe‘i lā tūn Fe‘i lūn

- 1 Āh kim yār bozub ķa‘ide-i yārluđı
Yine resm eyledi bünyād-ı cefā-gārluđı
- 2 Gözi cāzūluđ ile fitneler uyarmađ için
Vardı nāz uyķusuna gör ki bu saħħārluđı
- 3 Būse tiryākin umarken dil-i bīmarumuza
Zehr-i ğam virdi saçuñ gör bu siyeh-kārluđı
- 4 Baħr-ı eşkümdē gözüm zevraķı bulmazdı necāt
Yetişüb Hızr-ı haṭuñ eylemese yārluđı

- 5 Hōşdur ol ğamzelerüñ hastaluğı kim yaraşur
Merdüm-i zālīmüñ eksilmese bīmārluğı
- 6 Öldürürem dir imişsin demidür egleme gel
Biñ kez öldür beni tek eyleme bizārluğı
- 7 Ol ki yoluñda fedā eyledi evvel dil-ü-cān
Senden ol şaķına mı giru қalan varluğı
- 8 Ey beni şekl ü şemā 'ille giriftār kılan
Düşmedüñ ne bilesin sen bu giriftārluğı
- 9 Bir dem eglen bizi hāk eyleme ey ğam ki nigār
Dem ola bir gün aña eski hevā-dārluğı
- 10 Gelüñ āvāz-ı ney-ü-çeng ile mey nüş idelüm
Şalalum 'āleme āvāze-i mey-hārluğı
- 11 Öykünürem dir ise ğonca lebüñe ne 'aceb
Söyledür ağıza ne gelse göñül darluğı
- 12 Zülfi çengāline dil düzdini ber-dār ider ah
Dil-berüñ ancağ ola bī-dile dil-dārluğı
- 13 Dil-i ifġārımızı çün tağıdur kākül-i dōst
Ya Rab ol zülfe tapıt sen bu dil-ifġārluğı
- 14 Aħmed incitme dil-i dil-beri nāle_ile şaķın
Қoma ger 'ārif iseñ rāh-ı kem-āzārluğı
- 15 Şāh adli_ile cihān cevr elini kesmiş iken
Қaç başı ile eder tūrta bu tarrārluğı
- 16 Ol ki gösterdi Mesīhāya revān-baħşluğı
Ol ki öğretti Ferīdūna cihān-dārluğı
- 17 Hıusrevā kimi şefī' idineyüm hışmuña kim
Lūtfuña tayanub itdüm bu güneh-ġārluğı

- 18 Dutmuşuz çünkü hacālet yüzine ‘ özl yeñin
Dāmen-i ‘ afvüñ iderse nola settārluđı
- 19 Kalem-i ‘ afv çek ey sāye-i Hağ sehvime kim
Germdür şefkatünün ‘ afve ħarīdārluđı

Der- lyādet-i Şāh-ı Devrān

33

Mūs te fi‘ lün Mūs te fi‘ lün Mūs te fi‘ lün Mūs te fi‘ lün

- 1 İki cihānuñ cānısın sen cāna sıhhat yaraşur
Cūd-u kerem bürhānısın bürhāna sıhhat yaraşur
- 2 Hüsni ruĥuñda gül gibi ‘ ālem cemālin zeyn iden
Bād-ı elemden bu ruĥ-i ħandāna sıhhat yaraşur
- 3 Dār-ı şifādan ħapuña şerbet buyurmuş lā‘ l-i yār
Yazmış kenār-ı cāma kim sen ħāna sıhhat yaraşur
- 4 Her gūşede tesbīĥ ider dillü dilince kā‘inat
Zikri budur kim Ĥazret-i Sultāna sıhhat yaraşur
- 5 Baĥt ü sa‘ ādet taĥtınun erkānın iĥkām itmege
Dār-üş-şafāda dāver-i devrāna sıhhat yaraşur
- 6 Ye‘ cüc-i zulm-ü-fitnenün sedd-i sedīdin çekmege
Ol mefĥar-ı İskender-i yünāna sıhhat yaraşur
- 7 Tedbīr ile leşker şıyub mektüb ile iĥlīm alan
Ol iftihār-ı milket-i Oşmāna sıhhat yaraşur
- 8 Sū‘-i mizācın ‘ ālemün ĥikmetle ıslāĥ itmege
Sen Ĥızr-dem ‘ İsa-nefes Lokmāna sıhhat yaraşur
- 9 İnsān-ı devlet ‘ aynınun vech-i münirün nūridur
Devlet umūrın görmege insāna sıhhat yaraşur
- 10 Sā‘ d-i felek her şubĥ-dem fāl-ı sā‘ ādet dutmağa
Muşĥāf yüzünde āyet-i Raĥmāna sıhhat yaraşur

- 11 Çok çegzinür ki çağıra yüzün göricek āfitāb
Ey Zıll-ı Hāḡ sen sāye-i Yezdāna sıhḡat yaraşur
- 12 Rūşen budur kim ‘ālemün rūy-i murādın gösterur
Āyine-vār ol ḡal‘at-i raşşāna sıhḡat yaraşur
- 13 Naẓmuñ zülālīdür viren Hızra yine ‘ōmr-i ebed
Sen āşinā-yi Çeşme-i Hāyvān sıhḡat a yaraşur
- 14 Girmiş kaşı mihrābına yāruñ gözi merdümleri
Hācet dilerler kim dil-i cānana sıhḡat yaraşur
- 15 Bāğ-ı İrem bülbülleri Aḡmed gibi gül-bang ider
Ki ol gül-‘izār-ı ‘andelib-elḡāna sıhḡat yaraşur
- 16 Yā Rab bu devlet bedrini kırtar ḡusūf-ı za‘fdan
‘İzzet gökinde ol meh-i tābana sıhḡat yaraşur
- 17 Naḡl olsun ol derd-ü-elem a‘dāña ey kān-ı kerem
Tā ḡaşre dek sen menba‘-ı iḡsana sıhḡat yaraşur

CEMĀLĪ

Kaside

4

Ve eyzan lehu fī-medḡihi li- münāsebeti fetḡi ‘il
Ḳal‘ai ‘l-Ḳoşantāniyye ḡurremet ‘ani ‘l-āfāt

Me fā i lün Fe i lā tün Me fā i lün Fe i lün

- 1 Zihī ki ḡurrem olupdur bahār-ı fetḡ ü zafer
Ki oldu gül-şen-i dil lāle-zār-ı fetḡ ü zafer
- 2 Münevver oldu cihān yine nūr-ı nuşret ile
Çü leyl-i miḡneti sürdi nehār-ı fetḡ ü zafer
- 3 Zülāle eyledi sīr-āb rūḡ teşne-lebin
ḡayāt ābı gibi cūyibār-ı fetḡ ü zafer
- 9-b 4 Zemāne Vāmıḡ-ı ‘Azrā-yı ḡamdan aldı murād
Ḡuşāde oldu çü sīmīn-‘izār-ı fetḡ ü zafer

- 5 Yazıldı sīnelerüñ levhine şafā naqşı
Çü çekdi haṭṭ-ı vefāyı nigār-ı feth ü zafer
- 6 Kūlūb beytini kılmağa luṭf ile ma‘ mūr
‘İmāret oldu temāmet diyār-ı feth ü zafer
- 7 Göñül ki meyl ide gül-zār-ı zevke fırsatdur
Ki hūb u hūrem olur sebze-zār-ı feth ü zafer
- 8 Zevī’l-‘ ukūl işidür çün nidā-yı Fā‘ tebirū
Gerek ki eyleyeler i‘ tibār-ı feth ü zafer
- 9 Hezār şükr ki aḥmezleyin helāk itdi
‘Adūları sitem-i intīzar-ı feth ü zafer
- 10 Ne olsa sīmuya zer kim bu yola ola fidā
Hezār cān u göñüldür nişar-ı feth ü zafer
- 11 Ki mūr-i milk-i ğazā Ḥazret-i Meḥemmet Ḥān
‘Alīlīg itdi çeküp Zū’l-fıkar-ı feth ü zafer
- 12 Murād-ı ümmeti Aḥmed-penāh-ı ḥalk-ı Ḥudā
Şeh-i cihān u Ḥudāvendigār-ı feth ü zafer
- 13 Ḥuceste- ṭāli ‘ u ferruḥ-ruḥ u Skenderdür
Sa’īd-aḥer u şāhib-veḳār-ı feth ü zafer
- 14 Göçürdi menzil-i Ḳoşantāniyyeden küfri
Ki ehl-i dīn ideler iftiḥār-ı feth ü zafer
- 10-a 15 Ḥişārı burcina ol resm ile çıḳardı beden
Ki evce irdi hevādan ğubar-ı feth ü zafer
- 16 Geçürdi Sancağ-ı İslāmı ‘ arşı ‘ alīden
Zihī Şehen-şeh-i a‘ lā vü yār-ı feth ü zafer
- 17 Ğazāy-ı ekberi oldu beyān-ı Feth ü mübin
Cihāmı tutmağ içün iştiḥār-ı feth ü zafer

- 18 Çü tîr ü nîze çekildi mişâl-i hatt- şecer
İrişdi gül-şen-i nuşretde bār-ı fetḥ ü zafer
- 19 Düşirdi heybet-i āvāzı şark u ğarba şadā
Çün aldı baḥr ile berden kenār-ı fetḥ ü zafer
- 20 Kimine bedesinüñ yāri nuşret ü ruḥşat
Kimine çākerinüñ yiri dār-ı fetḥ ü zafer
- 21 Zihi Skender ü Dārā ki dār-ı İslāmuñ
Sa‘ādetinden olupdur medār-ı fetḥ ü zafer
- 22 Sürüp semendini şayd itse şîr-i gerdünı
‘Aceb mi çünki anuñdur şikār-ı fetḥ ü zafer
- 23 Bu resme k’eyledi a‘dāyı bî-ķarār helāk
Meger ki var idi ķavl ü karār-ı fetḥ ü zafer
- 24 Süheyl’-i ‘izzetini bām-ı ķaşr-ı salṭanata
Çıķardı zülfiyle nev-bahār-ı fetḥ ü zafer
- 25 Diyār içinde nola ķılsa Zāl u Rüstemlik
Ki kem ķulı durur İsfendiyār-ı fetḥ ü zafer
- 10-b 26 Yiridür olsa ‘adü ḥāk ü ğarķ-ı baḥr-ı belā
Ki virdi bāda gülin yine nār-ı fetḥ ü zafer
- 27 Çü şaldı atını ol Şāh ķalb-i ‘adāyı
Piyāde eyledi çābüķ-süvār-ı fetḥ ü zafer
- 28 Ḥudāya ḥamd ki fi‘li feraḥ revāyiş olup
Mu‘ṭtal eyledi aḥzanı kār-ı fetḥ ü zafer
- 29 ‘Aceb mi bülbül-i cān olsa ḥoş-nevā ki yine
Pür oldı verd-i şafā mürġüzār-ı fetḥ ü zafer
- 30 Du‘ālar eyle Cemālī bu şükre şükranē
Ki payidār ola ol kām-kār-ı fetḥ ü zafer

- 31 Niçe kılursa şaba bergini gülüñ hurrem
Niçe olursa ter ü tñze bār-ı fetḥ ü zafer
- 32 Ḥasūd u düşmenini miḥnet ile eyleye ğark
Ḥurūş u cūş ile mevc-i biḡār-ı fetḥ ü zafer
- 33 Nevā virüp dil-i ‘uşşāka ‘iyy-i āvāzı
Maḡām-ı Zühreye irsün ḥisār-ı fetḥ ü zafer

5

Ve eyzānı fī-medḡihi edām’ Allāhu te‘ālā eyyāmehu
ve ḡarrenebi’s-sa‘ādeti a‘vāmehu

Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lün

- 14-b 1 Vaşl-ı dil-berdür çü sākī defter-i hicrānıdır
Rāḡ-ı şāfī şun ki rūḡı rūḡumuñ reyḡānıdır
- 2 Keşf idüp sākī yürü t̄y sākī-i sīmin-beden
Cām-ı şāfī birle devr it kim şāfā devrānıdır
- 3 Lālenüñ cāmına luḡfindan hevānuñ şimdi kim
Her ne baḡş olursa şebnemden ider devr ānıdır
- 4 Sun mey-i nābı nigāruñ la‘l-i rūḡ-efzāsına
Eylesün ḡut-ı revān yāḡūt ile devrānıdır
- 19-a 5 Ḥazret-i Sulḡān Meḡammed Ḥān ki luḡfı baḡrınıñ
Ḥaḡresidür şol ki kevnüñ Dicle vü ‘Ummānıdır
- 6 Rif‘ atı ol resme a‘ladur ki ‘ālī ḡaşrınıñ
Pāsubānıdır Zühāl hem Müşterī der-bānıdır
- 7 Can virür ‘İsa’bni Meryem bigi gerçi sözleri
Līk devrünüñ pā zatī Mūsī-i ‘İmanıdır
- 8 Bir Tehemten-ten müzaffer-fer ü ferruḡ-ruḡ durur
Kim cihān cisminde ‘ālem ḡalkınıñ cānādıdır

- 9 Tañ mıdur emrine olsa Behmen ü Behram rām
K'ol Şehūñ Kisrī vü Dārā bende-i fermānidur
- 10 Salṭanat burcında ḳadri eyle 'āli oldı kim
Rif'atınuñ vālihi dildür ḫired ḫayrānidur
- 11 Feṭhi bile bey-i İslām eyle ma'mūr oldı kim
Milk-i dīn ābād u şirk ü küfr evi vīrānidur
- 12 Bir Süleymān-ḳadr ü Şehdür bu zemīn üstinde kim
Kem kulı devr-i zemanuñ Rüstem-i Destānidur
- 13 Ḫırmeninden ḫūşe-çīn olsa nola ḫalk-ı cihān
Cümle maḫlūkuñ yidügi çünkim anuñ ñanıdur
- 14 Meclisinde micmere gerdān olalıdan güneş
Dest-i 'aṭṭār-ı şabā 'ūd u' abīr efşānidur
- 15 Evce ırgürdi ḫişārī rif'atī āvāzesi
Rāstī kim burc-ı iḳbālūñ meh-i tābānidur
- 19-b 16 Menba' -ı cūd olduğı ol Şāh-ı devrānuñ bu kim
Zātı iḳbāl ü sa'adet gevherinūñ kānidur
- 17 Keff-i iḫsānı mürrüvet fülkine baḫr-ı muḫīt
Resm-i 'ālisi fütüvvet milkinūñ erkānidur
- 18 Eyledi iḫyā Resulūñ sünnetin vācib görüp
Gūyiyā şer' -i şerīfūñ mezhebi Nu' mānidur
- 19 Ṭıtsa çevgān-ı sa'adet nola ol Şāhuñ eli
Çünki devlet ṭopın urmağa cihān meydānidur
- 20 Anuñ içündür 'Āli-veş ḫulḳı vü ḫüsni ḫasen
Kim kemāl-i luṭf ile ḫilm ü ḫayā 'Oşmānidur
- 21 Nicesi ḳaṭ' olmaya i'cāzına inkār iden
Münkirūñ boynında seyfi hüccet ü bürhānidur

- 22 Müşterîdür Zühre bezmine anuñçün her gice
Meclisine nâzır olan ‘ayınuñ insânıdur
- 23 Ebr-i cüdi eyle feyz eyler sehâbı luţfinuñ
Kim bihâr-ı ‘âlem anuñ katre-i bārânıdur
- 24 Hem cemî‘î halk luţfi medhinün h̄‘ânendesi
Hem be-küllî dil anuñ gūyende-i ihsânıdur
- 25 İy ki bu devrân içinde âfîtab-ı hükmüñüñ
‘Âcizidür mihr ü mâh u çarh ser-gerdânıdur
- 20-a 26 Çün bahar eyyâmıdur divânelik kılıp şitâ
Defter açmak istese şâhrâda iy devrânıdur
- 27 Gitmeg için faşl-ı dey şâh-ı bahâruñ her şecer
Hâmilidür nâmesinün kâşif-i ‘üvnânıdur
- 28 Şebnem ile lâle pür oldığı budur subhıdem
Kim çemen firdevsinüñ havzı vü şadırvânıdur
- 29 ‘Arşa-i bağ içre nergis her nefes başın şalar
Ya‘ ni kim cām-ı bahârun mesti vü sekrânıdur
- 30 Zıkr-i bismi ‘llâh idüp gir bâğa gör kim ol Raḥîm
Her ne naqş itdise ḥâdiş raḥmet-i Raḥmânıdur
- 31 Mest olup nergis gözine öykünürmiş dil-berüñ
Aña bî-mâr olduğu ḥaqqâ ki key erzânıdur
- 32 Ğonce ağızına teşebbüh kıldı çün bād-ı şabâ
Şöyle urdı kim henüz ağızında anuñ ıanıdur
- 33 Her taraıdan gūş-ı cānı pür kılıp âvâz u sâz
Bu sözüñ ‘arif-dili sūz ile ezber-h̄‘ânıdur
- 34 Serverâ la‘lün ne sırdur kim bu cānuñ cāmıdur
Gözlerümden dür dökken her dem anuñ mercânıdur

- 35 Nüşha-i cevri muḥaḳḳdur ḥaṭūn nesh itdügi
Kim ḡubārī cān u dil yāḳūtunuñ reyḥānıdır
- 20-b 36 Göñlüme ger tır atarsa ḳaşlarun yayı ne ḡam
Urdıḡı çüñkim girü kendü oḳı peykānıdır
- 37 Ḳadrüñe biñ cān ile yazdı bu göñlüm bir berāt
Kim vişalüñ ‘ıydinün cānā bu cān ḳurbānıdır
- 38 Dil-berüñ yok saña meyli dir baña her dem raḳib
Ehl-i dīn anı bilür kim didügi imānıdır
- 39 Var ise didükleri ‘ālemde Hızr ol yārdur
Uşda şāhid leblerinüñ çeşme-i ḥayvānıdır
- 40 Ḥüsni meydānında ḡuya olsa nola ol nigār
Tuttuḡı çüñkim elinde zülfinüñ çevgānıdır
- 41 Gonce evrāḳın yile virdi dehānın yād idüp
Defterin düşmişdür ol taḡıtduḡı dīvānıdır
- 42 Āsitānın āşiyān idinelibden mürḡ-i dil
İstemez uçmaḡı çün ol ravzanuñ Rıdvānıdır
- 43 Niçe bir zāhm ura cānā cāna cādū gözlerüñ
Cevr ise yitdi cefāyise daḡı uranıdır
- 44 Zūlm ile ḳılmazsa bendinden dili zülfüñ ḡalāş
Ḥal ḳılam bu müşkili çün ‘adl-i Şeh devrānıdır
- 45 Turreñüñ ṭarrārlıḡın ‘arz idem ol Ḥāna kim
Devlet ü baḡt ile ḳamu şehlerüñ sulṭanıdır
- 46 Şāh-ı ‘adil-dil Skender-der Feridün-fer k’anuñ
Bendesidür ger cihānuñ ḳayşer ü ḡakānıdır
- 15-a 47 ‘İzzetüñe ḡad didüm yirden göge dil didi kim
Ferşden ‘arşa ḳıyās itsen biraz pāyānıdır

- 48 Mümteni‘dür şerh kılmak zātuñuñ vaşfin temām
Vācibü ’z-zıkr ol durur kim kâbil-i imkânıdur
- 49 Bu Cemālî silk-i medhüñden cevāhir nazm ider
Her ne söz kim dirse andandur k’ider devrānıdur

Kaside

6

Ve eyzānı fî-ta‘ rifi Faḥrū ’s-selāṭin kehfü ’l-ḥalāyık
ecma‘ın ḥullidet ḥilāfetuhu

Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lün

- 1 Şimdi kim kevnî mu’atṭar eyledi devrān-ı gül
Her çiçek kim açılır beñzer k’ider devr ān-ı gül
- 2 Dil taḥammül eylemez gül şoḥbetinden bir nefes
‘Alemüñ gūyā ki olmuşdur teninüñ cāmı gül
- 3 Merḥabā iy sāye-i ser-efrāz-ı çemen
Ḥabbezā iy gonce-i ser-defter-i dīvān-ı gül
- 4 Nāleseni ‘andelīb eyler be-ḡayet sūz-nāk
Rūhını mecrūḥ kılmışdur meger hicrān-ı gül
- 15-b 5 Şāhib-i hüxnîni bāḡ eṭṭālinüñ şayd itmege
Kīsesinden goncenün zer gösterür esnān-ı gül
- 6 Nergis-i maḥmūr-çeşm idüp ‘aşayı tekye-gāh
Meclis-i gül-şende oldu micmere gerdān-ı gül
- 7 Lāle nāzükdür ki cāmın jāleden pür eyledi
Bir ayaḡ üstine oldu sākī-i meydān-ı gül
- 8 Keffesinde vezn ile dinārıdur ḥālîş ‘ıyār
Ḳadrine gör kim nice baş indürür mīzān-ı gül
- 9 Āferīn enfāsına bād-ı şabānuñ çīn-seher
Kim olur luṭf ile müşk-eşfan-ı şerh-istān-ı gül

- 10 Zāhir olısar dili ucından āhır bülbülün
Tıfl iken evvelde olan kışsa-i penhān-ı gül
- 11 Goncenün kim kan ile ağızı leb-ā-leb oldu pür
Şöyle beñzer kim dudağın ışırrur dendān-ı gül
- 12 Hoş leʔāfetdür gülistān içre cām u sāgara
Perr-i ʔavūs olduğı evrāk-ı gül-efşān-ı gül
- 13 Serv-i āzād u hırāmān kām̄eti seyr eyle kim
Pāyi gilde bende-vār olmuş durur hayrān-ı gül
- 14 Tıfl-ı gül-zāruñ muʕ ayyendür bu kim dendānı yok
Bes niçün kan ile ʔolmuşdur ser-pistān-ı gül
- 15 Cānına zeħm urduğından bülbül-i şūrīdenün
Hün-ı dilden laʕ l-reng olmuş durur peykān-ı gül
- 16-a 16 Kıl temāşā şubhıdem şebnemden olduğında pür
Kim revānı şād ider luʔfiyle şadırvān-ı gül
- 17 Hüzn-i Yaʕ kúbı kıomaz hāʔırda büy-ı pirehen
Mışr-ı hüsni zeyn idelden Yūsuf-ı Kenʕ ān-ı gül
- 18 Ğonce-i dem-beste vü reyhān-ı hayrān eyledi
Çīn-seher ʕ arz olduğı naķş-ı nigār-istān-ı gül
- 19 Minber-i şāh üzre bülbülден мүdām ol serverün
Huʔbe-i medħine güş olmaķ durur erkān-ı gül
- 20 Hāzret-i Sultān Meħemmed Hān-ı ʕ adil kim anuñ
Ravza-i elʔā-ı luʔfına fidādur cān-ı gül
- 21 Kim emīr-i ʕ asker-i iħsāndur ol kān-ı kerem
Huʔıddur şāh-ı benefşe haddidür sultān-ı gül
- 22 Sebzeде servin hırāmān eylese ĩsar için
Kaʔre-i şebnem olupdur dürr ile mercān-ı gül

- 23 Virmege qaşırına destür almağa der-bānına
Hürde-i zerden pür eyler keffini mihman-ı gül
- 24 Būy-ı luḡıdan irürdükçe nesīm-i şubḡıdem
Baş olur qaḡdine her dem ḡil' at-ı elvān-ı gül
- 25 Çünki mihmānı mükkerremdür ziyāfet kıılmağa
Ḥ'ān için zerden ḡabaqlardur ḡolu eyvān-ı gül
- 26 Nüşa-i yāḡūtı nesh itdi muḡaḡḡaḡ luḡ ile
Ḥaḡḡ-ı ḡ'ābı olalı ḡaddeynine reyḡān-ı gül
- 16-b 27 Verd-i aḡmer kim ruḡ-ı şāḡānesinden māḡ olur
Ḥaddine beñzer bu vech ile bilürler ān-ı gül
- 28 Bezm-i rūḡ-efzāsına layıḡdur olsa lāle cām
Ḥaşr-ı 'ālī-saḡfınuñ lāzım k'ola der-bānı gül
- 29 Gül meta'ına gelüp bir gün ola dir müşteri
Kim çemen bāzārını zeyn eyledi dükkān-ı gül
- 30 Meclisinde cām ile ser-mest ü maḡmūr olmağa
Nergis-i mestāneden ḡolmuş durur bustān-ı gül
- 31 Oldıḡı ferruḡ-ruḡınuñ āteşi şevḡ ile āb
Bu ki 'izzet kesb ider keffinde anuñ şān-ı gül
- 32 Söylese ḡüftār silkine cevāhir nazm ider
Rūşen olmışdur bu zāhir ḡüccete burḡān-ı gül
- 33 Şalmağa cem'inde bezm için bisāḡ-ı inbisāḡ
Saḡn-ı çinī üstine ḡurs-ı ḡamerdür nān-ı gül
- 34 Olmağa gül deste gül destinde mu'cizdür bu kim
Zaḡ, urur bī-gāne gelse ḡār olup şu' bān-ı gül
- 35 Fahri der hem-reng olup cāmında meyden erḡavān
Meclisinde bende-i fermān olur a' yān-ı gül

- 36 Şem' inüñ pervānesi olduğunu i' lām ider
Perr açup cem' inde pervāz urduğı perrān-ı gül
- 37 Gül ' arakdan ğark olur ħaddi kayāsından anuñ
Çanda anuñ ħaddinün ħüsn bahāsı k̄ān-ı gül
- 17-a 38 Kenz-i güftār içre elfāzı ki key muĥtārdur
Yazmağa evrāķına mecmū' adur dīvān-ı gül
- 39 Ravza-i envārı envā' ı leṭāifdür dilī
Ĥāṭırı yā maĥzen-i esrārdur yā k̄ān-ı gül
- 40 Gül-şen-i medĥinde ' uşşākı muĥayyer eyleyüp
Bu gazelden ĥoş-nevālar gösterür ĥoş-ĥ' ān-ı gül
- 41 İy yañağundur ser-ā-ser ravza-i Rıdvān-ı gül
Viy dudagundur leb-ā-leb çeşme-i ĥayvān-ı gül
- 42 Gonca la' lün luṭfına ṭañ mı ħalursa beste-leb
Çün siyeh zülfüñ durur ħaddüñde ser-gerdān-ı gül
- 43 Eyle bulmuşdur ruĥun Şāhum leṭāfetden kemāl
Kim berāber olıcaķ zāĥir olur noĥsān-ı gül
- 44 Girmesün diyü rāķibi ĥüsnüñüñ gül-zārına
Odile atar şabā nefĥinden ol şeyṭāmı gül
- 45 Söyle kim ervāĥa şādī eylesün lafzuñ revān
Gül ki dillerden gidersün kürbet-i aĥzāmı gül
- 46 Ṭurre-i ṭarrāruñı ħaddüñde her kim seyr ider
Dir ki gūyā ĥalka-i sünbül olur çevgān-ı gül
- 47 Gül anuñçün didiler iy lāle-ruĥ kim ĥandede
Luṭf ile şīrīn dehānuñdur gül-i ĥandān-ı gül
- 17-b 48 Hüsnüñüñ Kadırī Berātı ĥükmine tevķī' için
Ĥaṭṭ-ı Yāķūt ile yazılmış durur ' unvān-ı gül

- 49 Dil yüzüñ gül-zârına bülbül olup feryâd ider
‘İyd-i vaşl içün meger olmağ diler kûbân-ı gül
- 50 Hadd-i hûbınuñ nazîridür meger ol serverüñ
Kim olupdur gül-sitānuñ serveri hûbân-ı gül
- 51 Bu leţāfet kim anuñ ferruğ-ruğınun vaşfidur
Mümteni‘ dür yoğ aña mişl olmağa imkân-ı gül
- 52 İy ki cūduñ gül-sitānında faķır ü müflise
Keff ile dinār-ı zerdür dāimā ihsān-ı gül
- 53 İrişür her şahşā in‘ āmuñ nişābından naşīb
Gül-şenüñde tāc-ı Kısır kesb ider hākān-ı gül
- 54 Hoş gül-istan eylemişdür bu Cemālī medhüñi
Kim ide her faşl içinde haţıruñ seyrān-ı gül
- 55 Vaşfuñuñ gül-zārını fikri pür itdi ğonceden
Bāğı ta‘ rifüñde gerçi yoğ idi pāyān-ı gül
- 56 Böyle kim gül beytini ma‘ mür idüp virdi kemāl
Ğonce-i pür-ğonce dā‘ idür yahūd hassān-ı gül
- 57 Niçe kim diller beyān idüp me‘ āniden bedī‘
Şöhre-i ‘ālem ola luţf ile şehr-istān-ı gül
- 58 Serv Tübī gösterüp āb olduğınca selsebil
Cennete beñzetdüğince gül-şeni ğılman-ı gül
- 18-a 59 Müstedām itsün Hu‘ dā kāmīl vücūduñ cūd ile
Meclisüñ hoş-büy kılsun dāimā devrān-ı gül

Kaside

7

Ve eyzānı fī-medḥi Ḥazreti 's- Sultān ḥullidet saltanatuhu

Me fā'ī lūn Me fā'ī lūn Fe'ū lūn

- 1 Seher kim tāze olur ter benefşe
Cihānı zeyn ider yek-ser benefşe
- 2 Teferrüc zav'ına mışbāḥ-ı kudret
Temāşā silkine cevher benefşe
- 3 Zemānuñ dil-ber-i ferruḥ-ruḥıdur
Ki olmuşdur mużaffer-fer benefşe
- 4 Mu'atṭar eylemişdür cān dimāğın
Meger kim gezdürür micmer benefşe
- 5 Şafā-yı ḥatır u tefrīh-i ervāḥ
Cilā-yı dīde vü dil-ber benefşe
- 6 Bahār ā'dāsını katl itmeğ için
Çeküpdür sebzedden ḥançer benefşe
- 7 'Aşā-yı kadr ile ser-dār olaldan
Olupdur mih-ter-i kişver benefşe
- 8 Terāzūlar gibi indürdigi baş
Bu kim nergisden ister zer benefşe
- 9 Çeker ser-mest idelden cām-ı lāle
Bir ayak üzre biñ sāğar benefşe
- 18-b 10 Utandı geldüğine gülden öñdin
Ki şebnemden getürdi der benefşe
- 11 'Alāmetdür ki bir sevdāsı vardur
Siyeh-püş oldugı ekşer benefşe
- 12 Cibillīdür anuñ pāyinde za' fī
Ki zānūsında ḳodı ser benefşe

- 13 ‘ Acebdür yüz çevürmişken şabādān
Ki girü üstine dıtrer benefşe
- 14 Meger ol serverüñ ser-leşkeridür
Ki çekmişdür gelür leşker benefşe
- 15 Huzūr-ı Hāzret-i Sultān Meḥemed
K ’aña gül bendedür çāker benefşe
- 16 ‘ Ālem re ’sin irürdi āfitāba
Getürdi lāle-i mi ’cer benefşe
- 17 Cemālī bāğınuñ firdevsi içre
Zihī kim nūş ider Kevşer benefşe
- 18 Hıramān eylese servin çemende
Dütüzdür müşk ile ‘ anber benefşe
- 19 Tevāzu birle baş indürmeyince
Elinde deste olmaz her benefşe
- 20 Görelden ḥatt-ı reyḥānın muḥakkak
Hevā neshin ḡubār eyler benefşe

Kaside

9

Bu ḳasīde Pādişāh-ı cihān-penāha devlet ü
sa ’ādetle şikār münāsebeti ile du ’a bābındadır

Me fā ’ī lün Me fā ’ī lün Me fā ’ī lün Me fā ’ī lün

- 1 Seher-geh nefḫ-i ‘ İsa kim demi bād-ı bahār eyler
Süheyl-i ‘ işretüñ kesbin vişāl-i nev-bahār eyler
- 2 Kılur ‘ üşşāk-ı müştākı muḥayyer keşf idüp rāzm
Dem-ā-dem mürḡüzār içre nevā kim mürḡi zār eyler

- 24-a 3 Meger kim lāle-i ḥamrā nigārūn ḥaddi rengidür
Ki luṭfundan çemen şahının tolu naqş u nigār eyler
- 4 Muhaqqakdur ki ol yāruñ müselsel zülfidür sünbül
Ki sevdāsı dil-i āşüfte-ḥāli bī-ḳarār eyler
- 5 Görüp bu dürlü eşkālī ki enva‘ -ı cevāhirdür
Ulu’l-elbāb silkinden olanlar i‘ tibar eyler
- 6 Bu faşluñ ḳadrini ‘ ārif bilür kim vardur esbābı
Çeker cāmı lebe yarı kenārına kenār eyler
- 7 Safā vaḳtidür iy şākī getir cām-muşaffāyı
Ki nūşı ‘ iyşī beytinüñ esasın üstüvar eyler
- 8 Şu meyden kim seher beñzer lebi sāğarda ḥurşīde
Gönülde mihr-i şevḳinüñ birin zevḳuñ hezār eyler
- 9 Çemen şahnında āhūlar dutarlar sīne şimşīre
Ḳaçan kim Şāh-ı şīr-efgen süvār olup şikār eyler
- 10 ‘ Ali heybetlüdür ol Şeh ki atı reşk-i Düldül dür
Dutıcaḳ remze ruḥ tigin misāl-i Zül’l-fiḳār eyler
- 11 Mücerred hāy u hūy ile şadāsından sipāhinüñ
Cihān cins-i a‘ dānuñ gözine teng ü tār eyler
- 12 Ulu Şehdür ki da‘ vetsüz ḳamū ‘ ālem tufeylīdür
Ḳapusında ḳul olmağ ile şehler iftiḥār eyler
- 13 Eyā Sultān-ı ‘ ādil-dil muzaffer-fer Sikender-der
Ki luṭfuñ setr idüp ḳahr-ı şafālar āşikār eyler
- 24-b 14 Cemālī bendeñe rahm it ki olup dā‘ ī-yi muḥliş
Şenālar rüz u şeb ḳılur du‘ ā ley ü nehār eyler
- 15 Olupdur muntazır luṭfuñ demine niçe müddetdür
Şehā dād ol belālardan ki cāna intizar eyler
- 16 Niçe kim çin-seher kevnī nesīmi faşl-ı nev-rüzüñ
Gelüp gīsū-yı dil-berden ser-ā-ser müşgibār eyler

- 17 Hemişe devlet atına süvār olup ŝikār eyle
Vücüduñ müstedām olsun ki cüdü bī-ŝümār eyler

FAKÎH

Kaŝîdeler

1

Mā in medahtu Muḥammeden bi-maḳāletī lākinne medahtu maḳāletī bi-Muḥammedī. Ve ez ehl-i felāḥ metevaḳḳī' -i ānest ki be-ŝalāḥ kūŝend ve be-fesādī muṭṭali' ŝevend bā-ŝalāḥ be-pūŝend medḥet. Ŝāḥibü 'z-zamān Sulṭān Muḥammed Bin Murād Ḥān ḥaledallāhu salṭanatehu ebeden 'ale'l-'ālemīne memleketehu

Mef'ū lü Fā'ī lā tü Me fā'ī lü Fā'ī lün

- 1 Duhiye bi-meḳūlin ve va' a ḳavlen' ale'l-cihār*
Kem teŝḡalu'l-melāḥī fi'l-leyli ve'n-nehār
- 2 Ŝebbe'ŝ-ŝebābu ve'ŝ-ta 'ale'r-re'su ŝeybeten
Fe'ŝ-ŝāru ḳad tekerrere 'indī leke'l-ḳarār
- 3 Tesbīḥ-i zindeḡān heme yā ḥayy u lā-yemūt
Āhir ne-morde-i tu ez ḥ'āb ser ber ār*
- 4 Dilhāst der ḥazīre-i ḳudsī ki her yekī
Behr-i ŝarāb-ı sāḳi-i bāḳī der iḥtiŝār
- 5 Ey dil çerā tazarru'ı dāyim nemī-konī
K'ān şod yāḳīn ta' arruz-ı nefḥāt-ı Kirdigār
- 6 N'eftade'ī meger tu be-ŝahrā-yı mümkinat
K'ez bādeŝ ıztırāb nümāyī be-ıztırār
- 7 Yā bālu mā yudayyīḳuke ba' de vus' ike
'İnde'l- münezzehi'l müte' ālī 'ani'l-ḥuḍar
- 8 İder tazayyuḳ ol ki tazayyu' revā degül
Bir naḳd-i ḳalbe k'ola ḳuvāsında iḳtidār

- 9 Sen tîre-ḥāl künc-i ḥamūli ḳabūl idüp
Sāyeñde ben mükedderem uş nār içinde nār
- 10 ‘ Ālem şafāda bende neden zerddür şıfat
Ādem ğināda sende neyiçündür iftiḳār
- 11 Ḳultu ’ḳna‘ ī fe-innehu kenzün bilā-fenā’
Tūşāfu bi’l-işṭifā’ve tun‘ atu bi’l-işṭibār*
- 12 Ān k’ü cihān berāy-ı vüçüdeş zuhūr yāft
Mī-būd ez iftiḳār hezārāneş iftiḳār
- 13 Goftā geret ḥabīb-i Ḥudā būden ārzüst
Der kesb-i kāhilī me-kon-u bāş merd-i kār
- 14 Goftem ki cehd veşīle-i Fir‘avn ḥāñde
(.....) der Musī-i tevekkül ār
- 15 (.....)
Ḥoş ni‘metest be-güş u zebā şükr-i ān gūzār
- 16 Cidd ü ṭalebden āḫir iderler tevekküli
Bulmuş durur bu kışşa cihānda ḥod iştiḳār
- 17 Didüm ki bes şavāb ne-dārem şefīḳ-ı men
Dir ṭālib ol ki ‘avnile tevfiḳ vire yār
- 18 Gel cebr etegini ḳo vü ṭut pendümi benüm
Ḳıl devlet işigini tavāf itmeg’iḥtiyār
- 19 Cem’eyle ‘akluñ olma perākende nitekim
Āşüftedür hevāyile ol zülf-i tābdār
- 20 Eyle devām-ı devletine bir şehūñ du‘ā
Kim melce’-i şığārdur u mesned-i kibār
- 21 Yūsuf-cemāl-i derh ü Ḥızır-sebze-i cihān
İskender-i zamān u Süleymān-ı rūzgār

- 22 Hürşîd-rây u baħr-ı dil ü ma‘den-i seħâ
Sultân-ı kâm-yâb u cihândâr-ı kâm-kâr
- 23 Dîvân-ı ‘aqlı derk-i dirâyetde şâh-ı beyt
Meydan-ı fazlı fevķ-i feşâhatda şeh-süvar
- 24 Ol şems öñindedür ‘ulemâ nitekim nücum
Ol baħr öñindedür hükemâ nitekim kaçâr
- 25 Bağ-ı emel vücudile buldı nemâ vü neşv
Şâh-ı ümîd cüdile buldı berg ü bâr
- 26 Ruhsâr-ı şubħ mihr-i cemâlünle ğarķ-ı nür
Gisü-yı şâm kaçr-ı celâlünle ğarķ-ı nâr
- 27 Cevrün çahîmi yansa düşer yerlere güneş
Luţfuñ nesîmi esse çıkar göklere ğubâr
- 28 Aħbâb-ı hasteye kalemünden gelür hayât
A‘dâ tebârına kılıcuñdan varur tebâr
- 29 Mü‘minlerün emânına tîrün ‘imâd-ı mülk
Müslimlerün selâmına tîğuñ demür ğişâr
- 30 Gerdünda ğâve ğamle ider şîr-i râyetün
Hürşîd-i fetħ hem-rehidür tîz ider şikâr
- 31 Bir bâbdur esâs-ı sarâyuñda heşt-ħuld
Bir faşldur ğadîķa-i küyuñda nev-bahâr
- 32 Keyvâna işigünden irür rif‘at ü şeref
Hem-sâye sâyesinde irür kâdre hem-civâr
- 33 (.....) kıldı kim ğıdemünden şabâ özin
Devründe kim hesâba alur aña ne şümâr
- 34 Dîn düşmeni kaçn kılıcuñ şu ğibi içer
Kaķ’î delîldür ki neden dirler âbdâr

- 35 Gerd-i süm-i semendüñe seyyāre müşterī
Güçle kıllur belī ulu ʿl-ebşāra iʿ tibār
- 36 Keffüñ şehābile mişil olurdu virmese
Giryān şehāb kaçre vü ḥandān kefüñ biḥār
- 37 Furşāt emānetine kaçpuñ oldu müʿtemen
Nuşret ʿināyetine kaçpuñ oldu müstetār
- 38 Ve ʿl-ʿādıyātu zābḥa ayet şān-ı esbüñe
Fe ʿl-mürıyātu kaçḥa açar (.....) ü diyār
- 39 Ḥulkile ḥalk-ı ʿālemi ḥandān tutar ki hıç
Bir türe-ḥāl görmezem illā ki ḥāl-i yār
- 40 Cibrıl ol hevāda ki bāl açsa per yaçar
Şayd-ı meʿāniyiçün olur fikrüñe meṭār
- 41 Müftü ger aşl u ferʿ de rāyuñı gözleye
Muḥtār olup kaçāsı kıla mecmaʿı menār
- 42 Çetr-i cihānda kaçtise ota vüʿ askerüñ
Pergār-ı kaçrḥa nokça-i rāyuñ durur medār
- 43 ʿAdlün tesāmuḥ itmese bulmazdı dünyede
Gül ḥār u genc mār gönül zār u mül ḥumār
- 44 Tār-ı siyāsetüñile mestür ehl-i ḥāk
Ağzımı gonçenüñ şu etegini yil açar
- 45 Çün ber miḥekk-i himmet-i vālā zedend geşt
Şems ü kaçmer be sikke-i nām-ı tu kem ʿıyār
- 46 Aşḥāb-ı yemn rā be yemīnet buved yemīn
Erbāb-ı yesr rā zi yesāret resed yesār
- 47 Der ʿahd-i şāh-ı ʿadl şod ezdād mectemiʿ
Süfī bemā ne-sāzed eger der meyān me-yār

- 48 Hülkuñ deminde hurrem ü handān durur cihān
Çünki şadr virse girye kār u zār
- 49 İhsān-ı sīm ü z(er)elüñe lāzım eyle kim
Dimeñ şüküfe surh u sefid iricek bahār
- 50 Hüküm eyleriseñ ala kenārına hāki bād
Emr ideriseñ ide der-āgūş ābı nār
- 51 Ger bīdi yā luṭf-ı şeh ābiste eyleye
Vire baqınca niçe ‘ aqīm pisteye şimār
- 52 Ger emrüñe hilāf ide şāhā ğılāfveş
Atıla nāre şu‘ leyiçün şu‘ be-i enār
- 53 Qalb-i hayāle ger nazar-ı heybetüñ ire
Bulmaya (i)ştigāl-i vaqārıyla ki qarār
- 54 Düşmen qanına şuşayıcaq gözlerün döker
Şemşirüñe ki tiz ire āb-ı hoş-güvār
- 55 ‘ Aczile secde kılsa ‘ aceb mi ‘ adü k’ider
Mūsī ‘ aşası mu‘ cizesin tıguñ aşikār
- 56 Her rüz çāker (.....) tu nevrüz u māh-ı ‘ id
Gerçi ne-dīde be-dīde sālī şehān du bār
- 57 Mihr-i ruḥuñdan aradı maṭla‘ ki hüsñüñe
Bulur şu‘ ūr her kim aña şı‘ rdür şı‘ ār
- 58 Her tārı mār gösterür ol zülf-i bī-qarār
Her bī-qarār anuñçün aña didi tār u mār
- 59 Ğamzeñ oḫıyla haste-ciger āhū-yı Hıṭā
Zülfüñ ucıyla beste geçer nāfe-i Tatār
- 60 Yüzüñle āfitāb-ı cihān tābı münfa‘ il
Sözüñle çeşmesār-ı hayāt ābı şermsār

- 61 Şāmuñ şemi meşāmda düter şemāmeveş
 ẗurreñ hamı çü perr-i perestü gözümd'uçar
- 62 Zülfüñ ruḥuñla ğayret-i ṭāvūs-ı Huldur
 Sen genc-i ḥüsne anuñiçün dinildi mār
- 63 Göz dikdi dil dudağuña bir buse va' de kııl
 Def' eyle yoḥsa düşdi ölüir cānıdur umar
- 64 Şebdiz-i zülfet ez ruḥ-ı gülgün çü ser keşed
 K'ü ğiremeş riyāzet ü rā be-men güzār
- 65 Naşş-ı ruḥuñ çıka diyü sensüz göz açmazam
 Nergis gibi ki gün gidicek gözlerin yumar
- 66 Güleşende (gül) ṭabaqlarile saña zer şunup
 Añlana kadri diyü yapışdı duşuña ḥār
- 67 Seyl itdügüm yaşumla revān düşe pāyuña
 Balçığa batdı biline dek çıkamaz çenār
- 68 Nażmuma didiler dürer-i şāhvārdur
 Zīrā ki ğuş idici ṭapuñ gibi şāh var
- 69 Medḥüm ki midḥatüñ maḥmül-i medḥ ider
 Mevzū' dan bulur şerefini her fen ki var
- 70 Ervāḥ-ı şā' irān-ı cihān cümle olup*
 Tekrār-ı vaşfuñiçün olurlar dilüme yār
- 71 Bustān-serāy-ı medḥüñe destān ser egüp
 Bir 'andelıbdür dime kim olmışam hezār
- 72 'Ömer-i kadīmüm olsa diyicek ḥadışini
 Taṭvıl eylesem diyeler itdüñ iḥtişār
- 73 Bir faḥre nisbetle faḥūr oldılar velī
 Mensüb olalı faḥr özüñe kıılur iftiḥār

- 74 Eydür Faḳīh devr ü teselsül degül muḫāl
Ger şāh ḳula şenā ḳıla yā ḳala şeh nişār
- 75 Var ol cihānda niteki şābit durur vücūd
Ol kerr ü ferrile ki bahār olur u nehār
- 76 Nev' -i ḥasūduñı nitekim nefy durur' ādem
Aşfar ḥazān-mişāl ü esved leyālvar

Kaside

2

- 1 Rūyet birūn çü māh- felek-manzar āyine
Mihret derūn zamīr-i merā muzmer āyine
- 2 Ey şāh der niger ki be-deryūze āmedest
Mānend-i zinde pūş u berehne-ser āyine
- 3 ' Ālem çe būd bī-ruḫ-ı çün āfitāb-ı tu
Der zūlmet üftāde bezeng ebter āyine
- 4 Manşūrvār lāf-ı ene 'l-ḥaḳ zened künün
Der yāft çün zi ḫāl-i ḫılllet zīver āyine
- 5 Kerde vücūd-ı āyine rā cūd-ı nūr-ı tu
Geşte zūhūr-ı nūr-ı tu rā mażhar āyine
- 6 Şod yār-i āyine dil ü aḫvāl-imen nümūd
Hem sāḫt ez dil ān şeh-i meh-peyker āyine
- 7 Tāb-ı ruḫet der āmede şod dil zi men belī
Pinhān şeved zi şūret-i pīr yekser āyine
- 8 ' Ālem be-sūḫt z 'āteş-i rūyet meger ki hīç
N 'āyed bedīn cüz ruḫ-ı tu der her āyine
- 9 Tā yek zamān be-ḫod ne-dehed ān şanem merā
Sāzed be-çeşm-i ḫ'īş zi her manzar āyine

- 10 Āyīne hemçü aḥver-i bülend da‘vī fūrüg
Z’ān rū ki gešt rūy-ı tu rā derḥar āyine
- 11 Meftūn-ı ḥüsn-i tu zi çe rüyīm ü vech çīst
Çün şems der niger ki aḫher āyine
- 12 Bāyed ki cürm-i h’ış koned pāk mişl-i mäh
Tā bā ḥor-ı ruḥ-ı tu şeved enver āyine
- 13 Der ‘arızet nażar konem efkende ser be-pāt
Hem çün nümāyed āb konedeş (ender) āyine
- 14 Ne’nhād ruḥ be-rüy-ı men eşkem bedīn goft
Zengār āvered zi turāb-ı āyine
- 15 Sīmīn-berān āyine dārend nisbetī*
Ki der dil-āhenend heme der ber āyine
- 16 Ger ḥaḫ ḡubār-ı müşg be-rū(y)-ı sade be-zenc
Zirā be-gerd ü zeng şeved bī-fer āyine
- 17 Der şüreḫ-i tu ma‘ni-i ‘ālem ‘āyān şode
Mārā çe ḥacetest çün İskender āyine
- 18 Z’āndem ki kerd bā-leb-i la‘let muḫābilī
Meşhūr şod be-ḫābile-i cevher āyine
- 19 Çīned zi rūy-ı zülf der engüşt kerde ḥūy
Engüşt mī-zened çü muşayḫal ber āyine
- 20 Ān ruḥ me-pūş ez men-i ḫākī vü şūḫte
Bü’gşā ki sāde dāred ü ḫākister āyine
- 21 Meşşāḫa gü berü ki be-zülf ü ‘izār-ı yār
Tā men benāne şämme konem sāḡar āyine
- 22 Çün fāş dīdenet zi raḫībān nemī-tevān
Bāšem be-dīdenet nigerān ender āyine

- 23 Tütî mişāl mantıq-ı şîrîn dehed merā
Çün mî-nümāyedom zi lebet şeker āyine
- 24 Ruḥ-be ruḥeş nihem ü gurîzā kazā ki nîst
Cüz vech-i dōst der cihet-i dîger āyine
- 25 Āyîne çünki şüret ü ḥālem dedîd goft
Ey tîre-rûzgār çünîn me'gzer āyine
- 26 Rov rûy-ı ḥod be-ḥāk derî māl u sūd ber
K'ez sūd u māl mî-şevedet ez zer āyine
- 27 Sulṭān Muḥammed ān ki be-her k'ü nazār koned
Tîre ne-bāşedeş be-dem-i maḥşer āyine
- 28 Her çāker-i der-i tu zi ḥātem guzāşteest
Ārî be-yād-ı şāh şeved leşker āyine
- 29 Şemşîr-i tu nümüde ser-i düşmenān be-pîş
Ey (ki) konend gāh gehî ḥancer āyine
- 30 Ez na' l u mîḥ-ı sümme-i semend-i sa' ādet
Rûz-ı şeref konend meh ü aḥter āyine
- 31 Der ḥüsn-i lâ-nazîri vü der ḥulq-ı lâ-şerîk
V'er bâyedet mişāl be-yā be'nger āyine
- 32 Mir'ât-ı sâde behr-i ğinā-yı tu faqr-ı men
Faqr-ı merā ğinā-yı tu rûşenter āyine
- 33 Dārem ki ez behā be-ruḥet dil ki merdümān
Dārend rûz-ı ebr be-rûy-ı ḥ'ar āyine
- 34 Rūyet be-müdde'î şode nār u merā na'im
Herkes mişāl-i ḥ'îş nümāyed der āyine
- 35 Pāk-ı zihn mî-niger iy şeh ki mî-keşed
Der midḥat-i tu maṭla' -ı ḥüb enver āyine

- 36 Çün gösterür cemālī mişālin her āyine
Olür muhib her āyineye göz her-āyine
- 37 Tölmüşdi tāb-ḥāne-i dil mihr-i şevķile
Bünyād urulmadın daḥı dünyā serāyına
- 38 Ḥāk-i derūñde yüz gözile rüz u şeb felek
Zü'diyü āfitābına nūr ister āyine
- 39 Fikr eylemiş ki cevre vefā ide gözlerin
İnkār kılmamağa şühüd ister āyine
- 40 Ḥışm eyleyüp didüñ ki tıram kanuñı dökem
N'oldı ki tırmaduñ bu söze dilber āyine
- 41 Düzdi қаtār Rūma gözüm 'azm-i bükāda
Bir gün diyār-ı yārdan (.....)āyine
- 42 Āşufte-i cemāl-i ḥodend ānçünān ki mā
Z'ān rüy-ı dōst dāred her dilber āyine
- 43 Ān zülf rā zi şevķ-i bunāgūş çün meheş
Tāvūs ḥāndeem ki şeved der per āyine
- 44 Āyine rā be-dōst çe nisbet ki ḥüsn-i dōst
Gerded zi āh bīşter ü kemter āyine
- 45 Pīş-i 'Aziz-i Mışr cemāl āmedī Faķīh
Ber resm-i tuḥfe ez dil-i rüşen ber āyine
- 46 Çün der cihān cemāl ü kemālest bihterīn
Der çeşm-i şāh bes zi heme bihter āyine
- 47 Gerçi münakķızest koned hem қаbül-i қalb
Z'ān rü ki қābilest be-ḥayr u şer āyine
- 48 Bisyār hem me-güy egerçi şenā-yı üst
Dem pāsđār tā ne-şeved muğber āyine

- 49 Bādā beḳā-(y1) nuşret ü feth-i tu der cihān
Tā başed āfitāb-1 ziyā-güster āyine
- 50 Bādā ḥasūd-1 mülk-i tu rā çeşm ü rüy-1 zerd
Der zulmeteş maḳām be-dest asḡar āyine

Kaside

3

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

- 1 Gence-i maḥfiden zuhūr itmege açup der güneş
İftikār-1 'āleme virdi ḡinā-(y1) zer güneş
- 2 Zerre zürriyyāt-1 a' māsın hevādār itmege
Gösterür sırr-1 'amādan keşf idüp manzar güneş
- 3 Arz-1 istivādan gitmege zulmet-i 'adem*
'Āleme nūr-1 vücūdından şaçar kevşer güneş
- 4 Gün saña öykünmez iy nūr-1 semāvāt u zemīn
Kim kemīne bendeñüñ kārındadur çāker güneş
- 5 Ol güneşsin k'oldı anuñ pertev-i cūdı vücūd
İki ḥarfünden benzer manzar-ı meh-peyker güneş
- 6 Virdi tābistān zemistānda ölen bustāna cān
Buldı iḫyāda meger mirāş-ı peygamber güneş
- 7 Sāḫir lebünüñ füsünından gözi bağlanmışa*
Gösterür her gün yed-i beyzā ziyā-güster güneş
- 8 Gök kara geyüp gice eşk-i Zelīhā dökdügi
Bu ki sicn-i 'Arabda Yūsuf yüzün gözler güneş
- 9 Āb u āteş reng midi içen kim olur lāle-gün
Yā döker mi ḥāke gül bitmekiçün āzer güneş
- 10 Öykünür ke's-i kirāma k'itmez arzı bī-naşīb
'Ālemi ser-mest ider çün kim tutar sāḡar güneş

- 11 Mül yaḥud hercāyi gül-ruḥdur mu‘ allim aña kim
Bezm kıomaz ki anda kızdırmaya çeşm-i ser güneş
- 12 Yoķ yoķ öğrensün ḥayā ehli güzeller kim nice
Gösterür yüzün dimez dervīş-i müstaḥzar güneş
- 13 Guyiyā ezhārdur encüm felek gülzār tek
Nergis-i şehlä kıamerdür lāle-i aḥmer güneş
- 14 ‘ Āleme ferr ü ziyā viren bugün üç yüzdür
Şāh-ı ‘ ālem māh-ı gerdün mihter-i aḥter güneş
- 15 Nüşhadur‘ ālem cemālün muşḥafından k’āsumān
Lāciverd olmış (aña) zincir ḥulle zer güneş
- 16 Şafḥa-i şahrāyı neşr idüp ser-ā-ser cellile
Başladı bu medḥe nazm ider dür ü gevher güneş
- 17 Şām kıavmin kesr idüp fetḥ itmege kışver güneş
Şubḥ-dem şādıklarından zamm ider leşker güneş
- 18 Şükr döğdi çevşeni(ni) Ḥabeşī yıldızların
Çın seher çün tığ-zen oldı çeküp ḥançer güneş
- 19 Kimse reng ü şıfatından gizlü kalmasun diyü
Ḥāneler revzenlerinden (.....) güneş
- 20 Şan ki kāfırlerde Ḥayderdür yıķar Ḥayber derin
Yıķdı şeb sürun süvār olup seher ḥayder güneş
- 21 Zulmet-i şebden yatardum zıll-ı şāh imiş didi
Tıurı gel ğafil ki tıoldı bāliş ü pister güneş
- 22 Ḥāb-ı ğafletden beşāret bulup açdum gözlerüm
Şanki kördi görmezidi zāde yaşıup ber güneş
- 23 ‘ Adl-i şeh Sulṫān Muḥammed şöyle tıolmuş yir ü gök
Kim ḥayāsından bürimiş başına çāder güneş

- 24 Nev-^ç arūs-ı resmine saña helâl itmekiçün
Nürdan düzmiş cihân hatûnına mi^ç cer güneş
- 25 Sen şehensâhuñ vücûdıyla mişâli şehlerüñ
Nitekim encüm tülû^ç itse şeh-i hâver güneş
- 26 Mişlüñi yine senüñ mişlüñ görür âyîne
Zihni taşvîrinde bulur nitekim hem-ser güneş
- 27 Sîm ü zerde aduñı zarb itmekiçün çâşñî
Seyr kıllur nâkıda ay gösterür zerger güneş
- 28 Türk-i tâze raşuñı hırşîde koşduñ şarqdan
Ġarbi yağmaya virürdi gitmedin isper güneş
- 29 Seng-i simmâk âhenginden bir şerer sıçrar sabah
Āsumânuñ sũhtı tutar aña ter derler güneş
- 30 Nür-ı vechi beñzemez sâcidlerüñ sîmâsına
Sümm-i esbüñ gerdile ger olmaya ağber güneş
- 31 Düşdi mi qahruñ şerârından felek sâzına kim
Gök görünmez kara dütünden düşüp yanar güneş
- 32 Her gice encüm sipendiden tolar fâs-ı felek
Bezm-i şehde yağmağıçün her seher micmer güneş
- 33 Nitek'a^ç da ölür eşfâkile kılsañ^ç azm-i rezm
Qana ġarq olur şafaq çün toğmağa başlar güneş
- 34 Şeb ki encüm her taraf yügrişe rezmüñ şanuram
Kim çekilüp tîġlar tozdan olur muğber güneş
- 35 Şâm cânın Rûm hânından didüm kırtara mı
Kim hakîm eydür k'irür dün yire çün çıkar güneş
- 36 Her ne deñlü cem^ç iderse şâm-ı Hindü ceşşini
Tâñ qaravuluñ gibi çer hükmeden ^ç asker güneş

- 37 Müşterîdür yüz gözile gerdüñe gerdün velî
Cân atup her gün olur her zerrede maḥzar güneş
- 38 Mutazırdur ṭapuña a‘ yān-ı a‘ yan-ı zamān
Nitekim eytām-ı ‘ uryān gözleri gözler güneş
- 39 İy güler yüzlü seḥāña kim disün beñzer seḥāb
Baḥre cüd itmege çün cüyüñdan eyler cer güneş
- 40 ‘ Aks-i ruḥsāruñla düşmişdür serāyuñ ḥavzına
Şu kadar anuñ semā saḫfında kim ditrer güneş
- 41 Ḥayderî ‘ uşşāḫdur şan kim ṭapuñda cerr için
Olmış atlas-püş aḫter zeng-i māh-efser güneş
- 42 Germ ider hengāme-i cān-bāz-ı ‘ ālemdür meger
Çār çenberden nigün ser gösterür manzar güneş
- 43 Ol mülazımdur yüzüñ şevḫında her gün mihrile
Kim ḫovar olsañ ḫapundan bacadan düşer güneş
- 44 (.....)sökellikden ne dīvānlar ki yazar ḥall ola
Her şeb inşāf idüp eyler defterin ebter güneş
- 45 Medḫ diñler şöyle ḫandan u küşāde vechile
Kim görürse ṭal‘ atın şermile der döker güneş
- 46 Gül ṭabaḫlarında yazmağa ‘ Uṭārid medḫüñi
Zühre urur mühre ṭurmadan çeker mıstar güneş
- 50 Maṭla’ından ṭālî‘ olup muṭṭālî‘ olsa saña
Ḥüb ṭālî‘ dür diyü bu maṭla‘ı söyler güneş
- 51 Niçe yıllar olduḡı mihrüñle ḫākister güneş
İşigüñden kuḫl için bir zerre ḫāk ister güneş
- 52 Yüziñi görsem gelürdi gün gibi baḫtum denî
Rüz mevcüd ol dem olur kim ṭulü’ eyler güneş

- 53 Şem' i şemse döndürür fās-ı felek görse yüzüñ
Meh çerāğına nitekim toğıcak enver güneş
- 54 Nūr-ı rüyuñdan durur tābı leb-i renginüñüñ
Şanma kim bu la' le virür ol şafāyı her güneş
- 55 Mührdārdur kim cihān-ārā diyü germ olalar
Kimse bakmaz çün degül haddüñ gibi dilber güneş
- 56 Gerçi çok neşv ü nemā virdi cihānuñ bāğına
Dikmedi kaddüñ gibi bir serv-i sīmīn-ber güneş
- 57 Serv dirisem saña olmaz 'arızı hürşid-i serv
Gün dirisem kanda bulur kāmēt-i 'ar' ar güneş
- 58 Nār-ı haddüñde çü beñzetmez haṭuñ reyhānına
Oda yandurur niçe kim bitürür 'anber güneş
- 59 Beñzedürler gayruñuñ medhine meşgul olanı
Tıfla kim zann eyler aşğar aḥteri ekber güneş
- 60 Cāmi' -i 'ālemde da' vetler kim olur tapuña
Muḥri-i maḥfil kamedür da' i-i minber güneş
- 61 Dün gibi zulmetdedür gerçi Faḫīhüñ baḥtı līk
Mīhrüñ olmuşdur zamīrinde bugün mūzmer güneş
- 62 Zerre-i bī-pā kaçan irürdi 'ālī ḥazrete
Açmasa şehbāzveş luṭfiyla bāl ü per güneş
- 63 Seng-i kābil terbiyet bulsa güneşde la' l olur
Ger ḥancerden kemterem şehden degül mihter güneş
- 64 Nazmı ıslāḥ itmekiçün n'ola göstereñ şehā
Güş idenler dise olmuş yine dūr-perver güneş
- 65 Nīk ü bed fark itmez oldu līkin illā Hızr tek
Gicelerde maḥfi-i lā-büd kıılır mazhar güneş

- 66 Cāmını tā māh ide gerçi ‘arak pür ki vasať
Kāsesini tā müdām ide mey-i aħmer güneş
- 67 İrmesün hergiz kemāl-i bedrüne naķş-ı hilāl
Aya revnaķ virdügince şehden alsun fer güneş
- 68 Zılluñ Allāh ır(ma)sun ‘ālemde iy zıll-ı ilāh
Hükümüñ olsun başumuz üstine tā maħşer güneş

Kaside

6

Me f̄ u lü Fā ‘ i lā tü Me f̄ a ‘ i lü Fā ‘ lün

- 1 Devletlü ol ki raħmet aña rāyegān irür
Furşatlu ol ki nuşret aña nā-gehān irür
- 2 Çün t̄alib-i ‘ināyet ü tevfiķ-i Haķķ ire
Dilber maħabbeti ki gözden nihān irür
- 3 Yanan belāda ħarr-ı temüz molla vü beg
Diñlen ki şimdi zıll-ı Hudā sāyebān irür
- 4 Her şey’ kemāle irse döner ‘aksine bugün
Noķşān kemāle irdi şeh-i kām-rān irür
- 5 Yunan serir ü efserini bīn sürürile
Atdı göge ki ħusrev ü şāh-ı cihān irür
- 6 Şems-i semā bi-cān u müşerref asmān-ı dil
Kim geldi ad aña şeh-i şāhib-ķırān irür
- 7 Āfāt içinde pister-i rāħat döşendi şeh
Hindü-yı t̄iğ mülke meger pāsban irür
- 8 İy bāğ-ı ħuşk ehl-i şafā mı lebin tırāz
Kim feyz-i keff-i şāhdan āb-ı revān irür
- 9 Bī-berg ü bār dutmağa zer bāğı ol kadar
Kim şanuram zemīne zamān-ı ħazān irür

- 10 ‘ Aqlum tütup kulağum uyarur ki iy saķım
Āgāh ol ki pāiṣeh-i zer-feṣān irür
- 11 Sulṭān-ı nev-cevān ki anuñ baḥtı ‘ avnile
Pīr-i zamaneye yine baḥt-ı cevān irür
- 12 Bir ṣāh-ı ṣāh-zāde k’anuñ ḳadri evcine
Yüz yıl ḥayal irürse degüldür gümān irür
- 13 Bir āfītāb-ı nūr kim anuñ ziyāsına
Ḥurṣīd ü māh u kevkebe-i kün fe-kān irür
- 14 Bir Sidre-ṣāḥdur kim anuñ berg ü bārına
Her ḥāṣ u ‘ ām nitekim ehl-i cinān irür
- 15 Bir māğ-ı ğayṣdur ki ğıyaṣına fevzinüñ
Bī-minnet ü dirīğ bu kevn-ü mekān irür
- 16 Her kim evin ḥarem idinüp ḳıla ‘ azm-i rezm
Ḳalb-i ‘ adüya ṣan melek-i cān-sitān irür
- 17 Devlet-i ṣā‘ idüñ ki sa‘ ādetlü sā‘ idüñ
Atar ḳader oḳın çü ḳazā-yı kemān irür
- 18 Tecnīsdür güzel gözile oḳlaruñ gezi
K’ola ḳalbi pāre dūṣmene bu bī-amān irür
- 19 Dūṣmen (ki) dūṣdi teṣne-ciğer āb-ı tīğūña
İder çü ten fedā ola maḳṣüda cān irür
- 20 Dūṣmen ḳanına ṣuṣaduğı ḳanmadı meger
Ol dem ḳana ki bağrına nük-ı sinān irür
- 21 A‘ dāya mār gibi dil uzatdı ḥancerüñ
Andan meger nevāle aña üstüḥān irür
- 22 Ḳanlar saçar başından u dirler ki lāledür
Çün mār zaḥmı gözüñe küh-kenān irür

- 23 Āteş mişālūñ āb aḳsa düşmene*
Şarşar zemīni niteki şarşar revān irür
- 24 Meydān-ı āsumānda görinen hilāl mi(dür)
Yāḥud şehūñ semendi süminden nişān irür
- 25 Bilmezem āsumānı görüp kuḥli geñ şanan
Çahruñ şerārı düşdügi yerden duḡān irür
- 26 Kām-ı cihānı çarḡ koyar āstīnine
Anuñ ki āsitānına ol bu zamān irür
- 27 Āz u niyāz u āz bilinmez olur şehā
Bārundan ol menāzile kim kārvān irür
- 28 Feryād-ı faḡr ḡalmanı dādıyla destūñūñ
Ancaḡ ḡapuña baḡrile kāndan fiḡan irür
- 29 Şeh ferrine bu şeh ireli ‘arş ider ḡased
Ol ḡadre k’āsumān iremez ḡākdān irür
- 30 Bi’llāh ne ‘ālī ḡazret olur şāhuñ işigi
K’iren gedāya memleket-i cāvidān irür
- 31 Şıḡmaz deriye ḡonce sevincile ḡonceden
Bir dem ki ḡulḡ-ı ḡalḡuña bir ḡülistān irür
- 32 Bir ḡüb maḡla‘ irdi dile diler istimā‘
Çün ḡüsn-i nazma ḡiss-i simā‘ -ı ḡasān irür
- 33 Eşḡ-i revānum aç gözi serv-i revān irür
Āh-ı cenānum aç femi verd-i cinān irür
- 34 Pür-mürde müjdeye varan ne umsun*
Çün bildi kim Mesīḡ-dem irdi revān irür
- 35 Reyḡān saḡuñ meşāmuma reyḡān irürdi ḡüb
Sen Rūma şan ki nāfe-i Çīn armaḡan irür

- 36 Yoğ bir kişiye cevher-i ferdüñde hışmı hıç
Āb-ı Hızırdu ol lebe şanma dehān irür
- 37 La‘l-i lebüñ niğñine pürüze mağla‘ı
Yazıldı hırz egerçi degüldür zamān irür
- 38 İrmez kenār-ı vuşlata her ğarğ-ı mevc-i bağr
Ğol şalsa zer güciyle kemer nā-miyān irür
- 39 Siñüp lebüñe mihr-giyā qaralı ğađuñ
Mağküm olup mağabbetüñe ins ü cān irür
- 40 Dirdüm ne pāyeyile irem āsitānına
Dirlerdi āsumāna kaçan nerdübān irür
- 41 Virdüm niğām dür gibi şi‘re niřār için
Çün didiler ğubār-ı mülke mihmān irür
- 42 Lāyık degül egerçi řapuña şabül kıı
Şavl buyurursa řāh degüldür ziyān irür
- 43 Diñle ki size resm virür medğ diñlemek
Bir demde ger şapunuzda biñ medğ-ğñān irür
- 44 Şaşr iderem kelāmı şalilü‘l-lisān olup
Tavşif-i řāhdan çü şavilü‘l-beyān irür
- 45 Tā şeş cihet řapuñda řenā-ğñān olalar
İğlim-i hefte dāduñile dāřtān irür

HĀMİDİ

Kaside

1

KASİDE’İ Be-ZEBĀN-I TÜRKİ, HEM Der-MEDĞ-I PĀ-
DİŐĀH-I İSLĀM ĞALLEDE ‘ÖMREHU ve DEVLETEHU

Mef‘ ü lü fā‘lā tün mef‘ ülü fā‘ i lā tün

- 1 Ol gül ki beñzedürler ğüsn ile yüzün aya
Ğün yüzü muşhafından şadr iledür bir āye

- 2 Tā aya nisbet itdüm hürşid-i tal'atını
Attı külâhını ay bu şādiden semāya
- 3 Yüzini görmeyince ğam zülmeti dükenmez
Hürşid eger görünmez alur cihānı sāye
- 4 Kılrsa nazār irişür göñlüme tūr-i ğamze
Sultān nazār kılursa devlet irür gedāya
- 5 Men itmezem şikāyet hicr-i ruḥūndan ammā
Her gice peyk-i āhum aḥvālümü dir aya
- 6 Hicrān eger kılursa cānuma kaşd biñ kez
Bir zerre yimezem ğam şükr eylerem Hudāya
- 7 Ğamdan penāh iderem ol şāh sāyesine
Kim sāyesi virüpdür fer sāye-i hümāya
- 8 Ol hüsrev-i zamāne ol gevher-i yegāne
Kim Rümduan irişdi āvāzesi Hıḫāya
- 9 Sultān Muḫammed ibni sultān Murād-ı Ğāzī
K'elḳābını felek dir hürşid-i çerḫ-pāye
- 10 Çeşm-i kevākib için hürşid ḫāk-i rāhı
Bu hāven-i zer içre her gün ider şılāye
- 11 Çün gördi yir yüzinde nakş-ı süm-i semendi
Teşbih kıldı hürşid cām-ı cihān-nümāya
- 12 Şāhā seni güneşe nisbet şunuñ gibidür
Kim bir kişi güneşi nisbet ide Sühāya
- 13 Hürşidi zīr-i destüñ eyledi çerḫ-i atlas
Tā devletüñ dayansun alḫunlu müttekāya
- 14 Ay ile gün bilürler kim Hāmidī-i miskīn
Dāyim du'ālar eyler sen şāh-ı meh-liḳāya

- 15 ‘Uşşâkı zinde kılduñ cüd ile her birini
Lutf ile hem nazâr kıl bu rind-i bî-nevāya
- 142a(s.280) 16 Tā yeñi ay gemisi yürür bu deñiz üzre
Baħr-ı kefûñ cihānı tā ğark ider ‘aṭāya
- 17 Ebr-i kefûñ hemîşe tā ğaşr fāyız olsun
Şöyle ki tāze tutsun āfākı aydan aya

Kaside

2

KAŞİDE-İ DİĞER-İ TÜRKİ HEM Der-MEDĦ-İ HAẒRET-İ
PĀDİŞĀH-I İSLĀM ĦALLEDE ‘ÖMREHU ve DEVLETEHU

Mef̄ ū lü me fā‘ ī lü me fā‘ ī lü fa‘ ū lün

- 1 Her şubḥ ki gül yüzine göñlüm nazâr eyler
Cân bülbüline bāġ-ı cināndan ğaber eyler
- 2 Göñlümdede kaçan zıkr iderem kand-i lebini
Ney gibi ser-ā-pāy vücüdüm şekker eyler
- 3 İksîr-i ğamı derd ile zerd eyledi yüzüm
Gör kim ğam-ı ‘ışkı nice topraķı zer eyler
- 4 Mihri yüregüm kanı kıılır incü gözümde
Gün pertevi deñizde doluyı güher eyler
- 5 Her tîr kim ol ğamze benüm göñlüme atar
Bî-çāre göñül karşıda sînem siper eyler
- 6 Yaġmaladı şabr u Ħiredüm yaķdı beni zār
Pervāneye gör şem‘-i ruĥuñ kim neler eyler
- 7 Çün yaķdı beni göñli sevindürdi raķıtbüñ
Gör bu güneşüñ nûrı ki taşa eser eyler
- 8 Raĥm it baña ey şüh ki göñlüm gice gündüz
Vaşf-ı ğaṭ u Ħadd-i şeh-i Cemşîd-fer eyler

- 9 Hurşîd-i zaman şâh-ı cihân hüsrev-i ğâzî
Ki elķâbını gerdün şeh-i 'âlî-güher eyler
- 10 Sulţân-ı selâfîn-i zamân Şâh Muhammed
Kim salţanat-ı memleket-i baħr ü ber eyler
- 142b(s.181) 11 Ol luţf u kerem kânı ki bu devr-i zamânda
Ĥurşîd felekde ğazabından ĥazer eyler
- 12 ‘ Ālemde kime kim nazâr-ı mihr ile baķsa
Yüzini şeref mesnedi üzre ķamer eyler
- 13 Gün muħterik olur nazâr-ı ķahrı dilerse
Gerdünda evi ĥışm ile zîr ü zeber eyler
- 14 Baħt u ĥired ü devlet ile ķanda varursa
Öñinde kılavuzluĝı fetħ u zafer eyler
- 15 Çün leşker-i manşürı diler kesr-i e‘ âdî
Ķanda ki varur fetħ ile bir mülki cer eyler
- 16 Ger ĥasm ĥilâf ile uzun eylese dili
Naħl-i ķadini lâyıķ-ı tîr ü teber eyler
- 17 Ĥurşîd-i cihân-gîr seg-i küy ile her gün
Hem-serlik ile râzî olup ser-be-ser eyler
- 18 Şâhâ bu vefâ-dâr ķuluñ Hâmidî ol kim
Saña dil ü cân ile du‘â-yı seher eyler
- 19 Bülbül gibi medħüñ dir iken bu felek anı
Hicründe niçün gül gibi ĥünîn-ciger eyler
- 20 İnşâfını gör bu felek-i sifle-nüvâzuñ
Kim ehl-i hüner ĥaķķına her dem neler eyler
- 21 Tâli‘ çü rücü‘ itse hüner fâyide virmez
Baħt olmasa gün daĝda la‘ li ĥacer eyler

- 22 Bî-çāre niyāz ile yüzün kapuña sürüp
Hālını dir ey şāh u sözi muhtaşar eyler
- 23 Maşşüdi anuñ yüzüñi görmek durur ancak
Aza vü çoğa dimeyesin kim nazar eyler
- 24 Kapuñdan aña ger bir avuc toprak irerse
Toprağı alup şevk ile kühl-i baş ar eyler
- 25 Tā encümine nūr virür şāh-ı kevākib
Tā ‘küt b mücāvır olur u meh sefer eyler
- 143a(s.282) 26 Yā Rab ebedī kı l bu şehüñ devlet ü ‘ömri
Zirā ki cihānda heme dem hayrlar eyler

Karamanlı Nizāmī

5

- 1 Toldurup çün cigerinden kadeh-i zer nergis
Nüş ider lā‘l-i lebüñ yādına sāğ ar nergis
- 2 Bir ayak cām-ı şarāb ile ki var başında
Şöyle mest oldu ki toğrı tutamaz ser nergis
- 3 Bükülüp beli şarardı dişi ditrer başı
Tıfl iken oldu meger pīr-i mu‘ammer nergis
- 4 Sin içindedür ayağı yine mağrūr oluben
Nev-cevān bigi tutar sebzedede sāğ ar nergis
- 5 Ehl-i dil gibi şabāh içmek içün cām-ı şabūh
Dökdi sīmīn kadehe bāde-i aḥmer nergis
- 6 Gözi dünyāya bakarken komaz elden ayağı
‘Acabā ḥamr ile mi oldu muḥammer nergis
- 7 Nükhet-i pīrehen-i Yūsuf-ı gülden açılır
Nitekim dīde-i Ya‘kūb peyāmb er nergis

- 8 Sebze göz nūrını arturduğın işitdi meger
K'eyledi manzarasın şāh-ı şānavber nergis
- 9 Yed-i beyzā 'aşā vü şecer-i aḥzer-i nār
Cümlesin eyledi şeklīde muşavver nergis
- 10 ẖurı tāciyle 'aşāsını kıılır 'āleme 'arż
Şōfīler gibi tūtup şekl-i müdevver nergis
- 11 Kāse oynatmağ ile başda tūtup hengāme
Bir avuḥ sīm ü zer itdi şānasın cer nergis
- 12 Siḥr ile şu'bede 'ilminde kemāli yoğ ise
Bes ne ḥīleyle alur avcına āzer nergis
- 13 İrdi üstine tūtup çetr-i Süleymān lāle
Geldi başına urup tāk-ı Sikender nergis
- 14 Şānasın düşdi nücūmıyla felek 'aksi yire
Şāḥn-ı bāğ olalı sebz ile ser-ā-ser nergis
- 15 Selb ü sāz ile zeyin eyledi her bir çiçeği
Çemen içinde çū 'arż eyledi leşger nergis
- 16 Hüküm kııldı ki cihānı ḥonada bād-ı bahār
Çūn çemen mülkine şāh oldı muḥarrer nergis
- 17 'Alem ü sancağ-ı zer-keş ne sebebden götürür
Ger serīr-i çemene olmadı server nergis
- 18 Aldı ḥancer eline şöyle ki Rüstem sūsen
Ḷodı gürz omuzına niteki Növzer nergis
- 19 Lāciverdī siperi virdi gül-i nīl eline
Urdu öz başına altun şulı miğfer nergis
- 20 Leşger-i verdi çū cem' eyledi bu şūret ile
'Asker-i berdi helāk eyledi yekser nergis

- 21 Gözini göge diküp başı dikildi sünüye
Oldı şan düşmen-i Dārāy-ı dilāver nergis
- 22 ‘ Arz ider sünbüle mīzān şıfatın sünbül ü gül
Gösterür şüret-i delv ile dū-peyker nergis
- 23 Nice dilber ki yüzi şem‘ ine eylerse nazār
Yandurur şevķ ile pervāne gibi per nergis
- 24 Bir ğazel gözleri vaşfında didüm kim yiridür
Ger ide çeşm-i beyāzında muħarrer nergis
- 25 Dir idüm gözlerüñe şıvede beñzer nergis
Olsa saña rü-siyeh-kār u sitem-ger nergis
- 26 aldırup başını baķmadı ħasedden yukarı
Servüñ üstinde görelden iki ‘ abher nergis
- 27 Sararup beñzi ‘ aşāya ne sebebden tayanur
Ĥaste olmasa gözüñ merki ile ger nergis
- 28 Yüz urup topraĝa ol yüzleri özler lāle
Göz açup bāĝda ol gözleri gözler nergis
- 29 Başdan ayaĝa göz oldı yüzüñi görmek için
Ey yüzi gül şacı sünbül boyı ‘ ar‘ ar nergis
- 30 Gözleri vardur aĝı başda degüldür a‘ mā
Ger ider kendüzin ol çeşme berāber nergis
- 31 Dehenüñ gibi olur ger ola emleĝ piste
Gözlerüñ gibi olur ger ola a‘ ver nergis
- 32 Tıfl-ı mektep gibi başını öñine bıraĝur
Gözlerüñ şıvesi vaşfin ider ezber nergis
- 33 Dün ü gün çünki gözüñ vaşfını tekrār iderem
Ne ‘ aceb ger ola şı‘ rümde mükerrer nergis

- 34 Bâg-ı hüsniñ gibi bir bâg bu ‘âlemde kıanı
K’anda gül giye zırh yâ tuta hancer nergis
- 35 Barmağı ucın nem ısrısa ne ‘aceb hayret ile
Gördi çün kâmetüñ ey kıaddi şanavber nergis
- 36 Gösterür olduğı-çün çeşmiñe bir vech ile kıul
Naşş-ı sıfr u elif ü aşfar u ağızer nergis
- 37 Kıanı ağızuñ gibi bir şiveye maşhar gonce
Kıanı çeşmiñ gibi bir nür-ı muşavver nergis
- 38 Dehenüñ hoqqasınuñ dürci leb-â-leb gevher
Gözleriñ hânesiniñ bâğı ser-â-ser nergis
- 39 Ger nazır ola hudâvend-i kıader-kudretten
Gözleriñ gibi ola midhate derhõr nergis
- 40 Bir hudâvend-i cihân-başı u semâ-kadr ki anuñ
Bâg-ı kıadrinde meh ü mihr ola kemter nergis
- 41 Kimdür ol husrev-i âfâk Mehemmed Hân kim
Gerd-i râhından ider dide münevver nergis
- 42 Husrevâ gen nazır-ı terbiyetüñ taşır ire
Nice nâ-kâbil ise bitüre mermer nergis
- 43 Keşf ola gözlerine gayb-ı semâvât ile arz
Tâb-ı nür-ı nazaruñdan bula ger fer nergis
- 44 Ger şifâ-hâne-i luţfuñdan içe şerbet-i hâs
Yereқан renci ile olmaya ebter nergis
- 45 Zer devât ile zümürüd kıalem ü müşk midâd
Tıtduğı bu ki seniñ medhüñi yazır nergis
- 46 Nazaruñ vaşfını ger yazmağı destür bula
Gözleriñ varakından düze defter nergis

- 47 Ağız açup gözedür yoluñı ey şāh-ı cihān
Yüzüñi görmek ola diyü müyesser nergis
- 48 Sen felek-şadri melek şana eger görse gözi
Ādemī olduđuña itmeye bāver nergis
- 49 Gözi görürse kemīn çākerüñ ola ger ola
Çulluđuñ ile şeh olmağda muhayyer nergis
- 50 Götürüp ellerini yüzini göklere tutar
Devlet-i ‘ömrüñe kılmaga du‘ālar nergis
- 51 Gerd-i rezm içre naşar eylese tīgüñle saña
Zulmet içinde göre Hızır u Sikender nergis
- 52 Bulmaya cāh ile kemter kuluñuñ mertebesin
Ger ide hükmine āfākı musaḥḥar nergis
- 53 Tāc-i zer urunuban geçdi zümürüd tahta
Olalıdan berü sen ḥusreve çāker nergis
- 54 Gice kirpiklü gözün yummayuban şubḥa degin
Bir ayağ üzre turup ḥıdmetüñ eyler nergis
- 55 Gözi görmez yüzi utanmaz eyā şāh-ı cihān
Ol sebebden urunur karşıña efser nergis
- 56 Nūr-ı rāyuñdan eger māye ire nāmesine
Meh-i bedr ola gül ü Zühre-i ezher nergis
- 57 Götürüp başına altun nire isterse gider
‘Adl-ı ‘ahdüñde eyā şāh-ı muşaffer nergis
- 58 Çizginür başı kararur gözi zulmetde meger
Südde-i ‘āliyeñi eyledi manşar nergis
- 59 Ger zer ü sīmi gözünden birağursa ne ‘aceb
Böyle kem cūduñ ile oldı tüvānger nergis

- 60 Hāşmet ü cāh ile düşmen saña ol vaqt irişür
Kim ola tācı ile hemser-i Kāyşer nergis
- 61 Toldurur ağızını dürr ile seher-geh şebnem
Vaşf-ı zātuñda meger oldı suhan-ver nergis
- 62 Ol şehüñ gerd-i semendinden idüñ sürme didüm
Kodı barmaq göze bir çeşm diyüp her nergis
- 63 Bitmeye ekme vü ebraş dağı gülşende şehā
Ger Mesīh-i nefesüñden bula bāver nergis
- 64 Yaşağun cāmi' -i ezdād idügin işideli
Penbe içinde nihān eyledi aḡker nergis
- 65 Sākī vü meş' ale-dāruñ oluban elde tutar
Kadeh-i sīm semen meş' ale-i zer nergis
- 66 Ka'beteyninde gelür naqş çü dā'im iki şeş
Ne sebebden ola pā-beste-i şeşder nergis
- 67 Bāğ içinde ne kadar dürr ü reyāḡın var ise
Cümlesin kendüzine eyledi növger nergis
- 68 Cennete döndi yine bād-ı bahār ile çemen
Aldı çün rüşen ele sāğar-ı Kevşer nergis
- 69 Hazer iderdi meger şo'uşuñ ef'ısinden
Ki zebercedden ider bāliş ü bister nergis
- 70 Şanasın rumḡ ile sulṡān-ı zemīn ü zamānuñ
Çıkarup itdi 'adūsı gözin a' ver nergis
- 71 Nice kim bāğ-ı cemālinde perī-çehrelerüñ
Yüzden ü gözden ola taze gül ü ter nergis
- 72 Sebze-zār-ı felek üstinde ola ḡayme-gehüñ
K'anda ḡürşid ü kamerdür gül ü aḡter nergis

- 13 Germā temūzda eŝer idüp-durur meger
Kim böyle dest ü pâyine hınnâ yaqar çenâr
- 14 Ŗan berg-i zerde qatire-i bārān eŝkdür
Akıtdı rüyı üstine ‘uŝŝāq-ı dil-figār
- 15 Rāhına la‘ l ile zer ü mercān döşer çemen
Ŗahrāya ŝubḥ çünki ŝabā eyleye güzār
- 16 Berg-i ŝecerde yazılı āb-ı zer ile bu
Bağ rüzigāra eyleme dünyāya i‘ tibār
- 17 Devrān zümürüdini çemenüñ ŝarf eyleyüp
Eŝcār anuñ-çün eyledi yāqūt ü la‘ l bār
- 18 Tā ḥusrev-i zemāne atınuñ ayağıne
‘İydāne qamusın külliye eyleye niŝār
- 19 Cemşid-i ‘ aşr u Ḥātım-i devrān Qubād-ı dehr
Sultān-ı gāzī ŝāh-ı cihān ḥan-ı rüzigār
- 20 Lek-baḥŝ ü kām-yāb u küleh-dür ü taḥt-gār
Qal‘ a-güŝāy ü mülk-sitān u a‘ dā-ŝikār
- 21 Sultān-ı gāzī ŝāh Muḥammed ‘ ālī-kerem
Ki_olur gāzada Düldül atı tıḡı Zülfikār
- 22 Her işe ki ibtidā ide Allah Tañrı dir
Yokdur ḥatāsi anuñ içündür ŝavāb-kār
- 23 Tiḡ-i zafer mülāzimidür kim çeküp-durur
Gird-i sevād-ı ḥıḥta-ı dīne_āhenīn ḥisār
- iÜ2b 24 Geçmiş zemāneye dir olursa ki dön girü
Olur refiḡ sāl-i tere ḥayl-i sāl-i pār
- 25 Bu ḥayeller ki zerre gibi bī-ŝumārdur
Ŗarḡ ile ḡarbı dutıŝardur āfitāb-vār

- 26 Çāvūş-ı sehmi bağlayalı fitne rāhını
Giderdi tīgı sāye şalup kūhdarı veķār
- 27 Hūrşīd öper zemīni eline çünki _ala cām
Bağlar miyān kulluğa devlet virürse bār
- 28 Nām-ı hadeng-i çār-peri mürğ-ı cān-sitān
İsm-i cürāz-ı tīzi yem-i āteşin-buķār
- 29 Qahrı hevāsını yileli ki_oldı nesil-ber
Seng itdi āb-ı puştını bed-ķāhınıñ zihār
- 30 Nāmını her ki yazdıysa göñli nigīnine
Hatem-şıfat aña dün ü gün cā olur yesār
- 31 Tehzīb-i mülk için depeler haşm olanı
Tiryāk ü nūş cüz'i-durur bildi lahm-ı mār
- 32 Medhīni dir iken dilüme geldi bu ğazel
Kim görse luţfını utanır kand-i Qandehār
- 33 İy māh-ı serv-kāmet ü hūrşīd-i gül-‘ izār
Reyhan hatuñ hevāsi göñülde kıomaz ğubār
- 34 Meşşāta şāne urdı seher çünki zülfüñe
Cem‘ olmış idi eyledi ‘aqlumı tārmār
- 35 La‘ lüñ şerābı niçe feraķ itmesün dili
Müstevcib-i tareb-durur iy cān-ı cān ‘uķār
- İÜ3a 36 Maķmūr çeşmüñi görelı mestem eyle kim
Maķşer ğünine dek baña olmaya hūşyār
- 37 Bir ğün dimişdüñ iy meh-i dü-hefte öldürem
Yıllardur ol ümīde çeker cānum intizār
- 38 Ölseñ ğamüñle n’ola çün bile iletürem
Sinüm içine dāğuñı sīnemde yādigār

- 39 Kāfer degül ise n'ola ol zülf-i ser-keşün
Mihrāb karşısına n' için şalibi aşar
- 40 Ayvā gibi şararduğum için revā midür
İy sīb ğabğabum gülesin nite kim enār
- 41 Ğamzeñ oğlı baña ani itdi ki_idüp-durur
Çalb-i 'adüya hançer-i şeh-i rüzigār-zār
- 42 Fağfūr-ı Fūr-ferr ü Çubād-ı Peşen-neseb
Behrām-ı key-nijād ü Ferīdün-ı Cem-tebār
- 43 Muhyī-i cūd ü mubtıl-i bātıl mu'ın-i hağ
Hāmī-i şer' ü dāver-i dīn şāh-ı kāmkar
- 44 Dāra-yı şarğ u ğarb Muḥammed ki taht u tāk
Zāt-ı şerīf-i pāki-y-ile kıılır iftiḥār
- 45 Düşmen gibi talāye-i fitne nihān olur
Her kande görse rāyet-i 'adlini āşikār
- 46 Gerdün dürüst-i Mağribi sen şems-i zer-gerün
İrdi meḥekk-i rāyına bulındı kem 'ıyār
- 47 İy ḥusrev-i yegāne kefüñden seḥā demi
Hacletdedür me'ādin ü şermendedür biḥār
- İÜ3b 48 Sürḥ itdi rüy-ı devletüñi tığ la' l-fām
Zehr itdi 'ıyş-ı düşmenüñi rumḥ mişl-i mār
- 49 İnşāf ü 'adl oldı rikābüñe pāy ü müzd
İkbāl ü fetḥ oldı 'inānuña dest-yār
- 50 Bir kaṭre āb içürmedi tığûñ ḥasūduña
Kaṭ'ā egerçi bir lağabı-durur āb-dār
- 51 Engüşt gibi düşe dura 'aczen ḥıred
Destüñ 'aṭāsini eger eyler isem şümār

- 52 Āb-ı hayāt diledi hāk-i rāhuñ ola
Cān virdi hāşıl olmadı bu qadr ü i‘ tibār
- 53 Nīzeñ zebān uzadur ü engüştini ‘ adū
Cānı diler ol ala velī ister bu zīnhār
- 54 Dutsa ufķı berāber nüh perde kılıcuñ
Çetr-i siyāhı olmaz-idi şāmuñ āşikār
- 55 Sāyeñden ol ki oldı cüdā mişl-i āfitāb
Rūy-ı zemīnde zerrece kılımadı qarār
- 56 Gerdine ‘azmüñüñ irimez berķ-ı tīz-rev
Ger pāyı nārdan idine nite kim şerār
- 57 Nerges yirine bitiriser çeşm-i hūr-‘ ayn
Her yire ki_espüñüñ ayağınden qonar ğubār
- 58 ‘Ahdüñde çünki eyledi nerges dü-rüylik
Lābūd terāzū kıldı ani böyle seng-sār
- 59 Qavsüñde tırüñi gerer olsa[ñ] Āreş gözi
İsterdi zīnhār nite kim Sifendiyār
- 60 Hūrşīd-hāşiyetsin zer gibi olur ‘azīz
Ger terbiyet bulur ise sāyeñde hāk-i hūr
- İÜ4a 61 Şāhā semend-i hōş-revüñüñ na‘ li haķı-y-çün
Ki_ oldur sivār hūra vü gerdūna ğüşvār
- 62 ‘Işķī gibi bulunmaya bir dağı gerçi kim
Gülzār-ı hüsñüñi öğüci var-durur hezār
- 63 ‘Iydāne hāk-i rāhuña īşār kıılmağa
Deryā-yı hātırum çıkarur dürr-i şāhvār
- 64 Niçe ki mihr-i cānla esüp bād-ı mihricān
Ola zemīn üzerine yākūt ü la‘ l bār

- 65 'İyduñ sa'îd mâ ṭala' a ḡ-şemsü ve ḡ-l-ķamer
'Ömrüñ mezîd mâ ḡḡtelefe ḡ-l-leylü ve ḡ'n-nehār

Kaside

4

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

- 1 İy serāy-ı pür-sürür ü cān-fezā vü dil-küşā
Buldı senden bāğ-ı cennet behcet ü zîb ü behā
- 2 Hāğ ezelde kısmet itmiş saña kim olduñ ebed
Ḳıble-i erkān-ı devlet Ka'be-i ehl-i şafā
- 3 Dergehüñ ḡāki selāṭīn-i cihān başına tāc
İşigüñ gerdi zemān ḡalkı gözine tūtiyā
- 4 Müşk-bār olup gider nite ki tüccār-ı Hıṭāy
Şahnuñuñ ḡāk-i 'abīr-āmīzine irse şabā
- 5 Çar dīvaruñda olan çār zerrīn şemseñüñ
Pertevinden irişür ḡürşīd-i gerdüne ziya
- 6 Rif'at ile menzilüñ bir pāyeye irmiş-durur
Ki ḡsümān-ı heftümīne arzuñ olmışdur semā
- 7 Bülbül ü ṭūṭī hezār olursa ider şerme-sār
Bāmuñ üzre bang kılan ķamu mürğ-ı ḡoş-sirā
- İÜ4b 8 Çār-ṭāķınuñ içinde fi ḡ-l-meşel bu nüh revāķ
Görinürler ḡsümān ṭāķında nite kim Sühā
- 9 Her nefes Dārü's-selām ider vücūduñla ḡftiḡār
Dāimā Zātü ḡ-l-'imād eyler cenābuña ḡlticā
- 10 Avluña uğrayup geçen āb-ı revāndan eger
Mürdeye bir ķatre irse Hızr-veş bula beķā
- 11 Beyt-i Ma' mür olduḡuñ-çün Baḡr-i Mescūruñ refīķ
Zıll-i memdūduñ ķarīnüñ saķf-ı merfū' uñ bināa

- 12 Eyle muhkemdür esâsuñ kim hâlel kılmaz kabûl
Sebbet Allah iy müşerref dergeh ü ‘ âlî-serâ
- 13 “Hâzihi cennâtü ‘ adniñ fedhulûhâ hâlidîn”
Diyüp ider dergehüñ hadimleri dâim şalâ
- 14 Gülşen-i Firdevse beñzersin anuñ-çün hõş hevân
Çeşme-i hayvân bigidür dil-küşâ vü cân-fezâ
- 15 Nîm tereküñ şevkı-y-ile her dem ister âsümân
Lâciverdî cübbesinüñ atlasın ide kabâ
- 16 Eylemek için temâşâ zerrece bulsa mecâl
Revzenüñden içerü atardı kendüyi zükâ
- 17 Geh hilâl ü gâh bedr ider adın dâyim kamer
Olmağ-ıçün kulluğine âsitânuñun sezâ
- 18 Serddür bâzâr-ı hõr zılluñda eyyâm-ı temûz
Germdür puşt-ı zemîn puşteñ ile faşl-ı şitâ
- 19 Künkürüñden sâye düşse kerkes ü zâğ üstine
Cilve-i tâvûs ide ol bu bula ferr-i Hümâ
- 20 Çâr dîvârüñdağı zerrîn mûnağkaş kâşiler
Luţfda her birisi bir câmdur gîtî-nümâ
- İÜ5a 21 Ğonce_olurđı gülşen-i nağşuñ dırahtı şâhına
Künbed-i nîlüferinde olsadı bûy-ı vefâ
- 22 Hüb u hurremsin halâyıklar kamu ikrâr ider
Münkir olana der ü dîvârüñ uş hâzır güvâ
- 23 Hizmet için çâr etrafuñda nite kim sükûn
Bir ayağ üzre durur erkân-ı devlet diamâ
- 24 Âb kim havz-ı zerüñden selsebîl olmış-durur
Yazılı levh-i zerüñde kim içen olur beğâ

- 25 Merve ھاqqı-y-çün kudüretde ƣalur idi cihān
Tāb-ħāneñ şuffesinden bulmasa-y-idi şafā
- 26 Ser-sipihre irer iseñ n'ola iy 'ālī-mekām
Çünkü olduñ mesken-i Cemşīd-i Tahmüreş-liķā
- 27 Keyķübād-aşl ü Sikender-saltānet Behrām-kām
Erdeşīr-aşār Kīsrā-ma' delet Ĥātīm-'aṭā
- 28 Behmen-i Rüstem-neberd İsfendiyār-ı Sām-zūr
Ĥusrev-i Fağfūr-ferr Dārā-yı Efrīdūn-livā
- 29 Şāh-ı Ĥayder-dil Muħammed Ĥān penāh-ı mülk-i Rūm
Menba' -ı luṭf u mürüvvet ma' den-i cūd u seħā
- 30 Her nefes kendüye farz-ı müsteħab gördi kerem
Kim ide ümmeti anuñ sünnetine ıķtidā
- 31 Re'y-i ĥūbı gibidür ƣamu sözleri şavāb
Lafzı gevher-durur anuñ gevher eylemez ĥaṭā
- 32 Āteş-i 'azmin eger taħlīl kılmasa irüp
Ĥāk cürminden mesāmın beste ter bulur hevā
- İÜ5b 33 Her ne arada ki ĥulķı tāze-rūlık göstere
Şubħa düşmez ol arada ƣıla da' vā-yı şafā
- 34 Ĥār içinde h'ör ƣalup ģonce gibi düşmeni
Teng-dilliginden eyler cübbesin her dem ƣabā
- 35 Asumāna āteş-i ƣahrı duħānı dutsa yüz
Zerre gibi çeşme-i ĥürşīdi eyleye hebā
- 36 Bu sipih-r-i pīr-i keħħāl öğredür aħterlere
Ki idineler espi na' linüñ ģubārın tütüyā
- 37 Leşker-i manşūrı ƣanķı kişvere 'azm eylese
Nuşret ile fetħ istiķbāl idüp der merħabā

- 38 İşigine āsümān secde_eyledüğini görüp
 āmet-i a' dā ezān gibi olup-durur dū-tā
- 39 Rāyet-i meh-peykeri kim ser-firāz olsun mūdām
 Rezm rūzı görse yüzün hařmı gösterür kafā
- 40 Bir řeh-i Behrām-heybetdür ki rūz-ı rezmde
 ılıcından şir ü bebr ü ejdehā olmaz rehā
- 41 Zühre aşr-ı dil-güşāsinden mübārek-bād için
 aldı çengin eyledi bu şi' r-i ğarrāyı edā
- 42 Sāiyā irüşdi vaqt-i ' işret ü zevk ü şafā
 Gitti dilden ğuşşā geldi devr-i cām-ı cān-fezā
- 43 Al cām-ı la' l-gūn iç beñzūññ yāūtını
 Kūnbed-i firūze-fām itmezden öñdin kehrübā
- 44 Sen ne cānsın iy ümīd-i dil ki müřġin zūlfūññ
 Virseler bir ılına olmaz iki ' ālem behā
- İÜ6a 45 Hat-ı reyhānuñ hevāsinden ölüp olsam ğubār
 Hākūm içinde benefşe ola her biten giyā
- 46 āmet-i serv-i bülendūñ-çün eyā ' ömr-i dirāz
 Başdan ayağa çenār el oldu tā ıla du' ā
- 47 Her gice tā-şubh çesmüm nice seyl aıtduġın
 şem' den řorġıl ki bilür her ne ise mācerā
- 48 Zūlfü rūyuñ fikri-y-ile mescid içinde imām
 Ouduġı rūz ü řeb "Ve'l-leyl"dür yā "Ve'd-uħā"
- 49 Kāmetūñ servin kimi řimşāda kimi Tūbīye
 İtmesün teřbīh ani ben bilürem mūntehā
- 50 ' Arz ıl hūrşīd-i ruhsāruñ kim hāřıl ola
 Cismüme cān ğöñlüme řādī ğözüme rüşenā

- 51 Zülf-i hindûñuñ nedür suçı ki mücrimler gibi
Bağlayup aşduñ güneş karşıısına_idersin cezâ
- 52 Gerd-i rāhuñı felek köhl ide ahter çeşmine
Tācuñ olsa hāk-i dergāh-ı serāy-ı pādişā
- 53 Gīv-i iklīm-i şecā' et Bijen-i rüz-ı neberd
Hātım-i mülk-i seha Kısra-yı tāk-ı kibriyā
- 54 İftihār-ı Āl-i ' Osmān mazher-i cūd-ı ' Alī
Muhyī-i ' adl-i ' Ömer hāml-i şer' -i Muştafa
- 55 ' Ādil ü gāzī Muḥammed Han şeh-i leşker-şiken
Āfitāb-ı āsümān-ı salṭanet zıll-i Huda
- 56 Hüsrevā bārān-ı cūduñla hevāsi luṭfuñuñ
Yağup esdükçe yeşerür dilde gülzār-ı recā
- İÜ6b 57 Başa çıkmak diledi perçem gibi çün düşmenüñ
Dest-i nuşret aña gösterdi ser-i nīzeñde cā
- 58 Faḥr kıllur āsümān üzre zemīn ş'ol demde kim
Kaşrdan dīvāna çıqup koyasın üstine pā
- 59 Rāyetüñ çübı Kelīmullah ' aşāsinden-durur
Anuñ için görünür geh çüb ü gāhi ejdehā
- 60 Şehriyārā baḥr-ı dilden kaşruña_īsār itmege
Çıkarur gavvāş-ı tab' um dem-be-dem dürr-i şenā
- 61 ' Ālem içinde liyākatle dimege medhüñi
Haq budur kim ' Işkī'ye dendi "ne' am" gayriye "lā"
- 62 Kıl nazet aña ' inayetle ki olmaz zūr ile
Her ' aşādan ejdehā vü her giyādan kīmya
- 63 Medhüñüñ vaşında hāmem levḥ-i kāfūr üstine
Çünkü ' anber-bār ola şermende_olur müşg-i Hıtā

- 64 Nice kim halk-ı cihāna uşbu hākī hānede
Luţf kı lup raħm ide bennā-yı pīrūze serā
- 65 Muħkem itsün devlet ile ‘ömrüñüñ bünyādını
Kıl yidi ‘ıqlım içinde tek bunuñ gibi binā
- 66 Saltanet bāğındağı iki nihāl-i tāzesin
Devlet ile dāimā ser-sebz kıl yā Rebbenā

Kaside

5

Mef' ū lü Me fā' ī lü Me fā' ī lü Fe' ū lün

- 1 Cennet gibi ‘ālem girü pür-zīver olupdur
Eşcār hulel-püş ü sular kevşer olupdur
İÜ7a Hāküñ koķısı ğaliye vü ‘anber olupdur
Dökdügi seħābuñ dür ile gevher olupdur
Bāduñ demi ‘İsī gibi cān-perver olupdur
Emvāt-ı zemīn anuñ için buldı revānı
- 2 Her şāh-ı şecer nūri-y-ile nite ki Mūsā
Gösterdi ‘ıyān halk-ı cihāna yed-i beyzā
Aldı kadeh-i la‘līn ele lāle-i ħamrā
Ya‘nī ki bu dem elde gerekdür mey-i şahbā
Pīrūze kabā çemenden oldı kamu şahrā
Zīverle utandurdı cihān bāğ-ı cinānı
- 3 Göç itdi ‘adem ħufteleri şehr-i vücūde
Her biri dırāz itdi zebānımı dürūde
Her mürğ-ı țareb sāz ile başladı sürūde
Bir vech ile şan Zühre urur çengini rūde
Cānler eridür derdi kı lür ‘aklı rübūde
Gülşende seħer bülbülñ āh ile figānı

- 4 Beñzer ki defîne bulup aldı zeri nerges
Andan-durur elden ki kıomaz sāğeri nerges
Gülzār-ı cinān bāğ-durur zīveri nerges
Şan arz semā şahnı-durur aħteri nerges
Zerden anuñ-çün urınur efseri nerges
Kim zerd ruħından görünür ‘ ışķ nişānı
- 5 Şahñ-ı çemen [içinde gören] servi hırāmān
Gülşende şanur kim şalınur ol gül-i ħandan
Āvāze-i cān-baħşı-y-ile mürğ-ı hoş-elĥān
Her şubĥ uzadup dil olur zākir-i Sübhān
İÜ7b Lezzetde şulardan utanır çeşme-i ĥayvan
Gülzār-ı cinān kııldı Ĥudā girü cihānı
- 6 Ĥazır itdi zemān devr-i zemīnī çemeninden
Sīm itdi felek zer-geri bāği semeninden
Bülbül fer ile buldı ĥalāşı ĥazeninden
Çün duydu kıoķu Yūsuf-ı gül pīreheninden
Sūsen nite kim tīğ zemīnūñ deheninden
Sulţān-ı cihān medĥine uzatdı zebānı
- 7 Keyĥusrev-i devrān u Ferīdūn-ı zemāne
Cemşīd-i cüvān-baĥt ü Keyūmers-i yegāne
Dārā-yı Sikender-der ü Hūşeng-nişāne
Ṭahmüreş-i Sencer-fer ü Lūhrasb-fesāne
Kīsra-yı cihān Ĥusrev-i Pervīz-i zemāne
Deryā-yı seĥā kān-ı kerem Rüstem-i şānı
- 8 Sulţān-ı zafer-yāb Muĥammed şeh-i ġāzī
Kim şehler işigine ider ‘ arz-ı niyāzi
Doyurdu seĥāsi ni‘ amiyle kıamu āzı
Hem-ĥı abe kıılır ‘ adli-y-ile kebk ile bāzı
Çün rüz-ı neberd ola sinān ile cürāzı
Endām-ı ‘ adūdan döke deryā gibi kıanı

- 9 Saçar zerini atınuñ ayağıne hürşid
Sürür yüzini işiginüñ hâkine Cemşid
Alduğı eline bu-durur çengini Nâhîd
Bezmine irişem diyü erken dutar ümmîd
Her kim yüzini gördi düni kadr ü günü ‘ıyd
Çaçan diyile dille anuñ luţfi beyânı
- İÜ8a 10 İy husrev-i manşür ü zafer-yâb u mużaffer
Fermānuña olsun yidi iklîm müsahher
Hengām-ı seḫā çeşmüñ elinde dūr ü gevher
Oldı bir avuç ḫāk-i siyeh gibi muḫaḫker
Elin götürüp ḫalk-ı cihān cümlesi ister
Maḫşūduñı virsün saña ol ‘āleme bānī
- 11 İḫbālūñ ile rāyet-i İslām mu‘allā
İslāmuñ ile perçem-i iḫbāl muḫarrā
‘Avnuñ iledür şahîd-i dîn ḫüb u muḫellā
Luţfuñ iledür āyene-i şer‘ mücellā
‘Adlūñle cihān oldı cinān bāğıne hemtā
Şād eyledüñ iḫsān ile her pîr ü cüvānı
- 12 Yazdı senüñ aduña eyā şāh-ı cihān-gîr
Tevkî‘ -i şehinşahlığı ḫāme-i taḫdîr
Alsañ elüñe rüz-ı veḡā kin ile şemşîr
Rüstemse ‘adū şayduñ olur nite ki naḫcîr
Oldı kerem ü cūduñ ile tāze cüvān pîr
‘Adlūñ eşeri virdi kühen mürdeye cānı
- 13 Ma‘mūr dutup ḫurrem ide kişverüñi Ḥaḫ
Manşür kıla ḫande ki _ola leşkerüñi Ḥaḫ
Ḥālî_itmeye devlet külehinden serüñi Ḥaḫ
Mesken ide sultānlere ‘ālî derüñi Ḥaḫ
Devletle ḫapuña ol iki gevherüñi Ḥaḫ
Bağışlasun anlerle feraḫ kııl dil ü cānı

- 14 Vaşfuñda şehā her ne ki didüm ise Şeyhī
 İşitse-y-idi dir idi taḥsīn saña ‘ Iŝkī
 İÜ8b Ya Aḥmedī işitsedi yazar idi fetvī
 Kim bencileyin medḥ idimez kimsene inŝī
 Sözümi bilür şeh ki degüldür kıru da‘ vī
 Lafzum şadefi tolu-durur dürr-i me‘ ānī
- 15 Niçe ki güher-rīz ü dürer-pāş ola nīsān
 Niçe ki direm-sāy ü semen-sān ola ağşān
 Niçe ki gülistānda bite lāle-i Nu‘ mān
 Niçe ki çemende şalina serv-i ḥırāmān
 ‘Ömrini füzün eyleyüp iy Ḳadir ü Sübhān
 Ḥan eyle yidi iḳlīme sultān-ı cihānı

Kaside

6

Meḫ ü lü Fā‘i lā tü Me fā‘ī lü Fā‘lün

- 1 İy şāh-ı bī-naẓīr ü şehinşāh-ı bī-bedel
 Kem bendedür iŝigüñe iḳbāl-i lem-yezel
- 2 Iskender-i zemānesin el-ḥaḳ ki ‘ adlünüñ
 Ye‘cüc-i fitneden irimez seddine ḥalel
- 3 Luḫ ile ḳahruñuñ eşerinden ḥaber virür
 ‘Aḳreb düminde zehr ü dem-i naḫlde ‘ asel
- 4 Deryā-yı himmetüñde yüzer bir ḥabābdur
 Nüh keşti-i tekevün-i semāvāt fi’l-meşel
- 5 İtdükçe germ ‘ ālemi ḥürşīd-i himmetün
 Şāḫ-ı ümīzde irişür mīyve-i emel
- 6 İn‘ ām-ı ‘ āmuñuñ ni‘ amuñdan pür eyledi
 ‘ Ālemde her faḳīr ü ḡanī dāmen ü baḡel
- İÜ9a 7 Devlet kıoyup kıapuñı naẓer ḡayre eylemez
 Kıılmaya ehl-i kıble olan ḫā‘ et-i Hübel

- 8 Şemşîr ü tîr ü nîzeñi görüp ‘ adū ne tañ
Ma‘lûl olup ölür ise cem‘ oldı çün ‘ ilel
- 9 Ger ‘adlûñ olmasaydı ‘ āmil bahārda
Bād-ı şabā kaçan idebilür-idi ‘ amel
- 10 Güneş yüzini görür idi şebpere gözi
Olsa ğubār-ı pāy-i semendüñle müktehel
- 11 İsfendiyār ü Rüstem ü Sührāb durımaz
Şimşîr-i cān-şikārına bir dem dem-i cedel
- 12 Şāhib-kırānler aresinde güzîn kılup
Kıldı ‘ azîz Hāk seni ‘ azze_ismuhu ve cell
- 13 Mihrüñle her ki mey gibi cūş itmedi qalur
Bārid-mizāc ü telḡ-tabī‘ at nite ki ḡell
- 14 Sen ḡusrev-i sitāre-sipeh şāh olalı
Diñlendi ḡurrem oldı qamu mülk ile milel
- 15 Fer buldı geçdi üzerine sa‘ d-i ekberüñ
ḡāki işigiñüñ olalı efser-i Zūḡel
- 16 Çün meclisüñde muḡrib ala çengi çengine
Dinür laḡîf şavt ile tekrār bu ğazel
- 17 Taşvîr ideli şüretüñi ḡāme-i ezel
Yazmış degül serāy-ı cihānda şaña bedel
- 18 Taḡsîn cemālüñ ayına kim nûri pertevi
Çeşm-i zükāyı ḡiyre kılup itdi pür-sebel
- İÜ9b 19 Alur qararı cāndan ü şabrı göñüldeñ āh
Ol ğamze-i füsüñger ü ol çeşm-i pür-ḡiyel
- 20 Cāndan ḡayāl-i naḡş-ı dehānuñ güm olmaya
Mülk-i ‘ ademde gör beni hîç eyleye ecel

- 21 İki cihān murādını ol dem bulur kişi
Keffinde sāğeri vü yanında ola güzel
- 22 Ol seyli ağıdur dün ü gün derd ile gözüm
Kim kaçresi kaçında görünir muhīt tel
- 23 Şākī cefā-yı yār ü ‘anā-yı zemāneden
Ġamgīn-durur göñül mey-i gül-renge el-‘acel
- 24 Hāşşa rüz-ı ‘ıyd irişdi göneldi şavm
Ġam kaçıldı künc-i nesīde şādī-durur elel
- 25 Bu demde lāle gibi gerek cām şunasın
Her kim çenār-veş țarefuña uzada el
- 26 Güldirdi ‘ālemi ferağ idüp cemāl-i ‘ıyd
Şer‘in Muḥammedüñ nite kim dāver-i düvel
- 27 Mağşūd-ı nesl-i ādem ü muhtār-ı rüzigār
Cemşīd-i bī-nażīr ü Ferīdün-ı bī-bedel
- 28 Sulṭān-ı nev-cüvān ü şehinşāh-ı kāmran
Kim terbiyet iderse olur şīr-i ner ḥamel
- 29 Sulṭān Muḥammed ibni Murād ol ki heybeti
Āvāzesi ‘adū diline düşürür vecel
- 30 Oldı hilāl [mevkib-i] ‘azmi için riķāb
Oldı sipihr merkeb-i cāhı için ketel
- İÜ10a 31 Şāhā kemīne bendeñüñ öñinde yir öper
Ġiv-i zemān ü Rüstem-i Destān ü Zāl-i bel
- 32 ‘Ālem murādı sensin ve ḥāşıl murāddan
Sensin murād iy melikü’l-mülk mā-ḥaşel
- 33 Deryā-yı heft keşret ile lāf urmasun
Çün çeşm-i cūduña görünür kaçtreden aķel

- 34 Devrān müdām tapuña dir Ahmedī gibi
“İy husrev-i melek-dil ü şāh-ı felek-maḥel”
- 35 Çekgil ‘adūyı bende ve açgıl seḫāya kef
“Ki_elüñdedür kazā vü kader gibi ‘ıkd ü ḫell”
- 36 ‘İşkīye ḫusrevā nazer it ger ki nicesi
Medḫüñ ‘arūsı ḫaddine biçüp-durur ḫulel
- 37 Şīrīn ü ter-durur ḫamu sözüüm anuñ için
Görüp ḫalāvetine ḫased iledür ‘asel
- 38 Her kişi kim görüp ḫasedinden ḫasīdemüñ
Kimine tercüme dise kimine münteḫel
- 39 Bu beytdür cevābı ki dimişdür Aḫmedī
Ḥaḫ şād ide revānını ‘azze_ismuhu ve cell
- 40 “Var mı meḫekk-i tecrübe göster ki göresin
Kim kāmīlü ’l-‘iyārem ü naḫdümde yoḫ daḡel
- 41 Bu şi‘r-i ḫūbuma şu‘arā dir nazīrei
Ş’ol dem ki ignenüñ delüginden geçe cemel”
- 42 Şaḫn-ı semāda nice ki seyr ide āfītāb
Saḫ-ı zemīnde nice ki bula sukūn cebel
- 43 Cāndan tapuñı sevmeyeni ḫahr ile ḫosun
Bend-i belā içinde ebed Dāver-i ezel

Kaside

7

Me fā‘i lün Fe‘i lā tün Me fā‘ lün Fe‘i lün

- İÜ10 1 Felekde ḫusrev-i seyyāre yaḫdı çünki sirāc
Mübeddel oldı se‘ādet şabāḫına şeb-i dāc
- İE15a 2 Görüp zemāne-i pür-ḡam ani neşātından
Şanem cemāli bigi oldı ḫurrem ü vehḫac

- 3 Liķā-yı şubḥ ü şafā-yı bahār ile oldı
Türāb ġāliye-ṭab^ʿ u şabā Mesīḥ-mizāc
- 4 Bir i^ʿ tidāl irişdi hevāye kim mürde
Ḥayāt-ı tāze bulur zerrece irürse ^ʿ ilāc
- 5 Zemīn ne sırrı ki reyḥan ḥaṭ ile yazmış idi
Zemāne ^ʿ ālimi kıldı ḳamusın istiḥrāc
- 6 Seḥāb giryede Ya^ʿ ḳūba oldı çün hem-tā
^ʿ Aceb mi Yūsufa beñzerse ğonce-i ğannac
- 7 Utandurur çemen içre sirāy-ı Bārbedi
Nevā-yı bülbül ü ḳumrī vü ṭūtī vü dürrāc
- 8 Cihān dimāġını bŷy-ı ^ʿ abīr ile pŷr ider
Esŷp şimāl seḥerde ḳaçan daġıla ^ʿ acāc
- 9 Oturdı Cem bigi nerges elinde zerrīn cām
Bezendi key gibi lāle başında la^ʿ līn tāc
- 10 Benefşe zŷlfine çıġdem muḳayyed olduġı bu
Diler ḥazīn dilini bir dem eyleye ibḥāc
- İÜ11a 11 Semen bisāt-ı çemende meşelde beñzer aña
Ki ata sebz ḥarīr üzere penbei ḥallāc
- İE15b 12 Şanurđı şāḥ-ı şanevberde ^ʿ ankebŷtı ğören
Ki yaydı mi^ʿ cer-i gül-çün dŷkānını nessāc
- 13 Döker şŷkŷfe diremler mübārek olsun dir
Çemen zemīne baġışlayalı yeşil devvāc
- 14 Ḳaçardı nite ki ism-i Ḥudāydan şeytān
İşitse bang-i hezārı çemende zāġ-ı simāc
- 15 Seḥerde sŷsen-i āzādeye didi ğonce
Uzat dilŷñi du^ʿ āya benŷm gibi aġız aç
- 16 Devām-ı devleti medḥin oġıġıl ol ḥanuñ
Ki oldı ḥāk-i rehi fark-ı Ḥusrev ü Ceme tāc

- 17 Hāsen-ḥiṣāl ü ‘Alī-cür’et ü Kelīm-kelām
Hüseyn-sīret ü Aḥmed-dem ü Mesīh-nitāc
- 18 Cemāl-i devlet ü dīn Ḥan Muḥammed ibni Murād
Ki bende-i derine ṣāhlar-durur muhtāc
- 19 Cemāl-i ile cihān ḥurrem olur anuñ için
Mezīd-i ‘ömrine rāğīb-durur ḳamu efvāc
- 20 Seḥāb-ı luṭfina bir laḥza ger muṣāḥib ola
Ḥalāvetiyle döne çeṣme-i ḥayāta ücāc
- 21 Ṭavāf ider dil ü cāndan ḳapusın ehl-i ṣafā
Müdām nite ki her sāl Ka‘beyi ḥuccāc
- 22 Taḥakküm eyleye bīṣe içinde ṣīr-i nere
Eger yürür ise ṣaḥrā-yı luṭfi içre ni‘ āc
- 23 Ṭaḥayyür ile ḳalana ḳalālet içinde
Zamīri ṣemsi ziyāsiyle bulunur minhāc
- İÜ11b 24 Olursa āhen ü elmāsdan ḥiṣār-ı ‘adū
Çün iriṣe ḡazabı sengi_uşana miṣl-i zücāc
- 25 İriṣse kem ḳulınuñ ḥükmi Rūs u Eflāḳa
Götüre getüre boynıña heft sāle ḥarāc
- 26 Terāne-gūyi çün alur eline mizherini
Edā-yı ḥūb ile her dem bu ṣi‘ri_ider izcāc
- 27 ‘Aceb yüzüñ gülini ḳaḅı ḡülistān bitürür
Ki böyle ḳametüñüñ servini revān bitürür
- 28 Ḥayāl-i ‘arız u ḥaddüñle eşk-i ḡül-gūnum
Ne yire kim ire nesrīn ü ergavān bitürür
- 29 Yüzümüñ üstine reyḥān ḥaṭuñ hevāsi-y-ile
Gözüm nice ki añar lāle za‘ferān bitürür

- 30 Hezār dil ile yüzüñ gülsitānın añmağ-ıçün
Zemāne süseni bōstānda şad zebān bitürür
- 31 ‘ İzāruñ üzre hatuñ luḡfile müşābihdür
Benefşe-i tere kim gülşen-i cinān bitürür
- 32 ‘ Aceb ne çeşme-i cāndur lebüñ ki yire anuñ
Ṭamarşa kaṭresi sebze yirine cān bitürür
- 33 Gözüñ füsūmına taḥsīn bir kıya baqışı
Hezār ‘ Işķī gibinüñ işini revān bitürür
- 34 Güzend irürmeye devr-i zemāne kimüñ kim
Dıraḡt-ı devletini şāh-ı nev-cüvān bitürür
- 35 Penāh-ı şer‘ -i Muḡammed Muḡammed ibni Murād
Ki cūd vaḡti-durur kefi baḡr-i pür-emvāc
- İÜ12a 36 Necāt bulmağ-ıçün ḡalk çāh-ı miḡnetden
‘ İnāyetüñ nazēriñi Ḥüdāy kıldı ‘ ināc
- 37 Şehā zamīr-i münīrūñ sipāhi her dem ider
Diyār-ı ḡaybı ḡired rāyeti-y-ile tārāc
- 38 Se‘ ādet ü fer ü devlet benüm gibi dāyim
Ḳul olmaḡa kaḡuñna cāri ile ider ihmāc
- 39 Bülend himmetüñüñ süfresinde şām u seḡer
Bu görinen meh ile miḡrdür iki gümāc
- 40 Saña ‘ adū olañuñ ‘ ömr riştesin Ḥudā
Ecel bıçaḡ ile toḡradı nite kim tutmac
- 41 Ḥicāza büyuñ irürse şabā şafā buluben
Ruṭab bitüre muḡaylān beriyye ola mir‘ āc
- 42 Donatdı ḡulle-i luḡfuñ doyurdı ḡ ān-ı seḡāñ
Beni ki yürür idüm müflis ü yalıncaḡ u ac

- 43 Ol āsitān-ı bülendüñ haķı ki_irüp öpimez
Egerçi nüħ felegi vehm idinür mi' rāc
- 44 Şerīf aduñ ile nazm-ı 'Işķī bulalı zīb
Saħun derini kesād olmış-iken itdi revāc
- 45 Niçe ki irişe faşl-ı bahār u mevsim-i gül
Niçe ki devrde ola bu ābnūs ile ' āc
- 46 Bahār-ı devlet-i ' ömrüñi eylesün Allah
Hemīşe şems-i se' ādetle ħurrem u vehhāc

Kaside
8

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

- 1 ad ra'eytü ezhere fi 's-şubħi sultāne 'l-Ĥoten
Rāyeten ' askerhü mañşurun bi-izni Zī' l-minen
- 2 ' Andelībü 's-şubħi iz feteħa cenāħa 'l-' ascedi
Ezhebe ħuffāşe leylin ke 'l-ferāşi min vaţen
- 3 Muķahhar şud zengiyān-ı şām nāgeh çün resīd
Ĥusrev-i zaygam-süvār ez süy-i maşrıķ tīg-zen
- 4 Behr-i def' -i zıddī-i şeb şubħ ber best ü fikend
Ber miyān şemşīr-i ķātı' ber kef zerrīn micen
- 5 Müşterī der-Ĥūt şud mānend-i Yūnus şems çün
Hemçü Yūsuf ' arz kerd ez-çāħ-i şeb vech-i ħasen
- 6 Bu mu' allā ķubbenüñ şaħnını ķılmaķ-çün münīr
Rūşen itdi ħādīm-i çārüm-serā zerrīn legen
- İÜ13a 7 Görinürdi vaz' u şekliyle nazır ķılanlara
Şems-i ' ālem-tāb nerges āsümān şaħn-ı çemen
- 8 Pertev-i ħūrşīd-i luţfından cihān-ı türe-rüz
Buldı ol şavķı ki cān irdükde bulur ānı ten

- 9 Dil-güşā-durur güneş dildār dīzārı gibi
Şöyle beñzer kim kotarıldı key-i Cem-kağrden
- 10 Behmen-i Rüstem-neberd Īskender-i Dārā-zafer
Kaýser-i Fağfūr-fer Cemşīd-i Efrīdūn-kađen
- 11 İftihār-ı Āl-i ‘Osmān muqtedā-yı mülk-i Rūm
Şāhib-i baht u se‘ādet rehber-i halk-ı zemen
- 12 ‘Ādil ü gāzī şehenşeh Hān Muḥammed bin Murād
Kim gidüp-durur yūmiyle ‘ālem içinden miḥen
- 13 ‘Aql-ı evvel bir cūvān-ferdūr ki dehr-i köhne-zāl
Vaqt-i dānişde kaçında görünür tıfl-ı leben
- 14 Zāt-ı pākı olmasaydı bulmazdı i‘tibār
Rāyet-i Cemşīd ü tāk-ı Sencer ü taht-ı Peşen
- 15 Çün nesīm-i luṭfına hem-dem olur bād-ı şabā
Bitürür tobrağdan reyḥān ü dikenden semen
- İÜ13b 16 Zūlm çāhından cihān halkı ḥalāş olmağ için
Luṭf idüp Allah kıldı ‘avn-i ‘adlini resen
- 17 Devlet-i ‘ahdinde ‘ālem işi oldı eyle rāst
Kim hemīn maḥbūbler zūlfinde kađmışdur şiken
- 18 Esbinūñ na‘li izi tozu ḥikāyātıdur
Her ne dirse ḥākī Ken‘ān ü Mışır ü pīrehen
- 19 Kanğı iqlīme kudūm-ı ferruḥı irse kıılır
Taşını la‘l-i Bedaḥşān toprağın müşg-i Ḥoten
- 20 Bid‘at ü şirk ü nifākuñ kal‘ımı göreli farz
Zāhir olmışdur şükūh-i şer‘ü ta‘zīm-i sünen
- 21 İşgiñden gayriye devlet itā‘et eylemez
Kıblesin koyup müselmān kağan idine veşen

- 22 ʿÜd gibi yaqılur cān meclisi içinde çün
İşbu şiʿ r-i nāzügi şavt ile eydür çeng-zen
- 23 İrdi eyyām-ı şafā iy sākī-i sīmīn-zaken
Luţf kııl cām-ı zer ile devr kılsun dürd-i den
- İÜ14a 24 Cām-ı zer dut elde nerges gibi dün gün dökmeden
Dehr yüzüñ ergāvānına gözünñden nesteren
- 25 Şerref Allah geçdi māh-ı şavm irdi rüz-ı ʿıyd
Fırşatıdur kim temettuʿ eyleyevüz ʿömrden
- 26 Leblerüñ cān virür iken mürdeye İsī gibi
Ne revādur gözlerüñ gibi qalam bīmār ben
- 27 Ol leb-i şırīne irmiş ol haţ-ı ser-sebzdür
Ger bulunursa hayāt ābı kenārında çemen
- 28 Fitne-i devr-i kamer çeşm-i siyāhuñdur meger
Kim kıpar her küşesinden bir dem içre biñ fiten
- 29 Gözlerüm sīnem deminden lüle-i hāmmām olur
Ger kenarumda seni görmez olursam cā-mekān
- 30 Qadd ü rüyuñ hasretinden her kışı kim cān vire
Servden tābüt gerek aña güllerden kefen
- 31 Luţf ile berg-i semen üstine zenbūr-ı ʿasel
Nīş urmuş nūş kıomuş saña olmuş ol dehen
- 32 Bağ-ı cennetden beni küyuñ hevāsi menʿ ider
Rüşen oldu cāzibüʾl-qalb olduğı hubbüʾl-vaţen
- 33 Medhīni şāh-ı cihānuñ beñzer oqursın müdām
Anuñ için ağzuñı pür kıldular dürr-i ʿAden
- 34 Nāşır-ı şerʿ-ı Muḥammed hāmī-i dīn-i Hūdā
Vāriş-i mülk-i selāţīn pīşvā-yı encümen

- 35 H ayder-i A med-  n n sult n Mu ammed kim anu n
Kavl-i h b  gibi-durur d keli fi' l-i hasen
- 36 Sa vetinden ditrey p d  e yir  zre n h felek
Kılmaz ise m cebince re'yin n c nb   zemen
-   14b 37 Rezm r z  z hir olur ol  eh-i man urdan
C r'et-i Cem ferr-i Efr d n u z r-ı Tehmeten
- 38  y H m -s ye h r s  'adl n n bang ideli
Zulm idimez olupdur   ze-i m rga za en
- 39 M lk-i 'O m n sen Mu ammed-n m   H yder-c d ile
Buld  ol ferri ki bulmu dur  veys ile K aren
- 40 K aru n  v z  benef e g  ına_irelden g r r
Ba ını dizinde nite kim 'ad -y  m mte en
- 41 Memleket sens z yara madu ine budur sebep
Sen rev n-ı memleketsin memleket sen c ne ten
- 42 H srev  h k-i reh n h k  ki bir la ze a a
Ger mus hib ola yig olur melekden ehremen
- 43 'I k yem Mı r-ı kel m i inde Fir'avn olana
Mu'ciz-i M s y  i h r iderem va t-i su en
- 44 Ger i  uretde h k rem l k ma'nide bu g n
G rmemi -durur naz rim bir da i  er -ı k hen
- 45 G her-i b -k yemetem h k-i siy ha d  m  em
Kaldurur ise  rev d r terbiyet destiyle sen
- 46 Ni e kim her  ub   eb cey ini k la m nhezim
 ems-i ' lem-t b-ı h averden 'alem id p 'alen
- 47  ems-i ba tu n  sem -y  ' mrde r  en k lup
Eyles n 'ıydu n   apu a m b rek Z 'l-minen

Kaside

9

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- İÜ15a 1 Rüstem-i zayğam-süvāra çün Hāmel oldu mekām
 Kıldı Behrām-ı deye Pervīz-i nevrūz intikām
- 2 Nā-tüvān olanların arzuñ tevānā kılmağa
 Cevne-i lek-bağş bigi saçdı lülüler gamām
- 3 Nev-bahāruñ şāh-ı ‘adli olalıdan āşikār
 Ziyet ü ferr ile olmışdur cihān dārü’s-selām
- 4 Hüsrev-i gül karşıısına başladı Ferhād-vār
 Her seher derdin dimege bülbül-i şīrīn-peyām
- 5 Döşedi şahrā vü bağ ü rāğa sebz atlas çemen
 Kurdı nīlūfer şu üzre sebz dībādan hıyām
- 6 Akhavanun şānesi-y-ile benefşe zülfini
 Daraduqça bād tolar müşk ü ‘anberden meşām
- 7 Şūfiyāne gülşen içre zıkr iderler her şabāh
 ‘Andelīb ü tūṭī vü kumrī vü dürrāc u hamām
- 8 Def kılmağ-çün humārını gözinden nergesüñ
 Ğocnenüñ pīrūze-gūn qar‘ı tolu-durur müdām
- 9 Key gibi nesrīn urıncaldan başına la‘l tāc
 Cem bigi gitmez elinden lālenüñ yākūt cām
- 10 Dāmen-i gülde görüp reyhān elini reşkden
 Her tarefden süsen-i āzāde tīz ider hūsām
- 11 Bülbülüñ kebk-i dilin şayd itmege şayyād-vār
 Zülf-i sünbülde düzetdi gülsitānda lāle dām
- 12 Cām-ı nesrīnde[n] şabā sāķīsi jale cür‘asın
 Saçduğınca dir çemen “li’l-arzi min ke’si’l-kirām”

- 13 Ğonce Őıđrınmaz kabāsine ferağdan Ğün seğer
Gül Őehin tağt-ı zümürüd üzre görür Őād-kām
- İÜ15b 14 Her Őarefden ‘işret ü zevķ ü Őafā vü Őādlık
El-đaķ oldu nite kim in‘ām-ı ŐāhenŐāh-ı ‘ām
- 15 Sencer-i mansūr-ceyŐ ü Ğusrev-i mesrūr-‘ayŐ
Kisrī-i ma‘mūr-mülk ü Ğātim-i meŐhūr-nām
- 16 Tūr-ı Rüstem-heybet ü ĞüŐeng-i ŐahmüreŐ-Őüküh
Selm-i Efrīdün-sipāh ü ĶayŐer-i Fađfūr-ķām
- 17 Māh-ı Keyvān-mertebe hürşid-i gerdün-iķtidār
Müşterī-i Zühre-‘iŐret Tūr-i Behrām-intiķām
- 18 Murtażā-cüd ü Ğasen-ađlāķ u ‘Īsī-mu‘cizāt
MuŐafā-đüy u Süleymān-đaşmet ü Mūsā-ķelām
- 19 Sāye-i Ğaķ Ğan Muğammed āfitāb-ı dīn ki_anuğ
Şer‘-i Ağmed dīn-i Yezdān buldı ‘adlinden ķıvām
- 20 Cevne-i lek-bađŐdur kim tığ-ı bürrrānı Şuyı
İriŐeli yundı yüzinden Őebüđ gerd-i źalām
- 21 Heybetinüğ vaşfını işidür ise đavf ider
Rüstem ü İsfendiyār ü Ğiv ü Tūs ü Zāl ü Sām
- 22 Dergehi ĞāvüŐi gibi dir “henīen” rüh-ı Cem
Meclisi Őāķīsı ķaçan kim eline Őuna cām
- 23 Şeh-per-i Őāđın bitüre per yirine beĞĞesi
ĀŐiyān dutsa dırağt-ı ‘avnüğ üstinde đamām
- 24 ‘Adlinüđ Őemsi vü ķađrı źulmetidür kim ķılur
Dostı Őāmını Őubđ ü düşmeni Őubđını Őām
- 25 Leşker-i cerrārına oldu ‘alem lā-yenŐarif
Kesr yirinde anuğ-Ğün fetđdür ķā’im-maķām

- İÜ16a 26 Hâtem-i kadrine diler kim nigînlîk eyleye
Anuñ içündür müdevver künbed-i firûze-fâm
- 27 Meclisinüñ muṭribi çeng urduğince çengine
İşbu şî' r-i nâzügi eydür ğazel-ḥ'ânı müdâm
- 28 Kâmetüñ servini görüp iy tezerv-i ḥōş-ḥırâm
Secde eyler nâreven şimşâd gösterdür kıyâm
- 29 Lâle la' lîn efserin virür şabâya şādîden
Ğonce gibi ğülsitânda çün kılasın ibtisâm
- 30 Çeşmüñüñ devrinde maḫrûdur "hüve siḫrûn mübîn
La' lüñüñ vaşfında yazludur "hüve yuḫyî'l- ' izâm
- 31 Ḥōş düşüp-durur muvâfîk ol ' izüruñla ruḫuñ
Âb ü âteş aresinde gerçi olmaz iltiyâm
- 32 Mîm ü dâlûñ ḫayrete med eyleyelden göñlümi
Kalmışam baḫr-i belâ içinde ğarḫ eyle ki lâm
- 33 Şemsden bulur hilâl-i mâḫ gerçi kim kemâl
Ol daḫi senüñ cemâlûñ nûri-le olur temâm
- 34 Ğülsitân-ı ḫüsnüñe şād âferîn olsun ki_aña
Ğülşen-i Firdevsden bir demde irer biñ selâm
- 35 ' Âleme ḫükmüñ revândur iy şanem olduñ meger
Âsitân-ı ' âlî-i dârâ-yı devrâna ğulâm
- 36 Dâver-i şer' -i Muḫammed nâşır-ı dîn-i Ḥudâ
Şâḫib-i baḫt ü se' âdet muḫtedâ-yı ḫâş ü 'âm
- 37 İftihâr-ı Âl-i ' Oşmân ḫâmî-i mülk-i cihân
Ser-bülend-i serv-i bâĝ-ı salṭanet faḫrû'l-enâm
- 38 ' Âdil ü ğâzî şehenşeh Ḥan Muḫammed biñ Murâd
Kim virüpdür silk-i mülke gevher-i tîĝi nizâm

- 39 Merkez-i 'ālemde dikelden 'alem 'adli kıomaz
Kāinātuñ dāiresinden ierü zulum ü gām
- 40 Zinde-i luřfına yořdur mevt-i yevm-i nefh-i řūr
Küşte-i kıahrına dirlük nite kim yevmü 'l-kıyām
- 41 Hıusrevā ol Behmen-i Dārā-zafersin sen bugün
Kim kemend-i kāmunađur tıusen-i eyyām rām
- 42 Gıüş-ı kúha ger řükúhuñ vaşfını diye řadā
Dura yirinden revān eylemek iün iřtirām
- 43 Dıřmenüñ geri olupdur müşg-veş dil-súřte
Lík kıalmışdur kıamu işi nite kim 'úd-ı hām
- 44 Per aup 'avnüñ ğorúı bāng uralı 'āleme
Kıomamışdur zulum şayyadı hümā-yı 'adle dām
- 45 řehriyārā kııl nazır luřf ile 'Iřķı bendeñe
Kim nazırın görmemişdür künbed-i fıruze-fām
- 46 Başr-ı dilden dürr-i medħüni kıaan kim nazm idem
Güş dutar sözlerüme rúh-ı Selmān ü Hümām
- 47 Gösterürem şi' rde siřr-i helāl anuñ iün
Medħüñi dimeklik oldu benden ayruğa ğarām
- 48 Nice kim faşl-ı reb'üñ i' tidālinden cihān
Fer buluben ola mişl-i rüy-i yār-i hōř-ğırām
- 49 'İzzüñ olsun ber-devām ü devletüñ olsun mezīd
şab' uñ olsun müşakım ü 'ömrüñ olsun müstedām
- 50 Hem bahār ü 'ıydüñi Ğaķ sa' d ü pırüz eyleyüp
řapuña erzāñi kılsun her ne kim varsa merām

Kaside

10

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

- İÜ17a 1 Cān ü dil gūşına irdi şubḥ-dem uşbu nidā
 İE7a Kim irişdi mevsim-i 'işret dem-i zevk u şafā
 Şūfī-i sāūs gibi olma pür-zerk u riyā
 Lāle-ruḥ sāķī elinden iç şerāb-ı cān-fezā
 Za' ferān-ı rüyuñı kılmaḵ dilerseñ ergāvān
- 2 Şimdi kim emn ile olmuşdur cihān dārü 's-selām
 Hāzır olmuşdur kamu esbāb ḥāşıldur merām
 Eylemedin çerḥ elif ḳaddüñi ḳaddi gibi lām
 Cām ile bu dehr-i pür-ḳahra idigör intikām
 Tā ki ğamden ḳurtulup bir dem olasın şād-mān
- 3 Sāķiyā hengām-ı 'işretdür tolu şun cām-ı mey
 Muṭribā ḥāmüş oturma söze gelsün çeng ü ney
 Ḳam Dārā vü Ferīdün ü Cem ü Faġfür u Key
 Bāde virme 'ömri_ içelüm bāde ki_ol Ḳayyūm u Ḳayy
 Bir behāneyle ider 'āsīleri ehl-i cinān
- 4 Baḫtdur pīrüz u devlet maḫrem ü iḳbāl yār
 Vaḳtidür kim devr ḳıla sāġer-i gül-gün-' ukār
 Mest-i lā-ya' ḳil gerek bu bezmde her kim ki var
 Ḳāşā görürsin ḳomazlar cān ü gönülde ḳarār
 Çeng ile nāy eyledügi āh ü feryād ü fiġān
- İÜ17b 5 Döşemişken yir yüzine ferş-i pīrūze çemen
 Şalınurken bāġda serv ü çenār ü nāreven
 Lāle cāmından ḳızardurken yüzini nesteren
 Bāde nüş it ḥurrem ol iy dilber-i nāzük-beden
 Ger dilerseñ 'işret-i bākī vü 'ömri- cāvidān

- 6 Rüzigāruñ vaqt-i sa‘ didür gönül handān gerek
 Cām-ı gül-gündan bu demde mürde cisme cān gerek
 Her kime kim devlet ile ‘ ömr-i cāvidān gerek
 Yār ile aġyārsuz ‘ ıyşı anuñ pinhān gerek
 Kim budur maqşūdı ‘ ālemde dil ü cānuñ hemān
- 7 Şubḥ-dem gülşende bülbül nāle-i ‘ uşşak ider
 Rāstī ‘ āşıkları āvāzına müştak ider
 Ol kişi ayaġına devrān yüzün toprak ider
 Kim turup şāh işiginde ‘ işret-i yaylak ider
 Şāh-ı Tahmüreş-şükūh u ḥan-ı ḥākān-āsītān
- 8 Sencer-i Faġfür-fer İskender-i Dārāb-dār
 Kayşer-i Hüşeng-der Kisrā-yı Behmen-kār-zār
 Kāmi‘ -i bīh-i dıraḥt-ı zulm u şāh-ı kām-kār
 Mubtıl-i ḳānūn-ı bid‘ at sāye-i Perverdigār
 Cevne-i iklīm-baḥş ü İrec-i kişver-sitān
- 9 ‘ Ādil ü gāzī şehenşeh Ḥan Muḥammed bin Murād
 Ki_ oldı ‘ ahdinde sitem pinhān ü peydā ‘ adl ü dād
 Vaqt-i cūd ü luḫf ü iḥsān ol şeh-i pāk-i‘ tiḳād
 Baḥşiş ider kem ḳulına tāc-ı Cem taḥt-ı Ḳubād
 Rūz-ı rezm olsa döyimez zūrına şīr-i jeyān
- 10 Bu mu‘ allā künbed-i firūze gerdān olalı
 Şems ü Mirīḥ ü meh ü Nāhīd ü Keyvān
 Yaradılalı bu ten topraḳdan cān olalı
 Ya‘ ni ālemde zuhūr vaz‘ -ı insān olalı
 Görmemiş-durur zemān anuñ gibi şāhib-ḳırān
- 11 Ḥusrevā ‘ adlūñle mülk-i şer‘ ü dīn ma‘ mürdur
 ‘ Ālemūñ ḥalkı ḳamu emrūñ ile me’ mürdur
 Leşkerūñden kesr ebu’l-feth-i zemānsın dürdur
 Anuñ için ḳande ise ġālib ü mañşürdur
 Şād ü mañşūr ol ki ḳāmuñca-durur devr-i zemān

İE8a

- 12 Her ki sen han ışigine geldi hizmet eyledi
Buldı devlet kendüyi ehl-i se' âdet eyledi
Ş'ol ki kîn dutdı senüñ ile 'adâvet eyledi
Allah ani müdbir ü şâhib-şeķâvet eyledi
Olmadı maķşüdü hâşıl zaħmet ile virdi cān
- 13 Kulluĝuña māh ü mihr ile olalı müşterī
Meclisünüñ Zühre diler kim ola ğunyā-geri
Sākī-i gül-ruĝ elüñe şunduĝince sāĝeri
Dir "henīen" cān-ı Cem nite ki ğapuñ çākeri
Cür' a gibi ğor öñüñde yüz yire Nüşīnevān
- İÜ18b 14 Zār ider rüz-ı neberd olduĝda zūruñ Behmeni
Düşürür çāh-ı belāya ğahruñ odı Bījeni
Cān-ı 'ālemsin gören 'ālemde bir laħza seni
Merdüm-i çeşm-i dilinde zāid olur rüşenī
Luţfuñ ile fer bulup ğuvvet dutar her nātevān
- 15 İy Cem-i Key-ğadr ü iy Dārā-yı İskender-zafer
Kendü luţfindan 'ināyet eyledi ol dād-ger
Fitne Ye'cücü cihāna itmemeg-içün zarar
Oldı iki nūr-i dīdeñ iki sedd-i mu' teber
Devletüñ 'ahdinde pīr olsun ol iki nev-cüvān
- 16 Gice gündüz cān u dilden sākin-i arz ü semā
El götürüp ğamusı 'Işķī gibi dir bī-riyā
İE8b Yaşasun iĝbāl ü 'izzetle cihānda pādişā
'Āfiyetde_olsun vücūd-ı pāki āmīn Rebbenā
Nev-bahār-ı 'ömrine irişmesün bād-ı ğazān
- 17 Gerçi başdan ayaĝa pür- 'aybam iy şāhib-hüner
Sen kerem kânısın eksük eyleme benden nazer
Nesne bilmezem bilürem hīç Zeynīden biter
Ħāk-i ğörem kīmyā-yı himmetüñle eyle zer
Şeh Üveysüñ 'avni Selmānı_ıtdi meşhūr-i cihān

- 18 Devlet ile   omr ni Allah efz n eyles n
 ali  -i p r zunu sa   d   h m y n eyles n
 İ 19a D şmen n n  ahr ile bağrın  olu h n eyles n
 Zerd   z r   haste v  mağb n u mağz n eyles n
 D stun na hafız   n şır hem şe m ste    n

Kaside

11

Mef   l  F    i l  t  Me f    l  F    i l n

- İE8b 1  ah-ı yeg ne husrev-i  ahib- ır n-durur
   Adl   se ada H tim   N ş   r-rev n-durur
- 2  ahrı hel hili-y-ile tiry ki lu finu n
   Ağy re n ş   d sta n ş-i rev n-durur
- 3 Espi  nince irmeg-i  n ba t u devlete
 Fağf r u F r u kay er   D r  dev n-durur
- 4 Cem id-i devrd r ki  amar ise c minu n
 Bir  atre c r   ası yire yirden rev n durur
- 5 Ger yapsa na l gibi m seddes hez r  a r
 Mi l-i z b b d şmeni b -h n m n durur
- 6 R z-i neberd olsa i it bu me    n yi
  ir-i bed r d r daği bebr-i bey n-durur
- 7 T r-i bel ya kend yi toğrı ni ane_ider
 Her kim anu la egri nite kim kem n durur
- 8 Bir  ir-i c n-sit ndur anu  t zi kim
 Acu sa yid gi ciger i d gi  an-durur
- İE9a 9 El ab-ı h bı-y-ile nig -n mı r z    eb
 H rz-ı dil rev ndur u vird-i zeb n-durur
- İ 19b 10 Rezm ile S m bezm ile Cem id-i devrd r
   A l ile p r devlet ile nev-c v n-durur

- 11 Andan ‘adū-yı ser-sebüge irişen müdām
Şemşîr-i cān-şikār ile gürz-i girān-durur
- 12 Dutsa sezā-durur yidi iqlîmi hükmi ile
Ol şeh ki aşl ile yidi ataya han-durur
- 13 Āyîne-i zamîrine baksa ‘ıyān görür
Her sır ki ğayb perdesi içre nihān-durur
- 14 Pervāze per açar ise şehbāz-ı himmeti
Şaydı hemîşe tütî-i ‘arş-āşiyān-durur
- 15 Şehler kıamusı bende olursa ‘aceb degül
Ol han-ı pāk-aşla ki sulţān-nişān-durur
- 16 Keyvān ‘adūdan işigini saklamağ-ıçün
Bāmında kıaşrınıñ dün ü gün pās-bān-durur
- 17 Bezm-i tareb-fezāsini Nāhîd göreli
Her şubh-dem dilinde bu şî‘r revān-durur
- 18 Ol serv-i lāle-rüy ki gonce-dehān-durur
İşve-fürüş nergesi āşüb-ı cān-durur
- 19 Reyhān haţı hevāsine düşdi meger şabā
Andan-durur bu resme ki ‘anber-feşān-durur
- 20 Şākî te‘allül eyleme yādına dilberüñ
Şun ol meyi ki rengi gül-i ergavān-durur
- 21 Gül-gün mey ile lāle gibi sürhı eylegil
Bu rüy-ı zerdi kim bedeli zaferān-durur
- İÜ20a 22 Ger nev-bahār dürdi-y-ise defterin n’ola
Hōş görelüm bu faşlı ki faşlı-ı hazān-durur
- 23 Evvelde ol şanem dimişdi öldürem seni
Āhîr ne ki didi-y-ise gördüm hemān durur

- 24 İki cihān şafāsini ş'ol kimse buldı kim
Maḥbūbı-y-ile şaḥn-ı çemende çemān-durur
- 25 Yiltenmesün igende gözün zulme kim cihān
‘Adliyle ḥusrevün ṭolu emn ü emān-durur
- 26 Sulṭān Muḥammed ol şeh-i Ḥayder-kerem ki_anuñ
İklīm-i hefte gün gibi ḥükmi revān-durur
- 27 Dārā-yı key-şalābet ü Pervīz-bezmdür
Hüşeng-i Cem-ğılām u Ferīdün-nişān-durur
- 28 Ḥāk-i rehi ki nāfe-i Çini ider kesād
Tāc-ı Sikender ü küleh-i Erdevān-durur
- 29 Levḥ-i se‘ādete adını kātib-i felek
Tuğra yirine yazdı ki sāḥib-kırān-durur
- 30 Manşūr oldığı bu-durur leşkeri müdām
Feth ü zafer livāsi-y-ile tev‘emān-durur
- İÜ20b 31 Ol sāye-yi Ḥudā-durur ol şems-i mülk kim
Görmek nazırini nazer anuñ gümān-durur
- 32 İy şāh-ı pür-ḥıred ki zamīr münīrüne
Yarın ne olacağı bu günden ‘ıyān-durur
- 33 İḥsān deminde la‘l ile dürri iki kefün
Şöyle döker ki şan biri yem biri kān-durur
- 34 Yiler rikābuñuñ ileyince şabā bigi
Her kim ki baḥt u devlet ile hem-‘inān-durur
- 35 Ger rüz-ı rezmdede seni Rüstem göre diye
Şāh-ı cihān budur ki cihān-pehlevān-durur
- 36 ‘Adl ü şehāda her ki saña var dise bedel
Gerçek direm bunı ki sözinde yalan-durur

- 37 Def gibi ş'ol ki hükümüñe gūşını dutmadı
Her demde ney gibi işi āh ü figān-durur
- 38 Bir ebrdür elün ki veğā olsa yağmurı
Şemşīr ü tīr ü hāncer ü gūrz ü sinān-durur
- 39 Var ol cihānda devlet ü iqbāl ü baht ile
Kim adlūñ ile ālem içi gülistān-durur
- 40 Hāsān gibi demekde Muhammed medāyiḥin
'Işķī hezār şūkr faşīhü'l-lisān-durur
- İÜ21a 41 Dergāh-ı 'āliyeñ işigine kul olalı
İE10a Hāmdi cihān içinde Hūdāya cehān-durur
- 42 İy şāh-ı şīr-ḥamle 'ināyet nazerlerin
Andan kem itmegil ki seg-i āsitān-durur
- 43 Anuñ nazīri tūtī-i şīrīn-suḥen daḥi
Devrān getürecegi cihāna gümān-durur
- 44 Her dem sūkūnda niçe ki uşbu zemīn tırur
Dāyim niçe ki devrde bu āsümān-durur
- 45 Virsün se' ādet ile seni var idüp Hūdā
Çamu murāduñı ki dilūñde nihān-durur

Kaside

12

Fe'ū lūn Fe'ū lūn Fe'ū lūn Fe'ūl

- 1 Şebūñ 'anberī burqa' indan nehār
Girü çünki gösterdi ḥalkā 'izār
- 2 Cemāl-i seḥerden zemāne dili
Feraḥ oldı nite ki ruḥsār-ı yār

- 3 Felekden tūlū‘ mı şemsüñ gören
Şanurdı varur ābdan tāba nār
- 4 Sitāre görüp bir bir olurdı güm
Anı nite kim düşmen-i şehriyār
- İÜ21b 5 Ferīdūn-ı ‘aşr ü Menūçih-r-i devr
Süleymān-ı dehr ü Cem-i rūzigār
- 6 ‘Adū-bend-i devrān cūvān-baht-ı taht
Cihān-gīr-i ‘ālem şeh-i kām-kār
- 7 Müeyyed-yed ü Hātīm-i Cem-şükūh
Sikender-der ü husrev-i key-veķār
- 8 Şehinşāh u Sulţān Muḥammed emīn
Ki_ider Āl-i ‘Oşmān anuñla_iftihār
- 9 Kaçan naṭ‘-i ḥāk üzre şatrenc-i rezm
Yaya düşmenini ider ḥāk-sār
- 10 Ḥadengi adı mürġ-ı sīne-şikāf
Kılıcı adı baḥr-i āteş-buḥār
- 11 Ka-dem ḳor idi fark-ı [K] eyvāne ger
Kemīne ḳulı ḳılmasa-y-idi ‘ār
- 12 Zer-i Maġribīsi felek şemsinüñ
Meḥekk-i zamīrindedür kem-‘ıyār
- 13 Se‘ādet ki ‘aşl-ı se‘ādet-durur
Ḳamusın aña virdi Perverdigār
- 14 Şehāvet diyānet şecā‘et-durur
Ki andan olurlar cihānda_āşikār
- İÜ22a 15 Şabā ‘azmi-y-ile sebük-rev-durur
Cebel ḥilmi-y-ile dutupdur ḳarār
- 16 Felek na‘l-i esbini her ayda
Melek ḳulaġına düzer gūşvār

- 17 Ne yire ki 'azm ide anuñ ile
Yürür fetḥ ü nuşret yemîn ü yesār
- 8 Kaçan meclisi muṭrıbi dutsa sâz
Oķunur bu ŧi' r-i ḥōş ü āb-dār
- 19 Baña Merve haķķı eyā gül-' izār
Cemālūñ şafā-baḥşdur Ka' be-vār
- 20 Fidā eyledüm canı ma' zūr dut
Hemîn bu-durur nesne kim elde vār
- 21 Lebūñ Zemzemi yādına gül gelür
Ne ḥār-ı belā kim baña ola yār
- 22 Ḥalāş ola iḥrām-ı ğamden göñül
Eger sa' yuma idesin i' tibār
- 23 Ğamuñuñ beriyyesinūñ ḥārını
Ḥayālūñ gözüme_eyledi lālezār
- 24 Gözüñ kişi ķurbānıyam kim müdām
Depeler imiş ' aşıķı zār zār
- 25 Eger zülfüñüñ ḥalķasından kemend
Atasın cihāmı kılasın şikār
- 26 Dilerseñ göresin se' ādet yüzün
Saķın olma ğāfil eyā gül-' izār
- İÜ22b 27 Ka'muya bugün Ka' be-vār oldı farz
Ṭavāf-ı der-i şāh-ı Cem-iķtidār
- 28 Siyavūş-ḥaşlet Keyūmers-re'y
Minüçeḥr-ṭal' at Ferīdün ŧi' ār
- 29 Cemāl-i zafer Ḥan Muḥammed ki_anuñ
Olupdur bu devrāna ḥükmi medār

- 30 Zemān mīhi ‘adli-durur nite kim
Zemīn mīhi olmuş-durur kūhsār
- 31 Tehemten-veğādur ki rüz-ı neberd
Hazer ider oğundan İsfendiyār
- 32 Sebük-ser ‘adūya çü gürzi ire
Zemīn gāvi düşe girān ola bār
- 33 Eyā şāh-ı Cemşīd-fer rüz-ı rezm
Kaçar bir piyādeñden on biñ süvār
- 34 İder intiķāmuñ rüsûmını fāş
Yanuñdağı ol hancer-i āb-dār
- 35 Göricek tapuñı ‘adū leşker
‘Aceb midür olur ise tār ü mār
- 36 Ezelden bilürsir ki ‘ādet-durur
Güneş toğsamyılduzlar ider firār
- 37 Görüp keffüñi vakt-i ihsān ü cūd
Me‘ādin ider şerm utanur bihār
- 38 Niçe kim revān oldı keştī-i vehm
Yem-i cāhuña bulımadı kenār
- 39 Şehā gülşen-i medhüñ için Hudā
Kuluñ ‘İşķīyi eylemişdür hezār
- İÜ23a 40 Simā`uñ dimāğı mu‘atıer olur
Çü káfūra hāmem ola müşk-bār
- 41 Sevādına nazm-ı güher-pāşumuñ
Virülse revā kişver-i Zengibār
- 42 Bu nuķ-ı şeker-ıtab‘umuñ lezzeti
İder tūtī-i Mışırını şerme-sār

- 43 Niçe kim ‘ıyān kıla kâfūrını
Şebūñ ‘anberīñ burqa‘ından nehār
- 44 Mübārek idüp ‘ıydūñi t̄apuña
Ziyāde_eylesün ‘ömrūñi Kirdigār

Kaside

13

Fā‘i lā tūñ Fā‘i lā tūñ Fā‘i lā tūñ Fā‘i lūñ

- İÜ23b 1 Göñlümūñ şem‘in yüzūñ t̄abı münevver eyledi
Cānumūñ sem‘in sözüñ pür-dürr ü gevher eyledi
- 2 Lāle vü gül üzre şalup ‘anber-efşān sünbūlin
Nürsuz çodı mehi hūrşīdi bī-fer eyledi
- 3 Oçudı bir faşl hūsninūñ kitābından bahār
Güllerūñ yüzün hayādan lā-cerem ter eyledi
- 4 Naçşına beñzer dağı bir naçş taşvīr itmedi
Ol muşavvir kim yüzi naçşın muşavver eyledi
- 5 Leblerinūñ şekkerinūñ germ bāzārı ğami
Āh kim t̄ütı-i cānı sūhte-per eyledi
- 6 Çāmetini çünki mescidde müezzīn kıldı yād
Hayrete varup imām Allāhu ekber eyledi
- İÜ23b 7 Çeşm-i bīmārına olaldan semenden h̄āb-geh
Baña Haç h̄ağ-i derin bālīn ü pister eyledi
- 8 Āhum odına gözüm yaşına ‘Işķī rüz ü şeb
Gāh māhī kıldı beni geh semender eyledi
- 9 Kīmyā-yı mihrine aḥsent kim ben zerrenūñ
Gözlerinden sīm ağıdup rüyını zer eyledi
- 10 La‘l-i yāķūtı sebük rūḥı girān eyleyeli
Çandi ol lafz-ı şeker-rīzi mükerrer eyledi

- 11 Zülfi çininden gelüp-durur girü beñzer şabā
Kim cihānı müşk ü ‘anberden mu‘at̄ter eyledi
- İE10b 12 Her kişi kim mihri şevkından dem urdı zerrece
Terk-i ser itmegi kendüye muķarrer eyledi
- 13 Şād ol iy dil ğam yime Hāķ şimdiden girü ğami
Rūzī-i a‘dā-yı şāh-ı ‘adl-güster eyledi
- 14 Behmen-i Dārā-şalābet Keyķubād-ı Cem-haşem
Kim diyār-ı Rūmda ‘adl-i Sikender eyledi
- 15 Dāver-i Dārā-zafer Sulţān Muḥammed kim anuñ
Ḥāk-i pāyin başlarına şehler efser eyledi
- 16 Pehlū-yı inşāf ü dīni ‘adli kılmışdur semīn
Kīse-i deryā vü kānı cūdı lāġer eyledi
- 17 Āfitāb-ı himmeti her kime sāye şaldısa
Menzilin Keyvāne_ırürdi sa‘d-aḥter eyledi
- 18 Ḥusrevā ‘adlūñ cihānı eyle ābād itdi kim
Ziyet ü ferr ile Firdevse berāber eyledi
- 19 Dutmaġ-içün cān u dilden emrūñi ṭapuña Hāķ
Rūz ü şeb ḥūrşīd ü māhı iki çāker eyledi
- İÜ24a 20 Ḥatem-i ķadrūñe olmaġa nigīniyle sezā
Kūnbed-i Fīrūze-fām özin müdevver eyledi
- 21 Yayalıdan ol Hümā sāyeñ hümāyūn bālini
Ḥūkm kıldı bāzı maḥķūm-ı kebūter eyledi
- 22 Atuñuñ na‘li ne araya kim irişdi-y-ise
Ṭaşını gevher kılup ḥākini ‘anber eyledi
- 23 Yazılurken adları şāḥib-ķırān olanlaruñ
Kātib-i çerḡ aduñı ṭuġrā-yı defter eyledi

- 24 Sensin ol şeh kim cihāna başmadın daği qadem
Devletüñ dutdı yidi tahtı müsahher eyledi
- 25 Ehl-i İslāmuñ penāhı şāh-ı gāzīsın saña
Kim yavuz şandıysa Haq bī-dīn ü kāfer eyledi
- 26 Çün ‘ināyet ‘aynı-y-ile himmetüñ kıldı nazer
Rūbehi bebr itdi āhūyı gāzanfer eyledi
- 27 Cānla bendeñ olmayanuñ bu sipihri-ı āyene
Bozdı gönlinüñ şafāsini mükedder eyledi
- 28 Müşterī kulluğuna cān ile oldı müşterī
Lābūd adını bu himmet sa‘d-i ekber eyledi
- İE11a 29 Leşker-i pīrūzuñı ceş-i Sikender gibi Haq
Çande kim varursa mansūr u muzaffer eyledi
- 30 Düşmenüñ gāmden nice cān virmesün qahruñ ider
Hayber ehline ne kim şemşir-i Hayder eyledi
- 31 Tuħfe-y-içün işigüñ haqı gubārından şabā
Çün iletdi Çine adın müşg-i ezfer eyledi
- 32 Hüb elqābuñ ile nām-ı şerīfüñi zemān
Ziver-i rüy-i zer itdi zīb-i menber eyledi
- 33 Hüsrevā ‘ālemde her ne kim murād idi Hudq
Cem ‘kılup qamusın saña müyesser eyledi
- 34 Qıl nazer ‘İşkī kuluñuñ hāline ol Haq haqı
Kim ani bende tapuñı bende-perver eyledi
- 35 Hizmetüñüñ dūrlıgı rüzgāruñ zaħmeti
Üstüme idüp gülüv hālūmi muzter eyledi
- 36 Gice gündüz āsumān u arzda ins ü melek
Cān u gönülden şenāñı böyle ezber eyledi

- 37 Devlet ü baht ile her dem t̄ali' üñ [kılısun] sa' id
Ol Hudā kim nüh felekde heft ahter eyledi

Kaside

14

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

- 1 Āferīn olsun hevā vü ābuña iy Boztağ
Kim bu ölüyi dirildür ol kıılır şayruyı sağ
- 2 Sāye şalup şahn-ı şahrañ üstine olmuş-durur
Her dıraht-ı Sidre-ķaddūñ bir zümrrüdden otağ
- 3 Zīver-i nūr-i münīrūññ hayālin h' ābda
Hūrler ger görür ise bula cennetden ferağ
- 4 Bülbül-i destān-serā ger işidürse utanur
Şularuñ āvāzesinden kim aķarlar çağ çağ
- 5 Çün şabā şahn-ı zemīnūñden seher ider güzer
Büy-i reyhān ü gül ü lālenden olur pür dimāğ
- 6 Müşg-i Çīn gibi türābuñ hūb-büy ü dil-güşā
Huld gibi çār eṫrafuñ ķamu bōstān u bāğ
- İÜ25a 7 Zīver-i ṫāvūs buluben duta ferr-i Hümā
Āşiyān dutsa dıraht-ı ser-bülendūñ üzre zāğ
- 8 Giceler şahn-ı zemīnūñni teferrüc kıılmağa
Göz çererdüp her sitāre alur eline çerāğ
- 9 Çünkü saña irişimez ḫasretūñden lā-cerem
Gözleri yaşın revāne eylemişdür ķamu ṫağ
- 10 Ol mu' azzem kūh-i şāmiḫsin ki her dem yaraşur
Kūh-ı Kāfuñ ķullesi ger olur ise saña rağ
- 11 Sāğer-i kevşer mi yāḫud kūze-i āb-ı hayāt
Çeşme-sāruñ üzre luṫf ile ķonılan her şuşağ

- 12 Şehriyâr-ı nev-cüvân üstünde mesken dutduğı
Derdi-durur kim omışdur Edrine içine tağ
- 13 Behmen-i Rüstem-řalābet Erdeşir şir-dil
ayser-i fağfūr-fer Dārā-yı İskender-yasağ
- 14 Pādiřāh-ı heft-kişver Hān Muammed kim felek
Hizmeti-y-çün kehkeřāndan bağlanup-durur uşağ
- 15 Her ki vird idinmedi anuñ du‘ ā-yı devletin
Düşürür ‘ ömri dırahtına zemāne cevri ağ
- 16 Büm-veş vīrānda aldı yumdı per her yevmde
uralıdan zāğ-ı źulme ‘ adlūññ şayyādı ağ
- 17 Gice řādıklıqla mihrinden dem ursa zerrece
are rengini yüzünñ şubh gibi ide ağ
- 18 Devlet-i ‘ ahdinde ‘ ālem eyle olmişdur emīn
Dōstluğ yüzinden bāz ider dürrāc lāğ
- 19 Remz rūzı çün eline ala neyden nīzesin
Hükmini dutmağa ‘ ālem def gibi olur ulağ
- İÜ25 20 İy řehinřāh-ı bülend-ağter ki iřigüñ-durur
Devlet ü ibāl ü ‘ izz ü nuşret ü fetħa durağ
- 21 řeh-per-i řāhin bitürüp cilve-i tāvūs ide
Ger otaėuñ üzre onar ise perkende kelāğ
- 22 Çürürsün aėzında urusun vücūdı almasun
Uzadup dilin řenāña her ki depretmez dudağ
- 23 Miħnet ü cevri zemāndan ġuřřa yimez ġül gibi
Her ki cām-ı hizmetüñden sürh itmişdür yañağ
- 24 Heft deryā ulzüm-i cūduñ öñinde bir řemer
Heşt cennet adrüññ aşrı atında bir otağ

- 25 Düşmenüni hayme mîhı gibi her dem görürem
Hör u ‘áciz cismi yeksân hâk ile boynında bağ
- 26 Gülistân-ı dilde açıldı gül-i hamd ü şenâ
Cüd bārânın kefüñ ebri dökelden sağ sağ
- 27 Kışt-zârını ümîdüñüñ diler haşıl kıla
Anuñ için mâh-ı nev her ay düzer zerden orag
- 28 Husrevâ ‘âlî cenâbuñdan kulun ‘Işkîyi çerh
Bir nice gün cevri kırup diler eyleye ırağ
- 29 Ya‘ nî destüruñ ile Ya‘ kûbumuñ Yûsuf bigi
Sağ kılam intizârı çeşmini ki_olmuşdur ağ
- 30 Nice kim nergeslerini divşirüben her seher
Göstere nîlüferin şudan cihâna sebz-i bağ
- 31 ‘Ömrüñ olsun müstedâm ü devletüñ olsun mezîd
Düşmenüñ gamgîn ü haste dōstuñ şādān u sağ
- 32 Bu du‘āya cān u dilden her kim āmīn dir ise
Yā ilāhī sen ani kamu belādan kıl ırağ

Kaside
15

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- İÜ26a 1 Şubh-dem çün hayme bağlar şahn-ı şahrāda seḥāb
Gülşen içinde gülüñ yüzine saçılır gül-āb
- 2 Raḥmet-i Raḥmāndan urur dem şabā anuñ için
‘Anber-efşāndur şimāl ü gāliye-būdur türāb
- 3 İsm-i Ḥaḳdan dīv kaçduğı gibi durmaz kaçar
‘Andelībüñ işidüp elhān-ı ḥūbını gurāb
- 4 Nergesüñ cādū gözi siḥrinden olmağa emīn
Ebr-i nīsān bitürür yanında güllerün sedāb

- 5 Ğonce-i ğannâc dutalıdan zümürüdden kedü
Gitmedi bir dem elinden lâlenüñ cām-ı şerâb
- 6 Gül Süheyli yaqasın çāk eylesün diyü girü
Nev-bahâr-ı Çîn-i nev-rüz açdı yüzinden niqâb
- 7 İ' tidâlınden hevânuñ bir ğalâvet buldı kim
Çeşme-i ğayvâna ğavz-ı Kevşere ta' n ider âb
- 8 Pür olur ' âlem dimâğı ' anber ü ' üd ü ' abîr
Şubĥ sünbül şâne urup çün virür zülfine tâb
- 9 Sebze-zâr içinde nerges luţf ile beñzer aña
Kim vire şaĥn-ı semâya gicede zîver şihâb
- 10 Dürlü nevr ile gören ağşân-ı eşcârı şanur
Eylemiş ' ıydâne-y-içün destini dilber ğızâb
- 11 Eyle ziyet buldı envâ' -ı reyâĥînden ciĥân
Kim görürse eyleye ğūrî cinândan ictinâb
- İÜ26b 12 Sūsen uzadup lisânın ğonce açuben femin
Her biri zâkirlerine ğülşenüñ itdi ğıţâb
- 13 Didiler vird idinüñ ol şehriyâruñ medĥini
Kim kemîne bendesidür Rüstem ü Efresiyâb
- 14 Erdeşîr-i şîr-dil Dârâ-yı İskender-zafer
Kisrî-i Ħâtım-seĥâvet Keyĥubâd-ı Cem-cenâb
- 15 Nâşır-ı şer' -i Muĥammed dâver-i dîn-i Ħudâ
Mülk-ĝîr ü mülk-baĥş ü kâmrân u kâmyâb
- 16 Ħusrev ü ğâzî şehenşeh Ħan Muĥammed kim anuñ
İtmedi devrân ğaţâ ' ahdinde illâ ki şavâb
- 17 Kılıcından şu' le-i îmân olalı âşikâr
Küfr pinhân oldu ğitdi dîn dilinden ızţırab

- 18 İrişelden Germiyān iline sümi esbinüñ
Taşını yākūt kıldı toprağını müşg-i nāb
- 19 Meclisi sāķisi çün kim yire döker cür‘ ai
Dir feleklerden melek “Yā leytenī küntü türāb”
- 20 Hüsrevā devrān nice ki devr kıldı sa‘ y ile
Görmedi keff-i kerīmüñ gibi bir hāzır-cevāb
- 21 Heybetüñüñ havfı-y-ile rübeh olur şır-i ner
Himmetüñüñ ‘avni-y-ile pıl-ten olur zübāb
- 22 Baht bigi işigüñde kim muķīm olsa aña
Rūzigārun şiddetinden irmeye hergiz ‘azāb
- 23 Qadrüñüñ deryāsi çün kim cūşa gelüp ola mevc
Görinür bu nüh felek içinde manend-i habāb
- 24 Muķkem olmuş-durur elinde ‘inān-ı devleti
Her kim ayağuna qodı başı nite kim rikāb
- 25 ‘Adlüñ ile kişver-i İslām ma‘mūr olalı
Qılıcuñdan kāfer iqlimi olup-durur harāb
- 26 Qahruñ ejderhāsinüñ zehri feminde şehd olur
Zerrece ger irişürse mihrüñ ağzından lü‘ āb
- 27 Levh-i devlet üzre nuşret kātibi aduñ yazar
Şāh-ı gāzī Han Muḥammed hüsrev-i mālik-rikāb
- 28 Baḥsin kim baḥre düşerse nehībüñ ateşi
Qamu māhī şu içinde ola büryān u kebāb
- 29 Hüsrevā ‘Işkī kulun evşāf-ı hūbuñda bugün
Rište-i nazma dizer söz yirine dürr-i hōş-āb
- 30 Niçe kim faşl-ı rebīn‘ üñ i‘tidālinden şabā
Gülistān içine saça ‘anber ile müşg-i nāb

- 31 Devletüñ gülzārını Hāḡ sebz ü ḡurrem eylesün
Devlet ile ol cihānda kāmrān u kāmyāb
- 32 Düşmenüñüñ ḡayme mīhı gibi eksük olmasun
Hiç bir dem kellesinden darb ü boynından tınāb

Kaside

16

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Bürindi burḡa' -i leyl ile dün çü rüy-ı nehār
Niḡāb-ı şavmdan eyledi 'ıyd ' arz-ı ' izār
- 2 Ḳudūm-i şād-fezāsi cihāna irdügi dem
Şafā bulup feraḡ oldu ḡamu şıḡār u kibār
- 3 Şana-y-idüñ ki şafā-yı zemāne dāyire-di
Ḳudūm-ı şād-fezāsi olup-dururdu medār
- İÜ27b 4 Zemīnde çünki ' iyān oldu bu şafā vü sürür
Semāda başladı cünbiş itmege ḡamu seyyār
- 5 Muḡīm-i kişver-i heftüm re'īs-i şadr-nişīn
Se' ādet ehli olup oldu sa' d-ı ekbere yār
- 6 Hemīn neşāt ü beşāret ḡadīşini derdi
' Alīm-i mülk-i şeşümden ne ḡılsañ istifsār
- 7 İrişdi pāye-i serheng-i kişver-i pencüm
Ş'ol araya ki şeh-i nemci iderdi istiḡḡār
- 8 Şafā bulup feraḡından zükā' baḡışlar-idi
Ḡulām-ı hindī-i şāme zer-i temām-ıyār
- 9 Terāne-güy-ı semā Zühre-i çeḡāne-nüvāz
Nevāya başlasa ' uşşāḡdan alur-idi ḡarar

- 10 Debîr-i kâmil-i eflâk eline alsa qalem
Yuyılır-idi ‘amel şafhasındağı evzâr
- 11 Şihâb müfsidi meclisden itmeg-içün ırak
Odiyle dîvi hevâda atar-idi her bâr
- 12 Teferrücinde cihân halkı bunlaruñ ol dem
Kılup-dururlar iken iki gözlerini çehâr
- 13 Hezâr lu‘b ile gördüm ki hoşka-bâz-ı felek
‘Acîb vaz‘ lu bir şekil eyledi izhâr
- 14 Kej-yed nite ki ebrû-yı dilber-i ra‘nâ
Nizâr u zerd ü za‘îf-idi mişl-i ‘âşık-ı zâr
- 15 Şalîbe vaz‘ -ı kecini ider-idüm teşbîh
Dönelmeyeydi dü-tâ hizmetinde ‘âbid-vâr
- 16 Egerçi neydügin evvelde bilmedüm anı
Velî ki fikr ile ma‘lûm kıldum âhîr-i kâr
- İÜ28a 17 Ki zîb-i meclis-i şâh-ı cihân içün almış
Eline sâger-i zerrîn künbed-i devvâr
- 18 Ümîd-i kişver-i Rûm u murâd-ı tâc ü serîr
Mürebî‘ -i ‘ulemâ maqşad-ı kibâr u şığâr
- 19 Kerîm-nefs ü şehâ-perver ü ‘adîmü’l-mişl
Hasen-hişâl u ‘Alî-hâşiyet Mesîh-âşâr
- 20 Penâh-ı şer‘ -i Muḥammed mu‘în-i dîn-i Ḥudâ
Muğîş-i halk-ı cihân ḥamî-i bilâd ü diyâr
- 21 Bülend-mertebe Sulṭan Muḥammed ibni Murâd
Şeh-i sitâre-sipeh pâdişâh-ı pâk-tebâr
- 22 Recâ gözine ider tûtîyâ-yı fetḥ ü zafer
Ne areden ki kopara süm-i semendi gubâr
- 23 Eger disem ki murâd oldur âferînişden
Felek hezâr zübân ile eyleye ikrâr

- 24 FÜRÜĞ-1 RĀYIDUR OL ĀFİTĀB-1 ʿ ĀLEM-GİR
Ki tĀb vĀḳTI GÖRİNÜR ḲATINDA MĀH ŞERĀR
- 25 İRİŞDİ RİF AT İLE ĀSİTĀNĪ BENDELERİ
Ol ARAYA KI OLURLAR MUḲĪM-İ ʿ ARŞA CİVĀR
- 26 ZİHĪ KI RŪZ-1 VEĠĀ BİR PİYĀDEŊE DURMAZ
DEMŪRDEN OLSA YŪREĠİ HEZĀR SĀM-1 SŪVĀR
- 27 İRİŞSE NERGese ḲAZMUŊ ŪMĪD-VĀRDUR KİM
EGERĠİ MEST-İ ṬABĪ ʿ İ-DURUR OLA HŪŞYĀR
- 28 ŞU ʿ Ā ʿ-İ ŞEMS-İ ZAMĪRŪŊ İDERSE ZERRECE ʿ AVN
ŞAFĀ BULUP FERĀḲINDAN ŞEĞER OLUR ŞEB-İ TĀR
- 29 EGER ESERSE NESĪM-İ ʿ İNĀYETŪŊ DEYDE
ZEMĀNA FER VİRŪP İDE ŞİTĀYĪ MIŞL-İ BAHĀR
- İÜ28b 30 ṬAPUŊĪ HER KI GÖRE BU KİYĀSET İLE ŞANUR
MŪCESSEM OLDĪ ḲĪRED GEYDİ CĀME VŪ DESTĀR
- 31 ŪMĪD-VĀRE İRİŞŪR ŞARĪR-İ KĪLKŪNDEN
ŞAFĀ-YĪ NAĠME-İ ÇENG Ū NEVĀ-YĪ MŪSĪḲĀR
- 32 MU ʿ ALLĀḲ AŞALI ḲAḲ HEFT CEVŞEN-İ ĀYENE
İRŪRMEĐİ İRŪRİMEZ NAZĪRŪNE DĪDĀR
- 33 CİHĀNDA MIŞLŪŊĪ MŪMKİN-DURUR DİYEN EL-ḲAḲ
GEREK KI EYLEYE VĀCİB ÖŊŪŊDE İSTİĠFĀR
- 34 CİHĀNDA ḲAŞMET Ū FERR İLE OL SŪLEYMĀNSIN
KI SEHV İLE DAHI MŪRA İRŪRMEĐŪŊ ĀZĀR
- 35 EYĀ ŞEHENŞEH-İ A ʿ ZEM İŞİGŪŊŪŊ ḲAḲĪ-ÇŪN
KI ḲULLUĠUŊA FELEKDEN MELEK İDER İḲRĀR
- 36 EGER İŞİTSEDİ ÇERḲUŊ ḲULAĠI ʿ İŞKĪNŪŊ
ḲASĪDESİNE ḲILURDĪ ḲAMU DŪRİNİ NİŞĀR

- 37 Riyāz-ı medhūñ içinde hezār aranur ise
Hudā bilür ki bulunmaz anuñ nazīri hezār
- 38 Egerçi Türkī-durur nazm-ı āb-dārum līk
Derī vü Tāziye kıomaz leṭāfeti miḳdār
- 39 Niçe ki burḳa' -ı māh-ı şıyāmı ref' kıılıp
Cihāna şāhid-i şevvāl göstere ruḥsār
- 40 Hemīşe şūyuñı maḳbūl idüp feraḥlūg ile
Ṭapuña 'ıydüñi ferḥunde eylesün Ğaffār

Kaside

17

Me fā'ı lün Fe'ı lā tün Me fā'ı lün Fe'ı lün

- İÜ29a 1 Beşāret ile seḥer-gāh peyk-i 'ālem-i cān
İrişdi remz ile kııldı baña nihānı 'ıyān
- 2 Didi ki 'İşkī demidür kelāma süsen-vār
Lisānuñı uzadup aç nite ki ḡonce dehān
- 3 Bahār gibi düzet ḥüb bir gülistān kim
Ṭarāveti-y-ile bulsun şafā-yı cān cenān
- 4 Hızān-ı ṭa'ndan ol resme sakla kim dāyim
Ṭarī vü tāze görünsün nite ki bāg-ı cinān
- 5 Feşāḥat esbine binüp belāgetüñ seyfin
Çeküben eyle me'ānī vilāyetin seyerān
- 6 Zāhīr eyle kemālüñi nite kim Hāfız
Faşih söyle kelāmuñı nite kim Selmān
- 7 Ṭonat libās-ı 'ibāretle ma' nī dildārın
Anuñ gibi ki görüp 'āşığı ola Şaḥbān
- 8 Ne var şı' rüñe öykinüben dise çoḳlar
Ḳasīde vü ḡazel ü kıṭ' a pür-bedī' ü beyān

- 9 Hüdā bilür ki behāda berāber olmaz hīç
Egerçi la‘l gibi sürh görünir mercān
- 10 Hayal bahrine talup çıkarğıl ol dürri
Ki görmüş olmasun ani düşünde deh ‘ummān
- 11 Kıl āşikār suhen Mısrı ehline bir sihr
Görüp disün ani ahsent Mūsī-i ‘İmrān
- 12 Mesīh gibi bulunsun sözüñde ol mu‘ciz
İrişse mürde kulağına durup ola revān
- İÜ29b 13 Faşīh anuñ gibi söyle Muḥammedüñ medḥin
Ki işitse luḥfını üstine cān vire Ḥassān
- 14 Mu‘īn-i şer‘-i Muḥammed muğīş-i dīn-i Hüdā
Meh-i sitāre-sipeh āfitāb-ı şīr-nişān
- 15 Bülend-mertebe Sulṭān Muḥammed ibni Murād
Ki esbi pāyı gubārına yüz sürer hākān
- 16 Mevārid-i keremi bī-küdūret ü tenkīş
Mevāyid-i ni‘amı bī şevāyib ü nokşān
- 17 Ne ḥod me‘āric-i ḳadrine irdi çeşm-i yaḳīn
Ne ḥod şahāyif-i re‘yine ḳondı gerd-i gümān
- 18 Ne şıyt-i rāyet-i cāhımı dutdı bād-ı şikest
Ne fark-ı Ferḳad-i ‘izzine degdi zeyl-i hevān
- 19 Çerāğ-ı devleti bir nārdan-durur rüşen
Ki yidi künbed-i a‘zem-durur ḳatında duḥān
- 20 Eger revāyih-i luḥfi ḳubūra itse güzer
Revān ‘izām-ı remīme irüre tāze revān
- 21 Binā-yı devleti nite ki arz-ı şābit-tab‘
Esās-ı ḥükmi nite ki semā ḳavī-erkān
- 22 Ḳaçan ki meclis içre eline ala çengin
Bu şī‘r-i nāzūki dir muṭrib-i laḥif-elḥān

- 23 Cemāli Ka‘ besî iy dil olalı kıble-i cān
Yolına sa‘ y kılıram ki tā olam kırbān
- İÜ30a 24 Hāyāta_irem lebinūñ Zemzemi şafāsinden
Beriyyesinde ğaminūñ olur isem ‘ atşān
- 25 Görüp beñi Hacerü ’l-esvedini münkir olan
Ne fikr ider ‘ aceb ol rû-siyāh-ı her dü cihān
- 26 İrişse halka-i zülf-i keşine bu destüm
Bulurdu Merve haķi ārzūsını dil ü cān
- 27 Vişali yādına ihrām-ı ğuşşasın geyeli
Sebīl kıлмаğ-ıçün çeşmüm eşkin itdi revān
- 28 Hārām ise Haremūñ şaydı ğamzesiyle kaşı
N ’içün çeker ki işiginde baña tır ü kemān
- 29 İşigidür ‘ Arafātum anuñ içün tıruram
Nidā ider ise lebbeyk idüp dutam fermān
- 30 Du‘ ā icābet olur ger ‘ ināyet ider ise
Hudāygān-ı cihān dāver-i zemīn ü zemān
- 31 Penāh-ı rāh-ı Muḥammed kıvām-ı ‘ ilm-i ‘ Alī
Çerağ-ı ‘ adl-i ‘ Ömer nūr-i kışver-i ‘ Oşmān
- 32 Cemāl-i devlet ü dīn Hān Muḥammed ol ki anuñ
Kılıcı ‘ arza kılır küfr ehline īmān
- 33 Şehā ezel gibi ferrūñe yoķ-durur evvel
Ebed gibi nite kim rif‘ atüye yoķ pāyān
- 34 Sen ol ğüzīde ğühersin ki çerḡ mişlüñi hīç
Görimedi niçe kim kıldı ‘ ālemi devrān
- 35 ‘ Adū ğözine veğā içre eñ kemīne kıluñ
Şüküh ü heybet ile oldı Rüstem-i Destān

- İÜ30b 36 İrüp öpem diyü meydānuñuñ bisātını
Meh ile mihr olur gāh gūy u geh çevgān
- 37 İdindi gerçi yidi çerḡ kürsisin mi‘ rāc
Serāy-ı qadrūñ işigine irmedi Keyvān
- 38 Nesīm-i luḡfuñ irişüp-durur ‘aceblemeğil
Cihān-ı pīr ü kühen olduğımı tāze cüvān
- 39 Seḡā deminde kefüñ iy ‘aceb ne siḡr kıılır
Ki telḡ-‘ıyş qalır baḡr ü qan olur dil-i kān
- 40 Kime ki himmetüñüñ şemsi sāye şalar ise
Hilāl-i devletini bedr idüp ide tābān
- 41 Meger ki keff-i kerīmüñ bahār yağmurıdır
Ki āz yüzini gül gibi eyledi ḡandān
- 42 Niçe ki sākin oluben zemīn kıla ārām
Niçe ki cünbiş idüben felek ola gerdān
- 43 Hemīşe çerḡi murāduñca itdürüp cünbiş
Ḥapuña ‘ıydüni ferḡunde eylesün Yezdān

Kaside

18

Fe‘i lā tün Me fā‘i lün Fe‘i lün

- 1 Ḥüb eyyām u kıutlu devrāndur
Ki cihān böyle şād ü ḡandāndur
- 2 Eşer-i nev-bahārdan çemenüñ
Şaḡnı pür-ergavān ü reyḡāndur
- 3 Tūde-i ḡākdür ‘abīr-āmiz
Dāmen-i bād ‘anber-efşāndur

- İÜ31a 4 Her seher ‘ andelîb-i şūrîde
Meclis-i gülsitānda h̄ōş-h̄‘āndur
- 5 Lāle vü gül başında yāķūtî
Tāc-ı kisrā külāh-ı h̄ākāndur
- 6 Faşl-ı nev-rūz ne fî‘l eyledi kim
Berķ h̄andān u ebr giryāndur
- 7 Yāsemîne külāh-ı sîmi viren
Eylemiş uķhuvāna dendān-ı dūr
- 8 Derd-i dilber benefşe gerdenini
Egmiş anuñ için perîşāndur
- 9 Sebze-pūş oldı serv Hızr gibi
Şu leţāfetde āb-ı hayvāndur
- 10 Nerges açmış gözini gülşende
Gül cemāline karşı hayrāndur
- 11 Lāle dest-i zümürdīnde muķīm
Şan meşelde ki cām-ı mercāndur
- 12 Jāle nesrīn lebinî dişleyeli
Ġoncenūñ baĠrı toptolu ķandur
- 13 Dem-i bād-ı seherde zahir olan
Mu‘ ciz-i ibn-i bint-i ‘ İmrāndur
- 14 Söyleşür sār ü ķumrî şöyle faşîh
Aşma‘ ī-y-ile şanki SaĠbāndur
- 15 ‘ Aķsi-y-ile şaķāyıkūñ el-Ġaķ
RaĠ mişl-i kūh-i BedaĠşāndur
- 16 Gülsitān Ġuld bāĠıdur ezĠār
Kimi Ġūrî kimisi Rızvāndur

- İÜ31b 17 Dürlü dürlü şükūfeden bu zemān
Āsmān ile arz yeksāndur
- 18 ‘Ālemi böyle hūb u hurrem iden
Himmet-i Keykubād-ı devrāndür
- 19 Hān Muḥammed şeh-i ‘Alī-heybet
Kim nigeh-bān-ı mülk-i ‘Oṣmāndur
- 20 Hāmī-i şer‘ u nāşır-ı dīndür
İftihār-ı nijād-ı Orḫandur
- 21 Zāt-i pāki ki müstedām olsun
Ma‘den-i cūd ü baḫr-i iḫsāndur
- 22 Dāver-i devrdür ki tūsen-i çerḫ
Kām-ı emrine rām u fermāndur
- 23 Şāhlık lāyık aḫadur ancaḫ
Ki_aşl ile yidi ataya ḫandur
- 24 Ḳulzüm-i penç-şāḫı vaḫt-i seḫā
Dür-feşānluḫda baḫr-i ‘Ummāndur
- 25 İy ki her dem ḫişār-ı İslāma
Ḳılıcuñ fitnedden nigeh-bāndur
- 26 ‘Adl ü dād ile böyle kim sensin
Her ki görürse dir Süleymāndur
- 27 Bū-Ali-yi zemānesin ḫiredüñ
Ḥikmet-amūz-ı ‘akl-ı Loḫmāndur
- 28 Devletüñde ḫasūduñuñ görürem
‘Ömrinüñ ḫānedānı vīrāndur
- İÜ32a 29 Himmetüñ süfresinde şām u seḫer
Görinen māḫ u mihr iki nāndur

- 30 Zühredür meclisüñde ħunyā-ger
Āfitāb işigüñde der-bāndur
- 31 Şır be 'süñle oldı bī-çengāl
Gürg 'adlūñle küñd-dendāndur
- 32 Hızmetüñde geçürmeyen 'ömrin
Niçe kim 'ömri var peşimāndur
- 33 Mişl-i Fir' avndur 'adū lā-büd
Çüb-ı nīzeñ gözine şü' bāndur
- 34 Kahruñuñ nāyibi-durur Behrām
Böyle ħün-rīzlügi andandur
- 35 Memleket sensüz olmasun zīrā
Memleket cismdür tapuñ cāndur
- 36 Her ki göre seni vegāda şanur
Rüstem-i Zāl ü yā Nerīmāndur
- 37 Zāhir olan kılcuñ ebrinden
Maţar-ı şer' ü berķ-i imāndur
- 38 Hıusrevā ol işigünüñ ħaķı kim
Toprağı tāc-ı farķ-ı Keyvāndur
- 39 Şi' r-i 'İşkīyi kim işidür ise
Dir zemānda ikinci Selmāndur
- 40 Medħüñ içinde her saħun ki direm
Şan kelām-ı faşih-i Saħbāndur
- 41 Böyle ħüb u laţif iden sözüñü
Himmetüñ ile 'avn-i Yezdāndur
- İÜ32b 42 Uşbu da' vīme ħaķķum yā bāţıl
Bilür ol kimse kim suħen-dāndur

- 43 Niçe kim hāk-i arz sākīndür
Niçe kim çerh-i çerh gerdāndur
- 44 Dilerem dâima ki fazlından
Luḡf idüp ol Ḥudā ki Sübhāndur
- 45 Devletüñi ziyāde_idüp virsün
Her murāduñ ki dilde pinhāndur

Kaside

19

Meḡ ū lü Fā' i lā tü Me fā' i lü Fā' i lün

- 1 İne 'r-rebī' a şayyara rāyātihi ' alen
Ḥattā yefirra cündü şitāin min ez-zemen
- 2 Yā sākīye 'l-müdümi edir ke 'senā ve ḡad
İstebşere 's-şabā bi-sürürin bilā miḡen
- 3 Şud nev-cevāñ cihān-ı kuhen ü pīr çün resīd
Āşār-ı luḡf-ı raḡmet-i Raḡmān-ı Zī' l-minen
- 4 Yā Reb çī dīd bülbül-i bī-dil ki bāşed [ū]
Āşufte-ḡāl ü nāle-künān der çemen çü men
- 5 Māned ki rüy-i Yūsuf-i gül-rā güşāde dīd
Zān rü güşüd gonce Züleyḡā-şıfat dehen
- 6 Virür hezār mihr ile gör dāye-i seḡāb
Gehvāre-i zemīnde çemen tıflına leben
- 7 Şebnem seḡerde nesterenüñ la' l cāmını
İtdükçe luḡf ile pür ider lülü-yi ' Aden
- İÜ33a 8 Gösterdi çünki şıdḡ gülüñ rehine yatup
Rüyımı şubḡ gibi sefid eyledi semen
- 9 Gülzār içinde ḡatmīyi her kim göre şanur
Keyyūs nizesin eline aldı Tehemten

- 10 Her bir semen-‘ izār boyından nişān virür
Gülzār içinde ‘ ar‘ ar u şimşād ü nāreven
- 11 Bülbül seherde zārī-y-ile dir ölür isem
Ol lāle- ruḡ firāḳiyle gülden gerek kefen
- 12 Nerges derūn derdini nice nihān kıla
Çün yüz şaruluḡı kıtur sırrımı ‘ alen
- 13 Dilber ‘ izārī-la ḡaṭ-ı sebzi nişānidür
Ḳande ki göresin ṭar[ḡ]-ı reyḡān u yāsemen
- 14 Görüp yüregi daḡını dir lāle dem-be-dem
Yā Vāhibe ‘ş-şifāi mine ‘l-fazli li ‘l-beden
- 15 Güldükçe şubḡ ḡonce feraḡdan dir iy Kerīm
Ḳad tekşifü ‘l-ḡulübü‘ ani ‘l-hemmi ve ‘l-ḡazen
- 16 Çün çīn-i zūlf-i sūnbüle irer şābā yili
‘ Ālem meşāmını pür ider nāfe-i Ḥoten
- 17 Ḳumrī hezār nāle vü feryād u āh ider
Bülbül niçe ki derd-i dilinden açar suḡen
- 18 Bezm-i çemende sākī-i gül-ruḡ gibi dutar
Yaḡūt ü la‘l cāmını nesrīn ü nesteren
- 19 Gülzār içinde sūsen ile ḡonce şubḡ-dem
Uzatdı açdı biri zebān birisi dehen
- 20 Tā kim devām-ı devletine ideler şenā
Ol ḡusrevüñ ki mişlini görmiş degül zemān
- İÜ33b 21 Deryā-yı cūd ü kār-ı kerem menba‘ -ı seḡā
Mihr-i sipihr-i salṭānet ü zıll-i Zī‘l-minen
- 22 Nuşret-sipāh u fetḡ-ḡarīn ü zafer-livā
Kişver-sitān ü ḡal‘ a-ḡuşay ü ‘ adū-fiten

- 23 Dārā-yı Key-şükūh Ferīdūn-ı Cem-tebār
Behrām-ı Tūr-zār ü Kubād-ı Peşen-fiten
- 24 Nūr-i çerağ-ı dīn ü şerīf at ki ‘adlinüñ
Görüp mehābetin güm olur havfdan fiten
- 25 Sulţān Muḥammed ibni Murād ol ki olup-durur
Şīr-i Hūdā gibi dükeli sīreti ḥasen
- 26 Tīr-i fenā revān-ı ‘adūsınadur belek
Kīmuḥt-ı çerḥ kabza-i tīginedür sefen
- 27 İy bī-başar ‘adū bu degül ḥaḫ budur ki var
Ḥāk-i rehinde ḥāşiyet-i būy-ı pīrehen
- 28 Baḫt işigin koyup nazeri ğayre eylemez
Her kişiyē zarūrī-durur ḥōş gelür vaṭen
- 29 Keyvān-şifāt ‘adūsını katl eylemek için
Mirrīḥ-vār oldı seḫer şems tīg-zen
- 30 İy ḫuşrev-i yegāne işigüñden ayruğa
Her kim ki ḫizmet itse olur ‘ābid-i veşen
- 31 Tāpuñla-durur şerefi ‘ālemüñ belī
Her ḫande-y-ise rūḥ ile olur şerīf ten
- 32 Şıdḫuñla oldı ğāliye vü müşk-bū türāb
‘Oşmān ilinde ‘adl-i Ömer eyleyeli sen
- İÜ34a* 33 Ger tūr ü ḫavsüñüñ ḫaberi çerḫa irişe
Ola Benāt-ı na‘ş bigi havfdan Peren
- 34 Ḥūn eyledi ‘aḫīḫ dilin bīm-i ḫancerüñ
Āvāzesini işideli ma‘den-i Yemen
- 35 Şem‘-i şabāḫ gibi ‘adüñ oldı küştenī
Pāyinde var künde boğazında hem resen

- 36 Ol esb-i pîl-tenle ne yire ki varasın
Şehler piyâde ruḥ yire süriye ḥavfden
- 37 Kılmaḳ du‘ā ṭapuña gönülden farîzadur
Zirâ ki sa‘yüñ ile bilindi ḳamu sünen
- 38 Ol dâver-i zemânesin iy şeh ki_olup-durur
Zihni-i laṭîf ü pâküñe ma‘lûm cümle fen
- 39 Düşmen saña bedel dirilür bilmez ani kim
Cür‘et deminde bir degül zâg ile zağen
- 40 Saluḡ-ı sî gulüleñ ü çömâḳ-ı şeşperüñ
Darbın işitse bine midi raḥşa Tehemten
- 41 Bürhân-ı ḳâṭı‘ oldı cürâzuñla ḥançerüñ
Lâbüd görüp ani gelür imâna her şemen
- 42 Şem‘-i serâ-yı her dü-cihânsın anuñ içüm
Düşer bu çerḥ ayaguña nite kim legen
- 43 Şâhâ kemîne ‘İşḳîye luṭf ile ḳıl nazer
Medhüñde söz yirine dizer dürr-i bî-şemen
- 44 ‘Ayn-ı ‘inâyetüñ eşeri_olmasa dir midüm
Şeyḫî ḳasîdesine beraber ḳaşîde ben
- 45 Her kim ki_ışidüp sözüml inkâr ile baña
Lâf-ı güzâf ider diyü olursa ṭa‘ne-zen
- İÜ34b 46 Görsin bunu vü görsin anı daḫi ki_ol didi
Yâ nesmete’s-şabâ eteneffesti min Yemen
- 47 ‘Avnüñle ḳaşîdeme ḥatm idicek didüm
Ṭâbet biki’n-nüfûsü ve zâlet biki’l-ḥazen
- 48 Faşl-ı rebî‘ ferri-y-ile nice kim ola
Yâḳût-reng lâle vü pîrûze-gün çemen

- 49 Her dem bahār-ı ‘ömrüni ser-sebz eyleyüp
Ferhunde eylesün şeb ü rüzuñı Zü’l-minen

Kaside

20

Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lün

- 1 Boztağun kim letāfetde hevāsi cān-durur
Şuları lezzetde mişl-i çeşme-i hayvān-durur
- 2 Gülşen-i Firdevse teşbīh itsem olmaya ‘aceb
Şahñ-ı şahrāsi ser-ā-ser ravza-i Rızvān-durur
- 3 Hüş hevāsi i‘tidāli eyledür kim ger maţar
Yağsa üstine yirinden ot yirine cān durur
- 4 Ol mu‘allā-ğadrdür kim ferşine şahrāsiniñ
Çaçan irem diyü bād-ı şubh ser-gerdān-durur
- 5 Her dırahtı muntehādur huld Tübāsi-durur
Her giyāhı tazedür her derde hem dermān-durur
- 6 Hāk-i hūbı āb-ı nābı luţfinuñ te’sīri-le
Hād ü zāğı bāz-zür ü ‘andelīb-elhān-durur
- 7 Serzenīşi taşlarınıñ la‘li getürür kıya
Çeşmesi cūşından āb-ı zindegī pinhān-durur
- İÜ35a 8 Dil-güşādur çār haddi heşt cennet bāğidür
Rūh-efzādur nesīmi raḥmet-i Raḥmān-durur
- 9 Dāmen-i rāğı toludur kebk ü dürrāc ile sār
Her biri şāh-ı şecerden zākir-i Sübhān-durur
- 10 Her dıraht-ı mīve-dārı halka nef‘-i maḥzdur
Her mekāmı huld gibi bāğ ile bōstān-durur
- 11 Kulle-i ‘ālisi ol ḥadde olupdur ser-bülend
Dāmen-i rāğı kenār-ı menzil-i Keyvān-durur

- 12 Hâk budur Boztağı bu resm ile ferruḡ-fâl iden
Maḡdem-i Dārā-yı dehr ü dāver-i devrān-durur
- 13 Afitāb-ı dīn ü devlet Ḥan Muḡammed zıll-ı Hâk
Kim kef-i lek-baḡşı vaḡt-i cūd baḡr ü kân-durur
- 14 Devlet ile her kaçan olsa semendine süvār
Ġāşiye-dārı önince kayşer ü ḡākân-durur
- 15 Rezm rûzı gürz-i āhen-ḡāyını alsa ele
Her ki görürse şanur kim Rüstem-i Destān-durur
- 16 Zılm fercāmı gibi ḡahr odı ḡırmen-süzdur
Āz meydānı gibi iḡsānı bī-pāyān-durur
- 17 Dāver-i Īrān-zemīndür ḡākım-i Tūrān-zemīn
Şāh-ı ḡāzīdür penāh-ı kişver-i ‘Oşmān-durur
- 18 Rezm ile Īsfendiyār u bezm ile Cemşīddür
Cūd ile Ḥatim-durur ‘adliyle Nūşirvān-durur
- 19 ‘Arşa-i meydān-ı kişver-gīrliginde ḡamer
Ġāh misl-i güydur geh hem-ser-i çevgān-durur
- İÜ35b 20 Ḥusrevā ‘ālem-penāhā müttefikdür ḡamu ḡalk
Kim cihān zāt-ı şerīfūñ ile ābādān-durur
- 21 Ḳılıcuñdan kişver-i küffārda rûz-ı ḡazā
Zāhir olan lem‘a-yı dīn şu‘le-i ĩmān-durur
- 22 Düşmenüñ rumḡuñ dıraḡtı gibi olsa ser-bülend
Ġam degüldür berg-veş bīmüñle çün lertzān-durur
- 23 Bir dıraḡt-ı sāye-versün şahlıḡ bāḡinde kim
Berg-i ḡūbuñ ‘adldür bār-ı ḡōşuñ iḡsān-durur
- 24 Düşmenüñ Fir‘avn ü sen Mūsīsın iy şāh-ı cihān
Gözlerine çüb-ı nīzeñ lā-cerem şü‘bān-durur

- 25 Hâfızısın mülk-i Rûmuñ Şâh İskender gibi
Anuñ için her kelâmuñ hikmet-i Yünân-durur
- 26 Kimse inkâr eylemez ol fikr-i bârîküñe kim
Müşkilâtı ‘âlemüñ her ne ki vār āsân-durur
- 27 Ziver-i tâc ü serîr ol iki dürr-i bî-behâñ
Kim birisi Keykubād ü birisi hâkân-durur
- 28 Bāyezīd-i bebr-cür ’et Muştāfa-yı şîr-şiyem
Biri mülke şemsdür biri meh-i tâbân-durur
- 29 Birisi halk-ı cihānuñ rāhat u emni-y-içün
Āfitāb-ı ‘adl-güster sāye-i Yezdān-durur
- 30 Birisi ikîlm-i hefti dutısdur zūr ile
Anuñ için dir gören İskender-i devrân-durur
- 31 Var olsun iy Huda şeh-zādelerle şāhumuz
Niçe kim bu arz sākin āsümān gerdān-durur
- 32 Dā’ imā dil-şād ol iy şāh-ı Uveys-i rūzigār
Kim senüñ ‘avnüñle ‘İşkî şî’rde Selmān-durur
- 33 Çün Muḥammed medḥidur her dem dilinde zıkr olan
Yaraşur dirlerse aña nazm ile Ḥassān-durur
- İÜ36a 34 Niçe kim şahn-ı semādan kıatre-i bārān iner
Niçe kim rûy-ı zeminden lâle-i nu’ mān durur
- 35 Niçe kim ferş-i çemende servler serdârdur
Niçe kim gülzâr içinde gonceler ḥandān-durur
- 36 Devlet ile Ḥaḳ seni kılsun şehenşeh ‘āleme
Kim vücūduñ cümle halka rahmet-i Raḥmān-durur
- 37 Kām-rān ol kām-yāb ol kām-kār ol var ol
Niçe kim var ola uşbu nev’ kim insān-durur

Kaside
21

Mefā'ī lün Fe'lā tün Me fā'ī lün Fe'ī lün

- 1 Selāmet eyle müdām iy Hudā-yı ferd u ğafūr
Ne yire 'azm ider ise şehenşeh-i manşūr
- 2 Cem-i düvvüm Key-i şānı ümīd-i halk-ı cihān
Ki bendedür işiginde Sikender ü Şāpūr
- 3 Cihān-küşāy ü 'adū-bend ü dāver-i dünyā
Penāh-ı şer' -i Muḥammed diyār-ı Rūma sürūr
- 4 Ser-i mülük-i cihān pādişeh Muḥammed Han
Ki büker ser atı önünce kayşer ü fağfūr
- İÜ36b 5 Şehā deminde iki keff-i gevher-efşānın
Görelî utanur oldı me'ādin ile buḥūr
- 6 Cihāna 'adlinüñ āvāzesi irişeliden
Biribiri-y-ile dem-sāzdur vuḥūş ü tıyūr
- 7 Anuñ gibi şeh-i 'āķil cihān-ı köhne daḥi
Görimeye geçe gerçi ki çok sinin ü şuhūr
- 8 Şehā sipāh-ı zafer-yābuñuñ kamu yirde
Mu'īn ü ḥāfızı olsun Hudā-yı Ferd ü Ğafūr
- 9 Diyār-ı küfr ḥarāb olduğince 'ahdüñde
Olur vilāyet-i İslām ḥurrem u ma' mūr
- 10 Kimüñ ki göñlü senüñ ile düz degül bir dem
Zemān eli-y-ile kazdı yirini kıldı çukur
- 11 'İnāyetüñ eşerinden irişse bir zerre
Ğazanfer-i zafer-ārāya cür'et eyleye mūr
- 12 Ne yirde meclis-i cān-baḥşuñ eylese tezyīn
Behişt-i heşt olur ol yir meyi şerāb-ı ṭahūr

- İÜ37a 13 Dilüm şenāñı mükerrer kıılır iken şāhā
 Hāyāl-i ‘İşkī bu şī‘r-i laṭife kııldı şu‘ūr
- 14 Eyā revānuma raḥat eyā dilüme sürür
 Ten-i za‘ıfıme kuvvetsin iki dīdeme nūr
- 15 Hevā-yı mihrüñ ile zerre gibi raḥşa girem
 Yarın ki Şūr urulup yarıla cümle-i ḳubūr
- 16 Bilimeyüp saña añsızda göñlini düşüren
 Eli-y-ile ḳor o miskīn yüregi üstine ḳor
- 17 Raḳīb sözi nice ḥōşdur ‘ale’l-huşuş bu dem
 Senüñle olam u ola kenār-ı āb u ḥuzūr
- 18 Şerāb-ı ‘ışkuñ ile eyle mest ü medhüşam
 Ki aymaya beni yarın meger ki nefḥa-i Şūr
- 19 Gözüñ ḳanımı içüp fitneler ḳoparsa n’ola
 Ḳaçan ki mest ola zālīm ḳopar öküş şer ü şūr
- 20 Der-i ḥabībi bu gün ḥōş görüp yarıngı günüñ
 Ḳuşūr ḥıldımı terk it yoğ ise sende ḳuşūr
- 21 Ğamuñla ger ben ölürsem ne ğam ki olsun ebed
 Cihānda ḥusrev-i ‘ādil muḳaffer u mañşūr
- 22 Celāl-i devlet ü dīn Hān Muḥammed ibni Murād
 Ki ser serīri öñinde ḳodı yir üstine Fūr
- İÜ37b 23 Hemīşe devlet ü baḥt u se‘ādet ile anuñ
 Selāmet eyle vücūdın eyā Hūdā-yı Şekūr

Kaside

22

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- 1 Çekdi Çīnden Zengibāre subḥ-dem leşker güneş
 Dikdi rāyet ki_aña pervīn perniyāndur ser güneş

- 2 Rüstem-i Destân-ı şebden almağ-ıçün intikâm
Dutdı Behmen gibi nîze geydi zer miğfer güneş
- 3 Giceniñ pîse kelâğın şerme-sâr itmek için
Olmış idi zîh ü ziyetde tezerv-i ner güneş
- 4 Şâm huffâşına cā qomamağa bu bezmde
İrdi şâhîn bigi ol dem açdı zerrîn per güneş
- 5 Tâq-ı mînâ nergesistânına zîver virmege
Kim görürse şanur oldı lâle-i aqmer güneş
- 6 Hoqqabaz-ı âsümândur mühresin her bir şebüñ
Nâ-bedîd idüp ider şudan ‘ıyân âzer güneş
- 7 Hütan Yûnus gibi çıqdı velî Yûsuf gibi
Dutdı cā Mısr-ı hamelde geydi zer efser güneş
- İÜ38a 8 Câme-i köhlîsini kışuñ çıkarup gönderür
Nev-bahâr ile cihâna hil‘at-i aqzer güneş
- 9 Habbezâ şahrâ ki mînâ-rengdür mişl-i semâ
Zîver için gül meh olmuş nerges-i aşfer güneş
- 10 Revzeninden gonceñün gül gice gösterse yüzün
Gülsitâna fer virüp taldura ser-tâ-ser güneş
- 11 Câm-ı nesrînden kızardur lâle yüzün çün seher
Nîl-gün deryâdan ider ‘arz-ı nîlüfer güneş
- 12 Güllere qarşu seher bülbül bu şi‘ri oqudı
Ki_eylemiş-idi redîfini sühan-âver güneş
- 13 Gerçi dirler yüzüñe iy mah-ı sa‘d-aqter güneş
Sehv iderler kim yüzüñ katındandur bî-fer güneş
- 14 Yüzüñi görmek diler iy mâh anuñ için-durur
Revzeninden baqduğı her hânenüñ ekşer güneş

- 15 Sen perī-rū Müşterī-ṭālī^ç melek-hüyı gören
Dir gümānsuz meh peder-durur buña māder güneş
- 16 Şebde şubḥ-i şādīk olduğına kāzīb diyene
Ṭal^ç etüñden burka^ç i ref^ç eyleyüp göster güneş
- 17 Zerre gibi ^çāşıkuñ ālemde bulmuşdur zuhūr
Āyenesine yüzüñüñ olaldan mazher güneş
- 18 Bir nefes kıлмаğa yüzüñ āyenesine nazır
Her seher қаşr-ı çehārümden açar manzer güneş
- 19 Devr-i hüsnüñde leb-i yāķūtuñı görenlere
Zāhir olur olduğı yāķūt u dür-perver güneş
- 20 Beñzer idi luṭf ü hüsn ile melāḥatde saña
Yazsa kāfūr-ı ^çizārına ḥaṭ-ı ^çanber güneş
- 21 Ḥaṭtuñ ol reyḥān-ı terdür kim kuçar bedr-i münīr
Ḷametüñ ol servdür kim olur aña ber güneş
- 22 Ol ^çizār-ı āb-güñüñ üzre zülfüñ sāyesin
Şal ki nār-ı ḥaclet ile yansun par par güneş
- 23 Ṭal^ç at-ı zibāñuñ oldı māh görüp bendesi
Nite ki_ oldı işigine ḥusrevüñ çāker güneş
- 24 Zıll-ı Ḥaķ sultān-ı ğāzī Ḥan Muḥammed kim anuñ
Atı ayağıne saçar māh sīm ü zer güneş
- 25 Devlet ü iķbāl büyüñdan se^ç ādet-ḥānesin
Oldı pür kıлмаğ-ıçün āteş şafaķ micmer güneş
- 26 İşiginden başına toğa diyü devlet günü
Ṭaşını bālīn idinür ḥāķini pister güneş
- 27 Düşmeni başı benefşe bigi düşmek-çün yire
^çArz ider süsen gibi her şubḥ biñ ḥançer güneş

- 28 Hüsrevâ her kande olsa meclisüñ ârâste
Bâdiye yaraşur ande âsümân sāger güneş
- 29 Ziver-i halk-ı cihânsın iy şeh-i Cemşid-câm
Rüy-ı dünyâya nite ki_olmuş-durur ziver güneş
- 30 Gelmedügi-y-çün pederden bir püser sencileyin
Mâder-i pür-mihr gibi üstüñe ditrer güneş
- 31 Gevher-i tiguñ şu' âından münîr olmuş-durur
Anuñ için oldı kamu ahtere server güneş
- 32 Kâtl kılmaga ' aduñı çekmese Mirrîh tîğ
Zühre gibi örter-idi başına mi' cer güneş
- 33 Âteş-i kahruñ şu' â'ından irürse zerrece
Mişl-i ahterken ola mânend-i hâkister güneş
- İÜ39a 34 Bir nefes sürimek için atıñ ayağıne yüz
Yılda on iki kez ider mâhı na' l-i zer güneş
- 35 Ger dilerse Müşteri-ṭalı' olup rif' at bula
Zühre gibi meclisüñ içre duta mizher güneş
- 36 Himmetüñüñ maṭbahınuñ işiginde dökülür
Fi'l-meşel hâkister oldı âsümân ahter güneş
- 37 Sāye-i hıfzuñda cā bulsa-y-idi bir zerrece
Görmeye-y-idi küsüfuñ zahmetinden zer güneş
- 38 Çün işigüñ kulluğundan urdı şadıqluqla dem
Lâ-cerem şubhuñ yüzini eyledi ezher güneş
- 39 Hüsrevâ ' Işķı kuluñuñ sözine eyle nazır
Kim ne vech ile düşüp-durur yirine her güneş
- 40 Niçe kim şeb zulmetini def' kıluğ gösterer
Şubh-dem halk-ı cihâna kişver-i hâver güneş

- 41 Devletüñ şubhı yüzini görmesün şamuñ gözi
İşigüñde ay olsun çāker ü nöker güneş

Kaside

23

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Baña mübeşşir-i iqbāl irişdi didi seher
Eyā faşih-i zemān ' İşkī-i sühen-güster
- 2 İrişdi vaqt-ı şafā vü dem-i neşāt ü sürür
Göñülde şād mukīm oldu kıldı güşsa sefer
- 3 Yeşerdi bāğ-ı se' ādet irişdi bār-ı recā
Açıldı gülşen-i devlet yüceldi ' ar' ar-ı fer
- İÜ39b 4 Zemāne göñli murādın bugün virür halka
Bu müjdeye demi-durur belüñe bağla kemer
- 5 Elüñe al kalem ile devātı naqş eyle
Bugün şahīfe-i kāfir-ı huşka ' anber-i ter
- 6 Velīkin eyle laṭif ü ter it ki naqşuñuñ
Çatında ola kamu naqş-ı ma' nevī ebter
- 7 Dür-ifeşāhat ile hulle-i' ibāretten
' Arūs-ı ma' nīye her sözde eylegil zīver
- 8 Nizam-ı şī' rde eyle kemāli eyle zahīr
Ki āferīn diye rūḥ-ı Ma' arrī vü Ca' fer
- 9 Dem-i Mesīḥ ile ya' nī bugün revān söz di
Ḥalāyıka yed-i beyzā-yı Müsevī göster
- 10 Açup şenā güheri hoqkasını eyle nişār
Ayağı ḥākine Dārā-yı Cem-ferüñ yekser
- 11 Şeh-i sitāre-sipeh āfitāb-ı kişver-gīr
Ki ḥükm-i nāqıdine rāmdur yidi kişver

- 12 Cemāl-i devlet ü dīn Hān Muḥammed Ğāzī
Ki yüz sürer işigine Sikender ü Sencer
- 13 Zebān-ı mār gibi çün uzandı şemşīri
Göründi düşmeni çeşmine ejdehā-peyker
- 14 Bürehne görse ebū 'l ḥarbin eyleyüp inşāf
Niyāmına katarı Zülfeķārını Ḥayder
- 15 Diyār-ı küfrde gösterse berg-i süsenini
Benefşe gibi öñinde göre serin kāfer
- İÜ40a 16 Kemāl-i ' adl ile ḥaķ dīninüñ-durur şerefi
' Adusı anuñ içün oldı zīr kendü zeber
- 17 Mizāc-ı sür'at-i ' azm ü şebāt-ı ḥilminden
Sükün-ı ḥāk-i zemīn buldı cünbiş-i şarşer
- 18 Revān ' izām-ı remīme irüre tāze revān
Eger revāyih-i luṭfi ḳubūra itse güzer
- 19 Bitürdi cān çemeninde şenā vü medḥi gülin
Cihāna yağduralı cūdinüñ seḥābı maṭer
- 20 Muḥammed-ism ü Ebūbekr-şıdķdur el-Ḥaķ
İder ' Alī gibi ' Oşmān ilinde ' adl-i ' Ömer
- 21 Ḳaçan ki muṭrib-i bezmi eline ala sazın
Terāne-gūyı bu şi' r-i laṭīfi naķşa düzer
- 22 Bu bezm-i rūḥ fezā ḥuld bāğine beñzer
Ki dem-be-dem feraḥ ü şādisi olur ekşer
- 23 Behiştı bāğine teşbīh ider isem ne ola
Ki Selsebīli gibi şuyıdur revān-perver
- 24 Meyi leṭāfet ü vaşfi dinilse şūfiye
Ḳoya revān yire teşbīhini duta sāğer

- 25 Behiştten daği yig eylemiş-durur bezmi
Cemāl-i devlet-i sulţān-ı Keyķubād-efser
- 26 Peleng-cür'et ü zayğam-şükūh u bebr-neberd
Ki_öñinde düşmeni rübāhdan-durur kemter
- 27 Bülend-mertebe sulţān Muħammed-i Rūmī
Ki ħükmi rāyicinedür muţī' baħr ile ber
- İÜ40b 28 Ĥafī deķāyık-ı luţfi nite ki cirm-i Sühā
Ve līk pertevیدür āfitābdan enver
- 29 Eyā şehenşeh-i 'ālī-neseb senüñ 'adlūñ
Mu'ın-i dīn-i Ĥudā oldı şer'-i peygāMBER
- 30 Göründi maţbağ-ı cāhuñda māh ü mihr ü sipihr
Bir iki dāne-i aħkerle muşt ħākister
- 31 Ĥapuñda nuşret ü fetħ iki bendedür aħaveyn
Ne yire 'azm ider iseñ saña-durur rehber
- 32 Felek 'adūña yidürür müdām sem içürür
Ġıdā diyü ġam u ġuşşa şu diyü ħūn-i ciger
- 33 İrerse bir şereri ħışmuñ odınuñ fi'l-ħāl
İçine lerze bırağā ħālāyıkūñ yekser
- 34 Sipihr heybeti-le bula cünbiş-i zībağ
Sitāre şu' lesi-le duta sūziş-i aħker
- 35 Kef-i kerīmūñi vağt-i sehāda çünki göre
Ĥacıl olur yem ü kān içre ķamu dürr ü Güher
- 36 Ĥaçan ki medħ ü senāñı dile getürem ider
Mezāğ-ı cānumı şīrīn nite ki şehd ü şeker
- 37 Eyā şehenşeh-i 'ālem işitse 'Işķīnūñ
Kelāmını ķıla Selmān kemāline bāver

- 38 Nebāt-ı Mıŝrīye karşı bu āb-dār sözüm
İrişür ise nemek-veş iriyüp ide hafer
- 39 Ğubār-ı pāyüñ için gülşen-i cinān içre
Sözüm zülālinedür teşne çeşme-i Kevşer
- 40 Güneşdür ol şeh-i devrān ki kulları evine
Gelüp münîr kıılır luţf ile virür zīver
- İÜ41a 41 ‘ Aceb degül-durur ol Mūsī-yī Muḥammed-ḥū
İnāyetiyle kıılursa meḳām-ı Hızra naz̄er
- 42 Niçe ki ide sükün bu zemīn-i küḥlī-reng
Niçe ki eyleye cünbiş bu kubbe-i aḥzer
- 43 Hemīşe bezmde ḥurrem idüp seni virsün
Gönülde her ne murāduñ var ise ol Dāver

Kaside

24

Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lün

- 1 Şubḥ-dem çün Ḳāfdan görüñdi şems-i ḥāverī
Pertevi bir bir kaçurdu āsümāndan aḥteri
- 2 Mürġ-ı zerrīn-bāl-i şubḥı görđi çün kim açdı bāl
Gicenüñ pīse kelaġı kōndı divşürdü peri
- 3 Diledi kim ḳomaya ḥuffāş-ı şāma hīç büm
Ṭoġrul-ı çārüm-neşīmen yaydı bāl-i zeri
- 4 Cür‘et ile āşiyānından kelāġ-ı zulmeti
İrişüp uçurdu eflāküñ bu ṫāvūs-ı neri
- 5 Sūy-ı maġrib münhezim olup taġıtdı raḥtını
Sūy-ı maşrıḳdan irişdi çünki ḥāver leşkeri
- 6 Şāh-ı encüm ḥusrev-i gītī-firüz u nūr-baḥş
Çıkdı zerrīn darḳ ile başında la‘līn efseri

- 7 Diledi ‘ālem içinde ‘adlini kıla ‘alen
Taht-ı pīrüz üzre çıkdı geydi zerrīn efseri
- 8 Maḳdem-i meymūnı-y-ile āsümān oldu şafā
Nūr-i ruḥsārı-y-ile buldı zemāne zīveri
- İÜ41b 9 Āsümāndan āfitābuñ ṭālī‘ olduḡın gören
Zāhir eyler şanur idi āb u tābi Āzeri
- 10 İşbu nev‘ ile cihān olmuş iken ārāste
Gördüm irişdi feraḥ iklīm-i ḡaybuñ muḥbiri
- 11 Didi kim iy ṭūfı-i ‘arş-āşiyān u ḥōş-edā
Söyle kim bulsun sözüñden cān mezāķı sükkeri
- 12 Şuret-i ma‘ nīyi ḥōş vech ile zāhir eylegil
Çünki bildük bī-gümān serisin ḡamunuñ mazḡeri
- 13 Bilürem ol siḫr-ḡānsın sözde kim mişlüñ felek
Görmedi bir kezde gerçi düzdi yüz biñ manzeri
- 14 Vaḳt vaḳt-i sa‘ d-durur rüz rüz-i ‘iyd-durur
Devr-i ḡam kem oldu bir dem olma şādīden berī
- 15 Şal meydān-ı feşāḡatde belāḡet seyfini
Çün saña oldu müselleme bu me‘ ānī kişveri
- 16 Āb-ı ṭab‘ uñdan içür söz Hızırına bir āb kim
Tā kıyāmet ‘İsī-i Meryem gibi ḡalsun diri
- 17 Mışr-ı ma‘ nīde bugün Fir‘avn dirilenlere
Söyle Mūsī gibi göster mu‘ciz-i peygamberī
- 18 Göster ol ma‘ nī dūrin kim bulmasun aña behā
İşbu bāzār-ı suḡende dirilenler cevherī
- 19 Ya‘ nī ‘iydāne düzet bir ḥōş ḡaşide kim ani
Ḥurrem olsun işidür ise revān-ı Enverī

- 20 Eyle ol dürr-i şenâñı şâh pâyına nişâr
Tâ yirine hârc itmiş olasin sen gevheri
- 21 Erdişîr-i şîr-dil Dārâ-yı Tahmüreş-zafer
Kim anuñ hükminedür maḥkûm insân u perî
- İÜ42a 22 Āfitâb-ı dîn ü devlet Ḥan Muḥammed zıll-i Ḥaḳ
‘Adli nûri-y-ile rûşen kıldı yidi kişveri
- 23 Rûz-i iḥsân olsa keffî Ḥâtimi utandurur
Rûz-i kûşîş olsa gürzi zâl ider Zâl-i Zeri
- 24 ‘Adl ile mişl-i ‘Ömerdür şıdḳ ile Bû-Bekrdür
Āl-i‘ Oşmândur kılıcı Zülfekâr-ı Ḥayderî
- 25 Ol Muḥammed-hulḳ ü Ḥayder-dil-durur kim Düldülin
Sürse_rup yirden götüre ḥamri-y-ile aşḳarı
- 26 Ḥışm kırup ger zebân-ı ḳahr ile itse taleb
Gevdesüz gelür ḳapusına ‘adûsinüñ seri
- 27 Ger temennāya gelür ise ḳapusına faḳîr
Himmetinden şerm ider virdükde mülk-i Senceri
- 28 Dikeli sūr-i taşarrufda belî zihni livā
Gayb iḳlîmini yaḡma kıldı fikri ‘askeri
- 29 Reh-ber olsa zulmet içre rāyı nûri Ḥızr-vār
Āb-ı ḥayvân üstine ḥâkim kıla İskenderi
- 30 Kimse raḡbet kılmaz idi ‘âlemüñ mişbâḫına
İftitâḥ-ı rāyı zav‘ı virmese [idi]feri
- 31 Bir ağız luḳf ile Keyvāna eger bendem dise
İltifâtı fer virüp sa‘d ide naḥs-i ekberi
- 32 Çengini alup eline Zühre_olur âheng-zen
Okuduḡince bu şi‘ri meclisi ḥunyâ-geri

- 33 Ka' be yüzündeki ol iki şalīb-i Āzerī
 'Aql ü cān ü dīn ü dil yağmaya virdi her biri
- İÜ42b 34 Buldum guşsañ beriyyesinde Merve haqqı-çün
 Zemzem-i la' lūñ şafāsi-y-ile zevk-i Kevşeri
- 35 Mihrūñ iħrāmını ol himmetle geydüm ger gele
 Yoluma ħār-ı muğaylān ola gül-berg-i tarī
- 36 İşide yidinci gökde_āvāz-ı lebbeyküm melek
 Ger dir iseñ bir ağız gel iy çapumuñ çakeri
- 37 Halka-i zūlf-i keñde qalalı sevdā-yı dil
 Nāv-dānı çeşmümün baħr eylemiş-durur beri
- 38 Dilerem bir gün kemān kaşuña virüp cānumı
 Yoluña qurbān olam say' um bu-durur ekşerī
- 39 İşigünde tīg-ı ğamzeñ kati kılmasun beni
 Çün ħarem şaydın ħarām eyledi şer' ün dāveri
- 40 Diler iseñ ħacetüñi kim kamu ola revā
 Tavaf eyle Ka' be bigi dergeh-i dīn-perveri
- 41 Zīver-i tāc ü serīr ü ziyet-i ceş ü livā
 Kim zafer hem-rāhı-durur fetħ ü nuşret rehberi
- 42 Şāh-ı ğāzī Ħan Muħammed ħüccetü'l-İslām kim
 Tīg-ı bürranı-y-ile kılur müselmān kāferi
- 43 İy zamīr-i rüşenün öninde tīre āfitāb
 V'ey dil-i pür-dānuñun katında cāhil Müşterī
- 44 Himmetünün maṭbaħinün māh ü mihr ile sipihr
 Bir iki dāne_ahkeriyle bir avuç ħākisteri
- 45 Meclis-i cān -perverünün vaşfın işitdi meger
 Zührenün anuñ içün gitmez elinden mizheri

- İÜ43a 46 Cāhuñ ol deryā-yı bī-pāyān-durur ki_ol arada
Vehm keşfisi niçe cehd itse bulmaz mi' yeri
- 47 Ol arada kim işigüñ hāki ola başa tāc
Şeb-külehlığa_olmaya lāyık Ferīdūn efseri
- 48 Ƙahruñuñ nāyib-menābıdur meger Behrām kim
Anuñ içüñ dāimā gitmez elinden hañçeri
- 49 Hıusrevā 'Işķī Ƙuluñuñ pāyüñe_itmege nişār
Nesnesi ger yoğ ise vardur şenāsi gevheri
- 50 Āfitābuñ tal'atinden her seher-geh niçe kim
Rüşen ü zībā olup duta bu 'ālem zīveri
- 51 Devletüñüñ āfitābı görmesün hergiz zevāl
Feruğ ü ferhunde olsun tālī'üñüñ aḡteri
- 52 Olduğince şubḡ u şām ü geldüginde sāl ü māh
Tapuña Ƙılsun mübārek Hağ bu 'ıyd-i ekberi

Kaside
25

Müstef' ilün Fe' ülün Müst e f' il ün Fe' ü lün

- 1 Çün şavm burğa'ndan 'ıyd-i sürür-efzā
'Arz eyledi cemālin zīverle taldı dünyā
- 2 Ferhunde vü hümāyün sa' d ü mübārek olsun
Şāh-ı cihāna ki_ oldur tāc ü serīr-ārā
- 3 Behrām-ı Erdevān-fer Hüşeng-i Tehmeten-zür
Keyhusrev-i Cem-āyīn İskender-i Peşen-rā
- 4 Şāhenşeh-i muzaffer Sulṫān Muḡammed ol kim
Hāğ-i rehine sürer yüz Keyğubād ü Dārā
- İÜ43b 5 İki kef-i kerīmi Ƙatında vakt-i iḡsān
Bir Ƙaṫre ābdan kem görindi yidi deryā

- 6 Āvīhte vü pīçān ola kemendi gibi
Şemşīri çarbını ger işitse gūş-i a' dā
- 7 Kışver yüzi şuyın 'adl āyīnesin kılpudur
Hayli ğubārı ile tīġı demi muşaffā
- 8 İsfendiyār ü Behmen İskender ü Ferīdūn
Devlet gibi iderler dergāhına tevellā
- 9 Eyyānı içre hūrşīd bir şemsedür münevver
Ordusu içre gerdūn bir haymedür mu' allā
- 10 Tārīḡ-veş 'adūsı düşer aşaġa her dem
İkbāl nāmesinde nāmı olalı tuġrā
- 11 Re 'yi revişlerinden öğrendi 'aql Kānūn
Luḡfi nazerlerinden okudı rūh İhyā
- 12 Secde itmek için ecrām-ı 'ālī derine yek-ser
Hırşından ister ola dü-ser nite ki Cevzā
- 13 Cüyā görür olursa re 'y-i münevverini
Eylemeye perestiş hūrşīde daḡı ħirbā
- 14 Evşāfını iderken ol şāh-ı dīn-penāhuñ
Dilden revān zebāne geldi bu şı' r-i ġarrā
- 15 Gülzār-ı ħuldı her kim ister kıla temāşā
Kılsun nazer yüzüñe iy şun' -i Ḥaḡ te'ālā
- 16 Didi gören ħaḡuñla zülfüñi 'arızuñda
Ṭāvūs ile yaraşur gülzār içinde bebgā
- İÜ44a 17 Seylāb-ı çeşmüm ile āhum odı duḡānı
Derdā ki eylediler rāzūmı āşikārā
- 18 Kılsun seni teferrüc her kim dilerse göre
Māh-ı benefşe-ḡat ü hūrşīd-i serv-bālā

- 19 ‘Arz eyle ‘arızuñı zülfüñle itme pinhân
İ‘câz-ı dest-i Mûsî dilerseñ ola peydâ
- 20 Göñlümi dañi ğamzeñ kılmamış-idi ğâret
Kim cānum ol şeker leb eylemiş-idi yağma
- 21 Zülfüñ selâsilini depretmesün şabâ di
Ger istemezseñ ola halk-ı cihânı şeydâ
- 22 Derd-i dile müdâvâ dirler ki şabr-durur
Bulunmaz imiş iy âh derd-i dile müdâvâ
- 23 Bir mestdür gözün kim mihrâb içinde_oturup
Şûr ile şer başarur ider hezâr ğavgâ
- 24 Mecrûh ider dilümi tîr-i müjeñ nite kim
Çalb-i ‘adüyı sulţân şemşîri ğâh-ı heycâ
- 25 Ümmîd-i halk-ı ‘âlem maşşûd-ı nesl-i âdem
Şâhenşeh-i mu‘azzem sulţân-ı şân-vâlâ
- 26 Nûr-i çerâğ-ı Aħmed hürşîd-i dîn Muħammed
Sulţân ebü’l-fevâris fermân-dih ü tevânâ
- İÜ44b 27 Ol pür-kerem kerîmüñ luţfını ger işide
Göñlinden ıztırâbın bîrûn ide temennâ
- 28 İy şâh nûr-i îmân tığuñdan uralı berķ
Oldı künişt mescid İslâma geldi tersâ
- 29 Elyakduğına ğanlıķ saña ğamudan oldı
Şemşîrûñüñ lebiyle nîzeñ zebânı ğüyâ
- 30 Etrâfı kişverüñüñ emn iledür müzeyyen
Esbâbı devletüñüñ fetħ iledür müheyyâ
- 31 Fir‘avndur ğasûduñ nîzeñden anuñ için
Gözlerine görinen fi‘l-i ‘aşâ-yı Mûsâ

- 32 Ol cāy kim bulunmaz andan yoḡaru maş‘ ad
Re‘yüñ kebüterine bir mehbiṭ oldı ednā
- 33 Çeşm-i felek ġubār-ı pāyuñ ile mukeḡḡal
Rūy-ı zafer ‘ adūñuñ ḡūnı-y-ile muṭarrā
- 34 Nār-ı şafaḡla gerdūn her ay meh hilālını
Ḳızduruban çıḡarur ḡılmaġa_atuñı tamġa
- 35 ‘Avnüñ dıraḡtı üzre ger āşiyān dutarsa
Cür‘etler idüp ide şāḡıne ḡūḡm saḡ‘ ā
- 36 Şāḡā egerçi çokdur medḡūñ diyici şā‘ ir
Allah bilür degüldür ‘Işḡıye biri hem-tā
- IÜ45a 37 Gülzār-ı medḡūñ içre ol tūṭı-i faşıḡam
Güftāruma dutar ġuş her bülbül-i ḡōş-āvā
- 38 Niçe ki māḡ-ı rūze āḡir olup irişe
Şād ü feraḡlūġ ile ‘ıyd-i sūrūr-efzā
- 39 ‘Ömrüñi devlet ile her dem ziyāde ḡılup
Ḳılsun saḡa mübārek ‘lyduñı Ḳaḡ te‘ālā

Kaside
26

Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün

- IÜ4b 1 Cihānı dürlü naḡş ile serāy-ı ‘āleme bānī
EE67b Anuñ gibi bezedi kim görüp ḡayrān ḡalur Mānī
- 2 Şabāya raḡmet-i Raḡmān meġer kim hem-dem olmişdur
Anuñ-çün mürde-i ‘arza virür ‘İsī gibi cāmı
- 3 Şitānuñ zūlmi def‘ i-y-çün baharuñ şāḡ-ı ‘adlınden
Bu mīnā-fām ṭāḡ üzre uruldı kūs-i sulṭānı

- 4 Zemāne nevr-i nūriyle bugün Firdevs bāg'idür
Gül ü bülbül bu Firdevsüñ olupdur hūr u gilmānı
- 5 Leṭāfetde çemen virür nişānı Hızrdan el-ḥaḳ
Ḥalāvetde şu gösterdür ḥavāşş-ı āb-ı ḥayvānı
- 6 Yed-i beyzā ider zāhir şecer diler ki göstere
Şitā Fir'avnı def'i-y-çün 'ıyān Mūsī_ibni 'İmrānı
- İÜ45b 7 Kaçurur zāgı āvāz-ı 'anādil gülşen içinden
Ḥavāşş-ı zıkr-i bismillah nite kim dīv ü şeyṭanı
- İE5a 8 Feraḥdan dem dutup gonce gülistānda olur ḥandān
Seḥāb efgān ile çün kim döker bārān-ı nīsānı
- 9 Çemende zülf-i sünbülle benefşe turre-si-durur
Hevānuñmüşk-rīzi vü şabānuñ 'anber-efşānı
- 10 Ḥarīr-i sürḥden lāle tutuḳ dutdı gülistānda
'Arūs-ı gül meger girü diler kim ide cevlanı
- 11 Buḥūr idüp şabā yili 'azīmet okıyup bülbül
Perīler mecma'ı kılmış-durur bāg u gülistānı
- 12 Meger diler çemen tıflın uyuda ḥōş terāneyle
Nesīm-i subh anuñ için olupdur mehd-i cünbānı
- 13 Fiğān ile dünin bülbül irişdürür seher-gāha
Görür çün gonçe la'line irişmiş jāle dendānı
- 14 Süzer nerges ḥumārāne göziñ başında zerrīn tād
Dutar nesrīn emīrāne elinde cām-ı mercānı
- 15 Niğār-ı lāle-ruḥsāruñ añar ḳadd-i bülendini
Çemende şalınur gören bugün serv-i ḥırāmānı
- 16 Zemīn reyḥān-ı nevberden nişāne oldu ol hūba
Getüre tāze bir hat kim gönüller ola ḥayrānı

- İÜ46a 17 Mücellâ eylemek için gözini nergesün lâle
Pür itdi hâven-i yakûtını köhl-i Şıfâhânî
- EE68a 18 Çemen bezminde bu şi‘r-i laţifi hûş edâsiyle
İşitdüm kim oğur idi gülistānuñ şenâ-ğ̃ānı
- 19 Örü tır vaqtidür sākī ganīmet bil bu devrānı
Ferağ ol olma ğamğīn-dil ki götürmez bu devr anı
- 20 Bu mevsimde diler iseñ bulasın rāhatın rûhın
Tehī şunma pür it cāmı içilsün rāğ-ı reyhānî
- 21 Hıacil kılmağ-ıçün çerğ-ı süvüm sâzendesin digil
İdinsün yârdeh muţrib muğannî-i hûş-elhānı
- 22 Bu bir iki nefes ‘ömri mey ile hûş geçürigör
Gözün cāmına tammadın belâ seyli ciger kıanı
- 23 Yüzün bir şem‘dür karşıısına pervâne-veş ‘âlem
Yağarlar perr ile bâli saşınmazlar ser ü cānı
- İÜ5b 24 Şerâb-ı la‘l-i cān-bağşuñ hevâsiyle derūnumdan
Çıkan āhum odı irse serâb eyleye ‘ummānı
- 25 Yüzüne zülfünü şalup gözüme rûzı kılma şeb
Senüñledür ağ u kırem esirge ben perîşānı
- 26 Semâ-yı hâţırı rüşen idüpdür mah-ı rûhsāruñ
Yidi iklîmi nite kim şehün hürşid-i ihsānı
- 27 Minüçıhr-i Peşeng-âyın Kıubād-ı Erdevān-ğaşmet
Key-i Cem-ferr ü Hüşeng-i duvum Tahmüreş-i şānı
- 28 Ferîdün-ı zemān Sulţān Muğammed Hıan Şeh-i ğāzî
Ki eñ kem kıulı kıulluğa beğenmez fūr u hâğānı
- İÜ46b 29 Ol İskender-i şāhib-kırān-durur ki rāyinün
Kıatında tıfl-ı ebced-h‘āndur Eflātün-ı Yünānı

- 30 Hilāl olduğı her ay meh budur diler ki yümn için
Felek başında t̄ac ola mişāl-i na' l-i yekrānı
- 31 Sağı vü ' ādil ü ğāzī şehensehdür ki küffāruñ
Diyārında_ añsalar adın getürür kamu ĩmānı
- 32 Şehā pāy-ı semendüñe mesır ola diyü bir gün
Zümürüd ferş ile her yıl bezenür arz meydānı
- 33 Zemāne fitne dīvinüñ emīn oldı belāsinden
Şehensehlik serīrinüñ olalı sen Süleymānı
- 34 ' Alī-cūd u ' Ömer-cür'et Muđammedsin kim eyledüñ
Berāber ' ahd-i Şiddīka temāmet mülk-i ' Oşmānı
- EE68b 35 Kapuñuñ kulu rif' atde irişdi ş'ol araya kim
Başar uzatsa pāyını aşāğa farq-ı Keyvānı
- 36 Zemān dendān u çeşmini şıdı bağladı a' dāñuñ
Nite kim kātibüñ hağtında mīm ü sīn-i dīvānı
- 37 Seđā vü cūd vađtinde kefi zer-pāş ü dür-rīzūñ
Seđābı şerme-sār idüp utandurdı yem ü kāmı
- 38 Nađrūñi nađer kı lup cihān içinde görmedi
Felek nice ki ser-gerdān olup eyledi devrānı
- 39 Tehemten-zürsın ider veđā ruzı girān gürzūñ
Ĥamīde-puşť Hümānı serāsīme Nerīmānı
- 40 Şebānuñ hışm u kīn ile şabanınuñ kayasını
Kıya atarsa götürür kaya Mülk-i Karamanı
- 41 Olursa ' ömr şem' inüñ penāhı dāmen-i hıfzuñ
Ecel bādı aña hergiz irişdürmeye hüsrānı
- İÜ47a 42 Eger rüşen zamīrinden Sühāya ' avni irerse
Felekde pertevi kıla ĥacıl ĥürşid-i tábānı

- 43 Gül-i hamd ü şenā bitdi gönül gülzārı içinde
Cihān bağına yağalı şehānuñ ebri bārānı
- 44 Şehensāhā semendūññ ğubār-ı pāyı haqqı-y-çün
Ki katında hacıl-durur bugün köhl-i şifāhānı
- 45 Diyār-ı Rūmda şı' rüm oğundugince şād eyler
'Arebde rūh-i Saħbānı Acemde cān-ı Selmānı
- 46 Sen ol hākān-ı a' zemsin ki medhūñi dimeg-içün
Feşāhat virdi eyledi Hūdā ' Işķiyi Hākānı
- 47 Adum medhūñle meşhūr-ı cihān olsa ' aceb midür
Muħammed medħi luşfidur çıkarān nām-ı Hāssānı
- 48 Nice kim nev-bahār ile fer ü ziynet bulup her yıl
Cihān reyhān ile gülden ola Firdevs bōstānı
- 49 Hūdā ' ömrüñ bahārını hemīşe hurrern eyleyüp
Kamu göñlüñ murādını tapuña kılsun erzānı

Kaside
27

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

- 1 İy Burāķ-ı berk-sür' at v'ey semend-i bād-pā
Gerd-i rāhuñ köhli virür ' ayn-ı ğurşide ziyā
- 2 Puşt ü pīşānı vü dūnbāl ü sümūñ kim var-durur
Kūteh ü pehn ü dirāz u saħt-durur mūntehā
- 3 Düşmen-i bed-fi' l çeşmine ki olmaz nīk-baħt
İki ğūşuñ iki hañçer ğörinür rüz-i veğā
- İÜ47b 4 Ger felek seyrini itmek ister iseñ geçesin
Yidi gerdūnı nite kim müstecāb olmış du' ā
- 5 Şır-veş düm çenber idüp bağ kılsañ gizlenür
Heybetūñden rūbeh-i māde gibi ner ejdehā

- 6 Na' l ider her ay ayı mîh ider kevkepleri
Öpmek için ol süm-i elmās-güm key semā
- 7 Dām-ı āhūdur gözüñ ü gūr-durur dest ü pāñ
Lā-cerem rüz-i şikār olmazlar öñüñden rehā
- 8 Seyr idersin bir nefesde_etrāf-ı çārın 'ālemüñ
Çār-pāyuñ görmedin renc ü te' ab mişl-i şabā
- 9 Mişl-i kākum nerm-mūsın hem laṭif ü nerm-pōst
Eyle beñzer kim cinān bāğindedür saña çerā
- 10 Raḥş-i Rüstem ger tek ü ḥōş-revlügüñi göredi
Bilür idi kendüyi bir ḥar-durur şikeste-pā
- 11 Çarañu gicede na' lüñden 'ıyān olan şerār
Pertevi katında görünür zükā mişl-i Sühā
- 12 Ol hümāyün-pey mübārek-yümnsin ki_ursañ kadem
Büm-ı şüre fer buluben bitüre tāze giyā
- 13 Kūteh olur iki pāyuñ çün nişib ola mesir
Çün firāz ola mesir olur iki destüñ nübā
- 14 Hāne-i çeşmüñ ferāḥ u çeşm-i ḥübüñdür büzürg
Virseler kūçek serüñe 'ālemi degül behā
- 15 Rezm rüzı çünki āhen-dil-durur Şāh-ı cihān
Saña Āhen bir bu ma' niden dinilürse sezā
- 16 Çamu atlar üzerine anuñ-çün bulduñ şeref
Kim süvār olur saña ol dāver-i fermān-revā
- İÜ48a 17 Çayser-i Fağfūr-şevket ḥüsrev-i Cemşid-cām
Sencer-i nīkū-siyer Dārā-yı Efrīdün-livā
- 18 Erdeşir-i şir-cür'et Behmen-i Rüstem-neberd
Keykubād-ı Cem-ferāset Kisrī-i Hātım-sehā

- 19 İftihār-ı Āl-i ‘Oṣmān dāver-i Bū-Bekr-şıdķ
Mazher-i ‘adl-i ‘Ömer muḥyī-i cūd-ı Murteżā
- 20 Hıusrev-i ġāzī Muḥammed Hān Cem-i Hāyder-şükūh
Āfitāb-ı sāye-ġüster ḥāmş-i dīn-i Hıudā
- 21 İy ki tīġuñ ābı-y-ile şāhid-i şer‘üñ ruḥın
Şirk gerdinden idersin pāk hengām-ı ġazā
- 22 Hızmetüñde tır gibi her ki toġru olmadı
Kavs gibi oldu kaddi zūr-ı devrāndan dül tā
- 23 Düşmen-i dīn çeşmine nīzeñ dıraḥtı gösterür
Ol işi kim gösterürdi dest-i Mūsīde ‘aşā
- 24 Her kimüñ üstine esdiyse nesīmi ‘avnüñüñ
Kıonmadı dāmān-ı ‘ömri üstine gerd-i fenā
- 25 Ol cihān-ġır ü cihān-ārāysın ki_olmuş-durur
Kilk ü şemşīrūñ cihāna māye-i ḥavf ü recā
- 26 Var-durur ol ḥāşşa tīġuñda kim nāgeh ‘adū
Yād kılsa ani olur başı cisminden cüdā
- 27 Erlik ü cūd ü şeḥāda sen emīrū’l-mü’minīn
Gayret ü inşāf ü dīnde sen imāmü’l-enbiyā
- 28 Şubḥa rāyuñ mihr ile bir zerre kıldı terbiyet
Ol sebeddendür ki bulur şubḥ peyveste şafā
- İÜ48b 29 Şāhlık da‘vīsın idimez senüñ ile ‘adū
Tır ü nīzeñ gibi var iken iki toġru ġüvā
- 30 Hargeh-i cāhuñı dutdılar semādan yoķaru
Ne üzerinde semā bile ki var-durur semā
- 31 Rāyuñuñ nuriyle bulur şubḥ rüy-ı rüşeni
Keffüñüñ feyzinden irer ebr-i dūr-baḥşa ḥayā

- 32 Tîğ-i pölâduñ eger çekmese sedd-i âhenîn
Ref' 'âlemden kaçan olaydı Ye'cüc-i belâ
- 33 Çîn-i ebrüyu görürse havfden Çîn şâhinüñ
Arşa-i Çîn teng ola çeşmine çün çînî kabâ
- 34 Müjde 'avnüñüñ nesîminden irerse mürdeye
Gonce-veş bula kefende kuvvet-i neşv ü nemâ
- 35 Saltanet 'ıkdine zatuñ gevheridür vâşıta
Memleket çeşmine_işigüñ hâki-durur tütüyâ
- 36 Gevher-i şemşîrlirüñüñ 'aksi eger kûha düşe
Hûn-ı yâkût ile ola sürh-rüy ü kehrübâ
- 37 Mâl-i Kârûn ü Süleyman mülkine kâni' degül
Ger temennâ kıлмаğ-ıçün gele kapuña gedâ
- 38 Her kişi maqşûd idinür rûz ü şeb bir nesnei
Rûz ü şeb 'Işķi kuluñ maqşûdı bu-durur şehâ
- 39 Sen Muḥammed devletinde devlet ile yaşasun
Ol Muḥammed ḥaḫķı içün Bâyezîd ü Muḫtafâ
- 40 Nice kim biri birinüñ durmayuban irişür
Der-peyince eşheb ü edhem gibi şubḥ ü mesâ
- 41 Ablak-ı gerdün kim tûsen-durur gâyet şümûs
Râm eylesün ümîdüñ rânına dâyim Hüdâ

Kaside

28

Fâ' i lâ tün Fâ' i lâ tün Fâ' i lâ tün Fâ' i lün

- 1 Ol muşavvir kim cemâlüñ naqşını taşvîr ider
Levh-i yâkûtuñı reyḥân ḥaḫḫ ile taḫrîr ider
- 2 Zülfüñi düşümde gördüm bu perîşân ḥâbumı
Ah n'ideyim bir mu'abbir bilmedüm ta' bîr ider

- 3 İy nice başlar ayaklarda yatur zülfüñ ile
İki kaşuñ çünki sihr itmeg-içün el bir ider
- 4 Her müselmān kim kaşuñ mihrābına_ itmez secdei
Mezheb-i' uşşāk müftisi ani tekfīr ider
- 5 Zülf-i Hindūñuñ serin meşşāta yile virdügi
Hağ bu-durur hūb varur gerçi kim tağşīr ider
- 6 İy kaşı mihrāb yüzi Ka' be mescidde imām
Çün kıyām-ı kāmētüñi zīkr ider tekbīr ider
- 7 Sen melek şevkıyle sīnem micmerinde 'ūd-ı dil
Yandugını dir gören insān perī tesihīr ider
- 8 Ebrū vü zülf ü müjeñ eyledüğünü cānuma
Rūz-ı heycā ne kemend ü ne kemān u tīr ider
- 9 Yüzüñüñ devrinde cānā 'ākīl ol dīvānedür
Kim saçuñ bendini gönli boynına zencīr ider
- 10 Çeşmüñ öldürmege ta' cīl ider idi n'oldı kim
'Ādetin terk itdi şimdi hayrda te'ħīr ider
- 11 Bī-nihāyet derdümüñ evşāfidur efsāne-h'ān
Her ne kim Mecnūn ile Ferħāddan tağrīr ider
- İÜ49b 12 Vaşluña irişüp ol kimse olur ferħunde-fāl
Kim ani Hağ bende-i sulţān-ı kişver-gīr ider
- 13 Erdeşīr-i şīr-dil kim mülkin ābādān kıılır
Keykubād-ı Cem-ħaşem kim kıullarını mīr ider
- 14 Ĥan Muħammed āfitāb-ı sāye-ver şāh-ı cihān
Kim işigi ĥizmetin cān ile çerħ-ı pīr ider
- 15 Rezm rūzı ger olursa düşmeni Behrām-ı Gūr
Eyler ol resme zebūn şan şīrdür nağcīr ider

- 16 Kānķı iķlīmi diler ise ki ala ķahr ile
 Tāğ u şahrāsini tolu ħanķer ü şemşīr ider
- 17 Ĥusrevā yasaķ-ı   adlūñ defterinden   ālemūñ
 Resmini her bid  at ü zūlmūñ bozar ta  mīr ider
- 18   Avnūñūñ ħunyā-geri şavtı ne gūşa kim irer
 Mātemini sūr kıılır sağusını ır ider
- 19 Düşmenūñ başı eger Keyvānda ola çerĥ-ı zīr
 Cebr ile şalar zemīne pāyesini zīr ider
- 20 Çün veğā rūzı mūbārizler ola bir yirde cem 
 Kılıcuñ Fetĥ āyetin dil uzadup tefsīr ider
- 21 Kāmu kārın rāst taķdire muvafıķ düşürür
 Ol isābet idici rāyuñ kaçan tedbīr ider
- 22 Her ne araya irer ise semendūñūñ sümi
 Taşını gevher kıılır toprağını iksīr ider
- İÜ50a 23 Terbiyet kıılır ise bīdi hevā-yı himmetūñ
 Bergini berg-i gül eyler mīvesin incīr ider
- 24 Rūz-ı kıismetde saña şādī   adūña degdi ğam
 Ol Muķaddir her kışiye lāyıkın taķdīr ider
- 25 Ol cūvān-devlet Menūçīhr-i zemānsın kim Ĥudā
 Rāyuñūñ öninde pīr-i   aķlı tıfl-ı şīr ider
- 26 Pādişāh-ı bebr-zūr ü şīr-cūr  etsin saña
 Kim yavuz şanursa_anı Ĥaķ mesh  ider ħinzīr ider
- 27 Oldı_iki keffūñ seĥā mülkinde pir ta  zīmde
 Kim yidi bahri ķatında eksiler taşğīr ider
- 28   Avnūñ ile var-durur ol cūr  eti şāhīnūñūñ
 Kim şalarsañ çerh nesr-i tāyirin naĥcīr ider

- 29 Düşmenüñ kat kat cebe geyerse mánend-i piyāz
Gürz-i zerrīnūñ döger başını mişl-i sīr ider
- 30 Kana teşne kılıcuñ her kime kim dil uzada
Yudurur destin hayātından cihāndan sīr ider
- 31 ‘Adlūñūñ āvāzesi tolalı yidi kişvere
Tağda āhū-bere bī-ḥavf şayd-ı şīr ider
- 32 Şehriyārā medḥūñi ‘Işķī kemīneñ Rūmda
Nazm kılduğince siḥr-i Bābil ü Keşmīr ider
- 33 Nice kim güller çemende ḥande-i şubḥı eyleyüp
‘Andelīb-i mest ü şeydā nāle-i şeb-gīr ider
- 34 Kām-rān kılsun cihānda tapuñı Behrām-vār
Ol Ḥudā kim müşterī vü mihr ü māh ü tīr ider

Kaside

29

Mef’ū lü Me fā’ī lü Fe’ū lün

- İÜ50b 1 Bende boyuña çemende ‘ar‘ ar
Teşne lebüñe cinānda Kevşer
- 2 Ḥaddūñ gibi gülsitān-ı cennet
Bir gül görimeci nāzūk ü ter
- 3 Zülfūñ girihin kaçan çözesiñ
Varur yile ‘ūd ü müşk ü ‘anber
- 4 Bir māh-durur yüzüñ ki oldı
Çāker görüp āfitāb-ı ḥāver
- 5 Dil nice üşenmesün gözüñden
Zālimdür ü mest elinde ḥançer
- 6 Yāķūtuñı görelden ḥasedden
Kānlara boyandı la‘ l-i aḥmer

- 7 Gördükçe haţuñı şanuram kim
Nesrîn üzerine pâ kômiş zer
- 8 Güftârum olur dehende şekker
Çün zıkr-i lebûñ idem mükerrer
- 9 Nazmını dişûñüñ işideli
Deldi cigerini dürr ü gevher
- 10 Zülf-i siyehüñ şebinde iy cân
Dil kaldı şikeste-ğâl ü muzţar
- 11 Güftâr-ı şeker-feşânuñ oldu
‘İsî demi gibi rûğ-perver
- İÜ51a 12 Hâşâ ser-i küyuñı ki kılam
Gülzâr-ı behişt ile berâber
- 13 Ney gibi figânler eyledüğüm
İllerde oğundı oldu defter
- 14 Tapuña diyâr-ı hüsn içinde
Bulunmadı hûbluğda hem-ser
- 15 ‘Adliyle nite ki oldu nâ-yâb
Sultân-ı cihân nazîri server
- 16 Cemşîd-i cihân Peşeng-i devrân
Dârâ-yı zemân Kûbâd-ı kişver
- 17 İskender-i Tehemten-şalâbet
Tahmüres-i Keykubâd-efser
- 18 Hürşîd-i zafer-ğarînMuhammed
Puşt-i ümem ü penâh-ı leşker
- 19 Heycâdâ nebî hayâda ‘Oşmân
Cür’etde ‘Ömer seğâda Hâyder
- 20 Mişbâğ-ı şabâğha ‘adli zav‘ı
Ger virmese nûr olurdu bî-fer

- 21 Barmağ götürür getirür imān
Adını kaçan işitse kāfer
- 22 Şāhā diledi Hudā ki luṭfin
Göstere ḥalāyıkā muşavver
- 23 Luṭf ü keremini cem^ç kıluṭ
Terkībūñi eyledi muḥammer
- İÜ51b 24 Hāmūnı muḥaddeb itdi tīguñ
Gürzüñ cebeli _ideli muḳa“er
- 25 Keffüñüñ öñinde yidi deryā
Bir ḳatre gibi-durur muḥaḳḳer
- 26 Ger kūha iderse heybetüñ bang
Cünbiş ide mişl-i bād-ı şarşar
- 27 Elḳābuñı yazdı kātib-i çerḥ
Sulṭān-ı cihān şeh-i muzaffer
- 28 Yasaguñı işideli kıluṭ
Āhū bereye ṭapu ğazanfer
- 29 Kem bendeleri-durur ḳapuñuñ
Fağfūr u Ḳubād u fūr u ḳayşer
- 30 Buldı ḳamu düşmenüñ tezelzül
Şehlik saña olalı muḳarrer
- 31 Zīver bulalı aduñla sikke
Elḳābuñ ile yaraşdı minber
- 32 Heycāda ‘ adūlaruñ serinde
Peymāne-i ḥūna döndi miğfer
- 33 İy ḥusrev-i Cem-nijād ezelden
Bilür bunı ḳamu ḥalḳ yekser

- 34 Tapuñı ‘aṭā ve ‘afv idici
‘Işkıyi günāh-kār çāker
- 35 Deryā-yı keremsin iy şeh-i ‘aşr
Deryā kaçan olısar mükedder
- 36 Cünbişde nice ki ola gerdün
Gerdişde nice ki ola aḡter
- İÜ52a 37 Nice ki ziyāsi-y-ile hūrşid
Eyleye cihān için münevver
- 38 Nice ki şebüñ siyāh zülfı
Mağzın kıla ‘ālemüñ mu‘aṭṭer
- 39 ‘Ömrüñi Hudā dırāz kı lup
Mağşūduñı eylesün müyesser

Kaside
30

Müs tef‘i lün Fe‘ū lün Müs tef‘i lün Fe‘ū lün

- 1 Hattıñ hadüñ yüzini tutdı nite kim iy cān
Bāğ-ı behişt içinde gül çevresini reyḡān
- 2 Zülfüñ hevāsi-y-ile sevdāyī olalı dil
Fikrüm uzandı kaldum āşüfte vü perīşān
- 3 Ra‘nā boyuñ öñinde hacletde serv ü ‘ar‘ar
Şīrīn lebüñ katında şermende āb-ı ḡayvān
- 4 Ruḡsāruñ üzerinde ol ‘anberīn selāsil
Ṭāvūsdur ki kı lür gülzār içinde cev lān
- 5 Bülbül bigi figānum arturmagı dilerseñ
Ol lāle vü gülüñi sünbülle itme pinhān

- İÜ52b 6 Yākūt-ı dil-firbūñ kim perde-dār-ı dürdür
Lülülerin gözümün eyledi la' l ü mercān
- 7 Āyīn imiş müjeñle ebrūña katl-i ' aşık
Can ol kemān ü tırūñ kīşine ola kırbān
- 8 Hıttūñ benefşesinūñ çün kim ölem gamından
Şād olam ol şafādan hāküm bitüre reyhān
- 9 Yüzūñ gülini görse Tūbā boyuñ haqı-y-çün
Göstermeye gözine gülzār-ı huldı Rızvān
- 10 Cān terkin ur dimişsin yirine yitse kārūñ
Ben bendeye tapuñdan her ne olursa fermān
- 11 Hālūñ eñegūñ ile Hārūt ü çāh-ı Bābil
Zülfūñ ' izāruñ ile dest-i Kelīm ü şü' bān
- 12 Göñlüm ferahla tolar giryān gözüme karşı
Gül gibi iy şeker-leb goncañ olursa handān
- 13 Gören seni bu rüy ü kadd ile dir ki yürür
Hürşīdi üstine_alup serv-i sehī hıramān
- 14 Cādū gözüñe hey di zulm itmesün igende
Meşhūr-ı kişver iken ' adliyle şāh-ı devrān
- İÜ53a 15 Şāh-ı cihān Muḥammed hürşīd-i sāye-güster
Kān-ı şecā' et ü cūd deryā-yı luḫfū iḫsān
- 16 Hışk ü teri yem ü kān olmuş-durur şeb ü rüz
İḫsānı maḫbahınuñ içinde mā-ḫazar ḫ ān
- 17 Ol ḫusrev-i cihāndur kim faḫr için getürür
Düşında gāşiyesin cān ü diliyle hākān
- 18 Küffār kişverinde añılur olsa nāmı
Barmağımı götürüp kıamu getürür imān
- 19 Şāhā kefüñe teşbīh itmek diler özini
Anuñ için dūr-efşān olmuşdur ebr-i nīsān

- 20 Sen Rüstem-i cihānsın bilür zemāne-i Zāl
Durmaz öñüñe lābüd rüz-i vegā Nerīmān
- 21 Öpüp elüñ başını pāyuña koymak ister
Meh bu sebebden olur geh gūy ü gāh çevgān
- 22 Çün tiz kıla tīguñ bāzārını cedelde
Haşmuñ olanuñ olur cānı girān ü erzān
- 23 Taht-ı çehār-pāyuñ pāyende ola dāyim
Olmış-durur cihānuñ kaşrina çār-erkān
- İÜ53b 24 Haşmuñ peleng gibi gerçi çeri dirilür
Sen şir karşıusına turmaz olur gürizān
- 25 Mülk-i cihān senüñdür ger huccet istenürse
Çek kılıcuñı göster tā kātı^ç ola bürhān
- 26 Bārān-ı cūduñ ile kılıcuñuñ şuyına
Kaşr-ı sitem harāb ü bünyād-ı buhl vīrān
- 27 Kūsuñ huruşı-y-ile gūş-i Zūhal girifte
Ceyşüñ gubārı-y-ile çeşm-i sitāre hayrān
- 28 Şir-i livāñı handān gördükçe rüy-i haşmuñ
Şemşir-i āhenin-dil üstine oldu giryān
- 29 Hürşid-i çerh gibi ārām-ı^ç ālem için
Şeyb ü firāz-ı dünyā emründe oldu yeksān
- 30 Hağdur saña mu^ç aviñ andan-durur ki nuşret
Olmağa_ebed senüñle kıldı ezelde peymān
- 31 Menşür-ı emrüñi ger bōstāna göstere bād
Soğa gılāf içine tīg-ı hilāfı bōstān
- 32 Ol dāver-i zemānsın kim hān-ı himmetüñe
Bir süfredür toköz çerh mihr ile māh iki nān

- İÜ54a 33 Nāmuñ işitmeg-içün mescid ü minber ister
Cum‘ a günini Hâkdan nite ki hord oğlan
- 34 Rumhuñ bigi ‘ adūñuñ başı irerse çerha
Cisminde üstühānı korkuñdan ola lertzān
- 35 Kim itse dergehūñuñ taqsır hizmetinde
Ölür kuşūrla olur itdügine peşimān
- 36 Qavs-ı kuzah gibi_ olur elvān libās içinde
Her kim ki şubh bigi kapuña geldi ‘ uryān
- 37 Şāhā gubār-ı pāyuñ haqqı-y-içün ki aña
Gerdūn hitāb idüp dir iy sürme-i Şıfāhān
- 38 Gülzār-ı medhūñ için biñ yıl aranur ise
‘ İşkī gibi bulunmaz bir bülbül-i hōş-elhān
- 39 Medh-i Muhammed ile meşhūr-ı kişver oldum
Bu vechden yaraşur dirlerse baña Hāssān
- 40 Cūd ü şecā‘ etiyile nazm ü selāsetiyile
Sen şeh Üveys-i şānī ben kul ikinci Selmān
- 41 Nice ki sākin olup duta zemīn qarārı
Nice ki cünbiş idüp ola bu çerh gerdān
- 42 İki dürrüñi saña bağışlayuben itsün
‘ Ömrüñ ü devletüñi her dem ziyāde Yezdān

Kaside

31

Fe‘i lā tūn Fe‘i lā tūn Fe‘i lā tūn Fe‘i lūn

- 1 Çün ki dün aldı cihān egnine müşgīn sirbāl
Ramazān şerrefehullahe geçüp irdi Şevāl
- 2 Ğarb gürgi femine husrev-i zaygam-merkebe
Kendüyi şaldı revān nite ki zerrīne ğazāl

- 3 Zülf-i dildâr gibi oldu zemîn gâliye-gün
Âsümân ebrû-yi cânâneye gösterdi mişâl
- 4 Burka‘ın şâhid-i gün açdı yüzinden tâ kim
Şavm ‘aşıklarına luğf ile ‘arz ide cemâl
- 5 Dîde-bânı felegün halka haber virmeg-içün
Kıldı bir turfe ‘alâmet ki_ola bu şâdiye dâl
- 6 Ya‘nî âb-ı zer ile çekdi kenâr-ı ufka
Bir ‘aceb nûn ki hey’etde-y-idi nite ki dâl
- 7 Göricek halk-ı cihân ani te‘accüb kırup
Hatırında_eyledi her birisi bir dürlü hayâl
- 8 Kimi didi ki semâ rindi ferahdan almış
Kadeh-i zer eline tâ ki içe mâl-â-mâl
- 9 Kimi didi ki sivârını melek hürinüñ
İner iken bileginden çıkarupdur fi’l-hâl
- 10 Kimi didi ki felek şâhidi çerh urur iken
Şöyle beñzer ayağinden düşürüpdür halhâl
- 11 Kimi didi ki cinândan felege hür çıkup
‘Arz ider ragbet içün mü’mine ebrû-yi hilâl
- 12 Kimi didi ki kuruldı girü rahmet kavsi
Ki_atıla tîr-i şihâb ola şeyâtinle cidâl
- 13 Gerçi her birisi bir dürlü hayâl eyledi hûb
Lîk taḥkîk ile bilmege bulımadı mecâl
- 14 Çünkü bilmekde ani bunları ‘âciz gördüm
Pîr-i ‘aqla didüm iy şâhib-i envâ‘-ı gümân
- İÜ55a 15 Baña taḥkîk eyle bu şekl-i ‘acîbi ne-durur
Vir cevâbın bileyin çün iderem saña sü’âl

- 16 İşidicek sözümi pîr-i ĥired luşf ile
Didi budur ser-i çevġân-ı Şeh-i nîk-ĥiřâl
- 17 Murtażâ-cüd ü Mesîĥâ-dem ü Mûsî-kelimât
Ĥâsen-aķvâl ü ‘Ömer-‘adl ü Muĥammed –ef‘âl
- 18 Ĥusrev-i key-sipeh ü kistrî-i Dârâ-şevket
Ĥân-ı Cemşîd-siyer şâh-ı Ferîdün-minvâl
- 19 Dâver-i devr-i zemân ĥâkim-i iķlîm-i heft
Ĥân Muĥammed şeh-i ferĥunde-pey ü ferruĥ-fâl
- 20 Rumĥınıñ nevgi kilîd-i der-i fetĥ ü nuşret
Tîġinüñ şu‘lesi řubĥ-i şeb-i tuġyân ü dalâl
- 21 Ťavķ-ı iĥsânımı boynına götürür ĥâķân
Dâġ-ı fermânımı ķor cebhesi üzre Ceypâl
- 22 Luşfî ferrâşi alalı ele cârüb-ı seĥâ
Ĥonmadı řâĥn-ı serây-ı dile ĥâřâķ-i melâl
- 23 Pâye-i ķadri Burâķı ne araya ki geķer
Mevzi‘-i eşheb-i eflâķ olur şaff-ı ni‘âl
- 24 İy ‘Alî-cüd ü ‘Ömer-cür’et ü şiddîk-şafâ
Ĥıldı ‘Oşmân ilini ‘adl ile ĥükmüñ ĥöř-ĥâl
- 25 Oldı tevřîĥ-i senâñ ile müvařřaĥ evrâķ
Oldı tezyîn-i du‘ân ile müzeyyen aķvâl
- 26 Keremüñ baĥri-y-ile çeşme-i ĥürřîd şerâb
Ĥazabuñ derdi-y-ile âteş-i Mirrîĥ züġâl
- İÜ55b 27 Dîde-i devlet ü baĥta ķapuñuñ ĥâķi kühül
Ťâyir-i nuşret ü iķbâle oķuñuñ peri bâl
- 28 Diledüm ebre ġüher-pâř elüñi nisbet idem
Ĥîredüm didi ki bundan daĥi yig eyle ĥayâl

- 29 Baħr-i zehhāra berāber ola mı hergiz hīç
Āb-bīz olur ise şām ü seħerde ğırbāl
- 30 Ger dimāġi çemenüñ bŷy bula ħŷyuñdan
Ġonce-i gül diline serd gele bād-ı şimāl
- 31 Baħr-i keffüñde eger kıatre-i ebrüñi göre
Ĥalkına düşmenüñüñ zehr ola āb-ı zülāl
- 32 Sāye-i çetr-i refī' üñ ki bülend ola müdām
Zīynet içün ruħ-ı nuşretde-durur müşġin ħāl
- 33 Kıabırden bīd gibi ditreyü ditreyü tura
Kıorkıudan ger işide heybetüñi Rüstem-i Zāl
- 34 Kıarşular mücrim ü dervīş olanı 'afv ü seħāñ
İtmedin daħi ġünāh eylemedin hīç sü 'āl
- 35 Āsümān üzerine faħırler eyleye-y-idi
Dest-res bulsa atıñ ayāġin öpmege hilāl
- 36 Etmegini baturup kıanına her dem yisün
Rüz-i rüze eger isterse 'adü vech-i ħelāl
- 37 Luţfuñıñ vaşfını ger şüret-i bī-cāne diyem
Cān-ver ola anıñ ħāşiyetinden tımşāl
- 38 Necmi dendān idinüp çerħ diler kim tıpuña
Bun-i dendāndan ide ħızmeti nite ki hilāl
- 39 Eşer-i gevher-i şemşırüñ ile rüz-ı neberd
Şadme-i na' l-i süm-i esbüñ ile ġāh-i cidāl
- İÜ56a 40 Ĥŷn ola kıatre-i emţār şadef raħminde
Şına şulbinde revān müħre-i aħcār-ı cibāl
- 41 Ger zebāne uzada āteş-i kıahruñ fī'l-ħāl
Nutfeye döne ġiru raħm içinde etfāl

- 42 Şāh-ı sidre gibi baş çeke felek ceybinden
Ger niyāmuñi zemīnde dikeler mişl-i nihāl
- 43 Āb-veş nāmiye ceybi çekilüp hāke gire
Emr idüp şāh-ı dırahta dir olursañ ki me-bāl
- 44 Hüsrevā nazm-ı laṭfūmi bugün medhūñde
Ger göre ‘İşkīye taḥsīn diye Selmān ü Kemāl
- 45 Gerçi her kişi baña şı‘rde hem-ser dirilür
Hara binmeg-ile Īsī mi olıser Deccāl
- 46 Nice kim māh hilāl olup ola bedr-i temām
Nice kim şubḥ güneş ‘āleme ‘arz ide cemāl
- 47 Īrmesün māh-ı celālūñe ḥusūf ile muḥāḳ
Gelmesün mihr-i kemālūñe kūsūf ile zevāl
- 48 Devlet ü baht ü se‘ādetle hemīşe ṭapuya
Eylesün ‘ıydūñi ferḥunde Hudā-yı müte‘āl

Kaside
33

Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün

- İE14b 1 Mesīh-āsā girü bād-ı şabā ḥōş rūḥ-perverdür
EE123a 1 Ṭolu şun luṭf kııl sākī evān-ı ‘ıyş-i sāğerdür
- 2 Ne efsūn oḳudı yā Reb bahāruñ sihr-sāzı kim
Hevānuñ mağzı müşgīn ü zemīnūñ hāki ‘anberdür
- 3 Seḥāb yemi hemīn şahrāya ta‘yīn ideli idrār
‘Aṭāsinden cebel zeyli ṭolu dürr ile cevherdür
- 4 Teferrüc eylemeg-içün ne yire kim nazır kılsañ
Gülistān-ı İrem gibi ṭolu nesrīn ü ‘abherdür
- 5 Meger bād-ı şabā urdı seḥer şūr-ı Sirāfili
Ki emvāt-ı çemen yirden durur şan rüz-ī maḥşerdür

- 6 Şecer şāhına bir ziynet virüp-durur çeçekler kim
Hizāb ile nigār olmuş şanasın dest-i dilberdür
- 7 Tezerv ü tūṭī vü dürrāc ü kebk ü sār ü kumrīnūñ
Nevāsın rāstī ‘uşşāḳ işidelden muḥayyerdür
- 8 Gözinden nergesūñ lāle gidermege ḥumārını
Elinde cām-ı lalīni ṭolu yāḳūt-ı aḥmerdür
- 9 Gülūñ dāmānına destin uzatmasun diyü süsen
Yanından hançer-i tīzi çeker reyḥāne gösterdür
- 10 Benefşe zülfi çīninden seḥer beñzer girih çözdi
Anuñ-çün müşk ü ‘anberden ḳamu ‘ālem mu‘ atterdür
- EE12 11 Na‘īm ebvābı şerḥini mufaşşal zīkr ider bülbül
İşidür gūş-i cān ile kime kim ‘aḳl yāverdür
- 12 Çemende lāle üstinde görenler jāleyi şanur
Zümürüd taḥt üstinde muraşşa‘ tāc-ı Nevderdür
- 13 Anuñ-çün bāḡ içinde açar gül süfre-i mīnā
Ki ḥīrī şāḥn-ı şāḥrāda nite kim kāse-i zerdür
- 14 Kenār-ı sūnbül ü nesrīn olalı lāleye bālīn
Ḥarīr-i sebzi şāḥrānuñ gül ü reyḥāna pisterdür
- 15 Dehān-ı şekkerīniyle gül itsün ḥande-i şīrīn
Çemen mülkinde Keyḥusrev-serir ü ḳayşer-efserdür
- 16 Zemīnūñ ḥāki luṭfindan hevāya_ oldı ḥayā ḡālib
Anuñ gibi ki her demde ‘araḳdan ruḥleri terdür
- İÜ58b 17 Sular çekdükleri cedvel bu-durur şāḥn-ı bōstāna
Ḥaṭ-ı reyḥānı yazmaḡa ki ya‘ nī ḥūb mıştardür
- 18 Güle ḳarşu gülistānda hezār āvāz ile bülbül
Bu şīrīn şī‘ ri oḳur kim mezāḳa mişl-i sükkerdür

- 19 Çerāğ-ı ‘ aql yüzüñüñ ziyāsinden münevverdür
Dimāğ-ı rūḥ zülfüñüñ hevāsinden mu‘ anberdür
- 20 Yüce servine ḳaddüñüñ direm Ṭübā bu ma‘ niden
Ki yüzüñ gülşen-i cennet ṭudağüñ āb-ı Kevşerdür
- 21 Bināgüşüñ beyāzından ḩaṭ-ı ser-sebzüñi bildim
Gül ü lāle kenārında biter reyḩān-ı nev-berdür
- 22 Diyār-ı ḩüsnde zülfüñ ḩaşuñ miḩrābı yanında
Çelipā aşılı bildüm yaḩın şeksüz ki kāferdür
- 23 ‘ Aceb fettān-durur çeşm-i siyeh-kār ü cefā-pīşeñ
Ki her laḩza elinde dutduğı şemşīr ü ḩaṇçerdür
- 24 Olalı ḩāk yoluñda ḩamüñüñ kīmyāsinden
Ġanī oldum ne vaşf idem yaşum sīm ü yüzüm zerdür
- 25 Perīşān göñlümün ḩālın eger cānā sorar iseñ
Siyeh zülfüñ ṭuzağına ṭolaşmış bir kebüterdür
- 26 Meger bīmār çeşmüñe devādur ārzü ḩılır
Gözümün nārdānın kim bu vech ile muza‘ ferdür
- 27 Leb-i şīrīñüñüñ vaşfı ne yirde zıkr olur ise
ḩadīş-i ḩandi añmazlar bilürler kim mükerrerdür
- 28 Dilün dārā-yı devrānuñ meger kim medḩini oḩur
Müdām anuñ için şīrīn dehānuñ ṭolu gevherdür
- İÜ59a 29 Penāh-ı ehl-i dīn Sulṭān Muḩammed ḩan şeh-i ḩāzī
EE124a ‘ Aṭā vaḩtinde ḩātimdür veḩā rüzında Sencerdür
- 30 Fesād-ı ‘ ālemi diler irişdüre salāḩına
Anuñ-çün efser ü taḩtı şeb ü rüz esb ü miḩferdür
- 31 ḩişārı ḩamu küffāruñ olur fetḩ eylese cür’et
‘ İyāndur cür’et-i ḩayder kilīd-i bāb-ı ḩayberdür

- 32 Vilādet rūzı rûyına nazer eyledi çün Bercīs
Didi inşāf eyleyüp ki bu meh sa‘d-i ekberdür
- 33 Eyā şāh-ı cihān rûz-ı veġā gürz-i girānuñdan
Sebük-ser düşmenüñ igen perīşān-ġāl ü muzterdür
- 34 Cihānuñ çār rükninden senüñ için bu nüh gerdün
Urupdur nevbet-i penci ki şāh-ı heft-kişverdür
- 35 Kılıcuñ fitne Ye‘cüci fesādın n’ola def‘itse
Şalāġ için çekilmiş āhenīn sedd-i Sikenderdür
- 36 Sen ol ġürşīd-i meh-seyr ü Zūġal-eyvānsun iy ġusrev
Ki bir günde yidi kişver kılıcuña müsahġherdür
- 37 Kenār-ı baġre yap kal‘a ġarāc ü cizye şal gebre
Frengistāna ġükm itmek saña ġaġdan müyesserdür
- 38 Dövende berk-veş tıġuñ ki bir ġatre şu-durur ġüşk
Ne fi‘l eyler ki dökdüġi ‘adūdan ol ter āzerdür
- 39 Se‘ādet devlet ü nuşret ezelden tā ebed senüñ
ġapuñda cān ü gönülden bir iki eski çākerdür
- 40 Ne iġlīme ġadem başsañ kudūmuñdan ol iġlīmüñ
Taşı yākūt-ı rummānī türābı müşg-i ezferdür
- 41 ġılıcuñ şuyı-la ġışmuñ odı içinde düşmenler
ġehī mānend-i māhīdür ġehī mişl-i semenderdür
- İÜ59b 42 Eyā şāh-ı cihān ġuld u ġuşūr u ġür ġaġġı-y-çün
Daġi rāhuñ ġubārinüñ ġaġi kim ‘ayn-ı kevşerdür
- 43 Muġīt olalı taḡ‘umuñ yemi medġüñ cihānını
Sefīnem dürr ü gevherden ġanī oldı tüvāngerdür
- 44 Muġammed medġini ‘İşķī dimekte nazm-ı ġassāndan
Eger yigrek degül ise bilürler kim berāberdür

- 45 Bu ma' nī gerçi kim da' vī gibidür şüretā līkin
Yalan mıdur veyā gerçek bilür ol kim sühan-verdür
- EE124b 46 Niçe kim sāl ü meh dönüp gele gide bu rüz ü şeb
Niçe kim bu zemīn ile semā vü heft aḡterdür
- 47 Niçe kim zülf-i sünbüldeñ hevā mağzı mu' aḡterdür
Niçe kim berg-i nesrīnden gülistān tolu zīverdür
- 48 Hūdā ' ömrüñ bahārını hemīşe sebz ü ter dutup
Ṭapuña virsün ani kim iki ' ālemdede bihterdür

Kaside

35

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

- İE6a 1 Luḡ ile çünkim güler dildār dendān gösterür
Hoḡḡa-i yāḡūtdan dürr ile mercān gösterür
- 2 Burḡa' indan her kaçan kim ' arz-ı dīdār eyleye
Ref' kıılır ebri hūrşīd-i dıraḡşān gösterür
- 3 Cān dilermiş ' āşıkından yüzini göstermege
Baş daḡi vir iy göñül gerçekse erzān gösterür
- 4 Göñlümüñ Mısrında Yūsufsın eyā cān-ı ' azīz
Ayrılıḡuñ çeşmüme dünyāyı zindān gösterür
- 5 ' Ārız-ı kāfūr-gūnuñ zülf-i müşg-āsāñ ile
Ḥalḡa her dem mu' ciz-i Mūsī bin ' İmrān gösterür
- 6 Ol kıyāmet kāmetüñ gülzār içinde luḡ ile
Çün şalına baḡana serv-i hırāmān gösterür
- 7 Āhenīn göñlüñ hergiz nerm olmaz zerrece
Çeşm ü rüyum gerçi sīm ü zer firāvān gösterür
- İÜ61b 8 ' Ārızuñda görelı reyḡān ḡatuñı sünbülüñ
Key feraḡdur gerçi kendüyı perīşān gösterür

- 9 Zülf-i cādūñ eyle üstād-ı cihāndur sihrde
Çeşmine ‘ aşıklarūñ kendüyi şü‘ bān gösterür
- 10 Luḫda rūḫsar u rüyuña kaçan hem-tā ola
Gerçi çok dürlü gül ü lāle gülistān gösterür
- 11 Dil gözñüden çāre şordı kıldı_ışāret la‘ lüñe
Ḥaste derdin bildi çün dārū-yı dermān gösterür
- 12 Ḥasretüñden gözlerüm bir derde olmuşdur dudaş
Rüz u şeb ol derd şuyımı aña kan gösterür
- İE6b 13 Çeşmüñ ebrūñuñ urur miḫrābına yüz āh kim
Kāfer-i bī-rahm kendüyi müselmān gösterür
- 14 Haḫḫ-ı sebzüñ irüşüp yāḫūt-ı gevher-pūşuña
Göñlümüñ Ḥıızrına zulmetde_āb-ı hayvān gösterür
- 15 Ğamze ile çeşm-i şūhuñ gösterür bir fi‘ 1 kim
Rüz-ı rezm ani meger şemşīr-i sulḫān gösterür
- 16 Zıll-ı Ḥaḫ Sulḫān Muḫammed āfitāb-ı mülk kim
Rüz ü şeb ḫalk-ı cihāne luḫ ü iḫsān gösterür
- 17 Salḫānet mülkin ‘ imāret istedügi-y-çün müdām
Düşmeninüñ ḫaşrını çeşmine vīrān gösterür
- İÜ62a 18 Taḫt anuñduğına tıgı ḫüccet-i ḫāḫı‘ yiter
Ḥaşmı ilzām itdügi budur ki bürḫān gösterür
- 19 Ḳor yoruldup izi gibi_ardında bād-ı şarşarı
Berḫ-sür‘ at raḫşına kaçan ki meydān gösterür
- 20 Ḳorḫusından çāk olup zehresi bī-çāre olur
Tünd olup her kime kim şemşīr-i bürrān gösterür
- 21 İy şehinşāh-ı cihān kim rezm rüzı kem ḫuluñ
Heybetiyle kendüyi Sām u Nerīmān gösterür

- 22 Öpüp elüñ pâyuya meh düşmek ister lâ-cerem
Kendüzini gâh gûy ü gâh çevgân gösterür
- 23 Kabza-i tîguñ için şâyed kabûl ola diyü
Âsümānuñ kılzüminden Hüt dendān gösterür
- 24 Vaqt-i ihsān iki keffüñ ebrinüñ bir kaçresi
Çeşmine sâyillerüñ biñ baħr-i ‘ummān gösterür
- 25 Himmetüñüñ süfresinüñ mā-ħazar ħ‘ānı-y-içün
Mıhr ü mehden rüz ü şeb gerdün iki nān gösterür
- 26 Kılıcuñ berki şu‘ā‘ı çün ola rüz-i ġazā
Müşrik ü bed-i‘ tıķāda nūr-i imān gösterür
- 27 Dīn rehinde sensin ol sultān-ı ġāzī kim Hūdā
Müşkilini ‘ālemüñ tapuña āsān gösterür
- 28 Her tozu kim tozıdur pây-i semendüñden şabā
Cāy aña gökde melekler fark-ı Keyvān gösterür
- İE7a 29 Hūr u merdūd ü füsürde ħaluben kāfer olur
Sen Muħammedsin saña her kim ki ‘işıyān gösterür
- 30 Hüsrevā ‘Işķīye taħsīn itdügi ehl-i kemāl
Bu-durur kim şan‘at-i şı‘ri_aña Selmān gösterür
- 31 Her kaçan kim nazm eyleye Muħammed medħini
Şīve-i Hāsān kılur hem tavr-ı Saħbān gösterür
- 32 Niçe kim bu āsümān-ı āsiyā-rev ‘āleme
Gāh māh u gāh ħūrşīd-i dıraħşān gösterür
- 33 Devlet ile kāmran ü kām-yāb olgıl müdām
Kim tapuña ħamu maķşūduñı Yezdān gösterür

Kaside

36

Fā'ī lā tūn Fā'ī lā tūn Fā'ī lūn

- 1 'Adli-y-ile ħusrev-i Behrām-kām
Şükr kıldı 'ālemi Dürü's-selām
- 2 Silk-i mülk-i ehl-i İslāma bu gün
Gevher-i tıġı-y-ile virdi nizām
- 3 Gürzinūñ bir darbına rüz-i neberd
Tırmaya biñ Rüstem ü Destān ü Sām
- 4 Heybeti bang itse dehre üzile
Biri birinden kaçār-ı şubḥ ü şām
- 5 Hergiz idrār istemeye baḥrden
Ger kef-i dūr-pāşını görse ġamām
- 6 Cür'a gibi öper öninde zemīn
Cān-ı Cem çün kim eline ala cām
- 7 Müşk gibi düşmeni dil-sūḥte
Oldı kaçaldı kārı 'anber gibi ḥām
- 8 Emrine oldı müsaḥḥer ser-be-ser
Çın ü Hind ü Zengibār ü Rūm u Şām
- İÜ63a 9 İşiginde rüz ü şeb bu rüz ü şeb
'Anber ü kāfūr nām iki ġulām
- 10 Ger ḫubūra bŷy-i luḫfindan ḫaber
İrse cān bulur remīm olmış 'izām
- 11 Çün kim irişse semendinūñ sūmi
Gevher olur seng müşk olur regām
- 12 Kānde kim olsa belā içindedür
Gice gündüz düşmeni nite ki lām

- 13 Dıtdı her kim dōstı oldı-y-ise
Cān aresinde elif gibi meķām
- 14 Raĥne-i iķlīmi kılmaġa dūrüst
Āb-ı ŐemŐiri olup-durur liĥām
- 15 Gūsne olsa bebr-peyker gūrzi yir
Düşmeni başı çanaġından ta‘ām
- 16 Ka‘be gibi işigine yüzini
Sürisün her kim ki isterse merām
- 17 Şavt-ı zībā-y-ile bezmi muṭribi
İŐbu Ői‘r-i nāzūġi oķur müdām
- 18 Nūr-i rüyūñdan eyā māh-ı temām
Her seĥer diler olur ĥūrŐid vām
- 19 Zülfi ef‘isi n’içün yüzün sürer
Ger zümürüdse_ol ĥaṭ-ı firūze-fām
- 20 Gūlsitānda cilve-i ṭāvūs kıl
Tā görüp utana kebk-i ĥōŐ-ĥırām
- İÜ63b 21 Zūlfü ĥālūñden gözūñ dil mürġine
Şayd içün Şaçdı dāne ķurdı dām
- 22 ÇeŐm-i mestūñ nice hūŐyār ola çün
Sāġer-i la‘lūñ tolu-durur müdām
- 23 Baş ü cān virüp yoluñda dilerem
Çıķarem ‘uŐŐāk ortasında nām
- 24 Cennet-i rüyūñda la‘lūñdür raķīķ
Ĥaṭṭūñ üstinde-durur müŐġīn ĥitām
- 25 Dōst kūyinūñ iti-durur raķīb
Vācib anūñ içün oldı iĥtirām

- 26 Gülşen-i firdevsde bulunmaya
Sencileyin lāle-rūh Ṭübā-ķıyām
- 27 Baş u cāne oldı fermānuñ revān
Beñzer olduñ şāh-ı devrāna ğulām
- 28 Nāşır-ı şer‘ -i Muḥammed dīn-i ḥaķ
Zübde-i ḥalķ-ı cihān faḥr-i enām
- 29 Sencer-i Ḥātım-seḥā Ḥūşeng-fer
Ḥusrev-i Dārā-zafer Cemşīd-cām
- 30 Ḥān Muğammed zıll-i Ḥaķ ḥūrşīd-i dīn
Şāh-ı Key-ḥaşmet Ferīdūn-intiķām
- 31 İy ki buldı sa‘yi-y-ile ‘adlūñüñ
Mustafā şer‘i Ḥudā dīni ķıvām
- 32 Eyledi tedbīrūñe ‘aķl iķtidā
Çün emel fitrākūñe_ıtdi i‘tişām
- İÜ64a 33 Terbiyet ķılır iseñ māh-ı nevi
İşini bir gicede_eylersin temām
- 34 Eyle ķahr itdi ‘adūñı devletūñ
Kim yirinden ṭurmaya yevmü’l-ķıyām
- 35 Sensin ol ḥās-ı Ḥudāvend-i cihān
Ki_ıldı cūduñ şems nūri gibi ‘ām
- 36 Saltānet taḥtında dā’im var ol
Devlet ile iy Cem-i Behrām-kām
- 37 Bir ‘aceb muḥkem ḥişār itdūñ binā
Bürç ü bārūsı-durur ķamu ruḥām
- 38 Ger yıķılup çerḥ devrülse zemīn
Ḥādīşeden görmeyiser inhidām

- 39 Kullesinüñ her nefes hârisleri
 ‘ Arş sākinlerine virür selām
- 40 Ger ola pervāz biñ yıl bürcine
 Çıķımaya bī-beden ķala ħamām
- 41 Çünki bārūsından atıla topı
 Koparur deryānuñ içinden ķatām
- 42 Almaġa Kōšťantıniyye ŗehrini
 Gōsterür İslām ehline_ iltizām
- 43 Āfet-i küffāra olmişdur sebeb
 Mü’mini anuñ-çün eyler ŗād-kām
- 44 Yazılıp-durur buña tārīġ ebed
 Muġkem olsun dāyimā oldu temām
- 45 Medġüñüñ Mıŗrı hevāsında_ uçalı
 Oldı ‘ Iŗķī tütī-i ŗekker-kelām
- İÜ64b 46 Nazmını elfāz-ı ħūbumuñ görüp
 Āferīn dir rūġ-i Selman ü Hümām
- 47 Nice kim dura zemīn uyanmasun
 Ĥāb-ı ġafletden ‘ adūñ olan müdām
- 48 Dōstuñuñ devletiyle baġtını
 Eylesün bīdār Ĥayy-ı lā-yenām
- 49 Raġmet-i ġalk-ı cihānsın tā cihān
 Ola devletle ol cihānda müstedām

Kaside

37

Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lün

- EE110b 1 Ĥamdülillah kim girü meŗŗāta-i sūr-i zafer
 Ġāze-i fetġ ile nuŗret ŗāhidi rūyın bezer

- 2 Tāli^ç oldu āsümān-ı bahtdan devlet mehi
Maşrıq-ı ümmīdden şems-i se^ç ādet çekdi ser
- 3 Ārzü dürrācını şayd eyledi bāz-ı murād
Āhū-yı maksūde urdı pençesin şīr-i zafer
- 4 Dürlü reng ile olup ārāste tāvūs-ı feth
Şāhuñ iqbālī gülistanında oldu cilve-ger
- 5 Hüsrev-i Rüstem-şecā^ç et Erdeşīr-i şīr-dil
Kisrī-i Hātīm-sehāvet kayşer-i Fağfūr-fer
- 6 Pādişāh-ı mülk-gīr ü şehriyār-ı tāc-bağş
Dāver-i cinn ü inās ü qahramān-ı baħr ü ber
- 7 Kātil-i küffār şemşīr-i Huda şīr-i Resūl
Faħr-i ^ç ālem āfitāb-ı sāye-ver hayrū^ç l-beşer
- İÜ65a 8 Şāh-ı gāzī Hān Muħammed şem^ç -i şer^ç ü şems-i dīn
Bahr-i luţfu kān-ı cūd ü ma^ç den-i fazl ü hüner
- EE111a 9 Saltānet tahtında her kim ide anuñla cedel
Efserini yile virüp āħir eyler terk-i ser
- 10 Şāh-ı gāzīdür ki fethi düşmenin kesr eyleyüp
Hāne-i ^ç ömri bināsın eyledi zīr ü zeber
- 11 Rāh-i dīnde sādīq u rüz-ı gāzāda murtażā
Āl-i ^ç Oşmāndur velīkin ^ç adi ile gūyā ^ç Ömer
- 12 Leşker-i manşūrı gerdinden gülistāna şabā
İledürse zāyid olur çeşm-i nergesde başer
- 13 Fitne-i küffārdan İslāmī hıfz itmek için
Tīgı hışn-ı āhenīn oldu çomāgı def^ç -i şer
- 14 Halk kaçan görür-idi şāhid-i āsāyişi
Zulm şāmın āfitāb-ı ^ç adli kılmasa seher

- 15 Şîr-peyker sancağından mâh-ı kalb-ârâ-yı feth
Berķ ururdu nite kim kalb-i esedde nûr-i ħ er
- 16 Hizmetinde serv gibi her ki toğrı olmadı
Dest-i devrândan irişdi pâyine zaĥm-i teber
- 17 Cengde bed-ĥāhı boynına ‘ adûsı başına
Gürz ü şemşîri olurlar rû-be-rû vü ser-be-ser
- 18 Şehr-i İstanbûlı bir laĥza içinde alduğı
Meĥdî-i āĥir-zemân olduğına şāhid yiter
- 19 Her ki sūsen gibi medĥine dil uzada olur
Geldüği sâ‘ et vücûde mişl-i nerges tâc-ver
- IÜ65b 20 Meclisi ehli olur def gibi ser-tā-pāy gūş
Her kaçan nāyı yanınca oĥınur bu şî‘ r-i ter
- 21 Şubĥ-i devlet irdi sākî toğdı ĥürşîd-i zafer
Vaĥtidür la‘ l-i müzab ile pür ola cām-ı zer
- 22 Nāle-i ĥumrî işidüp lāle gibi cām dut
Tā ki yol bulmaya saña fitne-i devr-i ĥamer
- 23 Sen melek-sîret perî-hû māhı gören ādemî
Dir buña ĥürî-durur māder ferîştehdür peder
- 24 Ķāmetüñdür serv-i gülzār-ı leĥāfet āh kim
İrmedüm ‘ ömrüm şu gibi bu hevāda_itdi güzer
- 25 İy meh-i mihr-aĥterüm gül yüzüñüñ şevķı-y-ile
Ķonce gibi merdüm-i çeşmüm-durur ĥünîn-ciger
- 26 ‘ İşve-i çeşmüñle ruĥsāruñ gülinden kem degül
Lālenüñ bağrında dağ u çeşm-ı nergesde seĥer
- 27 Ĥaĥtuñ ile la‘ lüñüñ vaşfını yazsam nāmeye
Ĥaĥt ‘ anber-būy olup ĥāme olur ney-şeker

- EE111b 28 Sākiyā gül mevsimidür hāşşa feth-i şāh ile
 ‘Ālem oldı fer bulup bāğ-ı cināndan hūb-ter
- 29 Bu ferahdan şād olup şahn-ı şahrāda bugün
 Hızr gibi hulle-i sebz ile tonandı şecer
- 30 Cān şafā bulmağ-içün şāfi meyi dök sāgere
 Vaqt-i şādī vü tarebdür gitdi dillerden keder
- 31 Āsümāna efser-i şādī irişsün yiridür
 Şimdi kim feth-i şehenseh-durur illerde haber
- İÜ66a 32 Behmen-i Hūşeng-şaşmet Kisrī-i Behrām-kām
 Keykubād-ı Cem-şaşem İskender-i Dārāb-der
- 33 Zıll-i Hak Sulţān Muhammed āfitāb-ı dīn ki_olur
 Yidi deryā kefi lek-başşı katında bir şemer
- 34 Her ne araya irişür ise ol ferruğ-şadem
 Devlet ü iqbāl ü bahta olur ol ara maşer
- 35 Hūsevā devrān nice kim devr kıla görmeye
 Bir senūñ gibi şeh-i ‘ālī-güher şahib-naşer
- 36 Bir gāzā kılduñ cihān içinde ki_anı rūzigār
 Şevket ü ferrine İslām ehlinūñ tārīh ider
- 37 Eyledūñ Koşantıniyye şehrini bir demde feth
 Kōmaduñ tekfūra hergiz zerrece cāy-ı mefer
- 38 Ākıbet şahruñ kılıcı ile şat‘ olup başı
 Terk kıldı ‘ālemi kesdi hayātından vezer
- 39 Def gibi yiye şabanca dest-i devrāndan ruhi
 Her ki sen şeh hizmetinde bağlamaz ney-veş kemer
- 40 Baır ü berde her ne deñlü varsa kāferler şamu
 Tīğ-ı tūzūñ harbini işidüp itdiler şazer

- 41 Mār gibi çünki nīzeñ dil uzada gizlenür
Rūbeh-i māde gibi bīşe içinde şīr-i ner
- 42 Ol Sikender keştīyi yürüt-di-y-ise baħrde
Sen Sikender keştīlere yirde itdürdi sefer
- 43 Hıvıf-i tıģuñdan ‘ adū gösterdi arķa yay gibi
Gerçi rüz-i rezm gögsin gerdi mānend-i siper
- İÜ66b 44 ‘ Avnūñ ile āhū-yı hūnīn-cigerdür şīr-dil
‘ Adlūñ ile kebk-i bī-zūr oldı şāhīn-şāh-per
- 45 Pādişehler gerçi olur taħt u tāca mu‘ tebir
Sensin ol kim taħt u tāc olur senūñle mu‘ teber
- EE112a 46 Āħir-i ‘ ömr-i ‘ adūdur evvel-i fethūñ senūñ
Ba‘ de Deccāl oldı Mehdīnūñ livāsi müşteher
- 47 Devlet ü iķbāl ile ‘ ālemde dāyim var ol
Kim şalāh-ı mülk ü dīn-çün terk kı lup h‘ āb u her
- 48 Bir iş itdūñ düşmen-i dīn olana ki_olmuş-durur
Rāzī vü hoşnūd senden Tañrı vü Peyģamber
- 49 Hısvrevā ‘ Işķī kuluñ ol cevherīdür kim bu gün
Rište-i nazma dizer güftār yirine durer
- 50 Hūb elkābuñ şerif aduñ ile olduģı-çün
Oldı şı‘ rüm böyle hūb u nāzük ü zībā vü ter
- 51 Zāhir iken keff-i Mūsī işe gelmez pāy-i gāv
Var iken enfās-ı ‘ İsī gūşa girmez nehk-ı her
- 52 Kişver-i iķbālden niçe ki bürc-i nuşrete
Rāyet-i fetħ ola naşb ide ‘ adūdan kesr-i cer
- 53 Leşker-i nūşret-ğulāmuñ kim naşīridür Hıudā
Her ne yire varsa dāyim düşmene bulsun zafer

Kaside
38

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

- İE4a 1 İy cemāli Ka'be zülfüñ halkasına urdum el
Hācetüm budur beni bend-i belādan sen saşın
- 2 Mihrüñ iħrāmiyle küyuñüñ tavāfında olan
Cennetīdür şād olsun olmasun zār u enīn
- 3 Bir ağız luţf eyleyüp bendem diseñ lebbeykümüñ
Pür ola āvāzesinden āsümān ile zemīn
- 4 Ol leb-i şīrīn ' itābı-y-ile ol ebrū-yı turş
Def' -i sevdā-yı hevā-y-içün düzer iskencübīn
- 5 Hürmetine la' lüñüñ yāķūtı dutaram tutar
Ben gözümde zer içinde dāver-i dünyā vü dīn
- 6 Milk-gīr ü tāc-dār u kam-baħş u kām-yāb
Şīr-ceng ü bebr-zūr u kān-yesār u yem-yemīn
- 7 Hüsrev-i Ğāzī Muħammed Hān şeh-i leşker-şiken
Āferīn dir ' adl ü dādını görüp Cān-āferīn
- 8 Hüsrevā ol key-nişānsın kim kapuñda yaraşur
Bende ola Keyķubād u çāker ola key-nişīn
- 9 Elyāķ olduñ her selāţından serīr ü efsere
Cāy-ı Cemşīde nite kim oldu İbni Enbetīn
- 10 Sencileyin şāh-ı ğāzī hüsrev-i ' ālī-güher
Görmedi devrān giçürdi çok şühūr ile sinīn
- 11 Yār u aġyāruñ için hāzır idipdür dāyimā
Mār-ı ef' ī zehr-i ķātīl eng şāfī engübīn
- 12 Zillet ile düşmenüñ ne assı zinde olduġı
Çünkü hūn olmuş-durur yidüġi nite kim cenīn

- 13 Kim-durur Hâtim ki ani saña teşbîh eyleyem
Hırmen-i cūduña Cevne gibi var biñ hūşe-çîn
- 14 Rīm halkı gibi ditrer Üngürüs ile Fireng
Çün sefer ‘azmî-y-çün ura rāyüzüñ esbūñe zîn
- 15 Oldı dīdāruñla çeşm-i devlet-i ‘ālî qarîr
[Buldı] āşāruñla cism-i millet bākî şemîn
- 16 Qalmaz ayakda başını āsümāna irürür
Her kimi qaldurmağ-içün dutduñ ise sen elin
- İE4b 17 Berq-ı şemşirüñ eger deryā-yı ‘ummāna düşe
Heybetinden hūn ola aşdāfda dürr-i şemîn
- 18 Düşmen-i bed-bahtuña her dem çağırup dir ecel
Ne durursın hāzır olmışdur kefen qazıldı sin
- 19 Nevk-i aqlāmında ol demde midādı hūn ola
Hārbūñüñ vaşfını çün yaza Kirāmü ’l-kātibîn
- 20 Sa‘ y-i meymūn u hümāyūn-rāyuñ ile rüz u şeb
Rāyet-i dīndür muzaffer āyet-i Haqdur mübîn
- 21 Husrevā ‘ālem-penāhā hāk-i dergāhuñ haqi
Kim aña ta‘ zīm kı lup āsümān eyler yemîn
- 22 Her qaçan medh ü senāña uzadur ‘Işkı zübān
Dir āmîn qaldurup destini Cibrîl-i Emîn
- 23 Mihr ü hubbuñ gitmedi cān u dilümden bir nefes
Hāmd ü şükrüñ olmadı hālî dilümden hîç hîn
- 24 Niçe kim çerh-ı çehārümden tülü‘ idüp güneş
Nūri-y-ile eyleye qaşr-ı cihānı aydın
- 25 İydüñi ferhunde kı lup Haq te‘ ālā tapuña
Qande kim olursa olsun hāfiz u yār u mu‘în

Kaside
39

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

- 1 Sebdür şahrā hevā ' anber-nesīm
Cū kenārı oldu cennāt-ı Na' im
- 2 Lāle mağzı oldu pür-müşk ü ' abīr
Ġonce ağı oldu pür-dürr-i yetīm
- 3 Gül zümürüd tahta çıkup oldu şāh
Karşusunda bülbül-i gūyā nedīm
- 4 Bād cān-bağş oldu nite kim Mesīh
Mürğ gūyā oldu nite kim Kelīm
- 5 ' Iyş ider çerh-i muhālif rağmına
Kimde kim varışa tab' -ı müstaķīm
- 6 Vaķt-i güldür bī-mey ü yār olmağıl
Güş eyle çünki pend ide hākīm
- 7 Oldı müşgīn mağz-ı cān beñzer seher
Zülf-i sünbülden girih çözdi nesīm
- 8 Bāde iç çekme günāh endīşesin
Bendelerdendir güneh resm-i kađīm
- 9 Gerçi cürmüm bīşdür endāzeden
Ġam yimezem pādişāhumdur Raħīm
- 10 Gülsitān-ı hūld olmuşdur cihān
Lāle n' içün gösterür nār-ı caħīm
- 11 Sūsen uzadup zübān güş-ı güle
Didi ba' de hāmd-i Sübhān ü Ażīm
- 12 Ger miyānuñı dilerseñ zerle pür
Virdüñ olsun medh-i sultān-i kerīm

- 13 Hān Muḥammed şāhdur mülk anuñ
Hāk̄dur cūdı āyinde zerle sīm
- 14 ‘ Afv ü cūdı mähī-i faqr u günāh
Luṭf u qahrı māye-i ümmīd ü bīm
- 15 Teng olmışdur ‘ adūsı ‘ aynına
‘ Arşa-i ‘ ālem nite kim çeşm-i mīm
- 16 Keffi öñinde dem-i cūd u seḥā
Kān baḥl̄ olmış-durur deryā le ’īm
- 17 Ger ḥayāl-i tıgını ide ‘ adū
Ḥavf düşüp gönline ola dü nīm
- 18 Şehriyārā şükr ‘ Işkī bendeñi
Ḥazret üye medḥ-ḥ̄ān itdi Qādīm
- 19 Mihr ü meh niçe ki ideler sefer
Baḥt u devlet işigüñde_ olsun muḫim

Kaside

40

Fe‘i lā tün Fe‘i lā tün Fe‘i lā tün Fe‘i lün

- 1 Döşedi ferş-i zümürüd girü şahrāya çemen
Şaçdı ol luṭfi görüp üzerine sīm semen
- 2 Müje-i yār gibi şöyle ki ‘ aşık diline
Ebr qavs-i qazaḥ ile oldı yire tır-figen
- 3 Bir şafā buldı gülistān nefesinden bāduñ
Ka‘be şehrine irişdi şanasın bŷy-ı Qaren
- İE12a 4 Hāk̄ mehdinden ider cünbüşi kuvvet dutuban
Dāye-i ebr çemen tıflına virdükçe leben
- 5 Def‘ -i Zāḥḥāk-i Dey içün nite kim Efrīdün
Gāviyām ‘ alemin ḥaṭmī girü kıldı ‘ alen

- 6 Kuvvet-i Rüstem-i bād ile hālāş oldu gül
 Ġonce çāhında esīr idi nite kim Bījen
- 7 Āsümān gibi çemenden olalı sebz zemin
 Hey'et-i cem' -i zevāhir görünür mişl-i peren
- 8 Bād-ı şubha ne haber virdi 'aceb faşl-ı bahār
 Ki cihān mağzı deminden pür olupdur lāden
- 9 Bülbülün girye vü zārīsini gülşende görüp
 Gülmege karşına Ġonce-i gül açdı dehen
- 10 Jāleyi lālede her kim ki seher göre görür
 Cām-ı yāķūtı ki pür olmuş ola dürr-i ' Aden
- 11 Sürh-rū olduĝi-çün āl-i Muħammed gibi gül
 Gösterür sebz kıllup cāmesini vech-i ħasen
- 12 Buldı bāzār-ı gülistānda metā' ımı kesād
 Sünbülün zülfini çīn çīn görelı müşg-i Ĥoten
- 13 Şubh çün dökdi gülābın çemen üzre şebnem
 Ĥoķķasın açdı benefşe pür ider ĝāliyeden
- 14 Bezmini gül şehinün her gice kılmaĝa münīr
 Lāle şem' ini yaķar nerges-i zerrīne-legen
- 15 Ka' r-ı baħr olalı lūlū-i şehāb ile zemīn
 Kūhuñ oldu kemeri lāle-y-ile kān-ı Yemen
- 16 Söze bülbül uzadup dil n 'içün olmaya Kelīm
 Oldı gül-nār ķabes vādī-i gülşen Eymen
- 17 Yazduĝı sebz ħarīre ħaķ-ı reyħān bu-durur
 Tā zarar kılmaya nerges gözi kılduĝı fiten
- 18 Şubh-dem bu ĝazeli bülbül-i şūrīde güle
 Derd ile oķur idi dutmuş idüm ĝuşumı ben

- 19 İy semen-‘arız u nesrîn-beden ü gönçe-dehen
Boyuñuñ nâreveni bendesidür serv-i çemen
- İE12b 20 Bülbül-i dîl yüzüñüñ gülşeni vaşfin dimege
Uzadur biñ dili bir demde nite kim süsen
- 21 Bâddan sünbülüñi çünki perişân gördüm
Gül gibi çäk iderem gayret idüp pîrâhen
- 22 ‘Anberîn hâlûñ esîri olalı ‘ışk odına
‘Üd gibi yaqıluram iy kâfûr-beden
- 23 Kışver-i hüsnde meh-rüler öküşdür gerçi
Çamudan vech-i laîfüñi görürem ahsen
- 24 Çeker iseñ beni katl itmege şemşîr-i cefâ
Baş koyup pâyuña hükümüñe tutaram gerden
- 25 Yüzüñüñ mâhına mihrüm dağı efzûn olur
Dürlü dürlü baña senden niçe kim ire miñen
- 26 Göñlüñi nerm kaçan ide gözüm yaşı-y-ile
Her kaçan şu verile saht-ter olur âhen
- 27 Nite kim şem‘ -i zübân-çerb saña sūzum ile
Dilerem derd-i dili bir gice kılam rüşen
- 28 Mihr idüp zerreñe iy mâh derümden gelseñ
Güniden görmeye gün diyü yaparam revzen
- 29 Yardı hancer-i gamzeñ yüregümi nite kim
Düşmenüñ sînesini tîğ-ı şeh-i kalb-şiken
- 30 Dâver-i dîn-i ‘Areb hâkim-i iklîm-i ‘Acem
Husrev-i rüy-i zemîn pâdişeh-i devr-i zamen
- 31 Hân Muḥammed şeh-i gâzî şeref-i devlet ü dîn
‘Âlim-i ‘ilm-i Alî câmi‘ -i ahlâk-ı Ḥâsen

- 32 Leşkeri-y-ile ğazā eylemege eylese ‘azm
Yāver ü rehberidür ‘avn-i Hudā-yı zū’l-men
- 33 Kılıcı ābı vü ciddi güneşi sa‘yi-y-ile
Hurrem ü sebz-durur memleket ü farz ü sünen
- 34 Tāyir-i ‘arş-nişīmen ki anuñ himmetidür
Oldı_aña çeşme-i mihr āb u kevākib erzen
- 35 Rüstem-i luḫfi cihān Zāline itseydi meded
Nīm rūzına bahāruñ yürimezdi Behmen
- İE13a 36 Pertev-i berķ-ı cürāziyle qarīn olur ise
Mişl-i hürşīd-i semā rüşen ola kalb-i miḫen
- 37 İy ser-efrāz-ı cihān oldı bugün vaşfuñda
Fehm ḫayrān u ḫired ‘āciz ü diller elken
- 38 Sūsen-i hançerüñi düşde ḫayāl eyler ise
Başın öñinde benefşe gibi görür düşmen
- 39 Gūy-ı iķbāli urup ilteli meydān serine
Düşmenüñ ḫaddi dü-tā oldı nite kim miḫcen
- 40 Tīre ḫalurdı ebed çeşme-i hürşīd-i semā
Nūr-i rāyuñdan eger olmasa-y-idi rüşen
- 41 Nāmuñı zıkr ideli menber üzerinde ḫatīb
Yıķıluban yaķılur oldı ḫamu deyr ü veşen
- 42 Cümle ‘ālem dil olur ise kemālūñe senüñ
Diyimez biñde birin niçe ḫılam vaşfuñı ben
- 43 Tīĝ-ı Hindüñi ḫıtā şāhı eger görür ise
Ola pīşānīsi çīn çīn nite kim rūy-i micen
- 44 ḫusrevā ḫāk-i rehüñ-çün ki anuñ gerdine
İrimez yıllar ile yiler ise müşĝ-i ḫoten

- 45 ‘Ömri oldukça başı üzre eger döner ise
Görmeye şi‘rde ‘Işkīye bedel çerh-i kühen
- 46 Terbiyet bulalı ‘avnüñ ile şi‘rüm bahri
Şadef-i şab‘ da perverde ider dürr-i ‘Aden
- 47 Kİş-i Bahreyni eger cāyize için vireler
‘Ārif öñinde degül dürr-i şemīnūme şemen
- 48 Niçe kim bād-ı bahāruñ dem-i cān-bağşı-y-ile
Rūy-ı dildār gibi ola müzeyyen Gülşen
- 49 Gülşen-i devlet ü ‘ömrüñi Ĥudā tāze dutup
Eylesün rūzuñı sa‘d ü şapuñı sağ u esen

Kaside

41

*Müs tef‘i lün Fe‘ū lün Müs tef‘i lün Fe‘ū lün**Mef‘ū lü Fā‘i lā tün Mef‘ū lü Fā‘i lā tün*

- EE286b1 1 İy sāye-i se‘ādet ĥürşīd-i çerh-i devlet
Şānuñda oldı münzel āyāt-ı Fetḥ u Nuşret
- 2 Ceyş-i zafer-ğulāmuñ her kişvere ki_ider ‘azm
Hem-reh yanınca nuşret rehber öñince furşet
- İE13b 3 Luţfuñ ĥazīnesinden oldı ‘atā vü ihsān
Ĥūrşīde efser-i zer gerdūna sebz ĥil‘et
- 4 Mihr ile mihr yüzün ĥāk-i derüñe sürdi
Andan-durur ki görmez hīç iĥtirāk u ric‘et
- 5 Takvime ĥalk muĥtāc olmazdı her ser-i sāl
Ṭıtsa şabī‘ atuñdan seyyāre istiķāmet
- 6 Ṭapuñladur beķāsi ‘ālemde şāhlıguñ
Nite ki_olur heyūlā-y-ile beķā-yı şuret

- 7 Kānūnı her şifānuñ görüñdi mantıkuñda
Cārī kelāmuñ ile olalı ‘ayn-ı hikmet
- 8 Zūlmüñ zaḥīresinden bulmağ-ıçün necātı
Ḥōrezme tuḥfe olsun ‘adlūñe kıl işāret
- 9 Muḥkem fūrū‘ uñ ile sulṭānlıguñ uşūli
Bāğ-ı cihānda şābit ol iy dıraḥt-ı devlet
- 10 Bāda vireli küfrüñ ḥākini nār-ı ḳahruñ
İslām kişverine saçıldı āb-ı raḥmet
- EE287a 11 Rūz-ı vegāda dir‘ üñ āyīnesine baḳar
Çüñkim zafer ‘arūsı kendüye vire zīnet
- 12 Görsün seni cihānda her kim dilerse göre
Ḥürşīd-i Müşterī-fer Mirrīḥ-i Zühre-‘ işret
- 13 Gerdün gibi yüceldi rüz u şeb işigüñde
Çenber idüp bilini her kim ki kıldı ḥıdmet
- 14 Lāzım‘ adūña guşşa saña nite ki şādī
Her kişinüñ naşibi virildi rüz-ı kısmet
- 15 Dil-gīr ḳaşrı dehrüñ varur idi ḥarāba
Bennāsi luṭfuñuñ ger kılmasadı meremmet
- 16 Nīzeñ başında görđi başın nite ki perçem
Saña muḳābil olup ol kim dilerdi rif‘et
- 17 Ḥazmuñ şebātı_öñinde iy gāzī-i girān-gürz
Kūh-ı ḳavī-teḥammül ṭab‘ında var ḥıffet
- 18 Sen ḳal cihānda bāḳī kim güci düşmenüñüñ
Dār-ı bekādan itdi sūy-ı fenāya riḥlet
- 19 Gerçi ‘azīz-durur Mışr-ı felekde ḥürşīd
Sürür zelīl olup ḥāk-i derüñe cebhet

- 20 Her nār u gerd ki_esbüñ na' linden ola olur
Fagfūra t̄ac-1 devlet Ceypāle dağ-1 ' izzet
- 21 Yāruñ olanda söz yok düşmen olanı dahi
Luṭfuñla_utandurursın ancak ola mürüvvet
- 22 Cūd ü şecā' et ile olmaduđına hem-tāñ
Ṭab' uñ ile kılıcuñ yiter delil ü hüccet
- 23 Şehlikden el yuyıben Behmen gibi yudılır
Sen ejdehāya karşı her kim iderse cür' et
- 24 Medḥüñ şekerlerinden şirīn iken dehānı
Didi revān bu şı' ri zevk eyleyüp ṭab' et
- 25 Açup niḳābuñ ebrin iy māh u mihr-ṭal' et
Göster ruḥuñ gülini eyle cihānı cennet
- 26 Nār-1 hevāñ dağı göñlümüñ alınında
Her laḫza tāze olsun ki_ oldur nişān-1 devlet
- 27 ' Uşşāk-1 bī-nevāña her laḫza kāmētüñi
' Arz it ḳoparmasunlar feryād idüp kıyāmet
- 28 Ger şıḫḫatin dilerseñ iy cān ṭabībi buyur
Dār-1 şifā lebüñden dil ḫastesine şerbet
- EE287b29 29 Yüzüñ güline göñlüm bülbül-şıfat özenür
Bağrumda lāle gibi ḳonalı dağ-1 ḫasret
- 30 İt bigi öldürürdüm ger biñ ise raḳībüñ
Olsa-y-idi ṭapuñdan bir zerrece ' ināyet
- 31 Çekdi esir ḳılup zülfüñ dilümi bende
Cān kişverin ḳılalı ' ışḳuñ çerisi ğāret
- 32 Ḫıfz eylemeğe ḫüsnüñ gülzārmı nazerden
Yākūt üzre ḫaṭṭuñ müşk ile yazdı āyet

- 33 Mihrüm ziyāde oldı tapuña çeşm-i şūhuñ
 anımı içmeg-içün gösterdügince rağbet
- 34 Ğavġādan üşenürem hāl-i derüm bir bir
 Tapuña  arz iderdüm girseñ elüme halvet
- 35 Zālīm gözüne hey di  ahdünde ol şehüñ kim
 Hürşīd bigi  adli  ālemde bula şöhet
- 36 Muhyī-i din ü devlet zīb-i serīr ü efser
 Māhī-i zulm ü tuġyān hāmī-i farz u sünnet
- 37 Müsī-yed ü Süleymān-ferr ü Sikender-eṭvār
 Yaḫyā-dil ü Mesīhā-enfās u Hızr-sīret
- 38 Sulṭān-ı heft-kışver Ğazī Muḫammed ol kim
  Ahdinde irürüpdür  arşa serin şerī  et
- 39 Nüşirevān-ı  adli ger olmasa cihānda
 Mezdek zemānı gibi giderdi hīll ü hürmet
- 40 İy dāver-i zemāne bu dehr merta ında
 Rā ı olalı tapuñ oldı şemīn ra iyyet
- 41 İkbāl ü baḫt ü devlet yüzini görmek için
 ıldılar işigünde rüz-i ezelde bey at
- 42 Hāmmāl-vār gerdün addi dü-tā oldı
 Yükletdüñ üzerine ol deñlü bār-ı minnet
- 43 Āsānlıġ ile olur ḫall her müşkili cihānuñ
 Tab uñ taşarruf idüp eyleye çün ki diket
- 44 İki_ayda ṭoksan altı al a yıķuban alduñ
 Şāhib-ķırānluġuña yiter hemīn  alāmet
- 45 Kūs u nefīrūñ ile tōp u tüfeklerünün
 Āvāzeleri şaldı iqlīm-i hefte heybet

- 46 Şāhā hezār olsa ʿİşkī kuluña hem-tā
Tūfī-i pūr-feşāhat görmeye Mısr-i midhet
- EE288a 47 Bu bıkı-i fıkr-i hūbum Tūrāna irse olur
ʿİsmetde olduğına şāhid revān-ı ʿİsmet
- 48 Şīrīnliginden ola şermende şehd ü sükker
Sözüme iltifātuñ kandi virürse lezzet
- 49 Şavmuñ niķābın açup niçe ki şāhid-i ʿıyd
ʿArz Eyleye hilālī ebrūsı-y-ile talʿ et
- 50 Maķbūl ü saʿ d kılsun şavmuñla ʿıydüñi Hāķ
Olsun kapuñda bende iķbāl ü fetḥ ü nuşret

Kaside

42

Feʿi lā tūn Me fāʿi lūn Feʿi lūn

- İE14a 1 Kimse bilmez dehānuñi meger ol
ʿĀlimü ʿl-ğayb ü kāşifü ʿl-esrār
- 2 Çıkarursañ zekāt-ı hūsnüñi
Ben faķīri unutmağıl zīnhār
- 3 İtlerüñ ile müfteḥir olalı
Şoḥbetinden raķībüñ itdüm ʿār
- 4 Şerme-sār oldı mihr-i rūyuñdan
Āsümānda meh-i dü penc ü çehār
- 5 Ölür isem ğamüñle dirileyin
Ķabrümüñ üzerine eyle güzār
- 6 Dişeler ğonce ađzuña beñzer
Yok yire kıлма hiç göñlüñi dār
- 7 Kīmyā-yı seʿ ādet ister iseñ
Vird idin medḥ-i şāhı leyi ü nehār

- 8 Şāh-ı kişver-güşāy u ʿālem-gīr
Māh-ı sâʿ d-aḥter ü seʿ ādet-yār
- 9 Āfitāb-ı semā-yı ʿizz ü celāl
Ḥan Muḥammed şeh-i bülend-tebār
- 10 Ḥādimi dergeh-i bülendinüñ
Oldı ḥāmillerine ʿarşuñ cār
- 11 Yüz sürisin ayağı toprağına
Her kim isterse ola ber-ḥurdār
- 12 Çārsūsında rüz-ı heycānuñ
Germ ider tıḡı gevheri bāzār
- 13 Sensin ol Ḥayder-i Nebī ki olur
Kār-zāruñda kār-ı Rüstem zār
- 14 Şıḡne-i zulmi eyledi iḥrāc
ʿAdlün olalıdan emīn-i diyār
- 15 Himmetün şāhbāzı pāyında
Oldı zengüle ḳubbe-i devvār
- 16 Görmemişdür cihān senün gibi
Şīr-dil bebr-ceng ü nimir-şikār
- İE14b 17 Rüz-ı heycā cürāzuñı görsün
Kim ki görmedi āb-ı āteş-bār
- 18 Oḡul u kız ile gelüp şehler
Ḳapuña oldılar ʿabıd ü cüvār
- 19 Bāḡ-ı cānda senā gülin bitürür
Ebr-i cūduñdan irişen midrār
- 20 İki bendeñ-durur siyāh u sifid
Rüz u şeb işigüñde ḥıdmetkār
- 21 Heybetün rezm rüzı düşmenüñüñ
Eyledi miḡferin serinde ḥimār

- 22 Hâkduğına Muĥammedüñ her şey
 Qıldı ikrâr terk idüp inkâr
- 23 Luţfuñuñ büyü fâyizü 'l-ervâĥ
 Tıĥuñuñ nâmı qâı' u 'l-a' mâr
- 24 Qadrüñ öñinde âsümân bî-kadr
 Keffüñ öñinde baĥr bî-mikdâr
- 25 Yidi kişver senüñ-durur diyü
 Qıldılar şâhler qamu ikrâr
- 26 Qılmaĥ-ıçün cihânı Hâq ma' mür
 'Adlüñi eylemiş-durur mi' mâr
- 27 Himmetüñe şecâ 'et ile kerem
 İki câme-durur şî'âr u dişâr
- 28 Ĥusrevâ kemterîn kuluñ 'Işqî
 Rüz u şeb medĥüñi ider tekrâr
- 29 Niçekim def idüp belâ-yı deyi
 Cennet-âsâ qıla cihânı bahâr
- 30 'Ömrüñi devlet ile rüz-be-rüz
 Qılsun efzün hemîşe Ĥâlîq-ı bâr

Kaside

45

Fâ'î lâ tün Fâ'î lâ tün Fâ'î lâ tün Fâ'î lün

- EE84a 1 Ĥusrevâ saña zemîn fermân müsahĥer âsümân
 Var ol niçe ki turur arz u döner âsüman
- 2 İrişüp çevĥânüña diler göge aĥdura tób
 Anuñ-ıçün güy-veş oldı müdevver âsümân

- 3 Hargehũn üstinde ĩsār itmeg-içün her gice
Hõş getirür cem idüp dümenle gevher āsümān
- 4 Menzilini yüce idüp hõş irişdi rif' ate
Hıdmetũnde çim bilini kıldı çenber āsümān
- 5 Dāver-i řāhib-kırānsın her ne dilerseñ buyur
Hükmeñũn tahtında-durur ger zemīn ger āsümān
- 6 Hāzretũnle eylesün hıç berāberlük ' adū
Olmadı olmaz zemīn ile berāber āsümān
- 7 Dūd-ı nār-ı qahruña nāgeh olur-ise dudaş
Gösterür āyīne-i řāfın mükedder āsümān
- 8 ' Ālemũn mihterlerinũn bihterisũn lā-cerem
Rüz ü şeb üstüne tutar sebz çader āsümān
- 9 Bildi ' ahdũnde degüldüğün eyü mey-h'ārlık
Anuñ için ser-nigün eyledi sāger āsümān
- 10 şu le-i tıguñla gül-gün olalı rüy-i zemīn
Pertevinden rāyuñũn oldı münevver āsümān
- 11 Hızmetũnde gice gündüz çün ki ārām itmedi
Çande buldı sebz hil' atle zer efser āsümān
- 12 Düşmenũn üzre şebhün itmeğī ister meger
Kim direr seyyāreden her gice leşker āsümān
- 13 Himmetũn bezmini ' itr ile mu' atter kılmāğa
Gösterür her şubh-dem zerrīn micmer āsümān
- EE84b 14 Devletũnũn sāyesinde ger bulursa terbiyet
Çıla naşş-ı aşğarini sa' d-ı ekber āsümān
- 15 Çahr ile rüy-i zemīnden ider olursañ nigāh
Heybetũnden bī-kıyāmet döker aşter āsümān
- 16 Çullaruñũn defterinde bu ' ulüvv-i qadr ile
Husrevā nāmını yazar ' abd-i aşğar āsümān

- 17 Çün haṭīb-i devlet aduña oqıdı huṭbeyi
 Ƙodı zīr-i pāyine nüh pāye menber āsümān
- 18 Her seher çeşmini rüşen eylemeg-içün alur
 Āsitānuñ toprağından köhl-i ağber āsümān
- 19 İşigüñe ƙulluğın ‘arz ider anuñ-çün alur
 Ücreti-y-çün her gice bir magribī zer āsümān
- 20 Baḥşışünden her gice pür eyleyeli dāmenin
 Gevher ile baḥr-veş oldu tüvānger āsümān
- 21 Meclisüñüñ yādına Nāhīd bu şi‘r-i teri
 Naḫşa düzüp çalduğince ƙılur ezber āsümān
- 22 Nūr-i rüyuñdan zemīn rüşen münevver āsümān
 Būy-i zülfüñden zemīn müşgīn mu‘atṭer āsümān
- 23 Hüsni ile hem-tā degül-durur tapuña gerçi kim
 Gösterür her şubḥ dem hürşīd-i ḥāver āsümān
- 24 Bōstānında zemīnüñ niçe ki_ıtdi cüst ü cū
 Görmedi ƙaddüñ gibi yüce şanevber āsümān
- 25 Mihr ile iy māh-ı mihr-aḫter ger itmezseñ nazır
 Ʀutuşuser nār-ı āhumdan ser-ā-ser āsümān
- 26 Nergesüñ gibi degüldür biri şūḥ u ‘işve-ger
 Gicelerde gösterür çok gerçi ‘abher āsümān
- 27 Gerçi çok ser-geşte olup devr ƙıldı görmedi
 Hüsni ile bir kimse ki_ola saña hem-ser āsümān
- 28 Naḫş-ı ḫaṭṭuñ levḥ-i dilden gitmeyüp oḫunıser
 Rūz-i maḫşer dūrile çün mişl-i defter āsümān
- 29 Zūlmet-i şebden şacıñ gibi ƙalurdı müşk reng
 Nūr-i rüyuñdan seḫer bulmasa zīver āsümān

- 30 Zılm kılma ben zemîn ile beraber olmaşa
Ol şehüñ devrinde ki_ oldur ‘adl-perver āsümān
- 31 H̄ān Muḥammed zıll-i Yezdān āfītāb-ı dīn ki_ anuñ
Mihreden damına saçar her seḫer zer āsümān
- 32 Ger zemîn rüyındaki şehler kamu cem‘ olalar
Ara yirlerinde olur şāh-ı Cem-fer āsümān
- 33 Rif‘ at ü vüs‘ atde kaşruñuñ katında gösterür
Ḳubbe-i heftini bir tāk-ı muhaḳḳar āsümān
- 34 Maḫbaḫūndan şubḫ şīlānuñ çekildükçe ider
Kāse-i zerrīn-i mihri pür-mūza‘ fer āsümān
- 35 Gāv-ḫab‘ ü ḫar-dimāg‘ a‘ dāyı kılsun dir helāk
Şaḳladuđı anuñ içündür gāzanfer āsümān
- 36 Keşret-i āvāzesinden leşker-i manşūruñuñ
Vehme düşer şarşılur gābrā vü ditrer āsümān
- 37 Medḫ-i ‘işḳīye naẓer kıl ḫusrevā tā göresin
Ḳāfiyesinde nice bağlu-durur her āsümān
- 38 Niçe kim ḫūrşīd ufuḳdan ḳaldura zerrīn ‘alem
Olsun emrūñe zemîn fermān müsahḫher āsümān

Kaside

46

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- EE106a 1 İy penāh-ı mülk-i Rūm u dāver-i Īrān-zemîn
Ḥükmüñüñ maḫkūmı-durur leşker-i Tūrān-zemîn
- 2 Āsümāna tur diseñ bula zemîn gibi ḳarār
Dön dir iseñ āsümān gibi ola gerdān zemîn
- 3 ‘Ālemi ‘adl ile ş’ol resme ‘imāret eyledüñ
Rub‘-i meskūnuñ içinde ḳalmadı vīrān zemîn

- 4 Rahmuñuñ destinde olmasaydı қаһруñ қılıcı
Кіштелерден ықарурды шу yirine қан zemīn
- 5 ‘İzzet ile faһr қılır āsümān üzre hezār
Esb-i şarşar-seyrüñe olduғи-çün meydān zemīn
- 6 Қаһруñuñ çevgānı bādı ger irerse el-‘ iyāz
Ġüy-veş öñüñde ola her yaña ġaltān zemīn
- 7 Nev-bahār-ı lu᠗fuñuñ bād-ı şabāsi yılda bir
᠗onadur çıçek gibi қalmış iken ‘uryān zemīn
- 8 Düşmenüñüñ gerdeninden қanı berg-i süsenüñ
Anca dökdi kim pür oldu lāle-i nu‘ mān zemīn
- 9 Lu᠗fuñuñ mihri-y-ile bārān-ı mihrüñden-durur
Ġüldüғи şahrā vü bāğ u olduғи şādān zemīn
- 10 Düşeli kūh-ı veқāruñuñ girān bārı_üstine
Yüzini az қaldı şuda eyleye pinhān zemīn
- 11 Rif‘ at ile himmetüñüñ pāyine olmış-durur
Āsümān-ı heftümīnde țārik-i Keyvān zemīn
- 12 Yok yire tapuñı қanlı olmasun dir lā-cerem
Düşmenüñi zīr-i zeylinde ider pinhān zemīn
- EE106b 13 Tābişinden nār-ı қаһruñuñ irerse zerrece
Sevrini göre kebāb u һütını biryān zemīn
- 14 Leşkerüñüñ keşretinden çün teһammül eylemez
Ġāh ġāh anuñ içündür olduғи lerzān zemīn
- 15 Қанқı vārūn-baһt kim oldu һılafuñ ile yār
Yaraşur ol rü-siyāha kim ola zindān zemīn
- 16 Cān feraһ bulur қақан kim mu᠗rib-i bezmüñ oқur
İşbu şı‘ r-i nāzüғи iy dāver-i Īrān-zemīn

- 17 Ger düşe bir kaçre yarüñ iy büt-i Yunan-zemîn
Hikmetinden her giyâsini bitüre cân zemîn
- 18 Hatt-ı nev-resteñ gibi bittürmedi sebz ü tarî
Böstânlerde bitürdi gerçi çok reyhan zemîn
- 19 La' lüñüñ âb-ı hayâtından meger tıydı haber
Kim şafâsinden akıdur çeşme-i hayvân zemîn
- 20 Tîr-i gamzeñ küştesinden ol kadar tolmış-durur
Kim bitüriser giyâler yirine peykân zemîn
- 21 Germ olup mihr ile gerdân olalı âsümân
Görmemişdür sencileyin dilber-i fettân zemîn
- 22 Öldi didiler rakîbüñi ferahdan germ olup
Şimdiden girü olasıdur didüm yih-dân zemîn
- 23 Dūd-ı âhum âsümânı âsümânî kılalı
Âteşinden sînemüñ tolmış-durur yeksân zemîn
- 24 Dil gamüñüñ cāyidür eyle ri' âyet luḫ kı
Ger ' imâret ola senden n'ola bu vîrân zemîn
- 25 Hey digil zülfüñe destin zulme kılmasun dırâz
Şâh devrinde ki ' adlindendür âbādân zemîn
- 26 Âsümân-ı şems-i devlet Hân Muhammed zıll-i Hâk
Rûz-i rezm anuñ şükühından olur lertzân zemîn
- 27 Pây-i esbine nisâr eylemeg-içün dem-be-dem
Âsümân-ı uñzer-gerinden hâşıl eyler kân zemîn
- 28 İy şeh-i Cem-fer ' adüñüñ gözlerine gösterür
Hurrem ü ser-sebz gülzârını hâristân zemîn
- 29 ' İzzet ider âsitânuña sürür Ceypâl ruḫ
Baş kor dergâhuña karşı öper hâkân zemîn

- EE107a 30 Keffüñüñ bārānı seylerden zemīn ‘ummān olur
Nār-ı qahruñ süzişi-y-ile olur nīrān zemīn
- 31 Mār gibi keç-rev ü pür-şūr olan düşmenüñ
Her giyāsini gözine gösterür şü‘ bān zemīn
- 32 Bir ağız gel hizmete diseñ bu deñlü şıql ile
Mürğ gibi bāl ü per açup ola perrān zemīn
- 33 Görmedi devr-i feraḥ-baḥşuñ gibi görmez daḥi
Bu sükūnetle geçürür gerçi çok devrān zemīn
- 34 Ol raḥīmü’l-ḳalbsin kim sāyil-i mey-ḥāneye
Luṭf ḳılup eyledüñ in‘ām-ı zer iḥsān zemīn
- 35 Şehriyārā ḥusrevā ‘Işḳī redīf-i medḥüñi
Eyleyeliden zemīn olmış-durur bōstān zemīn
- 36 Olmasun ol teşneden ‘ayn-ı ‘ināyet ābı kem
Ḥurrem ü ser-sebz olur çün kim bulur bārān zemīn
- 37 Niçe kim ḳaşr-ı çehārüm ḥusrevi ‘adli-y-ile
Bula ziynet tuta revnaḳ ola ābādān zemīn
- 38 Devlet ile kām-kār ol kām-yāb ol var ol
Zīr-i zīn-i emrūñe_olsun rām cāvīdān zemīn

Kaside

47

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- EE121b 1 Şaḥn-ı şaḥrā lāle vü gülden cinān bōstānidür
Sāḳiyā la‘līn ḳadeh şun kim feraḥ devrānidür
- 2 İ‘tidālinden hevānuñ bir leṭāfet buldı kim
Şubḥ-dem her ḳaṭre kim ṭamlar ider devr ani dūr

- 3 Gülsitānda nerges-i maḥmūra şebnem her seher
Lāle cāmiyle şunar bir rāḥ kim reyḥānīdür
- 4 Esdügince şubḥ-dem bād-ı şabā kamu nebāt
Nice tırmasun zemīnden mürde cismi cānidür
- 5 Bōstānda lālenüñ üstinde jāle luṭfını
Kim ki görürse şanur yārüñ leb ü dendānidür
- 6 Bād-ı ‘anber-bār u lāden-rīz gülşen bezminüñ
‘İtr-sāzı ğāliye-sāyı ‘abīr-efşānidür
- 7 Ğusl idüp her gice nīlūfer uru-turur seḥer
Şuya seccāde dōşer sān ‘ābid-i Rabbānīdür
- 8 Gül yaqasın çāq kıtur ğonca baĝrın kan ider
Bülbülüñ feryād u āhı kumrınüñ efĝānidür
- EE122a 9 Çevresinde gülşenüñ tāze benefşe luṭf ile
‘Ārızı üstinde yārüñ şan ḥaṭ-ı reyḥānīdür
- 10 Şubḥ-dem kim görse şanur lāle üzre jāleyi
La‘l ü gevherden pür olmış kāse-i mercānīdür
- 11 Yāsemīn ü nesteren kim görünür her birisi
Ğayb kūyından irişmiş dilber-i rūḥānīdür
- 12 Zīverini sīm ü zerden düzdügi nerges budur
Ya‘nī kim gülzār bezminüñ kadeḥ-gerdānidür
- 13 Sebzelerle nesterenden şaḥn-ı şaḥrā-y-ile kūh
Ma‘den-i pīrūzedür yāḳūt-ı aḥmer kānidür
- 14 Gül şecerden göstereli nār kamu şāḥlar
Nūr u nevrinden kef-i Mūsī gibi nūrānīdür
- 15 ‘Andelībüñ gönlini ğonce uğurladıĝıne
Şāhid-i şādık gülistānda leb-i ḥandānidür

- 16 Şāh-ı reyḫān dest uzadup gülüñ dāmānına
Yapışur ise ‘aceb mi dilber ü cānānidür
- 17 Gūş-i cāne şubḫ-dem irdi dilinden bülbülüñ
Bu ğazel kim şehd-veş şīrīnlik anuñ şānidür
- 18 Nerges-i ra‘ nā gül-i ruḫsāruñuñ hayrānidür
Nārven şaḫrada ḫaddüñ servi ser-gerdānidür
- 19 ‘Aşk meydānında her dem bu perīşān göñlümi
Gūy-veş ser-gerde kılan zülfüñüñ çevgānidür
- 20 Hūsn iḫlīmi müselleme olduğına ḫapuña
Levh-i yākūtuñdaki reyḫān ḫaḫuñ ‘unvānidür
- 21 Göñlümi mecrūḫ kıılma dahi ğamzeñ tīği-le
Cānı bildüñ çün ki kaşuñ yaymuñ ḫurbānidür
- 22 Ḫare geyüp çeşm-i şūhuñ kūşe-i miḫrābda
Gerçe olur līk hūsn iḫlīmīnūñ fettānidür
- 23 ‘Arız u ruḫsāruñ üzre ol mu‘ anber sūnbülüñ
Ravzada cevlan ider tāvūs-ı Hindustānidür
- 24 Anuñ için gūş iderem ney ki derdüñ arturur
Anuñ için nūş iderem mey ki la‘ lūñ ḫānidür
- 25 İy ruḫı gül gird-i nesrīnündeki reyḫānuñı
Tāze vü ser-sebz tutan gözlerüm bārānidür
- 26 Āferīn sen serve olsun kim melāḫat bağīnūñ
Kāmetüñ şimşādı ruḫsāruñ gül-i ḫandānidür
- EE122b 27 Yār neñdür diyü benden ne sorarsın iy raḫīb
Cānumuñ cānānesidür derdümüñ dermānidür
- 28 Dilberüm bōstān-ı luḫf ile sipīhr-i hūsnde
Serv-i sūnbül-zülf ü ḫūrşīd-i ḫamer-pīşānidür

- 29 Ol leb-i yākūt-ı dūr-pūş iy Mesīh-i Hızr-pey
Zülfüññ zülmetlerinüñ çeşme-i hayvānidür
- 30 Ne Hümā-sāye se' ādet-baḥş devlet-yārsın
İşigüñe bende olan 'ālemüñ sulṭānidür
- 31 Hey digil zülfüñe destin kılmasun zulme dırāz
Adl ile dārā-yı devrān Keyḳubād-ı şānīdür
- 32 Hān Muḥammed dāver-i dīn-i 'Arab kim irş ile
Rūm sulṭānı 'Acem kistrāsi Çīn hākānidür
- 33 Rūz-ı bezmüñ ḥaşmetiyle Hüsrev-i Pervīzidür
Rūz-ı rezmüñ cür'etiyle Rüstem-i Destānidür
- 34 Gevher-i iḥsan ile pür kılsa tañ mı 'ālemi
Ḳulzüm-i dü-şāḫı destinüñ seḫā 'ummānidür
- 35 Himmetüññ süfresinüñ māh ü mihriyle sipihr
Deste-i sebz ile ḳonulmuş bir iki nānidür
- 36 Devlet ü iḳbāl ile Cemşīd ü İskender gibi
Cinn ü insüñ dāveridür berr ü baḫrūñ ḥānidür
- 37 Düşmen-i Fir'avn-ḫūyı eylemeg-içün helāk
Kendüsi Mūsī elinde nīzesi şü' bānidür
- 38 Her ne yire 'azm kılursa müsahḫer kılamaḫa
Nuşret u fetḫ u zafer enşārı vü a' vānidür
- 39 Şu sepüp çārū çalup saklamaḫa işigini
Ebr saḳḳāsi şabā ferrāşi gün der-bānidür
- 40 İrş ü isti' dād ile şehlik anuñ olduḫıme
Ḥuccet-i ḳāṭı' 'adūya ḥançer-i bürrānidür
- 41 Hüsrevā Sünnī ile olup muvāfiḳ Rāfiżī
Cān ü dilden 'ahd-i 'adlüñde ḳamu 'Oşmānīdür

- 42 Āb-ı rahmetle şuvadur ehl-i İslāmī müdām
Tıg-i bürrānuñ ki kāfir qanunuñ ‘atşānidür
- 43 Nuşret ü fetḥ ü zaferle devlet ü iqbāl ü baht
Zāt-ı pāküñe Ḥudādan qamusı erzānidür
- 44 Ol ‘Alī-cūd ü Ḥasen-aḥlāqsın kim tapuña
Cān ü gönülden maḥabbet itmeyen mürdārīdür
- 45 Her ne fen var ise zih̄n-i ḥūbuñuñ ma‘ lūmidür
Her ne müşkil olsa rāy-i pāküñüñ āsānidür
- 46 Ḥalk̄ ümīdi kiştini ser-sebz idüp bitüren
‘Avnūñüñ ḥürşīdi-y-ile luṭfuñuñ bārānidür
- 47 Ḥusrevā ‘Işķī Muḥammed ḥānedāninüñ bugün
Ḥaḳ bilür kim cān ile Ḥassāni vü Selmānidür
- 48 Naẓm-ı rengīn ü dil-āvīzūmi her kim görse dir
Vaşfda Firdevsī-durur medḥde Hākānīdür
- 49 Böyle şīrīn ü laṭif ü ter iden eş‘ārumı
Sen şehinşāh-ı cihān taḥsīni vü iḥsānidür
- 50 Niçe kim faşl-ı bahāruñ revnaqından bāgda
Sūsen ü nesrīn ü gül sebz ü sepīd ü qanīdür
- 51 Nev-bahār-ı ‘ömrüñe irişmesün bād-ı ḥazān
Kim vücūduñ ḥalk̄ üzre rahmet-i Raḥmānīdür

Kaside

48

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- EE167 1 İy Cem-i kişver-sitān u ḥusrev-i iḳlīm-gīr
Şāhsın Behrām gibi şīr-küş efser-pezīr
- 2 Darb-ı tıgūndur ki virür mülk kārına qarār
Gerd-i ḥaylūñdür ki ider necm çeşmine qarār

- 3 Dōstuña düşmenüñe Hâk te‘âlâ emri-le
Luṭf u kahruñ ile olduñ hem beşîr ü hem nezîr
- 4 Vaşfuñuñ biñde birini diyimeye aşına
Ger zebânın tîr bigi âhenîn eylerse Tîr
- 5 Cûd ile halk-ı cihâni şöyle eyledüñ ganî
Kim bulunmaz arasalar rub‘-ı meskûmî fakîr
- 6 Nev-bahâr-ı luṭfuña olsa muşâhib bir nefes
Yâsemîninden gül-i hamrâ bitüre zemherîr
- 7 Kim-durur Hâtim ki ani saña teşbîh eyleyem
Hürmen-i cûduñda biñ Cevne degüldür bir şa‘îr
- 8 Fazl mihri maşrıq-ı ceybünden ideli tûlû
Mekrûmet ebri olupdur baḥr-i keffünden maṭîr
- EE167b 9 Mâh-ı Zühre-‘ işret ü Mirrîh-heybetsin ki_olur
Çeşme-i hürşîd rây-ı rûşenünden müstenîr
- 10 Kâmeti zûr-ı zemândan oldı kej mişl-i kemân
Hıdmetünde râst her kim olmadı mânend-i tîr
- 11 Şîr-i çerḥ üstinde olsa pây-e-i taḥtuñ n’ola
‘Âdet-i dîrîndür olur taḥt pâyı cây-ı şîr
- 12 Hân Muḥammed ḥusrev-i şâhib-kırân diyü yazar
Defter-i iḳbâle aduñı felekdeki debîr
- 13 İşigüñüñ ‘anberîn ḥâkine ursa yüzini
Çarelikdan kurtulup kâfûr gibi ola kîr
- 14 İki keffüne göre kim maḳsem-i erzâḳdur
Görinür hengâm-ı iḥsân yidi deryâ bir gadîr
- 15 Çanḳı iḳlîme nefîrûñ virse ḳahruñdan ḥaber
Dühl gibi döge gögsin halkı eyleye nefîr

- 16 Nite kim gīsū-yı cānān ‘āşık-ı şeydā dilin
Eyledūñ ser-keşleri kīnūñ kemendine esīr
- 17 Meclis-i cān-perverūñ yādına Zühre çengini
Çalduğince naķşa düzilür bu şî‘r-i dil-pezīr
- 18 Tāl‘etūñden aç niķāb olsun çerāğ-ı dil mūnīr
Saçlaruñdan çöz girih tolsun dimāğ-ı cān ‘abīr
- 19 Nice kırtaram ‘aceb ben zūlf ü çeşmūñden dili
Kim kemend-endāzdur biri biri naħcīr-gīr
- 20 Kāmetūñ servi hevāsīdūr serümūñ āh kim
Rūz-veş tūl-i emelde geçdi bu ‘ömr-i kaşīr
- 21 Yüz bulup her laħzada biñ dürlü fitne kıparur
‘Işve-ger çeşm-i siyāhuñ kim ola kaşuñla bir
- 22 Rūşen oldı beyt-i aħzānda gözüm beñzer gelür
Mışrdan pīrāheniyle sūy-i Ken‘āne beşīr
- 23 Saħtdur göñlüñ görürem seng-i ħārādan biter
Nermdür endām-ı ħubuñ bilürem mişl-i ħarīr
- 24 Āfitāba müşgden ħať servden kāmēt gerek
Zerrece tā kim ola sen māh-ruħsāre nazīr
- 25 Luťf ü nāzīklükde dir idüm nazīridür temām
Ĥuld gülzārı güli lāleñ gibi olsa nazīr
- 26 Ĥōş-nefessin nite kim ‘anber meger olmış-durur
Büse cāyuñ ħāk-i dergāh-ı şehinşāh-ı kebīr
- EE168a 27 Keykubād-ı Cem-neseb Ĥüşeng-i Tāhmüres-şükūh
Ĥusrev-i Fağfūr-ferd Dārā-yı Efrīdün-serīr
- 28 Ĥan Muħammed zıll-i Yezdān āfitāb-ı memleket
Kām-rān ü tādār ü ħaşm-bend ü kal‘a-gīr

- 29 Zerrece hürşid-i rāyiniñ hayāli ger gele
Hātırına ekmeñ çeşmini eyleye başır
- 30 Ol Hümā-pervāz-durur himmeti şeh-bāzı kim
‘Arş üzre āşiyān tutmuş-durur ider şafır
- 31 Görmedi çeşm-i zemān işitmedi gūş-i felek
Aña hem-tā devlet ile nev-cüvān aql ile pır
- 32 İy şeh-i şāhib-kırān ol dāver-i zı-şānsın
Kim semend-i bād-pāña şahn-ı ‘arş oldu mesır
- 33 Birbirinden münkaṭı‘ olurdu bī-şekk olmasa
Kār-bān-ı şubḥ ü şāma luṭf ü iḳbālūñ ḥafır
- 34 Buldı “kerremnā” libāsi birle ‘ālemde şeref
Ḥāk-i ādem olduḡı-y-çün āb-ı rüyuñdan ḥamır
- 35 Ḥusrevā şāhib-kırānā ḥak-i dergāhuñ ḥaḳı
‘Adlūñüñ puştinde ‘ālem ger şaḡır ü ger kebır
- 36 Cümleten āsūdedür in‘ām-ı ḥulḳuñdan meger
İncinüpdür süzen-i pülāddan çeşm-i ḥarır
- 37 Gerçi kim naḳḳāş-ı vehm üstād-ı hāzıḳdur velī
Yazmadı şafḥa-i imkānda ṭapuña nazır
- 38 Yüz uranlar dergehüñe oldılar ehl-i na‘im
Kim ḥılāfuñ tutdı-y-ise oldu aşḡāb-ı sa‘ır
- 39 ‘Adlūñüñ āvāzesi ‘ālemde zāhir olalı
Şır pistānından iḳer emn ile büzgāle şır
- 40 Ger ‘ilāç eylerse rāy-ı şāyibūñ luṭf eyleyüp
Nāle idüp ḥāme-i bīmār ḳılmaya şarır
- 41 Sen ‘azīz-i Mışr-ı ‘ālem medḡini şām ü seher
Vird idinmişdür dil ü cān ile ‘Işḳī-i ḥaḳır

- 42 Kırtulup nođşāndan irişem kemāle ger baña
Himmetüñ luřfuñ hevāsında olursa ger zāhır
- 43 İzzet ü kıadrüñ degül muştıaç medh ü mādihe
Ka' be müstağnīdür andan kim döşeyeler haşır
- 44 Niçe kim cünbiş kılup řāk-ı felek ola zeber
Niçe kim ārām kılup hāk-i ğabrā ola zır
- 45 İyduñı ferhunde ' ömrüñi ziyāde eyleyüp
Kıande olsañ haızretüñe Kırdigār olsun naşır

NECÂTİ

Kaside der feth ü zafer-i sultan Mehmed

KASİDE

1

Mef' ū lü Me fā' ī lü Me fā' ī lü Fa' ū lün

- 1 Bilse idi demüñ mürdeleri itdügin ihyā
Cān vire idi irmek için bu deme ' İsa
- 2 Haddüñle kıadüñ yādına bāng eylese bülbül
Cānā gül-ü-serv ayda semi 'nā ve ātā 'nā
- 3 Geldi bir ayağ üstine biñ serv çemende
Beñzer ki kıyāmet kıoparur ol kıad-i ra' nā
- 4 Virür haber-i lā 'lüñi bād-ı ser-i kūyuñ
Lābüd getirür Ka 'be misāfırleri ğurmā
- 5 Gül ruğlaruñā bende iken kıaçdı meger zülf
Kıefsūs ile başın çevirür haşı-ı semen-sā
- 6 Çok başlu dirilmesün ol zülf kim anı
Şuya ğlte şusuz getüre ğāl-i ruğ-i zıbā
- 7 Düşdüñ heves-i zülf-ü ğaşa ey dil-i mikın
Başuñā kıara yazu imiş bu kıuru sevdā

- 8 Yāqūt olur saht-ü qurur qanı ‘ aqıqūñ
Yüzini kızardub çün ala büseñi şahbā
- 9 Nāçār eger qaşuñ ile gözüñi ğamzeñ
Ol türke kim uymaya ki_ elinde ola tuğrā
- 10 Kuyūña gelen kimse göñülsüz gider ey dōst
Ağşama qalır zülfüñi kim kılsa temāşā
- 11 Zülfüñ nice yollar başa ey çeşmi harāmī
Şimden gerü yüz virme gel ol kāfire zīrā
- 12 Feth- ü zafer-i devlet-i Sulţān Muḥammed
Küfr ehlinüñ eyledi bu gün başın aşāğa
- 13 Ol fahr-i salāţin-i cihān adı içündür
İslām ile küfr ehli arasındaki gāvġā
- 14 Ol şeş perinüñ darbı elinden düşürübdür
Ğam şeş-derine möhre-i maqşudunı a‘ dā
- 15 Gül gūne gibi ‘ ırz günü feth ‘ arūsı
Sürer yüzine ḥūn-ı ‘ adūyi ki_ ola zibā
- 16 Şan merdümek-i çeşmdürür perçemi tūġuñ
Ki_ oldu zaferüñ dīdesi anuñ ile bīnā
- 17 Ey Şāh-ı cihān gerd-i rehüñ gibi görünür
Dāmān-ı celālünde bu nüh tāq-ı mu‘ allā
- 18 Geçdi bu ḥayāl-i kec ile günü hilālüñ
Kim na‘ l-i semendüñe şerefde ola hem-tā
- 19 Bāzār-ı celālünde ‘ ayārın mehüñ eksük
Gösterdi şeb-i tār miḥakdür aña gūya
- 20 Bir zerre teveccüh ide ger ṭab‘ -ı münīrūñ
Gün gibi bu gün rüşen olur ḥālet-i ferdā

- 21 Kapuñ görelî gökde qarār eylemeyüb gün
Dünyâyı tolanur idemez bir yeri me'vā
- 22 Mīzān -ı veķāruñda sebük sengi cibālūñ
Mī' yār-ı zamīrūñde seher sīmi key ednā
- 23 Keff-i keremūñ görelî havf ile hayādān
Kūhsāra kaçar ebr-ü güher bahri ider cā
- 24 Olmasa idi sa'y-i seḫāb-ı keremūñ ger
Olmaya idi şāh-ı emel sebz-ü- muṭarrā
- 25 Hōş bahrdürür keff-i kerīmūñ ki revāndur
Cū gibi añā her yañadan lü'lü'-i lālā
- 26 Cūduñ işidüb gördi gider kendüden āḫır
Urur yüzine dest-i seḫāb ile şu deryā
- 27 Ayaḫda ḫalubdur işi hergiz başa varmaz
'Asruñda senūñ tevbe elinden mey-i ḫamrā
- 28 Bunca zer ü-sīm ile yine bahşişün umub
Rāh-ı çemene dikdi 'aşa nergis-i a' mā
- 29 Serv-i çemene 'izzet olalı ḫademūñde
Hōş geçdi revān ṭab olanlar nitekim mā'
- 30 Virdūñi du'ā eyle Necātī Şeḫe tā kim
Şükri şeker i ṭūṭī-i ṭab' uñ ola-gūyā
- 31 Eṭrāf-ı bilādı ola emn ile müretteb
Esbāb-ı murādı ola fetḫ ile müheyyā
- 32 Olduḫca cihān baḫtı eli eyleye dā'im
Fetḫ āyīnesin gerd i sipāh ile mücellā

Kaside-i der vasf-ı Sultan Mehmed aleyhirrahme

KASİDE

6

Mef̄ ū lü Fā' i lî tû Me fā' i lü Fā' i lün

- 1 Handān ider cihānı yine faşl-ı nev-bahār
Nite ki cān-ı 'āşık-ı ğam-gīni vaşl-ı yār
- 2 Cem' -i şükūfe şahne-i deyden ferāğ idüp
Tutarlar elde başı açuğ cām-ı hōş-güvār
- 3 Dirler ki devr-i cām-ü zemān-ı ferahdürür
Bu devri virme 'ākil iseñ bāda zīnhār
- 4 Mestāne her çiçek ege kōmış külāhını
Güyā ki bir nigārdürür şūh u şīve-gār
- 5 Ğuşsa deñizi ğarķasını itmege halās
Hağ hāzır etdi sebzeyi her yerde Hızr-vār
- 6 Zindān-ı hākden bu nebātātı çekmege
Bārānı rismān ider elṭāf-ı Kirdigār
- 7 Bu sahn-ı sebze 'arşa-i maḥşerdürür meger
Anuñ içün turur bir ayağ üzre biñ çinār
- 8 Şahn-ı çemende lāle midür görünen yā hōd
Ḳanlara boyanu mu yatur nāfe-i tatar
- 9 Yā hōd 'arūs-ı gülşene virmege armağan
Vālā-yi surḫa müşg-i siyeh şardı lāle-zār
- 10 Tiryāk koydı hoḳka-i lā' line lāleler
Görüb çemende āb-ı revānı mişāl-i mār
- 11 Bir servün ayağına yüz urmağ içün gider
Döne döne terāne ile bāğa cūy-bār
- 12 Gösterdi köni gözüme virüb cilā çemen

- Sebze gökünde encüm-i ezhârî âşikâr
 13 Açmasa goncanuñ girihin jâle dişleri
 Yıllar geçe jdi nâhün ile açmaya jdi hâr
- Gül hâr süzeni jle turub dâmenin iler
 14 Tâ ola bezm-i Şâhda raqqaş-ı gül-‘ izâr
- Zî meclis-i şerîf-ü-zihî reşk-i bâğ-ı huld
 15 Zi ‘ işret-i lâîf-ü-zihî gayret-i bahâr
- Bâğ-ı İrem gözine görünmez kimesnenüñ
 16 Min-ba‘ d kimse cennet için çekmez intizâr
- Câm-ı şarâb-ı nâb mıdur anda devr iden
 17 Yâ hûd sipihr virdi mi her ferde ihtiyâr
- Kim kamunuñ elinde ola bahtı kevkebi
 18 Geh dilegince seyr ide geh eyleye qarâr
- Çinî tabağda çarh meh-ü-mihr-ü-encümi
 19 Bu bezme dizdi sîb-ü-bih ü-dâne-i enâr
- Gül yüzini eline alub geldi şöhbete
 20 Kızardı haclet odı ile şerm-sâr
- Nergisler eşrefiyi şarub ağ kâğada
 21 Kıldı nişâr-i ‘ urs-i cevân-bahtı kâm-gâr
- Şeh-zâde-i yegâne gül-i bâğ-ı salţanat
 22 Şeh devletinde çekdi dür-i bahtı der-kenar
- Gül-zar-ı salţanatda yetişdi iki nihâl
 23 Bâlîde-vü-resîde semen-çihre gül’-izar
- Peyvend itdi rişte-i şer’ile Şah-ı ‘ aşr
 24 Tâ hâşıl ola mîve-i şîrîn-ü-âbdâr
- Yâ Rab sa‘ âdet ile cihânda bu izdivâc
 25 Çün devr-i mihr-ü ‘ ömr-i Mesih ola pây-dâr

- 26 Ola şafâ-vü ' ayş-ü-murād ile ber-devām
Nite ki ' ahd-i Hüsrev-i Cemşid-iktidār
- 27 Sulţān Muḥāmmēd ibn-i Murād eşref-i mülūk
Dārā-yi tāk-baḥş-ı salātin-i rüzigār
- 28 Şāh-ı nücūm-kevkebe ḥōrşid-i meh-rikāb
Mīr-i ḳazā-tüvān-ü-ḳader-ḳadr-ü-yem-yesār
- 29 Tāb-ı temūz-ı zulmden üşenmesin şu kim
Oldu penāhı sāye-i inşāf-ı Şehriyār
- 30 Dā'ım sinān-ü gürzi ser-efrāz-ü şaf-şiken
Her dem kemend-ü-tīri ' adū-bend-ü-cān-şikār
- 31 Baḥr-ı kefinde ḳılıcı şol māhī gibidür
Kim arḳasında nazm-ı zemīn ola üstüvār
- 32 ' Ahdüñde kimse eylesesün çarḫa ilticā
Dār-ül-emānda olana ḫācet degül ḫişār
- 33 Dest-i cevādun ile meger da'vī itdi kim
Şermende oldı yüzine tatar kefin biḫār
- 34 Her gün sürer yüzünü cenābına āfitāb
Anuñ içün irürdi göke fark-ı iftiḫār
- 35 Şāhā Necātī gevherüñüñ ḫab'ı cevheri
Dizdi beyaz kāğıda lü'lü-yi bī-şümār
- 36 Tā kim varub düğün günü şaçu ḫarīki ğile
Şāhuñ ayağı toprağına elyeye nişār
- 37 Olğıl hemīşe ' işret-ü ' ayş ile ber-devām
Olğıl hemīşe baḫt ü sa' adetle ber-ḳarār
- 38 Her dem serīr-i salţanat üzre muḳīm olub
' Ömrüñ ola bu devr-i felek gibi bī-şümār

Kaside-i Mehmed Han Aleyhir-rahmeti ve'l- Furkan

KASİDE

14

Fe' i lā tūn Fe' i lā tūn Fe' i lā tūn Fe' i lūn

- 1 Oldı çünkim melaḥ-ı berf havādan nāzil
Mezra' -ı sebz-i ṭarabdan gönül umma ḥāşıl
- 2 Üştur-i mest gibi şaçdı kefin yere seḥāb
Bağladı kâfile-i ' işre-ü- şādī maḥmil
- 3 Şem' -i ḥōrşid-i cihān-tāb ḳani kim yaḳub
Berf pervānelerin ide cihāndan zā 'il
- 4 Şalahı ḳal' a-i pūlād-ı yaḥ içre şuyı bād
Tōp-i ḥōrşid ile fetḥ olmaz ise key müşkil
- 5 Eriyüb yerlere geçse yeridür ḥacletden
Berf kim ḥār idüben yüzini depdi yere il
- 6 Ebr dürdi yüzini bu işe saḥt oldu zemīn
Mīhr başın aluban ḳaçdı ve māh oldu ḥacil
- 7 Gündüzün ḥalḳ çerāğ ile ararlar güneşi
Bulmayub derd ile bir pāre od oldu her dil
- 8 Bitürürler dem ile ḳuru ağacdan gül-nār
Pīr-i berf itdi rıyāztle bu ḥalḳı kāmīl
- 9 Ḥışm ile ḥalḳ-ı cihānuñ yağar ağzından od
Şi' r-i pūr-sūzuñı sen daḫi dilā ezber ḳıl
- 10 Yaḳışur ruḥlarūñuñ şem' ine pervāne-i dil
Beli dīvāne olur āteşe ekşer mā 'il
- 11 Zūlf-ü-ruḥsāruñ arasında ḥaṭ-ı kāfir-kīş
Beñzer ol leşkere kim puşuda durup ala dil

- 12 Bu hadiş içre ki Şam altıdürür bāğ-ı Na‘ım
Zāhidā sāye-i zülfinde ruḥın cennet bil
- 13 Başın ortaya koyub giceleri irteye dek
Şem‘ -i dil-süz arar tapuñı maḥfil maḥfil
- 14 Oldı perī-çihre eger gizler ise gün yüzini
Dün ġarībüñdürür ey dil saçın elden kıomağıl
- 15 Çalaram ah ile tāsın feleküñ olur ise
Meh ḥusūfı gibi ruḥsāruña zūlfüñ ḥā’ıl
- 16 Zūlfüñüñ zulmini ey dōst nice bir çekeyin
Demidür ḥalüme vākıf ola Şāh-ı ‘ādil
- 17 Mihr-i bürc-i kerem-ü-sāye-i eltāf-ı İlāh
Şāh-ı encüm-ḥaşem-ü-māh-ı ‘Uṭārid-menzil
- 18 Ḥān Muḥmmed ki o gerdün-‘ azamet der-gehinüñ
Bendesı olmağā Keyḥusrev-ü Dārā kıāyil
- 19 Rīsmān-ı zer ile ḥaşre dek ölçerse güneş
Bulmaya devletinüñ baḥrına ‘umkı-u-sāḫil
- 20 Nisbet itme eline özüñi ey baḥr-i ‘āmiķ
Bu yalanuñ dibi yakın olur olma ġāfil
- 21 Eline göñline nisbet ola mı baḥr ile kān
Şol kerimüñ ki ola ‘āleme cūdı şāmil
- 22 Baḥrüñ acır içi kānuñ yüregi pārelenür
Kişi bir gevheri idince bulardan ḥāşıl
- 23 Kān anuñ ṭab‘ -ı seḫā-pīşesine görele’im
Baḥr anuñ keff-i güher-pāşına göre sā’ıl
- 24 Dirhemi ‘izzet idüb tıtuğı el üstüne il
Şeref-i nām-ı ḥümāyunıdur anı bilgil

- 25 Mihr-i islāmdürür t̄ac-ı drefşüñ Şāhā
Kim ider küfr şebīn rūy-i cihāndan zā'ıl
- 26 Perçem-i tūğūña dinildi hümā-yi nuşrat
Ki yire қonmaz ider rūy-i havāda menzil
- 27 Her ne hıdmet dir iseñ t̄igüñe baş üstine dir
Rūşen oldu bu ki olur bende-i hindū muқbil
- 28 H̄aşm gürzūñ görüben t̄igüñe cān verdügi bu
Kim ecel irse olur her kişi māya māyil
- 29 Küre-i h̄āke düşer zelzele ditrer h̄örşid
Na' ra-i t̄öpuñ ile h̄aşmuñ olur lā-ya' kııl
- 30 Başın ortaya қoyub āteş-i қahr ile varur
Getürür қal' a-i küffār kilīdinden dil
- 31 Āsumāndan irişür dürlü қazā düşmenüñe
Yedi t̄aşı geçüb ol resme ki zehr-i қātil
- 32 Zāhiri rāst olub bātını kimüñ kec ise
Қalemüñ gibi қalem kııl dilin andan iki dil
- 33 Pāy-i dīvāruña sürer ruḥ-i zerdin h̄örşid
Ya' ni kim muқkem olur h̄alt olıcaқ kāh ile gil
- 34 Yüz şafā ile güneş daḥi gelür baş üzre
Қapuñ üftādesi Şāhā yaluñuz māh degül
- 35 H̄usrevā çarḥ-ı sitem-gār Necātī қuluñı
Ağladur dāmen-i raḥm ile gözi yaşın sil
- 36 Kim iziñ tozı içün yollara şaldum yaşımı
Umaram kuḥl-i cilā-yi başar ide h̄āşıl
- 37 Şem' dür terbiyetüñ dār-ı cihān bir zındān
Kişi zındānda bī-şem ' oturmaқ müşkil

- 38 Nice kim ola çerāġ ile müzeyyen meclis
Nice kim deyde bula nār ile revnaġ maĥfil
- 39 Ola fānūs-i felek bād-ı ĥaĥardan ĥāfız
Gün gibi rüşen ola ŧem^f -i murādun biñ yıl

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Süreyya YALÇIN

Doğum Yeri : Yüksekova

Doğum Yılı : 07/07/1988

Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 19....-19.... : Şehit Öğretmen Kubilay Lisesi

Lisans 2006-2010 : Balıkesir Üniversitesi

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2014-2015 : Atatürk Kız Teknikve Meslek Lisesi Bornova

19...-19... : _____